

**STRATEGIJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA
TURISTIČNEGA OBMOČJA SOLČAVSKO 2011-2015
(STRTOS 2011-2015)**

ANALIZA TO SOLČAVSKO 2010

Solčava, julij 2011

Študija je delno financirana iz Evropskega sklada za regionalni razvoj

Naročnik študije:

OBČINA SOLČAVA

Solčava 16, SI-3335 Solčava

matična št.: 1365851

davčna št.: 78412447

Odgovorna oseba: Alojz Lipnik, župan

Izvajalec študije:

PROVITAL d.o.o.

Novine 19, SI-2212 Šentilj

matična št.: 3771032000

davčna št.: 72576294

Odgovorna oseba: dr. Tanja Lešnik Štuhec, direktorica

Sestava projektne skupine:

dr. Tanja Lešnik Štuhec, direktorica podjetja Provital d.o.o.

Marko Slapnik, direktor Centra Rinka

Janez Firšt, Ekotur, Janez Firšt s. p.

Darja Knez, Center Rinka

Avtorji slik: Arhiv RINKE, Marko Slapnik,
svetovni splet, Tanja Lešnik Štuhec

Solčava, julij 2011

Anton Martin Slomšek je ob slovesu zapisal:

»Z Bogom hčere stare matere, mogočne Slave;

košata Radoha, visoka Ojstrica,

gorata Rinka in robata Olšova!

Povzdigajte Slovencem bistre glave,

naj bodo vrli sini Slave!«

Jernej Marovšnik, župnik in pesnik, je ob slovesu od Solčave zapisal:

»Robanov travnik, Log in Plest

in gore vam ostanem zvest!

Prijazno glejte za menoj!

Solčava moja, naj ostanem Tvoj!«

KAZALO

1	UVOD	10
1.1	Potreba po oblikovanju študije STRTOS 2011-2015	11
1.2	Predstavitev termina Solčavsko	12
1.2.1	Geografska opredelitev Solčavskega	13
1.2.2	Narava in podnebje na Solčavskem.....	14
1.2.3	Ljudje na Solčavskem in njihova poselitev	15
1.2.4	Kulturna dediščina na Solčavskem	17
1.2.5	Kmetije na Solčavskem skozi čas.....	18
1.2.6	Lokalna organiziranost in socialni kapital Solčavskega	19
1.3	Turistično območje Solčavsko (TOS).....	20
1.3.1	Zgodovinski pregled razvoja turizma na Solčavskem.....	21
1.3.2	Pomen turizma na Solčavskem	25
1.3.3	Organiziranost turizma na Solčavskem	26
1.3.4	Turistično in s turizmom povezano gospodarstvo Solčavskega.....	29
1.3.5	Strateški in projektni partnerji v turizmu Solčavskega	29
1.3.6	Povezovanje Solčavskega s širšo regijo	30
1.4	Trajnostni turizem za trajnostni razvoj Solčavskega	31
1.4.1	Trajnostni turizem - vir blagostanja družbe in razvoja okolja Solčavskega	32
1.4.2	Trajnostni turizem - vir socialno-kulturnega blagostanja na Solčavskem...	33
1.4.3	Trajnostni turizem - vir ohranjenega in kakovostnega okolja Solčavskega	34
1.5	Program razvoja turističnega območja Solčavsko.....	34
1.5.1	Projektni pristop in metodologija	35
1.5.2	Povezave z občinskimi in regionalnimi razvojnimi programi	35
1.5.3	Povezave z razvojnimi načrti in usmeritvami slovenskega turizma.....	36
2	ANALIZA SOLČAVSKEGA.....	36
2.1	Analiza stanja virov na Solčavskem	37
2.1.1	Analiza prostorskega razvoja na Solčavskem	38
2.1.2	Analiza narave in naravnih danosti na Solčavskem	39
2.1.3	Analiza kulturne dediščine in tradicionalnih prireditev na Solčavskem.....	43
2.1.4	Analiza etnoloških privlačnosti in socialnega razvoja na Solčavskem.....	45
2.1.5	Analiza strukture deležnikov na Solčavskem	52
2.1.6	Analiza ekosistemskih storitev na Solčavskem.....	55
2.1.7	Analiza ekonomskih sektorjev z vidika trajnostne rabe naravnih virov na Solčavskem	56

2.1.8	Analiza turističnih privlačnosti na Solčavskem	58
2.1.9	Analiza infrastrukture na Solčavskem	59
2.2	Analiza kakovosti turistične ponudbe in aktivnosti.....	61
2.2.1	Analiza obstoječe tržne znamke.....	61
2.2.2	Analiza obstoječe turistične ponudbe oziroma ponudnikov	61
2.2.3	Analiza obstoječih turističnih produktov oziroma programov v letu 2010 ..	63
2.2.4	Analiza obstoječih prireditev v letu 2010	64
2.3	Analiza stanja ekonomske strukture Solčavskega in turistično vrednotenje.....	65
2.3.1	Ekonomski pomen turizma na Solčavskem v letu 2010	65
2.3.2	Odvisnost prebivalstva od turistične dejavnosti na Solčavskem.....	65
2.3.3	Vloga Občine Solčava pri razvoju turistične dejavnosti na Solčavskem.....	66
2.4	Ugotovitve raziskave po indikatorjih trajnosti razvoja turizma na Solčavskem....	66
2.4.1	Analiza okoljske trajnosti razvoja Solčavskega	67
2.4.2	Analiza ekonomske trajnosti razvoja Solčavskega.....	70
2.4.3	Analiza socialno-kulturne trajnosti razvoja Solčavskega	71
2.4.4	Skupne ugotovitve	73
2.5	Analiza turističnega povpraševanja na Solčavskem 2009-2010.....	74
2.5.1	Analiza stacionarnih gostov po statističnih podatkih Občine Solčava.....	74
2.5.2	Analiza dnevnih obiskovalcev po podatkih TIC-ev.....	75
2.5.3	Analiza obiskovalcev KPLD po podatkih vstopnine za motorna vozila.....	75
2.5.4	Ocena obsega povpraševanja obiskovalcev / gostov na Solčavskem	77
2.5.5	Primerjalna analiza zadovoljstva obiskovalcev KPLD s TNP	78
2.6	Analiza marketinških aktivnosti na Solčavskem.....	80
2.6.1	Analiza marketinških aktivnosti za leto 2010 po podatkih TIC Solčava	80
2.6.2	Analiza marketinških aktivnosti v obdobju 1992 - 2008 po podatkih TIC Logarska d.o.o.....	82
2.6.3	Občina Solčava v turistični ponudbi Solčavskega	84
2.7	Analiza SWOT Solčavskega.....	84
2.7.1	Analiza SWOT Solčavskega – prednosti	86
2.7.2	Analiza SWOT Solčavskega – slabosti.....	86
2.7.3	Analiza SWOT Solčavskega – priložnosti	87
2.7.4	Analiza SWOT Solčavskega – nevarnosti.....	88
2.8	Analiza mreženja	89
2.8.1	Analiza obstoječih povezav – mrež ponudnikov na Solčavskem.....	89
2.8.2	Analiza potencialnih povezav – mrež ponudnikov na Solčavskem.....	89

2.9	Turistični trendi in primerjalna analiza	90
2.9.1	Turistični trendi v Sloveniji	90
2.9.2	Benchmark analiza Solčavskega v odnosu na konkurente.....	91
2.9.3	Skupne ugotovitve	101
3	VIRI IN LITERATURA.....	103
	PRILOGE	105

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prizadevanja skupnosti za trajnostni razvoj Solčavskega.....	32
Tabela 2: Število prebivalcev po zaselkih občine Solčava.....	38
Tabela 3: Pregled ekološko pomembnih območij	39
Tabela 4: Naravne vrednote urejene za turistični ogled na Solčavskem	40
Tabela 5: Spomeniki kulturne dediščine urejeni za turistični ogled na Solčavskem	43
Tabela 6: Prireditve na Solčavskem.....	44
Tabela 7: Analiza turistične infrastrukture na Solčavskem po sektorjih leta 2011	60
Tabela 8: Vrste gostinskih obratov na Solčavskem.....	62
Tabela 9: Gostinska ponudba na Solčavskem.....	62
Tabela 10: Skupine vodenih programov po mesecih leta 2010.....	63
Tabela 11: Vrste vodenih skupin v letu 2010.....	63
Tabela 12: Prireditve, ki jih je organiziral ali pri katerih je sodeloval Center Rinka v letu 2010	64
Tabela 13: Izračunani kazalniki po podatkih za Solčavsko v letu 2010	66
Tabela 14: Število stacionarnih gostov in nočitev v obdobju od 2003 do 2010 v Solčavi.....	74
Tabela 15: Analiza obiskovalcev Solčavskega po podatkih TIC-ev Solčava in Logarska dolina v letu 2010.....	75
Tabela 16: Obisk dnevnih obiskovalcev v Logarski dolini v letih od 1992 do 2010.....	76
Tabela 17: Obisk dnevnih obiskovalcev Logarske doline po mesecih v letu 2009	76
Tabela 18: Predstavitve Solčavskega na različno odmevnih dogodkih v letu 2010.....	81
Tabela 19: Analiza SWOT Solčavskega - Prednosti.....	86
Tabela 20: Analiza SWOT Solčavskega - Slabosti.....	87
Tabela 21: Analiza SWOT Solčavskega - Priložnosti	88
Tabela 22: Analiza SWOT Solčavskega - Nevarnosti.....	88
Tabela 23: Primerjava destinacij Solčavsko in 'Biopherenpark Grosses Walsertal'	94
Tabela 24: Primerjalni kazalniki na osnovi pridobljenih podatkov za leto 2010.....	97
Tabela 25: Steierisches Vulkanland skozi letne časa.....	98
Tabela 26: Turistične privlačnosti destinacije 'Steierisches Vulkanland'	98
Tabela 27: Podatki o mreži 'Kulinarisches Vulkanland' – 'Kulinaričnih 9'	99
Tabela 28: Simulacija turističnega produkta v regiji 'Steierisches Vulkanland'	101

KAZALO SLIK

Slika 1: Celovit dokument Strategije trajnostnega razvoja TOS 2011-2015.....	11
Slika 2: Solčavsko.....	12
Slika 3: Zemljevid Solčavskega	13
Slika 4: Grb občine Solčava	14
Slike 5: Logarska dolina, Robanov kot, Matkov kot	15
Slike 6: Slap Rinka, Plesnikov Brest, izvir Črne, Izvir kisle vode, Solčavska tisa.....	15
Slika 7: Naslovnica zbirke Štorije Frana Kocbeka	17
Slike 8: Cerkev Marije Snežne v Solčavi s solčavsko Marijo	17
Slike 9: Zadruga Solčava	19
Slike 10: Društveno življenje na Solčavskem	20
Slika 11: Panorama Solčavskega s turističnimi ponudniki.....	21
Sliki 12: Frischaufov dom na Okrešlju in Koča na Klemenči jami.....	22
Slika 13: Tillerjeva koča in Piskernikovo zavetišče v Logarski dolini (1925).....	23
Slike 14: Večnamensko središče za trajnostni razvoj Solčavskega - Rinka	25
Slike 15: Turistične kmetije Ramšak, Bevšek-Ošep, Juvanija.....	26
Slike 16: Hotel Plesnik, Kmečka hiša Ojstrica, Gostišče Firšt	26
Slike 17: Spletna stran, TIC Logarska dolina, logotip	27
Slike 18: Logotipi turističnih blagovnih znamk Solčavskega.....	28
Slike 19: Pridobitev prestižne nagrade odličnosti EDEN leta 2009.....	28
Slike 20: Solčavsko v mreži EDEN	30
Slika 21: Solčavski marmor (Logarski apnenec)	41
Slike 22: Škaf v Matkovem kotu, Golica v Krejdi, Igla.....	41
Sliki 23: Potočka zijalka, Brložniška votlina.....	41
Slike 24: Logarjeva lipa, macesen na Klemenči jami, Plesnikov brest, solčavska tisa	42
Slike 25: Lorkovičev rjavček, alpski kozliček, divji petelin	42
Slike 26: Lepi čveljc, lepi jeglič, julijska smiljka	42
Sliki 27: Jezersko-solčavska ovca	54
Slika 28: Šport in rekreacija na Solčavskem	59
Slika 29: SWOT analiza s Solčavani	85

SEZNAM KRATIC

BPGW	Biosphere Park Grosses Walsertal (Austria)
CIPRA	Mednarodna komisija za varstvo Alp
EDEN	European Destinations of Excellence – Evropske destinacije odličnosti
EPO	Ekološko pomembno območje
EU	Evropska unija
EURO	Evropska denarna enota
IUCN	Svetovna zveza za ohranitev narave
JZ	Javni zavod
KGZS	Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije
KP	Krajinski park
KPLD	Krajinski park Logarska dolina
KPRK	Krajinski park Robanov kot
NMTIS	Načrt managementa TIS
OE	Območna enota
PSPN	(Analiza) Prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti
PTK	Produktna tržna kombinacija
RPP LLS	Razvojni program podeželja za občine Ljubno, Luče, Solčava
RS	Republika Slovenija
RNUST	Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011
SAŠA	Savinjsko-šaleška regija
SPPEKET	Socialno, politično, pravno, ekonomsko, kulturno, ekološko in tehnično okolje
SPES	Društvo za kulturo odnosov
STO	Slovenska turistična organizacija
STRTOS	Strategija trajnostnega razvoja turističnega območja Solčavsko
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWOT	Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Trhreats
TD	Turistična destinacija
TIC	Turistično informacijski center
TIS	Turistična infrastruktura na Solčavskem
TO	Turistično območje
TOS	Turistično območje Solčavsko
TNP	Triglavski narodni park
TZS	Turistična zveza Slovenije
UL RS	Uradni list RS
UNEP	Program Združenih narodov za okolje
UNWTO	Svetovna turistična organizacija Združenih narodov
VRTOS	Vizija trajnostnega razvoja turističnega območja Solčavsko
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZO	Zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod RS za varstvo narave
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
WCED	Svetovna komisija za okolje in razvoj

1 UVOD

Strategija trajnostnega razvoja turističnega območja (TO) Solčavsko za obdobje 2011 do 2015 (STRTOS 2011 - 2015) je nastala v okviru dolgoročne usmeritve občine Solčava v trajnostni turizem, ki odlično dopolnjuje druge pomembnejše gospodarske dejavnosti v občini, in sicer kmetijstvo, gozdarstvo in malo obrt. S sledenjem temu strateškemu dokumentu se bo v naslednjih letih oblikovalo konkurenčno in prepoznavno TO, v katerem bodo še tesneje povezani (prebivalci) domačini in gospodarski turistični subjekti.

V proces nastajanja strategije smo močno vključeni prebivalci Solčavskega (Solčavani), deležniki turistične dejavnosti, člani kulturnih in turističnih društev ter drugih civilnih združb in občina Solčava, ki je naročnik strateškega dokumenta. Dokument nastaja v okviru projekta Harmonija treh dolin¹, ki ga vodi Center Rinka – zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega. Pri projektnem oblikovanju izhaja projektna skupina iz obstoječih dokumentov, ki obravnavajo sorodno tematiko na lokalnem, regionalnem, nacionalnem in evropskem nivoju, in sicer: prostorsko urejanje; razvoj podeželja, trajnostni gospodarski razvoj, regionalni, lokalni in individualni razvoj turizma² idr. Dokument je skladen s Strategijo trženja slovenskega turizma 2007 – 2011, upoštevane so tudi smernice svetovnih turističnih organizacij in trendov razvoja evropskega in svetovnega turizma ter načel trajnostnega razvoja in priporočil 'zelenega' turizma. Projektna skupina je pri oblikovanju STRTOS izpostavila trajnostni razvoj in identiteto Solčavskega. Dokument je nastal v sodelovanju z oblikovalci blagovnih znamk, pripravljavci trženjskih aktivnosti TOS ter s strokovnjaki različnih strok, ki že delujejo na Solčavskem skladno z željami naročnika in upoštevanjem njegovih pogledov pri pripravi strategije razvoja turizma na Solčavskem.

S STRTOS 2011 – 2015 smo družno oblikovati vizijo, cilje in strateške usmeritve trajnostnega razvoja turizma na Solčavskem, ki bodo preko programa prednostnih projektov omogočili načrtovan razvoj: (i) TOS ('zelena' organizirana alpska turistična destinacija -TD) in tržne znamke (z blagovnimi podznamkami za tipične Solčavske produkte); (ii) sodelovanja in povezovanja (mreženja) turističnih in s turizmom povezanih ponudnikov; (iii) trajnostne splošne in turistične infrastrukture; (iv) dopadljive 'zelene' turistične ponudbe za specifične ciljne skupine turistov (doživljajske zelene produktne tržne kombinacije - PTK); (v) kakovostnega življenja Solčavanov, ki se naj kaže v: ekonomski uspešnosti prebivalcev in gospodarskih subjektov, vračanju izobraženih domačinov na Solčavsko in njihovem vključevanju v gospodarske in družbene aktivnosti v rodnem kraju, ohranjanju značilnih posebnosti srenje na Solčavskem – domačini ponosni, ker so Solčavani ter celovitem

¹ Občina Solčava je pridobila sofinanciranje sredstev iz Evropskega sklada za regionalni razvoj za realizacijo operacije Harmonija treh dolin - izvedba lokalno-regionalne operacije trženja in razvoja izdelkov in storitev območja s poudarkom na ohranjanju biotske pestrosti, v ta sklop pa spada tudi priprava strateških dokumentov razvoja turizma TOS.

² Lokalna razvojna strategija za zgornjo Savinjsko dolino (občine Mozirje, Nazarje, Gornji Grad, Rečica ob Savinji, Ljubno, Luče, Solčava). LAS, Društvo za razvoj podeželja Zgornje Savinjske doline, julij 2008.

Območni razvojni program Savinjsko-Šaleške regije za obdobje 2007 – 2013, Savinjsko-šaleška območna razvojna agencija, Mozirje, september 2006.

Predhodne usmeritve za ohranjanje narave za pripravo strokovnih podlag prostorskih aktov občine Solčava ZRSVN, OE Celje, oktober 2006.

RPP LLS – Razvojni program podeželja za občine Ljubno, Luče, Solčava 2007-2013. (2006). [Online]. Dosegljivo na: http://www.zavod-savinja.com/files/RAZVOJNI_PROGRAM_PODEZELJA-predlog.pdf (25. 5. 2011).

Regionalni razvojni program Savinjske regije 2007-2013, Regionalna razvojna agencija Celje, Celje.

ohranjanju narave, naravnih vrednot, kulturne dediščine in kulturne krajine za naslednje generacije; ter (vi) spremljanja in evalviranja zadovoljstva ciljnih skupin turistov, ki si jih Solčavani prizadevajo pridobiti, zadovoljiti in ohraniti kot zadovoljne stalne goste Solčavskega.

1.1 Potreba po oblikovanju študije STRTOS 2011-2015

Občina Solčava do leta 2011 ni imela veljavnega dokumenta, ki bi usmerjal razvoj turizma. Za jasno pozicioniranje TOS na turističnem zemljevidu Slovenije, je bila potrebna zelo konkretna usmeritev razvoja, ki vključuje primerjalne prednosti in že uveljavljene turistične potenciale TOS. Med njimi smo se osredotočili na dobro prepoznavnost Krajinskega parka (KP) Logarska dolina, dobro pozicijo turističnih kmetij in prepoznavnost Solčavskega kot 'zelene' TD s prestižnim nazivom Evropska destinacija odličnosti.

S STRTOS 2011-2015 je občina Solčava pridobila temeljni programski dokument, ki opredeljuje razvojne prednosti občine in vsebuje programe spodbujanja razvoja občine na področju trajnostnega turizma. Dokument upošteva nabor prednostnih razvojnih projektov, ki temeljijo na skupnih ciljnih vseh nosilcev razvoja in je usklajen z dokumenti na regionalni in državni ravni. Sestavljajo ga: (i) Posnetek stanja TOS v letu 2010, (ii) Vizija trajnostnega razvoja TOS 2011-2015 ter (iii) Načrt managementa turistične infrastrukture TOS (TIS) 2011-2015.

Slika 1: Celovit dokument Strategije trajnostnega razvoja TOS 2011-2015

STRTOS 2011-2015 je: (i) strateški razvojni dokument kot spodbuda k razmišljanju o trajnostni prihodnosti, identifikaciji pričakovanega razvoja sonaravnega turizma in z njim povezanih dejavnosti; (ii) povezovalni dokument, ki preko prioriteten občinskih projektov prispeva k povezavi ključnih nosilcev razvoja v občini pri doseganju skupnih ciljev; (iii) instrument za uravnoveženost razvoja posameznih področij; (iv) instrument za izboljšanje komunikacije med ključnimi nosilci razvoja in instrument za zmanjšanje neracionalnih

odločitev; (v) dokument za razgovore z resornimi ministrstvi za sofinanciranje projektov; in (vi) dokument, ki opredeljuje financiranje z vidika proračuna občine Solčava.

1.2 Predstavitev termina Solčavsko

Ime območja - Solčavsko izhaja iz imena vasi Solčava. Prvič se kraj omenja leta 1268 kot 'silva Sulcpach'. Za Solčavo se je dolga stoletja uporabljalo uradno ime Sulzbach, pogovorno Žolcpah (ali Žocpah). Današnjo obliko 'Solčava' prvi zapiše solčavski kaplan Andrej Lenarčič leta 1838 kot *Sovčava*. Izvor besede 'Solčava' bi lahko povezali s starim izročilom, da so nekoč v Robanovem kotu pridobivali sol, obstaja pa še več različnih razlag imena.

Termin Solčavsko (Slika 2) se uporablja za opis dežele treh dolin pod vrhovi Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank, in sicer Logarske doline, Matkovega in Robanovega kota ter kraljestva gorskih kmetij, celcev, raztresenih visoko pod Olševo in Raduho, nad Matkovim in Robanovim kotom³.

Slika 2: Solčavsko

Logarska dolina, po mnenju mnogih ena najlepših ledeniških dolin v Evropi, je poznana turistična zanimivost, kar domačinom prinaša znaten vir dohodka. Dolina s pobočji je zavarovana kot krajinski park. Robanov kot je mirna dolina z dobro ohranjenimi kmetijami v dolini in na sončnem pobočju. Na pobudo domačinov je bil Robanov kot že leta 1950 zavarovan kot Prirodna znamenitost, danes je krajinski park. Matkov kot, najmanj poznana med tremi dolinami po dnu doline ni poseljena, poznane pa so velike gorske kmetije na sončnem pobočju. Solčavska panoramska cesta vodi od Matkovega kota do zaselka Podolševa in dalje do prelaza proti Črni na Koroškem, spusti pa se tudi v vas Solčava. Poleg cerkve Svetega Duha v Podolševi je izhodišče za pot do Potočke zijalke pod Olševo. Pred več kot 30.000 leti so tu občasno bivali ledenodobni lovci. Obsežno območje Nature 2000 priča o izjemni ohranjenosti narave, ki zbuja občudovanje in spoštovanje ter vabi k odkrivanju in uživanju. Doline so poleti izhodišče za planinske ture, pohode in gorsko kolesarjenje, pozimi za smučanje, sankanje. V deželi mogočnih domačij, častitljivih dreves, slapov, planinskih koč in gorskih vrhov, lahko obiskovalec doživi starodavne zgodbe in se razvaja s tipičnimi doma

³ Bizjak, J., (1995). V: Krajinski park Logarska Dolina, Solčavsko. Urednika: Lenarčič, M., Orešnik, M., Solčavsko. Nazarje: Epsi, d.o.o.

pridelanimi dobrotami. Mnoge med njimi se ponašajo s priznanji kakovosti. Destinacija Solčavsko – Harmonija treh dolin⁴ je leta 2009 za turizem v varovanih območjih prejela prestižen naziv Evropska destinacija odličnosti (EDEN).

1.2.1 Geografska opredelitev Solčavskega

Solčavsko območje leži ob skrajnem zgornjem toku reke Savinje in je okrog in okrog obdano z gorami. Karavanke z goro Olševo zapirajo Solčavsko s severne strani, na vzhodu, jugu in zahodu pa ga obdajajo preko 2.000 m visoki vrhovi Savinjskih Alp z Raduho, Ojstrico, Planjavo, Brano, Rinko, Skuto in Mrzlo goro (Slika 3). Visokogorski masiv iz zgornjetriasnih apnencev se je dvignil v terciarju in povišal v pleistocenu.

Slika 3: Zemljevid Solčavskega

V starem zemeljskem veku so nastale kamnine južnih Karavank, ki jih danes najdemo nad Matkovim kotom in nad panoramsko cesto do Olševe (glinovci, skrilavci, peščenjaki, apnenci – poznan je logarski apnenc).

Med paleozojskim pasom južnih Karavank in visokogorskim svetom Savinjskih Alp leži hriboviti svet z Matkovim kotom, Logarsko dolino in Robanovim kotom. Ta hriboviti svet sestavljajo različne spodnjetroasne kamnine, ki so za vodo nepropustne, zato je tu precej studencev, tla so globoka in večinoma porasla z gozdovi. Med Solčavo in Matkovim kotom se vzdigujejo Solčavske peči iz enoličnega sivega apnenca. Olševo, ki spada h Karavankam je zgrajena iz dachsteinskega apnenca, v katerem so starodavne vode ustvarile številne kraške pojave, med njimi tudi znamenito Potočko zijalko.

Nastanku današnjih dolin in slapov so botrovali tektonski prelomi. Današnjo podobo dolin so ob polzenju v doline ustvarjali ledeniki v zadnji ledeni dobi, pred nekaj manj kot dvema milijonoma let, nato pa tudi erozijsko delovanje Savinje in hudourniških pritokov. Ledenika iz Matkovega kota in Logarske doline sta se združila ob vходу v Logarsko dolino in tam odložila morensko grobljo in velike skalne balvane. Ledenik iz Robanovega kota je odložil čelno moreno pri Rogovilcu, tam jo je razgalila Savinja, ko si je vanjo urezala svojo strugo.⁵

Za Solčavsko je značilna višinska kolonizacija območja in velike samotne kmetije (celki) katerih povprečna velikost znaša 145 ha. Tu in tam se hiše zgostijo v zaselek. Poleg vasi z

⁴ www.logarska-dolina.si. (12. 5. 2011).

⁵ Ramovš, A., (1990). Krajinska zgradba, nastanek in razvoj. V: Zgornja Savinjska dolina vodnik. Nazarje: EPSI str. 8 – 25.

okolico so poseljene še Logarska dolina, Robanov kot, sončna pobočja nad Robanovim in Matkovim kotom, pas kmetij ob Solčavski panoramski cesti z zaselkom Podolševa in pobočja pod Raduho..

Alpska vasica Solčava je geografsko in upravno središče občine Solčava, ki obsega površino veliko 102,8 km². Za geografsko zaokroženo območje občine Solčava se v zadnjem času uveljavlja naziv Solčavsko. Na Solčavskem živi po podatkih Občine Solčava v letu 2011 517 prebivalcev. Na Sliki 4 je grb občine Solčava, ki prikazuje na griču zelene barve s tremi cvetovi planinke cerkev Marije Snežne na modrem ozadju. Planike ponazarjajo gorski svet in hkrati tri doline Solčavskega.

Slika 4: Grb občine Solčava

Na Solčavskem se stikajo Štajerska, Kranjska, Gorenjska in Koroška, pa še Avstrijska Koroška. Zaradi Savinje spada Solčavsko geografsko na Štajersko, čeprav se zajeda globoko med ostale pokrajine. V vsako lahko prideš preko gorskih prelazov peš v nekaj urah. Z Okrešlja si v 1 uri na Kamniškem sedlu, kje se svet prevesi na kranjsko stran. Preko Savinjskega sedla lahko prideš na Ledine in se spustiš na Jezersko, pa si na Gorenjskem. Pavličevo sedlo odpira vrata v Avstrijo, Sleme pa v Črno na Koroškem. Domačini prevala od nekdanj imenujejo Pavličev vrh in Robnikov vrh. Preko obeh je speljana tudi gorska cesta.

Občina Solčava spada danes v pokrajino Štajersko, zgodovinsko pa je imel kraj z okolico močno povezavo s Koroško.

Solčava je od najbližjega urbanega središča Velenja oddaljena 53 km, iz Solčave do Celja, Ljubljane in Celovca pa je 70 km. Prometnice so slabo urejene. Najboljša je cestna povezava v smeri Savinjske doline, cesta proti Avstriji preko Pavličevega sedla je asfaltna strma in s precej serpentinami, proti Črni na Koroškem pa vodi makadamska cesta. Slednji sta pozimi težko prevoznici.

V vasi je podružnična osnovna šola, zdravnik in zobozdravnik sta v sosednji vasi Luče (10 km stran), tudi župnik prihaja v Solčavo iz Luč. V vasi je sedež Občine Solčava, Center Rinka, pošta, trgovina, bencinska črpalka, okrepčevalnica, nekaj poseljenih in precej praznih hiš in cerkev.

1.2.2 Narava in podnebje na Solčavskem

Visokogorski alpski svet narekuje klimatske razmere na Solčavskem. V hladni polovici leta je nad Logarsko dolino pogosta slojevita oblačnost, še predvsem zjutraj. V dolinah in po hribovju je med 100 in 150 snežnih dni, v visokogorju pa preko 150 snežnih dni na leto. Zime so precej dolge in hladne, poletja pa prijetno topla. Najtoplejši meseci so junij, julij in avgust,

ko je temperatura med 16 in 19 stopinj Celzija, redko pa preseže 30 stopinj Celzija. Najbolj hladen je januar (- 8 do -1 stopinja Celzija). Največ padavin pade v dolinah jeseni in pozimi. Povprečna letna količina padavin v Solčavi je 1.600 mm.⁶

Okrog 81 odstotkov površine Solčavskega pokrivajo gozdovi. V njih najdemo največ smreke in bukve, v manjši meri so prisotni tudi jelka, bor in macesen, ki raste do zgornje gozdne meje. Nad njo uspeva rušje ter gorske trate. V dolinah je človek skozi stoletja v sožitju z naravo ustvarjal kulturno krajino. Izjemne podobe krajine so predstavljene na slikah pod številko 5.

Slike 5: Logarska dolina, Robanov kot, Matkov kot

Na Solčavskem lahko najdemo več kot 100 registriranih naravnih vrednot (Priloga 1) in dva zavarovana (Priloga 2) krajinska parka, to sta Robanov kot in Logarska dolina⁷ (Priloga 4). Skoraj 75 (74,88) odstotkov⁸ ozemlja Solčavskega spada v posebno varstveno območje Natura 2000 (Priloga 3). Na slikah pod številko 6 so predstavljene nekatere naravne vrednote Solčavskega urejene za turistični ogled (Priloga 5).

Slike 6: Slap Rinka, Plesnikov Brest, izvir Črne, Izvir kisle vode, Solčavska tisa

Poleg naštetih naravnih vrednot pa Solčavsko skriva še mnoge, ki niso urejene za turistični ogled. Med njimi najdemo stalne in občasne slapove (Brložniški slapovi, slap Sušica), podzemne jame (Klemenškov pekel, Perkova jama, Ložečka zijalka, Erjavčeva jama), nahajališče solčavskega marmorja (strokovno ime je logarski apnenec) in številne druge.

1.2.3 Ljudje na Solčavskem in njihova poselitev

Solčavski prostor je bil pomemben že v davnini. Najstarejši ostanki poselitve v Potočki zijalki pod Olševo segajo že v staro kameno dobo, vendar je bila pokrajina dolgo skoraj neposeljena, saj velike strmine, tesne doline, razgibanost površja in odmaknjenost ter velika

⁶ Velkavrh, A., (1990). Podnebje. V: Zgornja Savinjska dolina vodnik. Nazarje: EPSI str. 29 – 34.

⁷ <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/SeznamParkov.htm> (26.5.2011).

⁸ RPP LLS – Razvojni program podeželja za občine Ljubno, Luče, Solčava 2007-2013. (2006). [Online]. Dosegljivo na: http://www.zavod-savinja.com/files/RAZVOJNI_PROGRAM_PODEZELJA-predlog.pdf (25. 5. 2011).

gozdnatost niso privabljale človeka. Možnosti za življenje so bile skromne, kajti rodovitnih, za kmetijstvo primernih tal je malo.

Kljub temu, da je bilo območje poseljeno (Priloga 6) že pred letom 1000, se ime Solčava (Sulzbach) prvič zapiše šele leta 1268. Če je bila predhodnica sedanje cerkve zgrajena okoli leta 1050, potem upravičeno sklepamo, da sega naselitev Solčave vsaj v dobo slovenske kneginje Eme in njenega sina Viljema II. Najprej je bilo poseljeno območje Podolševe, na nadmorski višini nad 1.000 m, kjer se nahaja najvišje ležeča slovenska kmetija – Bukovnik (1.327 m). Prvotno načrtno poselitev Solčavskega je med 11. in sredino 14. stoletja izvedla Gornjegrajska gosposka, ki so ji bili ti kraji upravno in sodno podrejeni. Zgodovinski viri pričajo tudi o delni poselitvi s Koroške. Prastare vezi s Koroško se še danes odražajo v značilnem solčavskem narečju.

V gornjegrajskem samostanskem urbarju, ki so ga vodili v letih 1426 do 1441, je v Solčavi evidentiranih 50 gospodarstev, ki so imela davčne obveznosti. Kmetije so imele za dajatve ovce, skodle in maslo, v vsej zgodovini pa Solčavani nikoli niso bili tlačani.

Solčava je v preteklosti preživljala burno zgodovino. Med tridesetletno vojno (1618 do 1648) je bila zatočišče beguncem in pregnancem, gotovo pa tudi že med reformacijo in protireformacijo okoli leta 1600. Na dogajanje v Solčavi so močno vplivali tudi celjski grofje, ki so v Solčavi skrivali svoje zaklade ter tu pustili svoje potomce.

Solčava je postala samostojna občina s prvimi občinskimi volitvami 6. septembra 1850. Do konca 19. stoletja je bilo Solčavsko upravno, gospodarsko in kulturno povezano s sosednjo Koroško, saj je bil ozek prehod pri Igli naravna ovira za dostop iz smeri Luč. Leta 1894 so zgradili cesto med Lučami in Solčavo, ki je odprla povezave v Savinjsko dolino.

Prva svetovna vojna je kruto zarezala v zgodovino Solčave, saj je v njej padlo veliko solčavskih fantov in očetov. Še hujše posledice pa je pustila druga svetovna vojna, ko je nemški okupator oktobra 1944 požgal vas Solčavo in skoraj vse okoliške domačije, prebivalce pa pregнал z njihovih domov v izgnanstvo.

Po letu 1945 si domačini prizadevajo za uspešen razvoj Solčave. K temu so najprej veliko pripomogla prizadevanja aktivistov v bivši Krajevni skupnosti Solčava, v zadnjih letih pa aktivnost županov in svetnikov Občine Solčava⁹, ki je bila ponovno ustanovljena leta 1998.

Bizjak¹⁰ piše, da je poselitvena posebnost Solčavskega izjemna za celotne Alpe. Tako velike kmetije so samo še na Jezerskem in na koroški strani Karavank. Izjemnost ni le v velikosti posestev, visokogorski legi in bogati gospodarski kulturi, ampak tudi v tem, da so kmetije svojo velikost obdržale do danes, da jih ni uničila revolucionarna obsedenost z nacionalizacijami in da v zadnjih letih niso nasedle omamni razprodaji za pozidavo hiš, kar je drugod razvrednotilo slovensko kulturno krajino.

⁹ <http://www.solcava.si/predstavitev.php> (10. 6. 2011).

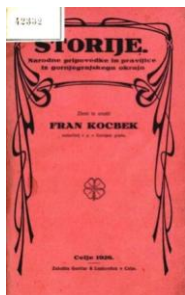
¹⁰ Bizjak, J., (1995). V: Krajevni park Logarska Dolina, Solčavsko. Urednika: Lenarčič, M., Orešnik, M., Solčavsko. Nazarje: Epsi, d.o.o.

1.2.4 Kulturna dediščina na Solčavskem

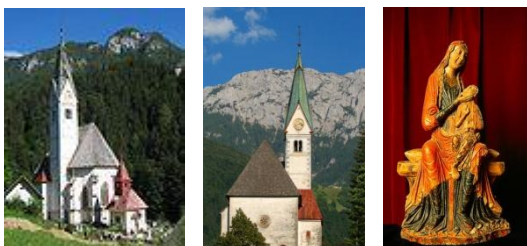
Območje Solčavskega se ponaša z bogatim ljudskim izročilom, pristno kulinariko in kulturnimi spomeniki. Ohranjeno ljudsko izročilo obsega številne zgodbe in pripovedi, ki so stoletja nastajale med prebivalci. Mnogo tega dragocenega gradiva je danes zapisanega v knjigah kot so Preproste zgodbe s solčavskih planin¹¹, Solčava¹² ter Krajinski park Logarska dolina, Solčavsko¹³, Študije o Solčavskem 1932 – 2007¹⁴, ki razkrivajo tudi marsikaj o življenju na Solčavskem v preteklosti. Solčavske pripovedi segajo vse do časov, ko je tod živel še lintver (zmaj), velikani in ajdovske deklice. Zelo zanimive so tudi zgodbe o gradnji cerkve, celjskih grofih, turkih in rokovnjačih v Solčavi ter o številnih drugih dogodkih ter posameznikih s prav posebnimi značaji in sposobnostmi (pastirji, hlapci, kmeti idr.). Mnoge med njimi je zbral, uredil in izdal leta 1926 Fran Kocbek v Štorijah (Priloga 7) (Slika 7). Veliko zanimivega branja o Solčavi najdemo tudi v 'Krajevnem leksikonu Dravske Banovine iz leta 1937' (Priloga 8) ter zapisu Marine Gradišnik 'Zgodovina Solčave in Luč' (Priloga 9).

Slika 7: Naslovnica zbirke Štorije Frana Kocbeka

Na Solčavskem je kar nekaj zanimivih kulturnih spomenikov in zbirk (Priloge 10, 11, 12) med katerimi imata poseben pomen gotška cerkev Marije Snežne (Slike 8) ter arheološko – paleolitsko najdišče Potočka zijalka na Olševi, kjer so poleg zanimivih najdb koščeni in kamnitih konic, okostij živali in sledi ognjišč odkrili najstarejšo šivanko na svetu.

Slike 8: Cerkev Marije Snežne v Solčavi s solčavsko Marijo

¹¹ Vršnik, J., (2005). Preproste zgodbe s solčavskih planin. Celje: Mohorjeva družba.

¹² Vider, A., (2004). Solčava, Zapiski o Solčavi in njeni okolici. Solčava: Občina Solčava.

¹³ Lenarčič, M., Orešnik, M., (1995). Krajinski park Logarska dolina. Solčavsko. Nazarje: Epsi, d.o.o.

¹⁴ Anko, B., Anteric, M., Clarke, R., Koščak, M., Lenar, A., Mitchell, I., Slapnik, M., (2007). Študije o Solčavskem 1932 – 2007. Solčava: Občina Solčava in Logarska dolina d.o.o.

1.2.5 Kmetije na Solčavskem skozi čas

Specifični klimatski pogoji in geografska lega solčavskega območja sta narekovali tudi poseben način življenja. Življenje na kmetijah na visoki nadmorski višini je ljudi sililo v soodvisnost z naravo, saj je pozno zorenje pridelka pogosto presenetilo sneženje ali zmrzal. Kmetijstvo je temeljilo predvsem na poljedelstvu in ovčereji. Lesna trgovina in živinoreja se pričneta razvijati šele v 19. stoletju.

V drugi polovici 19. stoletja so pričeli izkoriščati do tedaj skoraj nedotaknjene bukove in macesnove gozdove v Logarskem in Matkovem kotu. Iz bukovja so, na Solčavskem predvsem Italijani, kuhali oglje in ga po oglarski poti vozili na Koroško in Štajersko za tamkajšnje plavže. Za prevoz dolgih macesnovih debel so zgradili novo, manj strmo pot iz Logarske doline v Železno Kaplo. Sečnja in spravilo lesa iz težko dostopnih gozdov sta zahtevala veliko spretnosti in trdega dela. Olcarji - gozdarji so ves teden preživeli v gozdu, v olcarskih bajtah, in trdo delali od jutra do mraka. Drevesa so podirali s sekirami, šele po letu 1911 so začeli uporabljati dvoročne žage. Platanice - hlode so spravljali v dolino po zemeljskih ali lesenih rižah - drčah. Spomladi, ko je kopneči sneg v planinah dolgo vzdrževal visoko vodo, so jih plavili po Savinji navzdol.

Življenje na kmetijah ni bilo enostavno. Ljudje so živeli predvsem od gozda in kmetijstva (živinoreja in poljedelstvo). Mogočne hleve in druge zgradbe Solčavskih domačij so postavili gradbeni mojstri iz Primorske in Italije. Večji kmetje so imeli po 20 in več glav goveje živine in do 200 ovac in 100 koz. Po gorskih tratih so se pasle trope ovac znane in cenjene Jezersko-solčavske pasme, na nižje ležečih pašnikih pa so za govedo skrbeli pastirji in majerce v stanih ali planšarijah. Vsako leto so dali Solčavani na trg 50 parov volov, ki so jih kupili rejci iz Italije in Gornje Štajerske. Z načrtno plemensko odbiro so kmetje dosegali zavidanja vredno kvaliteto živine in prejeli najvišja priznanja. Domači rejci so leta 1892 v Solčavi pripravili dobro obiskano živinorejsko razstavo, ki je pripomogla tudi h gradnji ceste med Lučami in Solčavo. Še danes je v svetu poznana solčavska ovca, ki je nastala s pametno odbiro plemenskih ovac in s križanjem z bergamaško ovco. Ta pasma je dajala fino in dolgo volno ter okusno meso. Danes postaja vzgoja ovac za domačo volno spet zanimiva.

Ko še ni bilo ceste in trgovine, so morali ljudje vse potrebno pridelati sami. Kupovali so le sol, vžgalice in petrolej. Za obleko so sejali lan in strigli ovce, za kruh pa sejali največ rž, pa tudi ječmen, oves, ajdo in pšenico, medtem ko koroza tu nikoli ni uspevala. Že nekaj let žita ne sejejo več, ker je pridelek slab in je treba vanj vložiti preveč truda. Moko raje kupijo, še vedno pa pečejo domač kruh v krušnih pečeh. Doma pridelajo le krompir, zelenjavo, zelje za kisanje, ponekod pa še peso in kolerabo za prašiče.

Na vsaki kmetiji je bilo več glav goveje živine zaradi mesa, maščobe in mleka, ki so ga dajale tudi ovce in koze. Iz mleka so pridelali maslo, sire in skuto, meso pa dimili in sušili. Izjemno vrednost je imela maščoba in loj, ki so ju uporabljali za mazivo strojev in naprav, za kuhanje in zdravljenje.

Zahtevni naravni pogoji so bili pogosto tudi razlog za opuščanje ali združevanje kmetij. Od nekaterih prvotnih kmetij so danes ostala le še ledinska imena ali imena potokov, sled spomina za lastniki pa je počasi zabilas čas.

Še danes ljudje na Solčavskem radi gojijo rože. Kmečki vrtovi, okna in balkoni so polni rož, ki jih gospodinje z ljubeznijo negujejo že od davnine. Najbolj prepoznavni so starodavni kmečki nageljni roza barve, ki so cveteli vse do zime in s svojim vonjem opajali vso okolico hiše. Danes jih najdemo redkokje, pogosto pa so vidne pelargonije in roženkravt in v zadnjih letih bršljanke ter slovenke. V kmečkih vrtovih včasih niso smeli manjkati pušpan, srčki, potonike, Anine rože, dišeča reseda in rožmarin.

1.2.6 Lokalna organiziranost in socialni kapital Solčavskega

Solčava je postala samostojna občina s prvimi občinskimi volitvami leta 1850, zatem pa spet leta 1998. Pred tem je nekaj let spadala k občini Luče, še prej pa je bila del velike občine Mozirje. Domačini so prepričani, da je samostojna občina prinesla ljudem več prednosti kot slabosti.

V občinski upravi je vključno z županom zaposlenih pet domačinov. Režijski obrat občine Solčava zaposluje enega terenskega delavca, preko javnih del pa sta za terenska dela zaposlena še dva delavca. V občinskem svetu je sedem nestranskih svetnikov, ki zastopajo tako posamezne dele Solčavskega, kot tudi posamezna področja delovanja občine. V okviru občine bolj ali manj aktivno delujejo občinski odbori, in sicer za: (i) turizem, (ii) okolje in prostor ter komunalo, (iii) kmetijstvo, (iv) družbene dejavnosti, (v) finance in občinsko premoženje; (vi) pripravo strategije razvoja občine Solčava in (vii) lokalni časopis Utrip¹⁵.

Občina Mozirje je leta 1992 podelila koncesijo za upravljanje s krajinskim parkom družbi Logarska dolina d.o.o., ki jo sestavljajo lastniki zemljišč v Logarski dolini. Koncesija se je ohranila tudi v občini Luče in kasneje v občini Solčava. Družba Logarska dolina d.o.o. je delovala kot ključni spodbujevalec razvoja širšega območja in dobila številna priznanja za upravljanje s krajinskim parkom.

Za aktivno delo na področju kmetijstva je ustanovljena Zadruga Solčava, ki združuje gospodarje solčavskih kmetij in ostale, ki se ukvarjajo s predelavo in trženjem domačih produktov in surovin, med katerimi prednjačijo les, živali za pleme ali zakol ter volna jezersko-solčavske ovce¹⁶. V okviru Zadruga Solčava deluje tudi interesna skupina za predelavo volne – Bicka (Slike 9).

Slike 9: Zadruga Solčava

Občina je leta 2009 ustanovila javni zavod Center Rinka, zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega, ki je začel z delom v letu 2010. Vloga zavoda je spodbujanje trajnostnega

¹⁵ www.solcava.si (1. 6. 2011).

¹⁶ <http://www.zadruga-solcava.si/> (10. 5. 2011).

razvoja s povezovanjem in sodelovanjem posameznih akterjev (posameznikov, kmetov, podjetnikov, društev in interesnih skupin) s podobnimi interesi¹⁷.

Socialni kapital Solčavskega predstavljajo kleni Solčavani¹⁸, ki se družijo v številnih tematskih skupinah. Društva delujejo vsako na svojem področju in se pogosto povezujejo med seboj in z gospodarskimi subjekti za izvedbo skupnih aktivnosti (Slike 10). Tako se npr. Kulturno društvo Franc Herle Solčava s svojimi predstavami vključujejo v turistične programe, Športno društvo Solčava in Planinsko društvo Solčava sodelujeta s turističnim gospodarstvom pri izvedbi športnih in turističnih prireditev. Turistično društvo Solčava je aktivno pri turističnih prireditvah, v okviru društva pa deluje tudi sekcija lokalnih turističnih vodnikov. Na prireditvah in predstavitvah Solčavskega so aktivne tudi kmečke ženske, združene v Društvu kmetic Zgornje Savinjske doline – krajevni odbor Solčava. S turizmom se povezujejo tudi dejavnosti Lokostrelskega kluba Indiana in Smučarskega kluba Logarska dolina. Ob Solčavski panoramski cesti je leta 2004 začel delovati študijski krožek iz katerega je nastalo Društvo Panorama, ki skrbi za ohranjanje naravne, kulturne in etnološke dediščine ob panoramski cesti. Društvo Panorama je aktivno tudi pri organizaciji prireditev v kraju (vsakoletno Miklavževanje).

Slike 10: Društveno življenje na Solčavskem

1.3 Turistično območje Solčavsko (TOS)

Turistično območje Solčavsko zaobjema dolinski svet Solčave, Logarske doline, Matkovega in Robanovega kota ter kraljestvo gorskih kmetij, raztresenih visoko pod Olševo in Raduho, nad Matkovim in Robanovim kotom, kjer obstaja dolgoletna tradicija planinarjenja, planinskih koč in domov ter turizma kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah (Slika 11).

¹⁷ www.solcavsko.info. (1. 6. 2011).

¹⁸ Socialni kapital je zmožnost ljudi za skupno delo v okviru skupin, ki želijo uresničiti skupni namen. Te zmožnosti so večinoma rezultat medosebnega zaupanja, družbenih pravil in mrež. Tako je socialni kapital nevidni vir, vključen v odnose med ljudmi in tako kot druge oblike kapitala vpliva na gospodarske dejavnosti. Za razliko od večine dobrin se socialni kapital z uporabo ne izrabi, nasprotno, socialni kapital se z uporabo povečuje, čeprav to ne pomeni, da se ne more izčrpati zaradi nerabe ali neustrezne rabe. Za razvoj socialnega kapitala na podeželju so zlasti pomembna obstoječa društva, klubi, zadruga idr. (Potočnik Slavič, I. 2009, Socialni kapital na slovenskem podeželju, 16s).

Slika 11: Panorama Solčavskega s turističnimi ponudniki

1.3.1 Zgodovinski pregled razvoja turizma na Solčavskem

Solčavani se že dolgo zavedamo lepot svojega kraja. Pred mnogimi leti pa so jih opazili tudi tujci. Ti so sprva kot znanstveniki - naravoslovci in ljubitelji divje gorske pokrajine že v 18. stoletju obiskovali ta svet med alpskimi vršaci, kasneje so se vračali in sabo pripeljali tudi druge. Prvi 'pravi turisti' so se na Solčavskem pojavili po letu 1820¹⁹. Tako se je že pred skoraj 200 leti, seveda v močni povezavi s planinstvom, začel tudi solčavski turizem.

Za očeta solčavskega turizma bi lahko imenovali kar solčavskega profesorja Franceta Štifterja, ki je sicer deloval in živel daleč od doma v Rusiji, v mestu Kaluga. Glas o lepotah svojega kraja je širil daleč izven meja svoje domovine. Med drugimi je Štifter za solčavske gore navdušil graškega univerzitetnega profesorja dr. Johanessa Frischaufa. Frischauf je prijateljeval s Franom Kocbekom, nadučiteljem iz Gornjega Grada. Skupaj sta organizirala številne aktivnosti za gradnjo planinskih poti in koč ter veliko pripomogla h gradnji ceste v Solčavo.

Že listine s konca 15. stoletja omenjajo glavne vrhove. Znani so bili glavni prehodi prek Škarij, Savinjskega sedla in po Hudem prasku na Mrzli gori. Prvi obiskovalci gora so bili botaniki, zoologi in geologi, na poti do vrhov pa so jih vodili domači vodniki, na območju Zgornje Savinjske doline je bilo konec 19. stoletja, registriranih 12 gorskih vodnikov.

Vidno vlogo pri razvoju solčavskega planinstva in ohranitvi slovenskih gora je imel tudi domačin Janez Piskernik po domače Plesnik, ki je bil prvi lastnik in oskrbnik Piskernikovega zavetišča v Logarski dolini. V letih 1875 in 1876 so skupaj organizirali in izvedli izgradnjo koč na Okrešlju (Sliki 12) ter zavetišča na Korošici. Sledile so leta 1894 koč pod Ojstrico in leta 1898 koč na Loki. Poleg naštetih so k ohranitvi slovenskega značaja Savinjskih Alp pripomogli tudi nekateri znani slovenski bogoslovci npr. škof Anton Martin Slomšek in Anton Aškerc, ki je bil kaplan v Mozirju ter številni solčavski duhovniki.

Vedno večje število obiskovalcev gora je spodbudilo zgoden razmah gostinstva. Prva gostilna je bila v Solčavi že v začetku 18. stoletja, prišleke pa so v sobe gostoljubno sprejemali

¹⁹ Poglavlje je povzeto po: Krajevni leksikon Dravske Banovine iz leta 1937; Vider, A. (2004).

takratni župniki. Prvo zavetišče imenovano 'Vir-Savinja' v Logarski dolini je imel Andrej Erjavec od leta 1862 dalje.

Sliki 12: Frischaufov dom na Okrešlju in Koča na Klemenči jami

Prva gostilna s tujskimi sobami v Solčavi je bila leta 1865 gostilna pri Šturmu, nakar ji je 1876 sledila še gostilna pri Herletu, kjer so imeli tudi knjigo gostov. Vpisi obiskovalcev kažejo, da so prihajali od vsepovsod: iz Avstrije, Nemčije, Italije, Anglije, Francije, Holandije, iz Češke, Hrvaške in iz vseh slovenskih pokrajin. Herletov 'zapisnik tujcev' še danes hrani vpise pomembnih mož tedanjega časa: Frischaufa, Kocbeka, Aškerca, Štifterja, Brodarja, Tume, Tominška, Staniča in številnih drugih. Kmalu so se v vasi pojavile tudi druge gostilne: pri Vitežču, v Marofu in še kje.

V Logarski dolini, na kmetiji v Logu, so turiste sprejemali že pred letom 1926, ko so uradno odprli gostilno. Že leta 1889 pa so uredili Piskernikovo zavetišče v Plesti. Pred 1. svetovno vojno je v Robanovem kotu začela delovati tudi gostilna pri Knezu, ki se je kasneje preimenovala v gostišče pri Rogovilcu.

Planinstvo in posledično turizem na Solčavskem sta bila močno povezana z ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva (SPD) ustanovljenega leta 1893 na pobudo Frana Kocbeka, ki je botrovalo ustanovitvi Savinjske podružnice SPD istega leta. Že ob koncu 19. stol. so uredili številne poti, organizirana je bila vodniška služba in leta 1884 izdan vozniški red s tarifami za Savinjske Alpe. Leta 1894 je izšel prvi vodnik po savinjskih Alpah, ki je vseboval kratek popis Savinjskih planin in letovišč.

Leta 1894 je bila zgrajena cesta iz Luč v Solčavo, v Logarsko dolino pa precej kasneje, šele leta 1922.

Savinjska podružnica SPD s sedežem v Mozirju je leta 1908 prenovila Frischaufov dom na Okrešlju, saj je prvotno kočo odnesel plaz. Ob nastanku Kraljevine Jugoslavije je leta 1919 prevzela tudi koče nemškega planinskega društva ter Piskernikovo zavetišče. V času med obema vojnama so pod slapom Palenk leta 1925 postavili Tillerjevo kočo (Slika 13) in leta 1931 še planinski hotel imenovan Aleksandrov dom (danes stoji na tem mestu hotel Plesnik), hotel Plesnik (v bližini današnje kmečke hiše Ojstrica) in hotel Sestre Logar (danes Dom duhovnih vaj).

Solčava je v obdobju med vojnama doživljala pravi razcvet na področju kulturnega in družabnega življenja. Leta 1936 je bilo v Solčavi ustanovljeno prvo Tujsko olepševalno društvo.

Slika 13: Tillerjeva koča in Piskernikovo zavetišče v Logarski dolini (1925)

V krajevnem leksikonu Dravske banovine iz leta 1937 piše o Solčavi: »*Lepe dohodke daje tujski promet, ki je v stalnem razvoju. Poleg letoviščarjev sem prihajajo tudi mnogi domači in tuji turisti, ki obiskujejo razen Logarske doline zlasti Savinjske Alpe in zadnja leta tudi Olševo*«. Olševa je postala znana daleč naokoli ob izkopavanjih Srečka Brodarja v Potočki zijalki v letih 1928 do 1935.

Leta 1944 so bili poleg domačij požgani tudi ostali planinski in turistični objekti v dolini.

Leta 1945 je delovanje in sredstva Savinjske podružnice SPD prevzelo Planinsko društvo Celje in sedež preneslo v Celje. Nadaljevali so s postavitvami in obnavljanjem objektov na območju Kamniško-Savinjskih Alp. Ponovni razvoj planinstva in turizma na Solčavskem se je začel zaradi bližine državne meje šele po letu 1950. Sledila je obnova planinskih domov v sklopu katere so hoteli postaviti tudi žičnico na Okrešelj, kar se na srečo ni realiziralo, saj bi množični obisk preveč obremenil krnico Okrešelj in onesnažil Savinjo na njenem izviru.

V tem obdobju je bilo leta 1953 ustanovljeno planinsko društvo Solčava, ki je leta 1954 v planinsko kočjo preuredilo planšarijo na Klemenči jami, leta 1984 so poleg stare postavili novo kočjo. Med drugim je planinsko društvo zaslužno tudi za izgradnjo penziona Rinka v Solčavi, ki pa jim je bil kasneje odtujen.

Na razvoj turizma v kasnejšem obdobju je vplivala tudi ustanovitev Turističnega društva Solčava leta 1954²⁰, ki združuje zainteresirane posameznike in turistične ponudnike Solčavskega, hkrati pa je tudi samo postavilo nekaj turističnih objektov.

Leta 1961 je bila makadamska cesta podaljšana od Plesti do slapa Rinka, sedem let kasneje pa je cesta po Logarski dolini zaradi nevzdržnega prašenja vendarle dobila asfalt. Asfaltna prevleka je odpravila velike težave prebivalcev in turističnih ponudnikov ob prašni makadamski cesti. Zgrajena je bila tudi cesta do Pavličevega sedla in panoramska cesta do Koroške, leta 1970 pa še priključek iz Solčave proti Podolševi.

Število obiskovalcev Solčavskega se je pričelo v 60. letih 20. stoletja večati. Leta 1957 je samo Planinski dom v Logarski dolini zabeležil 39.000 obiskovalcev. Leta 1958 je bilo v Solčavi 90 turističnih sob s skoraj 300 ležišči. Sobe so oddajali v gostišču Sestre Logar, pri Rogovilcu, v gostišču Olševa, ki se je kasneje preimenovalo v gostišče Rinka, v Zadržnem domu, v Planinskem domu ter pri zasebnikih.

²⁰ Leta 1955 je imelo TD Solčava 22 članov, leta 1980 51 in leta 2004 90, kar priča o velikem zanimanju za turizem in pripravljenost za društveno delo.

Na kmetiji Govc-Vršnik se že od leta 1960 ukvarjajo s turizmom in je ena prvih turističnih kmetij z nastanitvijo v Sloveniji.

Po letu 1960 so v Matkovem kotu zgradili gostišče - kasneje planinski dom Majerhold. Planinsko društvo Celje je obnovilo Frischaufov dom na Okrešlju in Kocbekov dom na Korošici, zgradilo Orlovo gnezdo pod slapom Rinka in Dom planincev v Logarski dolini. Podjetje Izletnik Celje je prenovilo nekdanji Planinski dom. Člani Turističnega društva Solčava so na parkirišču pod slapom Rinka zgradili gostišče in kiosk, v Solčavi pa postavili Informacijski center. Leta 1982 so izdali knjigo Valenta Vidra 'Solčava', ki ji je v letu 1991 sledil Vodnik po Solčavskem.

V letih od 1962 do 1964 je bilo na Solčavskem skoraj 12.000 turističnih nočitev letno. Število nočitev se je v letih 1966 in 1967 povzpelo na preko 16.500, poraslo pa je tudi število nočitev tujih gostov na 13 odstotkov. Prašna makadamska cesta je pripomogla k zmanjšanju števila gostov, vendar se je po ureditvi in asfaltiranju ceste število nočitev postopno spet povzpelo na 15.000.

Na razvoj solčavskega turizma je imela po letu 1970 velik vpliv tudi Zgornje savinjska kmetijska zadruga, ki je kmetom pomagala pri vzpostavljanju dopolnilne dejavnosti turizma na kmetijah.

V 70. letih 20. stoletja so v Logarsko dolino prihajali številni obiskovalci z avtobusi in v večjih skupinah, zato se beleži v prvi polovici 70ih let višek turističnega obiska. Po letu 1980 se je pričelo obdobje stagnacije in zmanjševanja organiziranega turističnega obiska. Kot posledica povečanega standarda prebivalstva in boljših cestnih povezav, se je začel izletniški turizem z lastnimi prevoznimi sredstvi.

Množično parkiranje in kurjenje v gozdu ter na kmetijskih površinah je povzročalo lastnikom zemljišč v Logarski dolini vedno več težav. Obstoječe stacionarne kapacitete so bile v slabem stanju, zunanji lastniki pomembnejših, že zastarelih turističnih objektov, pa niso kazali interesa za posodobitev in razvoj namestitvene ponudbe. Postalo je očitno, da bo morala v dogajanje poseči država z ustreznim odlokom in nadzorom motoriziranih obiskovalcev. Vendar je tudi po razglasitvi Logarske doline za krajinski park, leta 1987, ostalo stanje na področju varstva okolja nespremenjeno.

Nezadovoljstvo nad takšnim stanjem je leta 1992 spodbudilo ustanovitev družbe Logarska dolina d.o.o. - podjetja za razvoj Logarske doline. Podjetje so ustanovili pretežno domačini z namenom, da bi poskrbelo za usklajen razvoj Logarske doline in pripravljajo projekte trajnostnega razvoja za solčavsko območje. Sočasno z urejanjem komunalne in turistične infrastrukture doline je podjetje razvijalo dodatno turistično ponudbo, ki naj bi omogočila podaljšanje turistične sezone.

Leta 1995 so na mestu nekdanjega Planinskega doma zgradili nov hotel Plesnik. V zgornjem delu travnikov v Plesti so odprli penzion 'Na Razpotju', poleg kmetije Plesnik pa leta 2008 še penzion 'Kmečka hiša Ojstrica'.

Število obiskovalcev Solčavskega se je po izrazitem upadu leta 1991 potem spet povečalo in po ocenah leta 2000 preseglo 100.000 gostov na leto. Število nočitev v turističnih objektih Solčavskega je do leta 2007 naraščalo in doseglo preko 20.000 nočitev letno, v zadnjih letih pa se je pokazal trend stagnacije in celo zmanjševanja števila obiskovalcev in od leta 2008 dalje tudi upad nočitev.

Najnovejša pridobitev Solčavskega (april 2011) je Večnamensko središče za trajnostni razvoj Solčavskega - Rinka²¹ (Slike 13), ki povezuje različne dejavnosti za trajnostni razvoj območja in prinaša nove razvojne priložnosti Občini Solčava, Solčavanom in gospodarskim subjektom.

Slike 14: Večnamensko središče za trajnostni razvoj Solčavskega - Rinka

V kletnih prostorih je urejena turistično informacijska točka za obiskovalce Solčavskega. Osrednjo celico predstavlja večnamenska dvorana za multimedijske predstavitve, predavanja, izobraževanja, seminarje, delavnice, gostujoče razstave ali manjše kulturne prireditve. Okrog dvorane je speljana krožna stalna razstava o življenju in naravi Solčavskega z naslovom 'Solčavsko – sprehod v naročje Alp', ki obiskovalca popelje na sprehod iz pra-bivališča v hišo, na dvorišče k lesu in ovcam, v gozd, k potoku, na gorsko trato, do skal in v gore. V pritličju je razstavno prodajni prostor za izdelke s Solčavskega in širšega okolja. S predstavljanjem in prodajo se spodbuja uporabo kvalitetnih: izdelkov iz solčavskega gorskega lesa, izdelkov iz volne avtohtonih ovc jezersko-solčavske pasme, iz avtohtonega kamna – Solčavskega marmorja ter živilskih izdelkov s solčavskih kmetij. V enovitem prostoru se vsebinsko dopolnjujejo: razstavno prodajni kotiček, degustacijski, barski, bralni, internetni in otroški kotiček. V prvem nadstropju so urejene pisarne za podeželski razvojni inkubator z možnostjo koriščenja skupnih prostorov in opreme za administracijo (telecenter). Prostori so namenjeni dejavnostim podjetij, društev in drugih organizacij Solčavskega. Z objektom upravlja Center Rinka – zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega, ki ga je ustanovila Občina Solčava.

1.3.2 Pomen turizma na Solčavskem

V obdobju od osamosvojitve Slovenije leta 1991 je pomen turizma kot gospodarske dejavnosti na Solčavskem rastel. Zlasti je k temu prispevala izguba jugoslovanskega tržišča, kamor je bila prej usmerjena trgovina z lesom. Zaradi izgube trga in nižjih odkupnih cen lesa, so se bile številne kmetije, ki so bile prej usmerjene zgolj v kmetijstvo in gozdarstvo,

²¹ Stara in Nova Rinka - Vas Solčava je bila požgana leta 1944. Leta 1953 so Solčavani s skupnimi močmi zgradili objekt Rinka. V njem so se srečevali domačini in obiskovalci Solčavskega. Prostori so bili namenjeni gostinski in turistični dejavnosti, pa tudi krajevni skupnosti, gorski reševalni službi in notranji upravi. Stara Rinka je zaradi spleta okoliščin začela propadati, nakar so jo leta 1990 zaprli. Leta 2007 je objekt kupila občina Solčava. Ta je pripravila projekt 'Stara nova Rinka' in leta 2008 dobila finančno podporo Norveškega finančnega mehanizma. Osnovni namen investicije je oživitve vasi Solčava z izgradnjo večnamenskega objekta Rinka, ki služi druženju različnih generacij domačinov in obiskovalcev, izobraževanju, spodbujanju k razvoju podjetništva ter trženju naravnih virov in dediščine Solčavskega. 13. 4. 2011 je bila Rinka slovesno predana namenu – prispevati k trajnostnemu razvoju celotnega Solčavskega.

prisiljene začeti ukvarjati tudi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah. Ocenjujemo, da predstavlja turizem okrog 60 odstotkov vseh prihodkov Solčavskega.

Turizem na solčavskih kmetijah (Slike 15) je v zadnjih dvajsetih letih postal izjemno prepoznaven in priljubljen²², kar je tudi precejšnja zasluga Zgornje Savinjske kmetijske zadruge, ki je kmetom pomagala pri začetkih in vzpostavljanju tovrstne turistične ponudbe.

Slike 15: Turistične kmetije Ramšak, Bevšek-Ošep, Juvanija

Na Solčavskem je ob turističnih kmetijah tudi nekaj izrazito od turizma odvisnih turističnih ponudnikov, katerim turizem predstavlja glavni (ali celo izključni) vir prihodkov. Želja teh gospodarskih subjektov (Slike 16) je čim večji turistični obisk Solčavskega, podaljšanje sicer izjemno kratke turistične sezone in s tem ustvarjanje kar največ prihodkov iz turizma. Zaradi tega prihaja do določenih navzkrižnih interesov med tistimi, ki jim turizem predstavlja le vir dodatnega prihodka in tistimi, ki jim predstavlja izključni oziroma glavni vir prihodkov.

Slike 16: Hotel Plesnik, Kmečka hiša Ojstrica, Gostišče Firšt

Gospodarski pomen turizma se odraža tudi v priložnostih za dodatni zaslužek zaposlenim v drugih dejavnostih, pa tudi študentom, dijakom in upokojencem. Te skupine se v turizmu vključujejo predvsem kot: lokalni turistični vodniki, animatorji, informatorji v TIC-ih ali ob vstopu v krajinski park Logarska dolina, prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, predvsem pa kot proizvajalci živilskih pridelkov in izdelkov, rokodelci, obrtniki, urrejevalci okolja idr.

1.3.3 Organiziranost turizma na Solčavskem

Turizem v današnjem pomenu besede se je začel na Solčavskem razvijati pred drugo svetovno vojno. Priložnostim so se odzvali samoiniciativni, dovolj premožni posamezniki (kmetija Logar – hotel sester Logar, kmetija Plesnik – hotel Plesnik) Že takrat je bilo Solčavsko poznano, kot prijetna izletniška in počitniška točka. Leta 1954 ustanovljeno Turistično društvo Solčava je po najboljših močeh spodbujalo razvoj turistične dejavnosti na

²² Od leta 1960, ko so začeli v Solčavi redno sprejemati goste, pa do 70. leta prejšnjega stoletja, so predpisi močno ovirali turistično dejavnost. Na kmetijah so smeli nuditi samo prenočišča, hrane pa ne. Gostje so zato negodovali, ker so se morali prehranjevati v gostilni (npr. Pri Rogovilcu). Potem je zavel drug veter in občina je začela spodbujati in pospeševati turizem kot dopolnilno dejavnost na kmetiji. Danes je po ocenah turističnih ponudnikov največ gostov na turističnih kmetijah Slovencev, sledijo Nemci pa tudi gosti iz Amerike in Anglije.

Solčavskem. V Solčavi je delovala turistična informacijska pisarna, ki je skrbela za usmerjanje gostov in urejanje kraja.

Poleg Turističnega društva Solčava vse do leta 1992 ni bilo nobene druge organizacije, ki bi skrbela za usmerjen in uravnotežen razvoj turizma v območju ali ki bi med seboj povezovala turistične ponudnike in s tem ponudbo destinacije.

V letu 1992 je bilo ustanovljeno podjetje Logarska dolina, d.o.o., ki je pridobilo občinsko koncesijo za upravljanje s krajinskim parkom Logarska dolina. Podjetje je v večinski lasti domačinov, lastnikov zemljišč v Logarski dolini. V istem letu so uvedli pobiranje prispevka za ohranjanje krajinskega parka oziroma vstopnino za motorna vozila in začeli z urejanjem komunalne in turistične infrastrukture. V naslednjih letih je Logarska dolina d.o.o. začela povezovati in predstavljati skupno turistično ponudbo Solčavskega ter izvajati skupne promocijske aktivnosti kot so: izdajanje reklamnih in informativnih publikacij, objava člankov v vodnikih, revijah in časopisih, sodelovanje na raznih sejmih, predstavitvah.

Podjetje je organiziralo številna izobraževanja, ekskurzije, turistične ter druge prireditve. Izvedlo je tudi tri izobraževanja za lokalne turistične vodnike Solčavskega in s tem postavilo temelje za organizirano lokalno turistično vodenje. V okviru podjetja deluje TIC Logarska dolina²³ (Slike 16). TIC ter spletne strani podjetja (<http://www.logarska-dolina.si/>), ki jih le ta ureja, predstavljajo celovito turistično ponudbo Solčavskega, naravne in kulturne znamenitosti, prireditve ter ostale zanimivosti za obiskovalce. Gostom so na razpolago tudi informacije o nastanitvenih zmogljivostih in pomoč pri rezervaciji le teh.

Slike 17: Spletna stran, TIC Logarska dolina, logotip

Podjetje Logarska dolina, d.o.o. je imelo v preteklih letih zelo pomembno vlogo pri usmerjanju razvoja turizma v krajinskem parku Logarska dolina ter tudi na širšem področju Solčavskega. Vsa leta od ustanovitve je podjetje načrtovalo in usmerjalo trajnostni razvoj krajinskega parka Logarska dolina in izvedlo številne projekte za ureditev skupne parkovne komunalne in turistične infrastrukture. Sodelovali so na različnih mednarodnih razpisih in natečajih. Med drugimi je za aktivnosti trajnostnega razvoja in predvsem za upravljanje s krajinskim parkom leta 2005 prejelo nagrado Mednarodne komisije za varstvo Alp (CIPRA). V letu 2009 je občina Solčava ustanovila javni zavod Center Rinka, zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega. Center Rinka naj bi izvajal tudi nekatere naloge, ki jih je do

²³ TIC Logarska dolina je od leta 2000 do 2008 opravljala številne aktivnosti. Najpomembnejše med njimi so bile: (i) informiranje obiskovalcev, (ii) razvoj dodatne turistične ponudbe (vodeni in animacijski programi), (iii) razvoj in prodaja domačih spominkov in prodaja drobnih potrebščin za obiskovalce (razglednice, znamke, baterije, telefonske kartice, časopisi idr.), (iv) organizacija prireditev, (v) sodelovanje pri razvoju, promociji in trženju turistične infrastrukture ipd. Opravljala je tudi: (vi) povezovalno in spodbujevalno vlogo na področju turizma za celotno Solčavsko ter (vii) celovito promocijo in trženje turistične ponudbe, (viii) izvajal različna izobraževanja za domačine in (ix) predstavljal Solčavsko ob stikih s številnimi partnerji in mediji.

tedaj opravljalo podjetje Logarska dolina, d.o.o., oziroma kot destinacijska organizacija za področje turizma deloval širše, v skupnem interesu celotnega Solčavskega. Usklajeval in usmerjal naj bi razvoj turizma in ostalih tradicionalnih dejavnosti na temeljih trajnostnega razvoja, skrbel za skupne promocijske aktivnosti destinacije Solčavsko, krepitev znamke Solčavsko, oblikovanje skupnih turističnih produktov in še mnogo drugih nalog.

Področja delovanja Centra Rinka so razdeljena na naslednje vsebinske sklope: (i) osnovno delovanje Centra Rinka (delo zaposleni, javni delavci, pogodbeni delavci, poslovanje zavoda); (ii) upravljanje s turistično infrastrukturo (načrtovanje, vzdrževanje in trženje); (iii) turistični programi (priprava programov dodatnih aktivnosti, spodbujanje integralnih turističnih produktov, celovito trženje izdelkov in storitev območja); (iv) turistična promocija in informiranje (celovito informiranje o turistični ponudbi širšega območja, promocija izdelkov in storitev Solčavskega idr.); (v) prireditve (načrtovanje, spodbujanje in soorganizacija prireditev, spodbujanje ustvarjalnih povezav z dodano vrednostjo, z namenom povezovanja različnih akterjev, področij, tem in vsebinskih sklopov, npr. povezava kulture in obrti s turizmom idr.); (vi) izobraževanje in motiviranje (za trajnostni turizem ter druge gospodarske, socialne, kulturne in ekološke vsebine, ekskurzije, delavnice idr.); (vii) trajnostni razvoj – projekti (spodbujanje razvojnih aktivnosti, ki upoštevajo temelje trajnostnega razvojnega koncepta (gospodarski, socialno-kulturni, ekološki vidik) pomoč pri razpisih, razvojno varstvo narave idr.).

Z namenom tesnejše povezave turistične ponudbe Solčavskega je Logarska dolina d.o.o. leta 2001 spodbudila in pripravila logotip in blagovno znamko: Solčavsko – harmonija treh dolin in leta 2010 je Zavod Rinka oblikoval logotip Centra Rinka (Slike 18).

Slike 18: Logotipi turističnih blagovnih znamk Solčavskega

Center Rinka je v sodelovanju z Občino Solčava, Logarsko dolino d.o.o. ter drugimi organizacijami in turističnimi ponudniki na natečaj Evropske komisije za izbor Evropskih destinacij odličnosti prijavil integralni turistični produkt Solčavsko – harmonija treh dolin, ki je v letu 2009 Solčavskemu omogočil pridobitev naziva Evropska destinacija odličnosti (EDEN) in s tem vključitev Solčavskega v omrežje EDEN destinacij (Slike 19).

Slike 19: Pridobitev prestižne nagrade odličnosti EDEN leta 2009

1.3.4 Turistično in s turizmom povezano gospodarstvo Solčavskega

Na Solčavskem sestavljajo segment turističnega gospodarstva manjši zasebni ponudniki.

Logarska dolina d.o.o. je izvajala turistično promocijo, razvoj in povezovalno funkcijo med turističnimi ponudniki vse od leta 1992, ko je bila ustanovljena.

V letu 2009 ustanovljeni Center Rinka je prevzel številne skupne naloge za celotno Solčavsko, a ne zgolj v turističnem, pač pa bolj v razvojnem smislu.

Sekcija lokalnih turističnih vodnikov Solčavskega, ki deluje v okviru Turističnega društva Solčava je pomemben izvajalec turističnih vodenj po Solčavskem.

Etno-animacijska skupina Biksarji je v zadnjih letih razvila atraktivne etno-animacijske oz. doživljajske programe, ki temeljijo na zabavnem in poučnem spoznavanju etnološke dediščine. Posebej prilagojeno je tudi doživljajsko vodenje po naravi za otroke, pri čemer udeleženci skozi igro spoznavajo naravo, njene posebnosti in zanimivosti.

Za gorsko vodništvo na Solčavskem ni nobenega domačega vodnika, po potrebi pa vodniki pridejo od drugod.

Družinska podjetja (hotel, gostišče, apartmaji, planinski domovi in kočice ter zasebne sobe) in turistične kmetije ponujajo gostom nastanitev v domačem ambientu in razen domačih za stalno večinoma ne zaposlujejo drugih oseb. Izjema je edini nekoliko večji turistični ponudnik na Solčavskem, hotel Plesnik.

Gostinski prehrambeni obrati (hotel, gostišče, okrepčevalnice, planinski domovi in planšarije) ter turistične in izletniške kmetije postrežejo obiskovalcem / gostom tudi značilne solčavske jedi.

Solčavske kmetije večino pridelanega prodajo lastnim gostom ali pa preko posrednikov, ki so lahko drugi turistični ponudniki ali prodajalna v Centru Rinka.

Številna društva s svojimi kulturnimi, športnimi in interpretativnimi programi sodelujejo pri prireditvah na Solčavskem in pri izvajanju tematskih programov za obiskovalce / goste. Občina Solčava spodbuja razvoj turizma na Solčavskem.

1.3.5 Strateški in projektni partnerji v turizmu Solčavskega

Med ponudniki turističnih storitev na Solčavskem prevladujejo manjša družinska podjetja (turistične kmetije, gostinski objekti idr.), ki so precej ranljiva za hitro spreminjajoče se potrebe izredno spremenljivega turističnega trga. Majhna in lastniško razpršena podjetja so finančno ter tudi kadrovsko precej šibka, še zlasti na poslovodnih področjih kot so: načrtovanje, marketing in prodaja. Zaradi tega je za usmerjanje celostnega in uravnoveženega razvoja turizma še toliko pomembnejša prioriteta javnih inštitucij.

Za javni interes na področju solčavskega turizma skrbijo: (i) Občina Solčava, (ii) Center Rinka – Zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega, (iii) Turistično društvo Solčava, (iv) Društvo Panorama (ohranjanje dediščine ob Panoramski cesti) in (v) Logarska dolina d.o.o. (v delu, ki ga pokriva občinska koncesija za upravljanje s krajinskim parkom).

Na operativni ravni pa se na Solčavskem srečujejo tudi druge državne službe, ki s svojimi aktivnostmi prav tako vplivajo na delovanje domačih akterjev in na smer razvoja. Med najpomembnejšimi so: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije (KGZS), Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN), Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS) idr. ter njihove enote. Pri tem ima, kar se turizma tiče, posebno mesto Slovenska turistična organizacija (STO), v nekoliko manjši meri pa tudi Turistična zveza Slovenije (TZS).

1.3.6 Povezovanje Solčavskega s širšo regijo

Družba Logarska dolina d.o.o., Center Rinka, Turistično društvo Solčava in ostali ponudniki ter sooblikovalci turistične ponudbe si prizadevajo, da pridobiva Solčavsko vedno bolj prepoznavno tržno identiteto v Sloveniji in izven državnih meja.

V ta namen se Solčavsko povezuje predvsem z občinami in institucijami v okviru Savinjsko-Šaleške statistične regije (SAŠA regija). Potekajo tudi povezovanja s sosednjimi območji okrog Kamniško-Savinjskih Alp. Priložnost za povezovanje in sodelovanje v turistični dejavnosti je tudi čezmejno sodelovanje z avstrijsko Koroško, ki ima precejšnje zaledje stacionarnega turizma.

Že nakazano in zagotovo smiselno je tudi sodelovanje s trajnostno naravnanimi turističnimi destinacijami v Sloveniji in Evropi. Pri tem je dobrodošlo aktivno sodelovanje Solčavskega v mreži Evropskih destinacij odličnosti tako v okviru slovenske mreže, kot tudi sodelovanje s primerljivimi EDEN destinacijami v širšem evropskem prostoru.²⁴ (Slike 20).

Slike 20: Solčavsko v mreži EDEN

²⁴ Aktivnosti v okviru natečaja EDEN, ki sta jih podprla in izvedla Evropska komisija in Slovenska turistična organizacija, so Solčavskemu prinesle večjo prepoznavnost in dodatne možnosti promocijskih in trženjskih aktivnosti. Promocijske brošure, samostojni plakati, animirana predstavitev, promocijski izdelki, oglaševalske akcije v katerih se pojavljajo podobe s Solčavskega, kratek promocijski film, sejemske nastopi in medijske objave veliko prispevajo k prepoznavnosti območja. Aktivnosti povezane z natečajem EDEN spodbujajo tudi povezovanje domačinov znotraj destinacije in tematska ter geografska povezovanja navzven. Mreženje EDEN destinacij tako v Sloveniji, kot tudi v Evropi prinaša nove možnosti povezovanja podobno mislečih in s tem popestritev in nadgradnjo dosedanje ponudbe.

1.4 Trajnostni turizem za trajnostni razvoj Solčavskega

Trajnostni razvoj Solčavskega pomeni »zadovoljiti trenutne potrebe, ne da bi pri tem ogrožali zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij« (WCED). Na Solčavskem govorimo o zavarovanih območjih (ZO), pri čemer mislimo na »območje kopnega in / ali morja, posebej namenjeno varovanju in ohranjanju biotske raznovrstnosti in naravnih virov ter z njimi povezanih kulturnih virov, s katerim upravljamo s pomočjo zakonodaje ali drugih učinkovitih sredstev« (IUCN 1994). Še posebej izpostavljena so ZO kategorije V po IUCN - območja kopnega, obale ali morja, kjer je skozi stoletja vzajemno delovanje človeka (nabiralništvo, lov in ribolov, rudarstvo, kamnoseštvo, gozdarstvo, pašništvo in kmetijstvo, gradbeništvo, turizem in rekreacija idr.) in narave oblikovalo značilno pokrajino s pomembnimi estetskimi, ekološkimi in kulturnimi vrednotami ter z visoko biodiverzitetjo. Za ohranjanje, vzdrževanje in razvoj območja je nujno ohranjanje integritete tradicionalnega vzajemnega delovanja (IUCN 1994). Glede na to, da sta oba krajinska parka, Logarska dolina in Robanov kot, poseljena, je obvezno nadaljevati povezanost vzajemnega tradicionalnega delovanja oziroma sobivanja človeka in narave.

Trajnostni turizem Solčavskega je »turizem, ki upošteva sedanje in bodoče ekonomske, socialne in ekološke vplive ter tudi zadovoljuje potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja in lokalnih prebivalcev« (UNEP in UNWTO 2005). Prav nosilna zmogljivost (naravna, socialno-kulturna in ekonomska) Solčavskega in njegovih delov mora biti vodilo pri načrtovanju, izvajanju in evalviranju aktivnosti vseh deležnikov v območju.

Geografske in klimatske danosti, ohranjena naravna ter kulturna dediščina, lokalni običaji ter kulinarne posebnosti so ob nadaljnjem skladnem trajnostnem razvoju območja, lahko velike primerjalne prednosti za razvoj sonaravnega (trajnostnega) turizma na Solčavskem. In obratno, razvoj trajnostnega turizma je odlična osnova za konkretno delovanje po načelih trajnosti tudi v drugih dejavnostih, saj je ravno turizem najbolj prepleten z delovanjem in razvojem ostalih gospodarskih dejavnosti in prav tako z ohranjanjem in razvojem socialnega in naravnega okolja.

Dosedanja prizadevanja skupnosti za (trajnostni²⁵) razvoj območja ali njegovih delov so povezana s pomembnimi dogodki za ohranjanje in napredek Solčavskega, in so prikazana v tabeli 1.

Ob tem ne gre pozabiti klenih Solčavanov, ki že več stoletij obdelujejo svojo zemljo in skrbijo za neponovljivo kulturno krajino. Ter častljivih mož in žena, ki so si prizadevali za napredek Solčavskega, ohranjanje njegove identitete in prenašanje znanja, modrosti, izkušenj, doživetij in zgodb.

Iz te snovne in nesnovne dediščine danes črpajo navdih člani društev, vodniki, animatorji in interpretatorji, da obiskovalcem, pa tudi domačinom posredujejo občutek za 'duh kraja' (genius loci). To je izjemno pomembno za spoštovanje in ohranjanje lastne identitete ter nadvse dobrodošlo pri izvajanju kulturnih in turističnih programov.

---

²⁵ Beseda trajnost ni bila ob preteklih dogodkih nikoli uporabljena, danes pa je več kot očitno, da je ekološki, ekonomski ali socialni pomen mnogih preteklih dogodkov tak, da ga želimo zajeti z dandanes modno besedo 'trajnost'.

Tabela 1: Prizadevanja skupnosti za trajnostni razvoj Solčavskega

<p>Prvi gorski vodniki za usmerjeno vodenje obiskovalcev v Savinjske gore (konec 18. stol.);</p> <p>Prva planinska zavetišča, gostilne in planinske kočice za urejeno bivanje obiskovalcev / gostov na Solčavskem (druga polovica 19. stol.);</p> <p>Vzreja Jezersko-solčavske ovce (Rok Klemenšek, konec 19. in začetek 20. stol.);</p> <p>Okrešelj - prvo kupljeno zemljišče za namen varstva narave in iz narodnostnih vzgibov (1931);</p> <p>Robanov kot zavarovan kot 'prirodna znamenitost' (1950);</p> <p>Prizadevanja mnogih domačinov za ohranjanje narave in ljudskega izročila (Joža Vršnik – Robanov Joža, Valent Vider in številni drugi);</p> <p>Ustanovitev Kulturnega društva Franca Herleta Solčava (1950);</p> <p>Ustanovitev Planinskega društva Solčava (1953);</p> <p>Ustanovitev Turističnega društva Solčava (1954);</p> <p>Ustanovitev Športnega društva Solčava (1978);</p> <p>Ustanovljena Krajinska parka Logarska dolina in Robanov kot (1987, zavarovana z občinskim odlokom);</p> <p>Podeljena koncesija domačinom za upravljanje s krajinskim parkom Logarska dolina (1992, vstopnina za motorna vozila – umirjanje prometa in urejanje krajinskega parka);</p> <p>Ustanovitev Občine Solčava (1998, neposreden stik z ljudmi, dober občutek ob konkretnih aktivnostih, urejanje in ohranjanje tega na kar si navezan idr.);</p> <p>Logarska dolina in Robanov kot velikokrat med najlepše urejenimi kraji v Sloveniji (trikrat prvo, trikrat drugo in petkrat tretje mesto – Turistična zveza Slovenije);</p> <p>Logarska dolina – turistični nagelj za zgleden razvoj trajnosti turizma (2000, TV Slovenija);</p> <p>Študijski krožek ob panoramski cesti (2004, nastanek društva Panorama, društvo za razvoj in ohranjanje naravne in kulturne dediščine);</p> <p>Društvo Panorama – nagrada družbe Ford (2005);</p> <p>Krajinski park Logarska dolina – mednarodna nagrada Cipe International, MAVA – 'Prihodnost v Alpah' (2005);</p> <p>Krajinski park Logarska dolina – zmagovalec akcije Zemljo so nam posodili otroci (2007, Agencija RS za okolje in Zveza prijateljev mladine Slovenije);</p> <p>Številne predstavitve Solčavskega z namenom prenosa izkušenj pri: upravljanju z zavarovanim območjem, upravljanju z obiskom, razvoju podeželja, delovanju študijski krožkov, interpretaciji narave in dediščine območja idr. (v obdobju 2000 – 2011);</p> <p>Solčavsko - Evropska destinacija odličnosti (2009, Evropska komisija preko STO);</p> <p>Postavitev in vzpostavitev delovanja Rinke – večnamenskega središča za trajnostni razvoj Solčavskega z razstavno prodajnim mestom za izdelke s Solčavskega ter s podeželskim razvojnim inkubatorjem (2011);</p> <p>Vzpostavitev Centra Rinka – zavoda za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega;</p> <p>Projekti za razvoj proizvodnih verig in blagovnih znamk za izdelke iz volne, gorskega lesa in kulinarike;</p> <p>Projekt Harmonija treh dolin v sklopu katerega nastaja strategija trajnostnega razvoja (2010/2011) in druga pomembna izhodišča za nadaljnje delo.</p>
--

1.4.1 Trajnosten turizem - vir blagostanja družbe in razvoja okolja Solčavskega

Uspešna uveljavitev koncepta trajnostnega turizma je priložnost, da se turizem uveljavi kot ena najpomembnejših sonaravnih gospodarskih dejavnosti na Solčavskem. S tem se lahko poveča tako delež stalnih zaposlitev v turizmu in povezanih dejavnostih, kot tudi možnosti dodatnega zaslужka na račun turizma za tiste, ki niso zaposleni v turizmu.

Razvoj trajnostnega turizma mora vključevati preišljene posege v prostor. Obstoječe in morebitne nove gospodarske dejavnosti okolja ne smejo dodatno obremenjevati ali mu škoditi. Predvsem morajo domačinom omogočiti dolgoročne možnosti za preživetje, razvoj in napredek Solčavskega²⁶.

²⁶ Nekdaj donosni gospodarski panogi gozdarstvo in živinoreja, ki sta omogočila preživetje prednikom Solčavskega, vse bolj zamirata. Mladi se danes sprašujejo, kje najti tržno nišo, ki bo omogočila obstoj in življenje njim in

Mladi morajo videti ekonomsko priložnost in razmišljati podjetniško, da bi lahko preživeli in motivirano gojili dopolnilne dejavnosti na kmetijah ter se lotevali novih izzivov za popestritev dogajanja na Solčavskem. Doživljajske zgodbe, ki nimajo meja, so pogosto motor razvoja tovrstnih območij. Njihov pomen je največji, če jih izvajajo domačini, ki zgodbe živijo. Dobra organiziranost in pristna igra, ki ju na Solčavskem ne manjka, prepričata še tako zahtevnega obiskovalca / gosta.

Dejstvo pa je, da se na Solčavskem lahko gremo predvsem povezan butični turizem, ki bo ohranil krajinsko podobo, prinesel dovolj denarja za preživljanje na kmetijah in pri drugih turističnih ponudnikih ter organizirano poskrbel za dvig kakovosti življenja domačinov in skupnosti.

1.4.2 Trajnostni turizem - vir socialno-kulturnega blagostanja na Solčavskem

Razvoj trajnostnega turizma krepi identiteto kraja in s tem lahko veliko pripomore k izboljšanju splošnega počutja in k občutku kvalitete življenja prebivalcev. S tem se krepi socialni kapital in medgeneracijsko druženje v kraju, ki je zelo pomembno za 'dober občutek' med domačini. Na to kažejo številni primeri, ki v zadnjem času prinašajo najboljše rezultate skozi načrtno sistematično delo v okviru študijskih krožkov. S postopnim vključevanjem različnih skupin domačinov se izboljšajo medsebojni odnosi, sodelovanje, ponos in pripadnost kraju.

Razvoj kakovostnejše kulturne, rekreativne in športne ponudbe ter pripadajoče infrastrukture, ki bo služila tako domačinom kot tudi turistom, lahko izboljša druženje in udeleževanje na različnih področjih ter domačinom omogoča prijetno preživljanje prostega časa.

Ohranjanje in spoštovanje lokalnih posebnosti, navad, običajev in tradicionalnih dejavnosti, ki so pomemben sestavni del razvoja trajnostnega turizma, hkrati omogočajo tudi ohranitev kulturne identitete Solčavskega.

Turizem je že sam po sebi povezovalna in nujno sodelovalna dejavnost, kar je predvsem vidno pri pripravi in izvedbi integralnih turističnih programov. V luči trajnosti pa ta povezovalni učinek deluje še v širšem okolju. Tako nastajajo horizontalne, vertikalne in lateralne partnerske mreže, ki omogočajo oblikovanje in vzdrževanje dobaviteljskih verig za posamezne produktne tržne kombinacije in socialnih mrež, ki so promotor turistične ponudbe območja in vplivajo na zadovoljstvo in motiviranost ter gojenje medsebojnih odnosov med domači, kot tudi med domačini in obiskovalci. Prav gostoljubnost in pripravljenost za skupno delo, sta odlični vrline Solčavanov. Nujno ju je organizirano in z zaupanjem v prihodnost gojiti naprej.

---

prihodnjim rodovom. Vedno več ljudi se hrepeneče ozira za starimi vrednotami in darovi narave. Umirjeno bivanje, trdna povezanost z naravnimi cikli, prijeten pogovor s sosedom in prišlekom – so v hitrem življenjskem tempu prava redkost in zato tem bolj iskani. Na Solčavskem še najdemo mirne kotičke, debela drevesa, čiste žuboreče potoke, skrivnostne podzemne jame, molčeče skale, zakoreninjene običaje, povesti, zgodbe... in bistro solčavsko pamet. Vavdi (2006, 1) se sprašuje: »Ali lahko take dobrine, ki so del našega bivanja, pomagajo ohraniti našo samobitnost?« S turizmom, katerega razvoj sega v 19. stoletje in je vrh dosežen v prvi polovici sedemdesetih let 20. stol., nato zabeležen upad, bi bilo mogoče to pristno bivanje podeliti z obiskovalci / gosti.

1.4.3 Trajnostni turizem - vir ohranjenega in kakovostnega okolja Solčavskega

S preišljeno trajnostno rabo naravnih virov in s primernim obremenjevanjem in zaščito naravnega in družbenega okolja, se da zagotavljati ustrezne življenjske pogoje za številne živalske in rastlinske vrste, obstoj domačinov (precej ogrožene vrste v oddaljenih zaprtih alpskih dolinah) in gospodarskih subjektov (tudi turističnih in s turizmom povezanih), ki družno sooblikujejo zeleno turistično destinacijo. Ta trend, je gonilo Solčavskega že od nekdaj in izhaja iz ljudi samih, njihovega odnosa do narave, lastne zemlje in kmetij, na katerih so garali mnogi rodovi prednikov dolga stoletja pred njimi.

S pomočjo razvoja trajnostnega turizma je moč osveščati domačine in zaposlene v gospodarskih subjektih, predvsem pa turiste o pomenu varovanja naravnega okolja ter varčnem in preišljenem izkoriščanju naravnih virov in vzdrževanju podobe krajine (zaraščanje gozda, košnja) tudi za naslednje rodove.

Trajnostni turizem je dobro izhodišče za vzpostavitev sistema kakovosti zelenega turizma v destinaciji (zeleni standardi kakovosti). Aktivnosti v naravi lahko prinašajo neponovljiva raznovrstna doživetja in izkušnje vezane na Solčavsko. Za zagotavljanje tovrstnih doživetij na dolgi rok pa morajo biti aktivnosti dobro conirane, v mejah sprejemljivih sprememb narave, človeka in ekonomskega učinka. S samosvojimi doživljajskimi vodenji, ki vključujejo naravo in obujanje pred mnogimi leti živetih zgodb v območju, odlično solčavsko kulinariko in pristnimi Solčavani, postaja Solčavsko vedno bolj prepoznavno v Sloveniji in izven njenih meja.

Hkrati je koncept trajnostnega turizma najbolj primeren za pridobivanje tistih bolj osvečenih, ekoloških turistov, ki se že sami po sebi zavedajo pomena in dragocenosti neokrnjene narave in se zaradi svojega osebnega prepričanja odločajo za tovrstne turistične destinacije. Pri tem s svojim prihodom, načinom bivanja, pričakovanji in željami ter izmenjavo mnenj, vplivajo tudi na stališča in gledišča domačinov in zaposlenih v turistični dejavnosti. Tem je potrebno ponuditi večdnevne programe na ekoloških kmetijah, planinskih kočah in domovih ali v hotelu, penzionih, apartmajih in jih peljati v gore, pokazati skrite koticke narave, solčavskih src in želodca, ker bodo znali ovrednotiti in podoživeti ponujeno. Zagotovo bodo svojo neponovljivo izkušnjo delili s podobno mislečimi in se morda vrnili z njimi.

1.5 Program razvoja turističnega območja Solčavsko

Turistično območje Solčavsko je območje odmaknjenih ledeniških dolin v osrčju Savinjskih Alp, ki se ponaša z neokrnjeno naravo, samosvojimi Solčavani, kulturno dediščino in tradicionalnimi sestavinami v kmetijstvu, kulinariki, noši ter družabnem življenju (živa dediščina), ki jih skozi igro obujajo že solčavski otroci v osnovni šoli, pa tudi člani kulturnega in drugih društev.

1.5.1 Projektni pristop in metodologija

V analitičnem delu študije je oblikovana preliminarna raziskava, ki podaja izhodišča za strateški in operativni razvoj študije STRTOS 2011-2015. Prikazana izhodišča za razdelano vsebino aktivnosti in področij obdelave se implementirajo v Viziji trajnostnega razvoja TOS 2011-2015 in Načrtu managementa TIS 2011-2015.

Uporabljena metodologija raziskave obsega kvantitativno in kvalitativno raziskovanje. V okviru kvantitativnega raziskovanja so pridobljene informacije numeričnih pokazateljev, ki izražajo obseg, pogostost, povprečnost in strukturo nekega pojava. V okviru kvalitativnega raziskovanja so bile analizirane splošne značilnosti turističnega tržišča ter trenutna in morebitna povezanost turističnih ponudnikov (trditve, razmišljanja, motivi, preference itd.). S primarno raziskavo je zajeto raziskovanje na terenu (field research). Izvedeno je bilo v sodelovanju z občino ter predstavniki turističnih in drugih dejavnosti ter interesnih skupin na TOS. Delovne skupine so predstavljali člani posameznih interesnih skupin Mreže TOS ter drugi predstavniki v TOS.

S sekundarno raziskavo (desk research) je bilo obdelanih več obstoječih baz podatkov (statistika ipd.), ki so v osnovi zbrane za druge namene (npr. prostorski načrti ipd.).

Po obsežni analitični raziskavi je bila oblikovana celovita STRTOS 2011-2015, ki vključuje izhodišča za mnogo podstrategij. Projektna skupina je oblikovala izhodišča skladno s potrebami TOS in jih sprotno testirala z deležniki TOS.

S strani naročnika potrjena STRTOS 2011-2015 je bila osnova za oblikovanje Vizije trajnostnega razvoja TOS (VTRTOS) 2011-2015 in Načrta managementa TIS (NMTIS) 2011-2015, ki jih je Projektna skupina oblikovala s pomočjo delovnih skupin TOS.

V času izvedbenega dela procesa, ki ni tema tega projekta, se je Projektna skupina sestajala z delovnimi skupinami TOS, ki peljejo posamezne aktivnosti za udejanjanje STRTOS 2011-2015 preko oblikovanih in potrjenih modelov in strategij nižjega reda. Projektna skupina je v aktivnosti vključevala različne deležnike in spremljala ter usmerjala aktivnosti izvedbene faze. V zaključku se enkrat letno predlaga izvedbo evalvacije celovitega projektne dela po vnaprej pripravljenih indikatorjih. V skupini evalvatorjev so predstavnik Projektne skupine in dva predstavnika Ekspertne skupine strokovnjakov iz Mreže ponudnikov TOS. Najobsežnejša evalvacija naj bi bila izvedena ob zaključku projekta.

1.5.2 Povezave z občinskimi in regionalnimi razvojnimi programi

Strategija trajnostnega razvoja turističnega območja Solčavsko (STRTOS) 2011-2015 mora predstavljati nadaljevanje in sedanjemu času primerno vsebinsko nadgradnjo dosedanjih dokumentov, in sicer: (i) Startegija razvoja krajinskega parka Logarska dolina (1992); (ii) Strategije kmetijstva v povezavi s turizmom in ostalimi gospodarskimi panogami v občini Solčava (2000); (iii) Strategije razvoja turizma na Solčavskem (2002); (iv) Operativnega plana razvoja turizma na Solčavskem (2004); (v) Kadrovskega načrta Eko-turističnega centra Solčavsko – Logarska dolina in Luče (2004); (vi) Razvojnega programa podeželja za občine

Ljubno, Luče in Solčava 2007 – 2013 (2006); (vii) Območnega razvojnega programa Savinjsko-Šaleške regije 2007-2013 (2007).

1.5.3 Povezave z razvojnimi načrti in usmeritvami slovenskega turizma

Turizem je svetovni fenomen in v zadnjem časovnem obdobju obseg turistične dejavnosti z manjšimi odstopanji, zaradi svetovne gospodarske krize, raste hitreje kot povprečna gospodarska rast. Turizem predstavlja pomembno poslovno priložnost za Slovenijo, saj lahko v naslednjih letih postane ena vodilnih panog slovenskega gospodarstva in tako pomembno prispeva k doseganju razvojnih ciljev Slovenije (Strategija razvoja Slovenije 2006-2013, 2005).

Vizija razvoja turistične dejavnosti v Sloveniji je opredeljena z Razvojnim načrtom in usmeritvami slovenskega turizma 2007-2011 (RNUST, 2005), ki se mu bo letos pridružil razvojni načrt za naslednje programsko obdobje.

Izhodišča za implementacijo konceptov in politik podajata Zakon o spodbujanju razvoja turizma (UL RS, št. 2/2004), ki je krovni zakon na področju turizma, Zakon o ohranjanju narave (96/2004)²⁷ in drugi zakoni in podzakonski akti, ki podajajo osnovo za oblikovanje inovativne ponudbe turističnih in ZO ob učinkovitem varstvu narave.

STRTOS 2011-2015 upošteva in vključuje vse zgoraj omenjene dokumente in njihove smernice.

2 ANALIZA SOLČAVSKEGA

Solčavsko je geografsko zaokroženo območje ob meji med Slovenijo in Avstrijo, v povirju reke Savinje v Zgornji Savinjski dolini, v naročju Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Z Republiko Avstrijo je povezano z meddržavnim mejnim prehodom Pavličovo sedlo, proti slovenski Koroški pa vodi cestna povezava preko Podolševe. Na zahodu meji na Gorenjsko, južneje pa na ostale občine Zgornje Savinjske doline. Območje od izvira Savinje pod Okrešljem do meje z občino Luče meri 102,8 km². Naselitveni prostor se razprostira od 550 metrov n.v. (Travnik, Bela) do 1.327 metrov (najvišje ležeča kmetija v Sloveniji – Bukovnik). Območje na severu in zahodu omejujejo visoki vrhovi Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank na višini do 2.394 metrov. Z besedo Solčavsko povezujemo dolinski svet vasi Solčave, Logarske doline, Matkovega in Robanovega kota ter kraljestvo gorskih kmetij, celcev, raztresenih visoko pod Olševo in Raduho, nad Matkovim in Robanovim kotom²⁸.

Analiza Solčavskega izhaja iz usklajenega delovanja področij – socialnega, političnega, pravnega, ekonomskega, kulturnega, ekološkega in tehnološkega (SPPEKET) okolja, ki omogoča doseganje sinergičnih učinkov za: (i) učinkovito izvajanje ukrepov varstva za ohranjanje narave na Solčavskem; (ii) kakovost bivanja lokalnega prebivalstva na

²⁷ Skupaj z Zakonom o varstvu okolja (UL RS, št. 41/2004), Pravilnikom o označevanju ZO naravnih vrednot (UL RS, št. 117/2002 in 53/2005), Zakonom o urejanju prostora (58/2003) in drugimi akti.

²⁸ Lenarčič, M., Orešnik, M., (1995). Krajinski park Logarska dolina. Nazarje: Epsi, d.o.o.

Solčavskem in njegov socialno-kulturni razvoj; (iii) lokalni, regionalni in nacionalni ekonomski razvoj, ki z inovativnimi podjetniškimi idejami vodi v prepoznavnost Solčavskega v Sloveniji in vabi ljudi k obisku alpskega podeželja, doživljanju narave in tradicije ljudi, ki živijo na Solčavskem ali k naselitvi na podeželje, ki jim zagotavlja kakovost bivanja in ekonomsko eksistenco.

Za oblikovanje celovite destinacije je potrebno analizirati stanje virov na Solčavskem, in prepoznati: (i) prostorski razvoj, (ii) naravo in biotsko raznovrstnost, (iii) kulturno dediščino in tradicionalne prireditve, (iv) etnološke privlačnosti in socialni razvoj, (v) strukturo deležnikov, (vi) ekosistemske storitve, (vii) sektorje z vidika trajnostne rabe naravnih virov, (viii) turistične privlačnosti in (ix) infrastrukturo.

2.1 Analiza stanja virov na Solčavskem

Razgibana pobočja Solčavskega pokrivajo z živalstvom in rastlinstvom bogati gozdovi. V gozdovih, ki pokrivajo skoraj 80% Solčavskega, prevladujejo iglavci (71%). Največ je smreke, v višjih legah se ji pridruži macesen, v bolj vlažnih jelka, na suhih pobočjih pa rdeči bor. Med listavci od nižin do zgornje gozdne meje prevladuje bukev, na vlažnih rastiščih dobro uspevata gorski javor in veliki jesen. Posamič pa so prisotne še mnoge druge drevesne in grmovne vrste, ki bogatijo pestrost naših gozdov.

Življenje na kmetijah na visoki nadmorski višini in v ostrih klimatskih pogojih je ljudi sililo v tesno povezanost z naravo. Kmetijstvo je temeljilo predvsem na poljedelstvu in ovčereji, lesna trgovina in živinoreja se začeta razvijati šele v 19. stoletju.

Zahtevni naravni pogoji so bili pogosto tudi razlog za opuščanje ali združevanje kmetij. Danes deluje na Solčavskem 53 kmetij, 16 kmetij je usmerjenih v eko pridelavo in 17 se jih ukvarja s turizmom kot dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Dve kmetiji sta specializirani ekološki turistični kmetiji.

Več kot 100.000 obiskovalcev / gostov, ki letno obišejo Solčavsko, lahko v organizaciji lokalnih turističnih ponudnikov doživi lepote alpskih dolin in vrhov ter zanimivosti in življenjskega utripa med domačini.

Analiza stanja virov na Solčavskem zaobjema analizo prostorskega razvoja, naravne in biotske raznovrstnosti, kulturne dediščine in tradicionalnih prireditev, etnoloških privlačnosti in socialnega razvoja, strukture deležnikov, ekosistemskih storitev, ekonomskih sektorjev z vidika trajnostne rabe naravnih virov, turističnih privlačnosti, infrastrukture ter urbanističnega načrtovanja za turistično coniranje Solčavskega.

2.1.1 Analiza prostorskega razvoja na Solčavskem

Območje občine Solčava je geografsko zaokrožena celota z redko poselitvijo. Solčava je najredkeje naseljena slovenska občina. Na površini 102,8 km² je leta 2011 živel 517 prebivalcev (Tabela 2)²⁹. Na kvadratnem kilometru površine občine živi povprečno 5 prebivalcev.

Tabela 2: Število prebivalcev po zaselkih občine Solčava

<i>Logarska Dolina</i>	<i>Podolševa</i>	<i>Robanov Kot</i>	<i>Solčava</i>	<i>Občina Solčava skupaj</i>
104	60	139	214	517

V dolinskem delu okrog vasi Solčava živi 214 prebivalcev. Sem spadajo predvsem hiše ob glavni cesti med Skalarjem in Lašekarjem z izjemo hiš v Klobaši in ob Jurčefu, ter posameznih kmetij (npr.: Jankar, Icmank). V starem centru vasi je precej praznih starih hiš, pa tudi sicer je v tem delu Solčavskega nekaj opuščanih hiš. Tu je še nekaj prostora za razvijajočo se turistično in drugo potrebno infrastrukturo.

Zaselek Logarska Dolina obsega dolinski del Logarske doline in pobočja nad Matkovim kotom ter ob Panoramski cesti do kmetije Klemenšek. V Logarski dolini je turistična infrastruktura relativno dobro razvita, a je že malo zastarela in potrebna popravila in sprememb. Občasne težave so z vodno oskrbo v srednjem delu Logarske doline – Plesti. Vsi objekti v srednjem delu doline so priklopljeni na čistilno napravo v Plesti. Spodnji in srednji del doline (Log in Plest) sta v coni namenjeni turističnemu razvoju z jasno opredelitvijo - novogradnje v krajinskem parku Logarska dolina niso dovoljene. Kmetije, na pobočju nad Matkovim kotom in ob Panoramski cesti so samostojne enote – celki. Morebitni gradbeni posegi so mogoči le znotraj že obstoječe poselitvene cone. Kmetije povezuje le cestna infrastruktura, ki je mestoma v zelo slabem stanju.

Zaselek Podolševa je okrog cerkvice Sv. Duha eden najvišje ležečih zaselkov v Sloveniji (1.230 metrov), panoramska cesta med sabo povezuje tudi ostale kmetije v Podolševi, vse do najvišje ležeče kmetije v Sloveniji – Bukovnik (1.327 metrov). Pri kmetiji Macesnik cesta prečka znameniti Macesnikov plaz, ki ogroža vas Solčavo, a trenutno miruje. Tudi kmetije v Podolševi so, razen ob Sv. Duhu, samotne. Infrastrukturni posegi so smiselni le v obstoječih poselitvenih conah in na obstoječi cesti.

Zaselek Robanov Kot se razteza ob glavni cesti od soteske pri Igli do vasi Solčava in zajema v tem predelu tudi vse kmetije na sončnih pobočjih (Račnik, Rebrnik, Tovstovršnik) ter kmetije v krajinskem parku Robanov kot od Pečovnika do Kneza. V zaselku Robanov kot je ob glavni cesti v Medici razmeroma novo naselje z devetimi novimi parcelami, kjer želi občina ustvariti ugodne pogoje za bivanje mladih družin.

Razen dolinskega dna v Logarski dolini in spodnjega dela Robanovega kota je potencialni prostor za potrebno turistično infrastrukturo le ob glavni cesti poleg reke in v obstoječih poselitvenih conah na kmetijah ter ob njihovih cestnih povezavah.

²⁹ <http://www.stat.si> (19. 6. 2011).

Za območje je značilna necelovita strategija preteklega razvoja prostora in prostorskega planiranja ter neuskkljena raba prostora. Pomanjkljiva je komunalna in cestno-prometna infrastruktura. Dolina je ozka, z omejenimi možnostmi širitve in razvoja dejavnosti. Te v prostoru omejuje tudi zakonodaja, zlasti zakon o vodah, ki omejuje načrtovanje dejavnosti in uresničevanje postavljenih razvojnih usmeritev. Občinsko središče ne izpolnjuje v celoti svoje funkcije, zato je potrebna oživetev vasi Solčava, ki ji je potrebno dati nove vsebine, da bo vaško središče bolj živahno. Zaradi slabe cestne povezave je otežena dostopnost do zaposlitvenih, oskrbovalnih in izobraževalnih centrov. Predvsem pozimi je večkrat motena oskrba z električno energijo. Pogosta je tudi pomanjkljiva oskrba prebivalstva z nekaterimi potrošnimi artikli, zato odhajajo ljudje po večjih nakupih v Velenje, Celje in Kamnik (50 – 70 km daleč).³⁰

Oživetev vasi Solčava zagotovo predstavlja Center Rinka, odprt 13. 4. 2011 in izgradnja parkirišč, ki bi lahko delno zadržala motoriziran promet v vasi.

2.1.2 Analiza narave in naravnih danosti na Solčavskem

Z vidika narave in naravnih danosti so bili za občino Solčava analizirani: (i) operativni program Natura 2000, (ii) naravne vrednote (Priloga 1) in razglašena ZO (Priloga 2) ter vrednost kakovosti divjine³¹, da bi lahko oblikovali učinkovito zeleno (doživljajsko) infrastrukturo na Solčavskem.

(i) Posebna varstvena območja na Solčavskem

Solčava je slovenska občina z največjim varovanim območjem, saj spada v omrežje Natura 2000 kar 74,88 odstotkov (7.693,9 ha) solčavskega ozemlja. Na območju občine Solčave so določena štiri območja Natura 2000 (Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (UL RS, št. 49/04, 110/04) (Priloga 3), ki so na ozemlju EU pomembna za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ogroženih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov³². To so: (i) Kamniško-Savinjske Alpe in Vzhodne Karavanke, (ii) Raduha, (iii) Olševa – borovja in (iv) Kamniško Savinjske Alpe.

Na obravnavanem območju je z Uredbo o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04) opredeljeno eno ekološko pomembno območje, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (Tabela 3)³³.

Tabela 3: Pregled ekološko pomembnih območij

Koda	Ime	Kratka oznaka	Status
11300	Kamniško-Savinjske Alpe	Obsežno visokogorsko območje z vmesnimi ledeniškim dolinami je življenjski prostor redkih, ogroženih in endemičnih rastlinskih in živalskih vrst.	EPO

³⁰ RPP LLS – Razvojni program podeželja za občine Ljubno, Luče, Solčava 2007-2013. (2006). [Online]. Dosegljivo na: http://www.zavod-savinja.com/files/RAZVOJNI_PROGRAM_PODEZELJA-predlog.pdf (25. 5. 2011).

³¹ Območje brez cest, občutek odmaknjenosti, samote in nedotaknjenosti, naravno zvočno okolje, naravno svetlobno okolje ipd.

³² Predhodne usmeritve za ohranjanje narave za pripravo strokovnih podlag prostorskih aktov občine Solčava ZRSVN, OE Celje, oktober 2006.

³³ ZRSVN OE Celje.

(ii) Naravne vrednote na Solčavskem

V Prilogi 1 so prikazane 104 naravne vrednote, in sicer 69 površinskih naravnih vrednot in 35 jam. Predlaganih je 15 naravnih vrednot in 1 je pričakovana (območje karbonatnih kamnin). V prilogi 4 sta opisani dve od treh vzporednih alpskih, ledeniško preoblikovanih dolin, in sicer Logarska dolina in Robanov kot z ohranjenim naravnim okoljem. Leta 1950 je bil na pobudo domačinov kot prirodna znamenitost zavarovan Robanov kot, leta 1987 pa sta tako Robanov kot, kot tudi Logarska dolina, z občinskim odlokom zavarovana kot širši ZO - krajinska parka, kar pomeni, da je 37,68 odstotkov Solčavskega zavarovanega v obliki širših ZO.

Znamenita Solčavska panoramska cesta povezuje velike gorske kmetije v Matkovem kotu in kmetije v zaselku Podolševa. Odtod so prekrasni razgledi na doline in venec Kamniško-Savinjskih Alp. Leta 2003 so potekali prvi razgovori o ideji razširitve obstoječega ZO Logarska dolina na Kamniško-Savinjske Alpe ter o osnovnem namenu ter ciljnih ustanavljanja regijskega parka kot naravne vrednote državnega pomena. Zaradi svojega pomena v evropskem okviru je velik del Kamniško-Savinjskih Alp z vladno Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Ur. l. RS, št. 49/2004) razglašen za posebno varstveno območje po direktivi o pticah (SI5000024) in predlagan za ZO po habitatni direktivi (SI3000264). Avstrijski del pogorja – dolina Belska Kočna – je že razglašena kot naravni rezervat in območje Natura 2000 (AT2105000). Tudi sicer so nekatera območja na ozemlju Kamniško-Savinjskih Alp že v varstvenih režimih: Krajinska parka Logarska dolina in Robanov kot, območje kulturne krajine Velika Planina, gozdni rezervati Bela-Dol-Sedelšček, Polšak, Kalce idr.³⁴

Med ožja ZO na Solčavskem spadajo 104 (leta 2011) naravne vrednote. Najbolj zanimive in obiskane so navedene v Tabeli 4 in opisane v Prilogi 5.

Tabela 4: Naravne vrednote urejene za turistični ogled na Solčavskem

<p><u>Slapovi:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - slap Rinka, - slap Palenk, - Rastovski slap. <p><u>Izviri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - izvir Savinje, - izvir Črne (drugi izvir Savinje), - izvir Kisle vode. <p><u>Podzemne jame:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Potočka zijalka, - Fidova zijalka. 	<p><u>Drevesa:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Solčavska tisa, - Logarjeva lipa, - Plesnikov brest, - bulasti jesen, - brin velikan, - macesen na Klemenči jami. <p><u>Druge:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Igla, - Matkov škaf, - Golica v krejdi, - polje ledeniških balvanov.
---	--

Med *geološke naravne posebnosti* na Solčavskem spadajo nahajališča solčavskega pisanega polmarmorja s Šumetove domačije (Slika 21) - Logarskega apnenca, ki se mu je s kamnoseškim delom povrnil ugled. O tem belem, sivem, mesnato rdečem in rožnatem bolj ali manj kristalinskem apnencu s pogostimi vijoličastimi in rdečkastimi vložki je prvi pisal Friedrich Teller leta 1898.

³⁴ Harmel, M., Stritih, J., Prašnikar, D., Ogrin, M., Analiza možnosti za ustanovitev regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe (<http://www.ksa.si/page.asp?pID=452>).

Slika 21: Solčavski marmor (Logarski apnenec)

Med geomorfološke površinske naravne posebnosti štejemo površinske kraške pojave, zanimive skalne oblike, sledove poledenitev, skalne samotarje, naravna okna in mostove, soteske, korita, melišča idr., ki jih na Solčavskem ne manjka, npr. Škaf v Matkovem kotu, Golica v Krejdi in Igla (Slike 22).

Slike 22: Škaf v Matkovem kotu, Golica v Krejdi, Igla

Med geomorfološke podzemne naravne posebnosti štejemo številne jame in brezna na Solčavskem. Izpostaviti velja Perkovo jamo³⁵, Macesnikovo zijalko, Potočka zijalko, Golarjev pekel – drž, Klemenškov pekel, Ložečko zijalko, Puščavniško zijalko, Fidovo zijalko idr. (Slike 23)

Slike 23: Potočka zijalka, Brložniška votlina

Med hidrološke naravne posebnosti Solčavskega uvrščamo ob slapu Rinka, reki Savinji, potoku Bela tudi izvir kisle vode, na katerega naletimo 50 m pod Solčavsko panoramsko cesto v eni izmed grap, ki prekinjajo strme stene solčavskih peči v bližini kmetije Klemenšek. Med gozdno in drevesno dediščino Solčavskega uvrščamo ogrožene, redke ali izjemno ohranjene gozdne sestoje in pomembne drevesne osebke, kot so npr. Logarjeva lipa, macesen na Klemenči jami, Plesnikov brest, Strevčeva smreka³⁶, solčavska Tisa (Slike 24).

³⁵ V Perkovi pečini je raziskanih pet Perkovih jam. Leta 1997 so člani jamarskega kluba Črni galeb iz Prebolda odkrili še posebej lepo jamo. Vhod meri 3 x 2 metra, kasneje pa se zoži, tako da je dostop v veliko dvorano zelo težaven, vendar bogato poplačan. Dvorana očara z množico kapnikov, ponvicami in 6-8 x 15 metri velikim jezerom. V sosednji dvorani so zanimive zavese iz jamskega mleka. V jami najdemo netopirja in jamsko kobilico.

³⁶ Strevčeva smreka raste približno 500 metrov od Sv. Duha v smeri proti Pavličevemu sedlu, 150 metrov pod Panoramsko cesto (blizu potoka Globovšek, ob gozdni cesti). Obseg na višini 1,3 metra znaša 305 cm, njena višina je kar 43 metrov. Za nadmorsko višino 1.200 metrov je zelo spoštljive dimenzije. (Vavdi 2006)

Slike 24: Logarjeva lipa, macesen na Klemenči jami, Plesnikov brest, solčavska tisa

Za območje Solčavskega je značilna velika biotska pestrost rastlinskega in živalskega sveta. Nekatere živali so našle pod pogorjem svoje stalno prebivališče (npr. hrošč alpski kozliček, metulja Lorkovičev rjavček – endemit alpskega sveta in črtasti medvedek idr.), drugim je območje samo postaja na njihovi selitveni poti, spet tretje se tu zadržujejo le občasno (divja mačka, ris, rjavi medved). V višjih predelih lahko vidimo gamsa, muflona, ponekod kozoroga, snežno krtico s sivim debelim kožuščkom in majhnim repom, planinskega zajca, lisico, kuno zlatico, veverico, podlasico idr. Nižje v jelovo-bukovih gozdovih so jeleni, srnjaki, divji prašiči in včasih jazbec. Bukov gozd je prebivališče gozdne voluharice, miši in rovke. Ob vodi se včasih pojavita povodna rovka in vidra. Ponoči lahko opazimo ježa in jazbeca. Tod najdemo pomembne vrste ptic (mali skovik, ruševac, divji petelin, koconogi čuk, gozdni jereb, planinski orel, sokol selec idr.) (Slike 25).

Slike 25: Lorkovičev rjavček, alpski kozliček, divji petelin

Med rastlinami je potrebno izpostaviti Bertolonijevo orlico, Zoisovo zvončnico, Alpsko možino, lepi čveljc (naša največja orhideja), lepi jeglič, kranjsko lilijo, uspevajo pa tudi nekatere endemične rastlinske vrste: julijska smiljka, škrlatni luk, kamniška ivanjščica (Slike 26).

Slike 26: Lepi čveljc, lepi jeglič, julijska smiljka

Na Solčavskem se ohranjajo, razvijajo in ponovno vzpostavljajo krajinska pestrost in tiste značilnosti krajine, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Na obravnavanem območju se kot značilni elementi krajine pojavljajo: (i) travniški sadovnjaki, (ii) posamezna drevesa v urbani ali agrarni krajini, (iii) skupine dreves v odprti krajini, (iv) ravne ali vijugaste

živice (omejki), (v) grmišča³⁷. Krajinske strukture, ki so pomembne za ohranjanje značilne podobe Logarske doline so predstavljene v Prilogi 13.

(iii) Kakovost divjine

Odmaknjenost, nedotaknjenost in občutek samote v širnem naravnem zvočnem in svetlobnem okolju so sestavine vrednotenja kakovosti divjine na Solčavskem. Menimo, da je ta izjemna in neponovljiva v Sloveniji in drugje v Alpah.

2.1.3 Analiza kulturne dediščine in tradicionalnih prireditev na Solčavskem

Na področju (i) kulturne dediščine in (ii) tradicionalnih prireditev na Solčavskem je potrebno proučiti (iii) varstvo kulturne dediščine v razmerju do krajine. Problem je predvsem v varstvu kulturne krajine in njene nosilne zmogljivosti, saj je težko razviti orodja za zaščito lepote krajine in še težje jo je ovrednotiti in varovati, saj ni varstvenega mehanizma, ki bi jo varoval.

(i) Kulturna dediščina

Solčava je majhna alpska vasica, po kateri je območje dobilo ime. Nad Solčavo se pne sloka gotska cerkev Marije Snežne. Visoko v pobočju gore Olševe svoje skrivnosti odstira Potočka zijalka, v kateri so pred več kot 30.000 leti bivali ljudje – kromanjanci. Srečko Brodar je leta 1928 v Potočki zijalki pod Olševo odkril sledove paleolitskih lovcev.

Okrog leta 1000 so prišleki z današnje Koroške najprej naselili sončna pobočja pod Olševo (Priloga 6). Tu najdemo najvišje ležečo kmetijo v Sloveniji (Bukovnik 1.327 m). Večina prebivalcev Solčavskega živi na visokogorskih kmetijah, saj je v kotlini med visokimi hribi prostora le za peščico hiš.

V Tabeli 5 so naštetih sakralni objekti, arheološki spomenik, etnografski objekti ter stalne zbirke in razstave, ki so obiskovalcem na voljo za ogled (Priloge 10, 11, 12).

Tabela 5: Spomeniki kulturne dediščine urejeni za turistični ogled na Solčavskem

<u>Sakralni spomeniki:</u> - cerkev Marije Snežne v Solčavi solčavska Marija, - kapela Kristusa Kralja v Logarski dolini, - cerkvice Svetega Duha v Podolševi - Podbrežnikova kapelica, - kužno znamenje pri Bevšku.	<u>Arheološki spomeniki:</u> - Potočka zijalka. <u>Etnografski objekti:</u> - olcarska bajta in lesena riža (drča), - oglarska koča in oglarska kopa, - planšarija v Logarskem kotu, - planšarija v Robanovem kotu.	<u>Stalne zbirke in razstave:</u> - stalna razstava o Potočki zijalki, - stalna razstava Zdravje bolnikov, - zbirka kmečkega orodja na Klemenškovem hlevu, - stalna razstava o življenju in naravi Solčavskega: Solčavsko – sprehod v naročje Alp v Rinki.
---	---	--

Na območju Solčavskega prepoznamo stavbno dediščino alpskega sveta, kjer se kaže močna vloga lesa kot primarnega gradbenega gradiva, ki se dopolnjuje z zidanimi deli. Stavbe so v celoti lesene ali v celoti zidane, poleg teh še kombinacije z zidanim pritličjem ali kletnim delom ter lesenim nadstropjem. Gre za primere najboljše organizacije prostorov z izrazito

³⁷ Gerl, T., (2004). Načela varstva naravne dediščine na primeru Krajinskega parka Logarska dolina, magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.

'čistim' osrednjim bivalnim prostorom, ki je ločen od drugih funkcij (kuhanje in gretje). Ker je imel ta prostor osrednji bivalni značaj, se je tudi imenoval 'hiša'. (Bogataj, 1992)³⁸ Na vseh večjih kmetijah so zgradili več poslopij za različne namene. V Prilogi 14 je predstavljena tradicionalna kmetija – Domačija na Matkovem³⁹.

Na tem območju so bile včasih številne planšarije, ki so zavedene v Registru kulturne dediščine kot stavbna dediščina (Priloga 15).

(ii) Prireditve na Solčavskem

Na Solčavskem izvajamo prireditve skozi vse leto (razen meseca novembra). Nanašajo se na verske, občinske, kulturne in druge praznike ter športna in kulturna srečanja posebnih interesnih skupin. Aktivna so številna društva, Center Rinka in Logarska dolina d.o.o., sodelujeta pa Občina Solčava in podružnična osnovna šola Solčava. (Tabela 6)

Tabela 6: Prireditve na Solčavskem

Mesec	Prireditve
Januar	Zimski pohod z baklami (Planinsko društvo Solčava, Logarska dolina d.o.o.)
Februar	Zimski pohod v Potočko zijalko (Planinsko društvo Solčava) Prireditve ob Prešernovem dnevu (Kulturno društvo Franc Herle Solčava) Smučarski tek v mesečini (Center Rinka) Srečanje ljubiteljev vlečnih psov (Center Rinka)
Marec	Smučarski tek v Logarski Dolini (Športno društvo Solčava, Logarska dolina d.o.o., Center Rinka) Proslava za materinski dan (Kulturno društvo Franc Herle Solčava)
April	13. april, dan otvoritve Centra Rinka Prireditve na dan Velikonočnega ponedeljka (Kulturno društvo Franc Herle Solčava) Kresovanje
Maj	Dan brez motornega prometa v Logarski dolini (Logarska dolina d.o.o.) Pomladno prebujanje (Center Rinka)
Junij	Spomladanski pohodniški dnevi na Solčavskem (Center Rinka) Pohod v Matkov škaf (Planinsko društvo Solčava) Nogometni turnir zaselkov (Športno društvo Solčava)
Julij	Opazovanje zvezdnega neba (Planinsko društvo Solčava) (10.) Pohod po poteh Robanovega Joža (Turistično društvo Solčava) (19.) Solčavski dnevi (od 29. 7. do 7. 8. 2011) Center Rinka, vsa društva, Logarska dolina d.o.o. (vključuje tudi Memorial Ipavec-Gregorc in ženski turnir v nogometu)
Avgust	Občinski praznik Opazovanje zvezdnega neba (Planinsko društvo Solčava) Turnir v odbojki na mivki (Športno društvo Solčava)
September	Več športnih iger v organizaciji Športnega društva Solčava
Oktober	Jesenski pohodniški dnevi na Solčavskem (Center Rinka) Brodarjev pohod v Potočko zijalko (Planinsko društvo)
December	Miklavževanje in razstava Solčavskih jasic (Društvo Panorama) Nočni pohod z baklami v Logarski dolini (Planinsko društvo Solčava, Logarska dolina d.o.o.) Božično-novoletni koncert

Gre za pestro dogajanje, ki je namenjeno tako domačinom kot obiskovalcem / gostom Solčavskega. K tem prireditvam moramo od aprila 2011 dalje prišteti še cca. dva manjša dogodka na mesec za izvedbo tematskih večerov in odprtje razstav v Rinki.

³⁸ Bogataj, J., (1992). Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba.

³⁹ Vider, V.; (1982). Domačina na Matkovem. V: Planinski vestnik.

(iii) Kulturna krajina, njeno varstvo in nosilna zmogljivost

Obsežni gozdovi so dajali krajini in ljudem svojevrsten pečat že od davnine. Ljudje so od vekomaj živeli tesno povezani z naravo in od nje. Od lesa so živeli, pogosto jim je vzbujal ustvarjalne sposobnosti. Te so izražene v stavbarstvu, pa tudi sicer so znali ljudje iz lesa izdelovati zamotane mehanizme, ki so še danes tehnični spomeniki vredni občudovanja. Kot primer navajamo kmetijo Macesnik nad Solčavo, ki je vodno silo izkoriščala pri najrazličnejših napravah za obdelavo strmih zemljišč (Priloga 16). Že med vojnama⁴⁰ jih je zamenjala električna energija hidroelektrarn, ki jih še vedno poganja voda. Tudi danes se vse bolj nagibajo k proizvodnji in uporabi sonaravne energije (biomasa). Za ekonomsko uporabo sončne energije je v vasi premalo sončnih dni.

Z ohranjanjem gorskih kmetij, kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo ter obnovo starih tipičnih gospodarskih in bivanjskih objektov domačini učinkovito ohranjajo tudi kulturno krajino. Kljub temu, da se pašne površine zaraščajo z gozdom so kmetijske posesti dobro vzdrževane in lep primer sobivanja človeka z naravo.

S turističnimi kapacitetami na kmetijah in obstoječih planinskih kočah in domovih so po naravni poti optimizirali obisk in bivanje gostov v gorskem svetu. Planinske kočice potrebujejo nove čistilne naprave in splošno ureditev sonaravnega poslovanja.

V Logarski dolini so začeli z umirjanjem prometa leta 1992, ko so uvedli vstopnino za motorna vozila, uredili omejeno število parkirišč in informirali obiskovalce z besedo in tiskovinami. Z nadaljnjo ureditvijo parkirišč v vasi Solčava in z načrtovanim organiziranim prevozom v Logarsko bo narejen še en korak v smeri umirjanja motornega prometa v alpskih dolinah in sistematičnega usmerjanja obiskovalcev na za turizem urejene lokacije.

Solčavani so znali ohraniti in še ohranjajo kulturno dediščino in jo zelo učinkovito interpretirajo s pomočjo razstav, etno-animacijskih vodenj in kulinarčnih posebnosti.

2.1.4 Analiza etnoloških privlačnosti in socialnega razvoja na Solčavskem

Z vidika etnoloških privlačnosti in socialnega razvoja na Solčavskem je potrebno prepoznati: (i) zgodovinski razvoj družbe na Solčavskem, (ii) značilne tradicionalne vzorce življenja v okolju nekoč (časovni prerez) in danes, (iii) sodelovanje lokalnega prebivalstva (mreženje), (iv) demografske značilnosti lokalnega prebivalstva⁴¹ - Solčavanov, (v) elemente lokalne identitete (za domačine, prišleke, strokovnjake in obiskovalce).

---

⁴⁰ V Covcu je domača hidroelektrarna. Turbino zanjo so izdelali v Škofji Loki in se vrtili že od leta 1939. Prav tam so prvi v Solčavi nadomestili vodno energijo z električno, saj jim elektrika ni le svetila, ampak je poganjala tudi žago in mlin. Elektrarna in mlin sta edini stavbi, ki ju Nemci med vojno niso požgali, saj sta bili globoko v grabnu.

⁴¹ Iz česar izvirajo lokalne zgodbe za trajnostni razvoj in možne doživljajske zgodbe za obiskovalce - rezultata sta dva, in sicer: (i) prepoznana tradicija območja in (ii) ugotovitev ali obstaja življenjski, ki je sposoben prevzeti skrb za ohranjanje tradicionalnih vzorcev, saj brez ljudi in njihovega ekonomskega preživetja, ni možno oblikovati avtohtonih doživetij za obiskovalce pri čemer je pomembna vloga in pomoč države.

(i) Zgodovinski razvoj družbe na Solčavskem

Najstarejši dokaz, da je na tem območju prebival človek, so našli v Potočki zijalki na Olševi na višini 1.700 metrov nad morjem. Potočka zijalka je eno najpomembnejših paleolitskih najdišč v Evropi. V tej visokogorski jami so lovci - nabiralci zapustili svoje izdelke in sledi pred približno 30.000 leti. Dr. Srečko Brodar je v jami v letih od 1928 do 1935 odkril najstarejšo šivanko na svetu, preko 130 koščenih konic, osem piščali iz čeljustnic jamskih medvedov in številna kamena orodja.

Kasnejše raziskave z novimi odkritji potrjujejo izjemnost arheološkega najdišča, razkrivajo podrobnosti o izdelovanju orodja in orožja v kameni dobi in odpirajo nova vprašanja: Je bila Potočka zijalka lovska postojanka ali morda svetišče?

V novejši dobi so bili ti kraji prav gotovo poseljeni že konec prvega tisočletja, torej v času Karantanije, ko so ljudje prišli v skrito območje, skrčili gozd in postavili domačije najprej na sončnih pobočjih Olševe.

V srednjem veku so bili krajani podložniki različnih oblastnikov, vendar so večinoma plačevali le davek, tlake pa jim ni bilo potrebno opravljati. Zaradi težke prehodnosti so bile nekatere kmetije podložne koroškim oblastnikom. Leta 1140 je dobil oblast nad sicer svobodnimi kmetijami novi benediktinski samostan v Gornjem Gradu. Nekateri sklepajo, da je ta dal v Solčavi zgraditi prvo cerkev, kar priča, da je bila takrat vsaj delno poseljena tudi že vas Solčava.

Imena domačij⁴² kažejo, da so se v dolini naselili prišleki pozneje kot na više ležečih kmetijah. Težko dostopno območje je bilo pogosto pribežališče šibkejših in takih, ki se niso hoteli ukloniti⁴³.

Od nekdanj so se obiskovalci radi zadrževali v Logu in v Plesti, na vrhove gora pa so jih vodili domači vodniki, pastirji in lovci. Imena domačinov, ki so prvi stali na gorskih vrhovih in tja spremljali tudi tuje obiskovalce največkrat niso zapisana nikjer. Smelih alpinističnih podvigov se je skupaj z drugimi loteval tudi Franc Herle. Po njem nosi ime alpinistična smer v Ojstrici.

Po izgradnji ceste v Solčavo, leta 1894, so v vasi kmalu ustanovili tudi poštni urad pri Šturmu, po popisu otrok pa še enorazredno osnovno šolo. Solčavski otroci so se vse do leta 1913 učili pisati, brati in računati pri farovških kaplanih, tedaj pa so zgradili in blagoslovili šolsko poslopje na Vidmu v Solčavi. Število šoloobveznih otrok se je večalo in je leta 1927

---

⁴² V Solčavi se je ohranila posebnost, da se za lastnika posestva uporablja drugačno ime kot za domačijo. Bukovnik je gospodar V Bukovcu in ne Pri Bukovniku, Račnik Pod Raduho, Rebernik Na Rebru, Icmán v Icmanci. Pri Majdaču in Martincu pa je drugače. Tu ime pomeni gospodarja in kmetijo.

⁴³ V Popotniku o Solčavanih je Ivan Gabršek leta 1880 zapisal, da tukaj bivajo izključno le zavedni Slovenci, ki se pečajo s poljedelstvom in živinorejo ter živijo izjemno pošteno, delavno in skromno, pa zadovoljno. Po postavi so čvrsti in visoki ter duševno zdravi in bistrega uma. Zapis o odličnem zdravju Solčavanov najdemo tudi v zapiskih Župančiča, ki je leta 1815 obiskal Solčavo. Po pogovoru z domačim župnikom je zapisal, da ljudje umrejo od starosti ali zaradi gorskih nesreč. Manjše tegobe pa pozdravijo domači kmetje – zeliščarji. Gabršek piše, da Solčavanom v pogovoru iz oči sije odkritosrčnost. Gostoljubnost in prijaznost do tujcev sta splošno znani lastnosti Solčavanov. Ti govorijo izključno slovenski jezik, ki se nekoliko približuje kranjskemu narečju.

naraslo na preko sto, zato je imela šola poslej dva razreda. Po drugi svetovni vojni so postavili šolo in jo leta 2007 obnovili⁴⁴.

Vojne so kljub nedostopnosti močno posegle tudi na Solčavsko, še posebej druga. V prvi svetovni vojni je padlo 53 solčavskih fantov, med drugo pa so 24. oktobra 1944 Nemci požgali vas in okoliške kmetije. Interniranih ali preseljenih je bilo več kot 200 domačinov, vojna vihra pa je terjala preko 50 življenj. Po drugi svetovni vojni so obnovili vas, kmetije, planinske kočice in domove. Mnogi mladi so odšli za kruhom v mesta. Število prebivalcev se je vse do konca 20. stol. zmanjševalo.

V novem tisočletju se zunanja podoba Solčave sčasoma spreminja. Odslužene objekte zamenjujejo novi, prilagojeni sodobnim potrebam. Počasi se spreminja tudi utrip življenja v nekdanjih osamljenih gorskih vasi. Mladi se po šolanju vračajo domov in vedno več jih najde delo v domačih logih.

Sedanja prizadevanja so usmerjena k trajnostnemu razvoju in izboljšanju kvalitete življenja na Solčavskem. Ohranjeno naravno okolje, naravne in kulturne zanimivosti, razvijajoči se turizem ter športne in etnografske prireditve privabljajo na Solčavsko vedno več obiskovalcev.

(ii) Značilni tradicionalni vzorci življenja na Solčavskem nekoč in danes

O razlikah življenja in vedenja Solčanov, ki so živeli v dolini in tistih v goratem predelu⁴⁵, je že leta 1926 pisal Fran Kocbek v knjigi Savinjske Alpe⁴⁶.

Tudi kultura oblačenja je bila drugačna ali pa se je dlje ohranila v višjih legah od tiste v nižinah. Ljudje so zaradi pomanjkanja denarja in zaradi prilagajanja naravi pridelovali surovine za oblačilne potrebe kar doma. Volno so dajale ovce, tudi usnje so marsikje strojili sami kar na kmetiji. Dolgo je obveljalo pravilo, da so tkalci, krojači, šivilje in čevljarji hodili v 'štiro' (delo obrtnika na domu) na kmetije, kjer so pripravili oblačila in obutev za vso družino.

---

⁴⁴ Šola v Solčavi je bila ustanovljena leta 1872 kot podružnica lučke šole, vendar do pouka ni prišlo. Še naprej so poučevali kaplani nekaj dni v tednu tudi branje, pisanje in računstvo. Leta 1913 so na Vidmu dogradili in odprli novo šolo. Sprva je bila enorazrednica, kmalu se je razširila v dvorazrednico, saj sta bila že 102 šoloobvezna otroka. Otrokom, ki so imeli do šole nad eno uro daleč, ni bilo obvezno hoditi v šolo, kasneje pa so hodili vsak drugi dan. Med vojno je šolska stavba pogorela, takoj po vojni pa so postavili novo. Šola je imela dva učitelja in ni bila popolna osemletka, zato so se učenci višjih razredov leta 1966 začeli voziti v šolo v Luče. Leta 1995 je bilo v Solčavi 69 šoloobveznih otrok. Večina se jih je vozila v Luče, le 15 jih je obiskovalo kombinirani oddelek prvega in drugega razreda v Solčavi. V šolski stavbi sta bila takrat tudi vrtec in spominska soba NOB, pozimi pa v njej še internat za oddaljene učence, kadar so bile gozdne ceste neprevozne. Učenci so imeli urejen šolski prevoz iz Podolševe, Matkovega kota in Logarske doline, tako da jim ni bilo potrebno več pešočiti kot nekoč. Leta 2007 je bila odprta nova šola.

⁴⁵»Posestnike v hribih nazivajo Gorjance, v dolini pa Poljance, ki se v marsičem razlikujejo. Gorjanci so večinoma bolj vitke rasti in visokega života, nekaj pa je čokatih in okrogloličnih. Temperatma so po večini flegmatičnega; zato so v mišljenju, izrazoslovju in kretnjah počasni, zaprti, malo besedni in proti tujcu nezaupljivi, sicer so vlijudni, gostoljubni in mož-beseda. Pri delu so vztrajni in natančni, drugače trezni in zadovoljni. Ob nedeljah radi nekateri nekaj časa posedijo v gostilni, samo v adventu in postu ne. Zberejo se tudi 'pobi' (včasih z dečlami) in pojejo narodne pesmi, se ve po svoje, konec je strašno nategnjen. Gorjanci ljubijo tudi godbo. Mnogo jih igra harmoniko, citre in orglice ali podnosnice, radi pa tudi rajajo (plešejo). Gorjanci vstajajo pozimi in poleti s svitom, spat pa gredo kmalu po večerji. Pozimi in ob nedeljah se zabavajo doma z raznimi družabnimi igrami, npr. rinčke talat, rešeto sijat, golobe uganjat idr.« Zapis govori o 'gorjancih' pred I. svetovno vojno, ki se je deloma ohranjalo še med obema vojnoma.

⁴⁶ Kocbek, F., (1926). Savinjske Alpe. Celje: Savinjska podružnica.

Tipična Solčavska noša je poznala delovno in nedeljsko oblačilo. V Prilogi 17 so opisana tipična oblačila in obutev.

Prebivalci Solčavskega do včasih živeli bolj v navezi z rojaki prek Olševe, kar se odraža tako v narečju kot tudi v običajih. Koroški vpliv je čutiti tudi v kuharskih posebnostih.

Ljudje so se veselili in uživali ob različnih obredih, tako verskih (božični, novoletni, pustni, velikonočni idr.) kot ob mejnikih življenja (rojstvo, krst, poroka, smrt). Pomembni so bili tudi likovi ob zaključku velikih ali pomembnih kmečkih del (ličkanje koruze, predelava lanu, požarjenje ali zaključek gradnje domačih stavb). V Prilogi 18 je moč razbrati značilne šege in navade Solčavanov. Ob nedeljah in praznikih so se predvsem radi obiskovali in zabavali ob značilnih zabavnih igrah (Priloga 19) pozno v noč.

Glasbena dediščina na Solčavskem ima svoje korenine v Potočki zijalki, kjer so pred 30.000 leti izdelali enega prototipov piščali. Piščali so izdelovali tudi pastirji iz lubja mlade vrbe in se na njih učili raznih viž. Svojo moč so vedno imeli tudi zvonovi, saj so ob velikih cerkvenih slovesnostih služili za pritrkavanje. Godci⁴⁷ so bili popolni samouki, ki so prevzemali znanje iz roda v rod in zavzemali zelo pomembno mesto v družbi – bili so v središču dogajanja na vsaki domači ali javni prireditvi.

Leta 1888 je bila v Solčavi ustanovljena godba na pihala, ki jo je vodil čevljar Jamnik. V sklopu Prosvetnega društva Solčava je bil leta 1922 ustanovljen tamburaški zbor, dramska skupina, telovadni odsek Orel, knjižnica in pevski zbor in tamburaški zbor.

Za hribovske kmetije je veljalo, da je skoraj vsaka imela v hiši kakšno glasbilo. Največkrat harmoniko ali citre in veliko ljudi je znalo igrati nanje. Danes na citre igrajo Karli Gradišnik, Franc Roban, Klemen Matk in nekateri mlajši muzikanti.

Mnogi so znali živeti z naravo, Robanov Joža (Joža Vršnik), pastir, ki je poleti oskrboval planšarijo in planinsko zavetišče v Kotu pa je znal tudi iskreno, preprosto in prijetno popisati doživetja, opazovanja, solčavske zgodbe ter narodopisna pričevanja. Tako je želel ohraniti izročilo, ki ga danes obujajo kulturna društva. Svoje prispevke je redno objavljaval v Planinskem vestniku, Lovcu, Glasniku etnografskega društva in Kmečkem glasu. Med zapiski se je znašla tudi kakšna pesem, po smrti pa so pri Mohorjevi družbi izšle njegove Preproste zgodbe s solčavskih planin. V njih še posebej pritegnejo bralca doživetja z živalmi (kravami, ovci, medvedom, srno, sovo ali polžem). Njegove zgodbe npr. o srečanju starega Podbrežnika z medvedom, pa o mrtvem medvedu in biku pri Tovstovršniku, so v Solčavi splošno znane in starejši ljudje trdijo, da so resnične.

Prehrana Solčavanov je temeljila na preprosti kmečki hrani⁴⁸. Zaradi oddaljenosti in velike razpršenosti kmetij je bil velik problem priti do živil, zato so se morali znajti z doma

⁴⁷ Godci so ob harmoniki že na dan svetih treh kraljev prepevali znano pesem 'Iz Jutrove dežele je prišla gora ena nova zvezda velike svetlobe...'. Tudi na hribovskih kmetijah je odigrala družabnost veliko in pomembno vlogo. Ljudje so se redkeje srečevali v večjih skupinah, zato je v dolgčas moralo od časa do časa poseči veselje, rajanje in veseljačenje.

⁴⁸ Vavdi (2006, 1) zapisala: *Kulturo neke krajine dopolnjuje tudi prehrana... Prehrana nekega naroda je ponos naroda, je tradicija... In naloga mladih je, da jo negujejo in ohranjajo. Je ljudsko izročilo, ki ga moramo negovati. Ljubiti pravo domačo hrano pomeni ljubiti narod.*

Včasih so rekli: »Mož rad ostaja doma, če žena dobro kuhat zna!« To je pomenilo, da je gospodinja trdna vez za obstoj družine, zakona in življenja na kmetiji. Nekoč je skrbela, da so bili obroki sestavljeni iz tistih živil, ki so

pridelanimi. Uporabljali so žita, mleko, sadje, zelenjavo, malo mesa in mesnih izdelkov in uživali tri skromne dnevne obroke in se razvajali ob praznikih. (Priloga 20)

Priprava hrane je bil obred, še posebej ob približevanju praznikov. Solčavske gospodinje so kmečke in praznične jedi ohranile vse do danes kot kulinarčne posebnosti Solčavskega (Priloga 21), ki jih rade ponudijo obiskovalcem / gostom. To so predvsem solčavski sirnek, juha sirnica, masovnik ter žlinkrofi iz suhih hrušk. Seveda na Solčavskem ne manjka tudi Zgornje-Savinjskega želodca in drugih suhomesnatih izdelkov ter domačih sirov in mlečnih izdelkov. Med pijačami je najbolj avtohton mošt (iz jabolk), zelo priljubljen in razširjen je »katuruc« (borovničevac). Vedno bolj se ponovno uveljavlja nabiranje domačih zeliščnih čajev in pridelava sadnih sokov, sirupov in likerjev.

(iii) Sodelovanje Solčavanov nekoč in danes

Na solčavskih kmetijah so že od nekdaj sodelovali in se dobro poznali, saj so bili skoraj vsi v sorodu, vsaj daljnem⁴⁹.

Solčavski možje so postali najboljši planinski vodniki, ki so označili planinske poti in speljali mnogo novih in s tem omogočili planincem dostop v gore. Lov ima na Solčavskem že zelo dolgo tradicijo in Lovska družina je še dandanes ena najbolj številčnih organizacij na solčavskem. Za postrvi v Savinji in potokih pa skrbijo ribiči, ki so združeni v RD Ljubno ob Savinji. (Priloga 22)

Društvena dejavnost ima na Solčavskem zelo dolgo zgodovino (Priloga 23).

Leta 1992 je nastalo podjetje Logarska dolina d.o.o. v katerem so povezani lastniki zemljišč v Logarski dolini s pridobljeno občinsko koncesijo uredili dolino in jo upravljajo še danes.

Kmečke gospodinje (preko 30) so včlanjene v Društvo kmetič Zgornje Savinjske doline, Aktiv Solčava, ki je aktivno od leta 1993. V okviru društva že dolga leta organizirajo redne izobraževalne sestanke in tečaje (gospodinjski in kuharski tečaji, predavanja o biovrtnarjenju, urejanju kmečke okolice in notranjosti hiše, o ohranjanju starih prvin pri obnavljanju domačij, pa o prašičereji, predelavi mesa in mleka ter sirarstvu) v zimskem času. Imele so tudi tečaje nemškega in angleškega jezika. Kmečke gospodinje zelo rade sodelujejo na krajevnih prireditvah z razstavo in prodajo domačih jedi, ki jih pripravijo.

Društvo Panorama je bilo ustanovljena leta 2004, ko so se združili domačini ob Solčavski panoramski cesti v študijski krožek z naslovom 'Solčavski gozdovi – dediščina za prihodnost'. Osnovni namen je bil ohranjanje narave ter naravne in kulturne dediščine, zastopani pa so tudi interesi članov na področju turizma. Študijski krožki so na Solčavskem še vedno aktivna oblika skupnega delovanja tudi pri drugih vsebinah. Tako je na osnovi študijskega krožka prišlo do pobude za projekt Solčavski gorski les. V zadnjem času je na področju medgeneracijskega druženja in kulturnega dialoga zelo aktivno.

---

zrasla na polju, prilagajala se je letnim časom, hrana je vsebovala veliko sadja in zelenjave, malo mesa in veliko žit.

⁴⁹ Danes mnogi mladi pripeljejo zakonskega tovariša od drugod, kar je dobro za potomstvo.

Društvo za kulturo odnosov – SPES, se ukvarja z družinskim svetovanjem in organizacijo tematskih dogodkov za otroke in medgeneracijskih druženj.

Zadruga Solčava združuje gospodarje solčavskih kmetij in ostale, ki se ukvarjajo s predelavo in trženjem domačih produktov in surovin, med katerimi prednjačijo les, živali za pleme ali zakol ter volna. Veliko kmetij gospodari po načelih ekološkega kmetovanja, se energetske oskrbuje z lesno biomaso in vodno energijo, razvija turizem na kmetiji, spodbuja inovativnost domače obrti.

Solčavsko je vzrejno območje avtohtone slovenske pasme jezersko-solčavske ovce. Društvo rejcev Jezersko-solčavske pasme ovc deluje na širšem območju Jezerskega, Solčavskega in območja Luč in združuje rejce za skupne aktivnosti.

Bicka je blagovna znamka polstene volne na Solčavskem. In združuje okrog 15 domačink, ki ustvarjajo polstene izdelke predvsem iz volne avtohtonih Jezersko-solčavskih ovc. Vsaka od njih deluje individualno, velikokrat pa se povežejo med sabo za izvedbo skupnih projektov ali večjih naročil. Formalno so ženske združene v interesni skupini za predelavo volne v okviru Zadruge Solčava.

Društvo lastnikov gozdov Tisa združuje lastnike gozdov v Občini Solčava v skupnih interesih na področju gospodarjenja z gozdom, predvsem z aktivnostmi izobraževanja ter sodelovanja v razvoju izdelkov iz solčavskega lesa. Društvo je od vsega začetka (ustanovitev 2005) tudi član Zveze lastnikov gozdov, član upravnega odbora Zveze in član kolegija predsednikov Zveze je predsednik Daniel Klemenšek. Člani društva so bili zelo aktivni pri aktivnostih za vzpostavitev blagovne znamke Solčavski gorski les (študijski krožek in projekt Leader).

Solčavani sodelujejo tudi v okviru ostalih društev klubov in organizacij na Solčavskem in širše. Danes so aktivna predvsem: Planinsko društvo Solčava, Kulturno umetniško društvo Franc Herle Solčava, Športno društvo Solčava, Čebelarstvo društvo, Gasilsko društvo, Lovska družina, Turistično društvo in vsa zgoraj naštetá društva ter klubi, kot npr. Smučarsko skakalni klub Logarska, Lokostrelski klub Indiana, Lokostrelski klub Solčava – Gamsi idr. Solčavani aktivno sodelujejo tudi v društvih in združenjih na širšem območju (npr. Kulturno društvo Slap, Združenje izdelovalcev zgornjesavinjskega želodca idr.).

(iv) Demografske značilnosti lokalnega prebivalstva

Z gostoto poselitve, ki znaša cca 5 prebivalcev na km² je občina Solčava najredkeje naseljena občina na območju Slovenije. Samo v obdobju zadnjih 40 let je zaznati precejšen upad števila prebivalstva, ki je posledica tako negativnega naravnega prirasta, predvsem pa odseljevanja prebivalstva.

Leta 1937 je bilo na Solčavskem 850 prebivalcev, 1971 le še 658, 1995 590 in v letu 2010 520, kar pomeni kar 21 odstotkov zmanjšanje števila prebivalcev v zadnjem obdobju. V letu 2011 je zabeleženih 517 Solčavanov. Največji upad števila prebivalcev se je zgodil med leti 1971 – 1981, ko se je v samo desetletnem obdobju število prebivalcev zmanjšalo kar za 67 oziroma za dobrih 10 odstotkov.

Naravni prirast je negativen⁵⁰. Kljub upadanju prebivalstva se število hiš veča. Le družine so veliko manjše kot včasih. Stari in mladi le malo kje še živijo skupaj.

V občini je en vrtec, ki ga obiskuje 16 otrok. V osnovno šolo hodi 24 otrok. Zabeleženih je tudi 30 dijakov in 28 študentov. 200 prebivalcev je delovno aktivnih (38,68 odstotkov od 517), 87 zaposlenih in 54 samozaposlenih, kar bi pomenilo, da je 59 kmetov. Prijavljenih je 22 brezposelnih.

Povprečna bruto plača v letu 2008 je znašala 1.228,09 EUR in neto 817,74 EUR, kar pomeni 90,88 odstotkov slovenske povprečne neto plače. V občini je 72 podjetij, ki so v letu 2008 ustvarila 6,089.000 EUR prihodka.

Prebivalstvo Solčavskega se stara hitreje od slovenskega povprečja, povprečna starost je v letu 2008 znašala 42,8 let in je bila za leto in pol višja od slovenskega povprečja (SURS 2008).

Izobrazbena struktura prebivalstva se je v obdobju 20-ih let (med leti 1981 – 2002) izrazito spremenila⁵¹ in precej izboljšala. Kljub temu je eden glavnih demografskih problemov ravno t.i. beg možganov. Gre za preseljevanje mladih, izobraženih posameznikov v druge kraje, kjer lahko dobijo ustreznega zaposlitev skladno z izobrazbo, znanji in poklicnimi ambicijami. Vsaka mlada družina, ki ostane na Solčavskem je pravi blagoslov za območje.

(v) Elementi lokalne identitete

Elementi lokalne identitete zagotovo izhajajo iz samooskrbnih velikih gorskih kmetij in življenja na njih, ki je bilo vse prej kot lahko. Tako je nastal pokončen, samosvoj človek, ki je ohranil posebnosti svoje vrste, ki izhajajo iz sobivanja z naravo in njenim bolj in manj prizanesljivim odzivanjem na aktivnosti ljudi.

Med ohranjenimi objekti etnološke dediščine je potrebno omeniti čebelnjak⁵², ki je sestavni del skoraj vsake Solčavske kmetije. Včasih so lepo poslikane končnice pripovedovale marsikatero domačo zgodbo.

Za obujanje starih zgodb in legend Solčavskega skrbita Društvo Panorama in 'Solčavski Biksarji'. Aktiv kmečkih žena poskrbi, da se samosvoja Solčavska kulinarika pojavi na vseh prireditvah na Solčavskem.

---

⁵⁰ Negativni demografski trend se nadaljuje tudi danes, vendar ni več tako izrazito močan, kot je bil v preteklosti. V obdobju od leta 2000 – 2009 je bil skupni prirast prebivalstva pozitiven samo v letih 2002 in 2006. Povprečen skupni letni prirast v tem obdobju je negativen in znaša -0,82 odstotka letno, kar pomeni da se je število prebivalcev Solčavskega v obdobju zadnjih 10-ih let vsako leto povprečno zmanjšalo za 4,4 osebe.

⁵¹ Leta 1981 je prevladoval delež ljudi z nedokončano osnovno šolo, ki je znašal kar 43 odstotkov, delež ljudi z dokončano osnovno šolo je bil 26 odstoten, s srednjo šolo 29 odstoten in z višjo šolo ali več, le slabih 1,9 odstotka oziroma 9 oseb. Iz popisa prebivalstva leta 2002 je razviden delež prebivalstva z nedokončano osnovno šolo, ki znaša le še 12 odstotkov, delež ljudi z dokončano osnovno šolo je ostal skoraj enak in sicer 27 odstoten. Izjemen porast je viden v razredu s srednješolsko izobrazbo, saj delež leta 2002 znaša skoraj 49 odstotkov. Delež oseb z najmanj višješolsko izobrazbo pa obsega 9,2 odstotka, kar je za 380 odstotkov več kot leta 1981.

⁵² Prijetno je posedati pred njim in poslušati bučanje čebel. Še lepše je zagristi v še tople ržen kruh, namazan z domačim surovim maslom in dišečim medom.

2.1.5 Analiza strukture deležnikov na Solčavskem

Potrebno je prepoznati deležnike na Solčavskem in njihove vrednote, in sicer, kdo so in kakšen odnos imajo do: (i) ekosistemskih storitev; (ii) okolja – naravnega, socio-kulturnega, ekonomskega; (iii) tradicionalnih gospodarskih dejavnosti; (iv) komuniciranja in sodelovanja v okolju; (v) kako izražajo skrb za ohranjanje narave, kulturno dediščino in tradicionalni način življenja ter (vi) kakšno je zaupanje med ljudmi.

Za Solčavane velja, da smo precej žilavi in samosvoji, kar ne preseneča, saj je bilo preživetje v gorski pokrajini na strmih pobočjih v preteklosti še mnogo težje kot danes. Kljub temu so spremembe, ki so po drugi svetovni vojni zajele tudi podeželje, precej vplivale na navade in običaje, kakor tudi na strukturne spremembe prebivalstva. Zlasti industrializacija v drugih krajih Zgornje Savinjske doline je povzročila zmanjšanje števila kmečkega prebivalstva na Solčavskem, hkrati pa je bilo precejšnje tudi odseljevanje v druge kraje, predvsem zaradi pomanjkanja delovnih mest v kraju.

(i) Odnos do ekosistemskih storitev

Solčavani izjemno spoštujemo naravo in jo ohranjamo v lastništvu in namembnosti za naslednje generacije. O naravnih elementih ne razmišljamo kot o ekosistemskih storitvah, čeprav izjemno cenimo svojo lastnino in ekosistemske storitve, ki jih ponuja: svež zrak širnih gozdov, neokrnjeno okolje, krasno krajinsko sliko, čisto vodo, relativno rodovitno prst, čebelice in druge opraševalce, mir in tišino Alp in še predvsem sprejemljive aktivnosti razumnih obiskovalcev / gostov.

(ii) Odnos do okolja – naravnega, socialno-kulturnega, ekonomskega

Solčavani se že od nekdaj vedejo trajnostno do svojega okolja, čeprav temu iz tovrstnega zornega kota nikoli niso posvečali veliko pozornosti.

Naravo ohranjajo in so jo zavarovali že v drugi polovici prejšnjega stoletja (1950 Robanov kot in leta 1987 KP Robanov in KP Logarska dolina) in to z občinskim odlokom in sami prevzeli nadzor nad izvajanjem varstva narave. Danes so zavarovane 104 naravne vrednote in več kot 77,88 odstotkov (76,94 km²) območja je varovanega območja znotraj omrežja Natura 2000.

Vodo že stoletja uporabljajo v gospodarske namene in tako pridobivajo okolju prijazno energijo. Z ogrevanjem na biomaso vse bolj skrbijo za nizek ogljični odtis v območju. Z ureditvijo komunalne infrastrukture so preprečili odtekanje odpadnih voda v vodotoke. Okolje je vedno bolj prijazno mladim družinam, ki se rade vračajo po zaključenem diplomskem študiju v rodno območje.

Z umiritvijo prometa v Logarski dolini so že leta 1992 zapisali postavljanju mej nosilne zmogljivosti. Z vodenjem in usmerjanjem obiskovalcev vplivajo na manjši vpliv na okolje in na nepozabna doživetja ljudi iz urbanih okolij.

Zelo bogato je družabno življenje, saj so Solčavani že leta 1950 ustanovili Kulturno društvo Franca Herleta Solčava, leta 1953 Planinsko društvo Solčava in leta 1954 Turistično društvo, ki mu je leta 1978 sledilo Športno društvo Solčava in v letu 2004 Društvo za razvoj in ohranjanje naravne, kulturne in etnološke dediščine – Panorama, ki povezuje kmetije ob Solčavski panoramski cesti. Vsa društva so vedno sodelovala pri predstavljanju in trženju Solčavskega in imajo tudi močno ekonomsko noto. Z ustanovitvijo centra Rinka imajo tudi prostor za srečanja in kulturna udejstvovanja, razvoj lokalnega znanja ter prodajo viškov s kmetij in drugih domačih pridelkov in izdelkov.

V zadnjih letih so z dopolnilno dejavnostjo na kmetijah, novimi nočitvenimi kapacitetami v apartmajih in zasebnih sobah domačini dobro okrepili svoj ekonomski status. S tem so dosegli tudi večjo kakovost življenja na podeželju. Z gojitvijo Jezersko-solčavske ovce za volno – polstenje ter z obdelavo solčavskega lesa si obetajo še več dopolnilnih dejavnosti na podeželju.

Zaradi učinkovite promocije in trženja privlačnih doživetij se obiskovalci / gosti vedno radi vračajo na Solčavsko in s tem ko kupujejo solčavske pridelke in izdelke vplivajo na razvoj podeželja, saj lahko domačini ostanejo doma in negujejo kulturno krajino, družabno življenje in socialno omrežje Solčavskega.

(iii) Tradicionalne gospodarske dejavnosti na Solčavskem

Med tradicionalne gospodarske dejavnosti na Solčavskem štejemo gozdarstvo in kmetijstvo – živinorejo, saj za poljedelstvo ni pogojev. Že nekaj desetletij ob bok kmetijam raste turistična dejavnost, ki danes predstavlja več kot 60 odstotkov prihodka Solčavanov. Omeniti velja še predelavo lesa, proizvodnjo dvigalnih in transportnih naprav (Eltras) ter proizvodnjo elektrike v malih hidroelektrarnah.

Splošne značilnosti kmetijskih gospodarstev na Solčavskem⁵³ temeljijo na ugotovitvi, da območje v celoti ponuja omejene možnosti gospodarjenja. Obdelovalne površine so večinoma strme, razgibane, zime dolge in ostre.

Gozdovi zavzemajo leta 2005 81 odstotkov občine (81,5 km²), obdelovalnih površin je 11 odstotkov⁵⁴, nerodovitnega sveta pa 8 odstotkov. Med obdelovalnimi površinami prevladujejo travniki in pašniki (97 %), za poljedelstvo je namenjenih zelo malo površin.

Na Solčavskem je skupno 53 kmetijskih gospodarstev⁵⁵, na katerih dela 171 ljudi (družinskih članov ali redno zaposlenih na družinskih kmetijah). Za 39 družin je kmetijstvo edina gospodarska dejavnost, za 45 glavna in za 29 stranska gospodarska dejavnost. V Občini Solčava kmetije obdelujejo v povprečju po 11,70 ha zemlje.

Po podatkih upravne enote Mozirje je 83 odstotkov gozdov na Solčavskem v zasebni lasti, 14 v državni in 3 odstotki so v lasti drugih pravnih oseb (župnije, Planinske zveze Slovenije). Za

---

⁵³ RPP LLS 2007-2013.

⁵⁴ Na Solčavskem je v uporabi 5.108 ha zemljišč od tega 681 ha kmetijskih zemljišč, in sicer: nekaj več kot 2 ha njiv in vrtov, manj kot 1 ha kmečkih sadovnjakov in 678 ha travnikov in pašnikov. (Upravna enota Mozirje, 2007). Obdelane kmetijske površine so leta 2007 predstavljale približno 13,33 odstotkov celotnega ozemlja, od tega je le 0,29 odstotkov njiv in vrtov, ostalo so travniki, pašniki (99,6 odstotkov) in nekaj malega kmečkih sadovnjakov.

⁵⁵ 29 kmetij ima nad 10 ha zemlje, ostale so manjše.

območje so značilne velike gozdne posesti. Na Solčavskem je skupaj 145 gozdnih posestnikov in povprečna velikost gozdne posesti znaša več kot 40 ha. Do 10 ha gozda imajo večinoma nekmečki lastniki, med ostalimi lastniki pa prevladujejo kmetje s posestmi večjimi od 30 ha, katerim gozdarstvo predstavlja najpomembnejši vir dohodkov.

Naravni potenciali območja omogočajo usmeritev v pašno in mešano živinorejo. Med kmetijskimi obdelovalnimi površinami je skoraj 97 % travnatega sveta, ki ga kmetje večinoma izkoriščajo kot pašno-košni sistem izkoriščanja travne ruše.

Pri gorsko-višinskih kmetijah prevladuje živinoreja, vendar ima skoraj vsak kmet tudi dohodek iz gozda. Najbolj razširjena je govedoreja⁵⁶, v zadnjem času na pomenu ponovno pridobiva ovčjereja, predvsem zaradi polstenja (Sliki 27) (Priloga 24), svinje gojijo le za lastno uporabo⁵⁷. Oddajo mleka so kmetije skorajda že v celoti opustile⁵⁸, večina pa doma pridelala mlečne izdelke za družinske potrebe in obiskovalce/goste.

Sliki 27: Jezersko-solčavska ovca

Za večino kmetij najpomembnejši vir dohodkov še vedno prihaja iz gozdarstva. Dohodki v kmetijstvu zaostajajo za dohodki drugih dejavnosti. Ključni problem je neugodna starostna, izobrazbena in posestna struktura, nizka produktivnost, nizka stopnja specializacije proizvodnje na kmetijskih gospodarstvih ipd⁵⁹.

Dopolnilne dejavnosti so v letu 2006 še skromno zastopane, vendar prinašajo pomemben vir dohodka že za okrog 20 % kmetijskih gospodarstev. V Solčavi je vse pomembnejša dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji⁶⁰ (leta 2011 16 kmetij od 53), sledijo storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo (sečnja, žaganje, stavbno mizarstvo in tesarstvo, čiščenje cest idr.) (6), pridobivanje in prodaja energije iz MHE (3) in druge dopolnilne dejavnosti (npr. obdelava naravnega kamna, peka kruha idr.). Te dejavnosti kot razvojne možnosti podeželja zagotavljajo dodaten dohodek oziroma dodano vrednost kmetijstva, ohranja se poseljenost podeželja, zaposlitve mladih na kmetijah ipd.

⁵⁶ Leta 2000 je bilo registriranih 413 glav velike živine, 472 govedi, 111 krav molznic in 131 prašičev. (Kmetijska zadruga Mozirje 2005)

⁵⁷ Po podatkih za leto 2005 je Zadruga Mozirje odkupila 26 bikov, 7 jagenj, 4 teleta, 3 telice, 2 vola in 1 kravo kar je izjemno malo v primerjavi z občinama Ljubno in Luče.

⁵⁸ Leta 2003 je sedem proizvajalcev oddajalo mleko Zadruzi Mozirje, leta 2004 le pet in 2005 samo štiri.

⁵⁹ Že leta 1967 je bilo v študiji o hribovskih kmetijah navedenih nekaj tehtnih misli (Meze, D.: Hribovske kmetije v Gornji Savinjski dolini po letu 1967, geografski zbornik, Ljubljana, 1980) o šibki ekonomski moči (doseženem dohodku iz kmetijstva in gozdarstva) in dejstvu, da generacije kmečkih prebivalcev v hribovitih območjih ne zadržuje na kmetijah ekonomski interes, pač pa prirejena ljubezen do zemlje, zaradi katere so pripravljani tudi na veliko samoodrekanje in žrtve. Mlajša generacija se bistveno razlikuje. Svojega življenjskega standarda ne primerja s standardom svojih staršev, temveč vse bolj z vrstniki iz šolskih klopi, katerih starši so zaposleni izven kmetijstva in imajo neprimerno višji osebni dohodek, pravico do osemurnega dela, letnega dopusta in drugih ugodnosti.

⁶⁰ Po podatkih upravne enote Mozirje iz leta 2007 se z dopolnilnimi dejavnostmi ukvarja 15 kmetij s skupno 36 dejavnostmi.

V naslednjih letih bi lahko imela največjo dodano vrednost obdelava lesa, ki danes zapušča Solčavo večinoma nepredelan. Za dodelavo lesa v polizdelke ali izdelke bi lahko veliko iztržili. Premalo so izkoriščeni tudi stranski produkti lesa (npr. izkoriščanje lesa za učinkovito kurjenje lesne biomase).

(iv) Komuniciranje in sodelovanje na Solčavskem

V številne interesne skupine – društva na Solčavskem se povezuje odrasli del 517 Solčavanov, kar pomeni, da so mnogi aktivni v več društvih. Njihovo aktivno delo daje slutiti odlično komuniciranje in sodelovanje v območju. Od leta 1992 do 2009 je Logarska dolina d.o.o. oziroma TIC Logarska dolina skrbel za komuniciranje in sodelovanje v območju. Leta 2010 je te aktivnosti prevzel Javni zavod Center Rinka, ki informira in povezuje številne deležnike pri oblikovanju in trženju turistične ponudbe. Tukaj je tudi Zadruga Solčava, ki povezuje kmete in rokodelce na Solčavskem.

(v) Skrb za ohranjanje narave, kulturno dediščino in tradicionalni način življenja

Vsaka družina skrbi za urejeno posest in tako za ohranjanje narave in kulturne dediščine ter tradicionalnega življenja. Planinsko društvo skrbi za planinske poti, Logarska dolina d.o.o., Turistično društvo Solčava in Center Rinka (preko režijskega obrata občine Solčava) skrbijo za turistično infrastrukturo ter skupne in javne površine območja. Društva z druženjem in preko prireditev ohranjajo kulturno dediščino, skrbijo za izobraževanje mladih in za zdrav duh v zdravem telesu. Prav to pa v mladih spodbuja tudi podružnična šola Solčava.

(vi) Zaupanje med ljudmi

Zaupanje med ljudmi se kaže v sodelovanju pri številnih prireditvah, kjer družno oživljajo tradicionalni način življenja na Solčavskem in ga začinijo z izbrano solčavsko besedo ter odličnimi jedmi. Ko je treba stopit skupaj, smo Solčavani vedno pripravljeni zavihat rokave in poprijeti za vsako delo.

2.1.6 Analiza ekosistemskih storitev na Solčavskem

Za ovrednotenje ekosistemskih storitev na Solčavskem je potrebno oceniti strokovna izhodišča uravnavanja: plinov, podnebja, (naravnih) motenj, vode; oskrbe z vodo; kontrole erozije in zadrževanja sedimentov; nastajanja prsti; kroženja hranil; obdelave odpadkov in odpadnih vod; opraištev; biološke kontrole; zavetišč; proizvodnje hrane; surovin; genskih virov; rekreacije; kulture; ter prepoznavnosti krajine, ki ni uvrščena v seznam ekosistemskih storitev; ki lahko pomenijo dobrobit za širšo regijo in celo državo.

Ocenjujemo, da zaradi neprisotnosti industrije ni potreb za uravnavanje plinov. Na podnebje je izjemno težko vplivati, večji problem pa predstavljajo morebitne naravne motnje (npr. plazovi ali poplave) in erozija zaradi naravnih pojavov. V okviru delovanja Občine Solčava se izvaja protipoplavna zaščita na vodotokih. V vasi Solčava je načrtovana temeljita protipoplavna ureditev struge Savinje. Velikanske razsežnosti Macesnikovega plazju je reševala država in kot kaže se plaz sedaj umirja. Drugi manjši plazovi, useki in padanje kamenja se rešujejo sproti, v preteklosti je bilo temu namenjene kar precej pozornosti.

Zaradi izjemno malo vrtnih in njivskih površin so nastajanje prsti, kroženje hranil in oprashitve pomembne predvsem v gozdovih in na travnikih. Čebele in drugi oprashovalci na Solčavskem po ocenah dobro opravljajo svojo vlogo. Pomembna je obdelava odpadkov (s katerimi ravna PUP – Podjetje za urejanje prostora iz Velenja) in odpadnih vod (dve čistilni napravi Logarska in Solčava), ki se jim posveča še premalo pozornosti. V zadnjem času se uvaja bolj intenzivno ločeno zbiranje odpadkov. Čistilni napravi delujeta le v Logarski dolini in v Solčavi, kmetije pa si bodo morale to še urediti.

Žal je proizvodnja hrane zaradi dolge zime, nadmorske višine in podnebnih značilnosti izjemno nizka. Stari posevki (kot npr. gojenje ajde, pšenice idr. žit) so le redko prisotni (genski viri).

Izpostaviti pa gre različne vrste rekreacije (pohodništvo, kolesarjenje, plezanje, jahanje ipd.), ki so na Solčavskem vedno bolj priljubljene med obiskovalci / gosti ter domačini in za katere se ocenjuje, da v normalnih razmerah ne vplivajo negativno na okolje (razen velike množične prireditve, ki so redke). Največjo ekonomsko vrednost ima v tem trenutku kultura, ki se kaže skozi organizirana etno-animacijska vodenja ter prepoznavnosti krajine, še predvsem Logarske doline, ki pritegne glavnino obiskovalcev / gostov.

K ugodnemu stanju ekosistemskih storitev je in še bo prispevalo umno življenje prebivalstva, neizvajanje industrijskih dejavnosti in škodljivega prometa itd., morebitna ustrezna politika trajnostnega razvoja države, regije in občine, investiranje v kadre in razvoj Solčavskega, ki je velik poligon kreiranja svežega zraka in vode.

(i) Izboljšana povezljivost in prepustnost med naravnimi območji – zeleni koridorji

Ocenjujemo, da na Solčavskem zaenkrat ni potrebe po vzpostavljanju zelenih koridorjev, saj je skoraj 75 odstotkov območja varovano v omrežju Natura 2000 in ekosistemi živali in rastlin niso moteni.

(ii) Opredelitev večfunkcionalnih predelov za skladno uporabo zemljišč

Večfunkcionalni predeli za skladno rabo zemljišč raznovrstnih ekosistemov bodo sistematično opredeljeni v Načrtu managementa turistične infrastrukture TO Solčavsko. Z ustrezno conacijo in načrtovanim izvajanjem aktivnosti bo omogočeno hkratno izvajanje kmetijstva, gozdarstva, športa, tematskih vodenj, pohodništva ter ohranjanja ekosistemov, s čimer že do sedaj na Solčavskem ni bilo problemov.

2.1.7 Analiza ekonomskih sektorjev z vidika trajnostne rabe naravnih virov na Solčavskem

Za celovito sliko stanja na Solčavskem je nujno popisati in ovrednotiti ekonomske sektorje z vidika trajnostne rabe naravnih virov in obstoječe ponudbe, in sicer: (i) kmetijstva⁶¹, (ii) gozdarstva⁶², (iii) turizma, (iv) prometa, (v) obrti, (vi) industrije, (vii) energetike idr.

⁶¹ Vsaka kmetija ima lastni načrt razvoja – težko usklajevanje na nivoju sektorja.

⁶² Dobro organizirano z letnimi in dolgoročnimi načrti gospodarjenja z gozdovi.

Prepoznati je potrebno trenutno strukturo turistične ponudbe na Solčavskem, turističnega povpraševanja v in v zaledju Solčavskega ter obstoječo ponudbo za rekreacijo v naravi in dvoranah.

(i) Kmetijstvo

Na Solčavskem živi leta 2011 517 ljudi. Večina jih prebiva na 53 kmetijah, kjer se ukvarjajo z gozdarstvom in kmetijstvo, izključno živinorejo.

46 odstotkov kmetij je registriranih kot ekološke kmetije. Glede na to, da daleč na okoli ni nobenega industrijskega naselja ali katerega drugega večjega onesnaževanja ugotavljamo, da so vse visokogorske kmetije na območju Solčavskega ekološke in neonesnažene. Na vseh kmetijah se zavedajo tega, zato še posebej pazijo na svoje ohranjeno okolje.

Pomembnih je tudi 24 registriranih planinskih pašnikov, ki pomembno prispevajo k razbremenitvi pašnih površin na kmetijskih gospodarstvih, hkrati paša mlade živine na planinskih pašnikih ugodno vpliva na zdravstveno stanje in odpornost živali, vzdrževanje planin pa je pomembno tudi zaradi oblikovanja in ohranjanja kulturne krajine.

(ii) Gozdarstvo

Gozdovi razraščajo 81 odstotkov območja Solčavskega. V gozdovih naraščata lesna zaloga in prirastek lesa zaradi trajnostnega gospodarjenja v zadnjih letih. Proizvodna sposobnost je še vedno premalo izkoriščena. Poleg proizvodnih funkcij (lesno-proizvodna, lovna idr.) so na posameznih lokacijah močno poudarjene tudi druge javne funkcije, kot so ekološke (varovalna, klimatska idr.) in socialne (rekreacijska, turistična, estetska idr.), vendar je njihov pomen premalo znan in upoštevan v javnosti in med lastniki gozdov⁶³.

(iii) Turizem

Na 16 od 53 kmetij se ukvarjajo s turistično nastanitveno in na 2 z izletniško dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Hotel Plesnik in Vila Palenk (10 do 19 zaposlenih), 4 manjši ponudniki gostinskih storitev, 6 domov in planinskih koč, 4 ponudniki apartmajskih storitev in 4 zasebni ponudniki sob, torej skupaj 38 turističnih organizacij predstavlja drug najpomembnejši gospodarski sektor na Solčavskem. Občina Solčava s pomočjo podjetja Logarska dolina d.o.o. in Javnega zavoda Center Rinka skrbi za načrtovanje, upravljanje in trženje celovite turistične ponudbe Solčavskega. Tako je v turistični dejavnosti neposredno zaposlenih okrog 60 oseb. Šestnajst društev povezuje domačine glede na njihov skupni interes razvijanja kulturnih, športnih, izobraževalnih in drugih vsebin.

(iv) Promet

Javni promet je v Solčavi slabo urejen, saj pripelje avtobus v Solčavo štirikrat na dan med tednom v času šolske obveznosti in enkrat v soboto, med počitnicami pripelje avtobus v Solčavo enkrat na dan. Drugih oblik organiziranega javnega prevoza ni. Organiziran pa je prevoz šolskih otrok.

---

⁶³ RPP LLS 2006.

Najbližje letališče je Letališče Jožeta Pučnika na Brniku, ki je oddaljeno 70 km. Najbližja železniška postaja je v Šmartnem ob Paki, a funkcionalno je potencialno pomembna železniška postaja v Celju.

Odcep na avtocesto v Šentrupertu je oddaljen iz Solčave 60 km.

(v) Obrt

Največje podjetje je Eltras, d.o.o., Solčava, podjetje za proizvodnjo dvigalnih in transportnih naprav, ki zaposluje okrog 20 sodelavcev.

Ostala podjetja so v glavnem samozaposlitvena.

(vi) Industrija

V Solčavi je imelo vse do leta 1990 svojo enoto podjetje Iskra Feriti d.o.o., podjetje za proizvodnjo feritov in navitih komponent s sedežem v Ljubljani. Danes ni prisotnega nobenega industrijskega podjetja.

(vii) Energetika

V Solčavi je bila voda že od nekdaj vir energije. Danes deluje dvanajst manjših hidroelektrarn. Lesna biomasa je že od nekdaj predstavljala vir energije za ogrevanje. V zadnjih letih pa se kot energent vse bolj uveljavljajo lesni sekanci. V Logarski dolini in v Solčavi sta dve kotlovnici za daljinsko ogrevanje z lesno biomaso. Po domačijah pa je več modernih kotlov za ogrevanje na polena ali lesne sekance.

2.1.8 Analiza turističnih privlačnosti na Solčavskem

Analiza turističnih privlačnosti na Solčavskem se nanaša na privlačnosti doživljanja narave in biotske raznovrstnosti, premične in nepremične kulturne ter žive dediščine; privlačnosti za izobraževanje in usposabljanje (2 ekološki turistični kmetiji z nastanitvijo Žibovt in Ramšak - ekoturizem); privlačnosti za šport in rekreacijo; privlačnosti za sproščanje in razvajanje ter za poslovna srečanja, ki se odražajo v oblikovanih turističnih programih za skupine.

Ponujeni so doživljajski sprehodi po naravi, zabavne Etno-animacijske aktivnosti, planinski pohodi, športne aktivnosti, pa tudi izleti z lokalnimi vodniki.

Med rekreacijske in športne aktivnosti (Slike 28) štejemo: (i) sprehode (po Logarski dolini, Matkovem in Robanovem kotu, do starodavne Solčavske tise, po poteh okrog Solčave, do Potočke zijalke idr.); (ii) pohodništvo in planinarjenje (do planinskih koč: na Klemenčni jami, na Okrešlju, v Grohotu idr. in na vrhove: Raduhe, Ojstrice, Planjave, Brane, Turske gore, Rink, Mrzle gore, Olševe idr.); (iii) kolesarjenje (po Solčavski panoramski cesti, Logarski dolini idr.); (iv) plezanje (na poligonu v Logarski dolini in naravnih stenah); (v) lokostrelstvo (na turističnih kmetijah Ambrož – Gregorc in Gradišnik); (vi) poleti z jadralnim padalom nad Logarsko dolino; pozimi pa tudi: (vii) alpsko smučanje (na smučišču Ložekar in v Logarski dolini); (viii) tek na smučeh po Logarski dolini; (ix) sankanje (v Logarski dolini in občasno po gozdnih cestah); (x) ledno plezanje idr.

Slika 28: Šport in rekreacija na Solčavskem

2.1.9 Analiza infrastrukture na Solčavskem

Analiza infrastrukture na Solčavskem se nanaša na splošno in turistično infrastrukturo ter urbanistično načrtovanje za razvoj turizma – proces conacije na Solčavskem. Veliko pozornost je potrebno posvetiti tudi zeleni infrastrukturi.

A Analiza splošne infrastrukture na Solčavskem

Analiza splošne infrastrukture na Solčavskem se nanaša na komunalno ureditev Solčavskega (ceste, kolesarske in druge poti, vodovod, kanalizacijo, elektrovod, plinovod ipd.) ter na telekomunikacije in informacijsko tehnologijo (internet in druga brezžična omrežja). Splošna infrastruktura na Solčavskem ni v najboljšem stanju, vendar se obnavlja in širi in s tem v prihodnje zagotavlja dobro izhodišče za turistično dejavnost.

V Prilogi 25 je opredeljeno urejanje infrastrukture v Krajinskem parku Logarska dolina.

B Analiza 'zelene' infrastrukture na Solčavskem

V sklopu analize 'zelene' infrastrukture na Solčavskem razpolagamo z / s: (i) (za)varovanimi območji (Krajinski park Logarska dolina, Krajinski park Robanov kot, Natura 2000 idr.); (ii) ekosistemi in območji z visoko naravno vrednostjo zunaj ZO (npr. vodni ekosistemi, mokrišča, naravni gozdovi idr.); (iii) elementi naravne krajine (npr. majhni vodni tokovi, gozdne zaplate in žive meje, ki so ekološki koridorji ali kamniti prehodi čez reke in potoke za prostoživeče živali); (iv) obnovljenimi predeli habitatov (npr. povečana območja za hranjenje, razmnoževanje ali počitek vrst in pomoč pri selitvi / razširjanju); (v) večfunkcionalnimi predeli, kjer se daje prednost rabi zemljišč, ki prispeva k ohranjanju ali obnovi zdravih biotskih raznovrstnosti ekosistemov, pred drugimi nezdržljivimi dejavnostmi (npr. v primeru konflikta ohranjanja ekosistema mokrišča in kolesarjenja); (vi) območji, kjer se izvajajo ukrepi za izboljšanje splošne ekološke kakovosti (npr. omejevanje gnojenja) in prepustnosti krajine (npr. konflikt interesov različnih deležnikov); (vii) elementi za prilagajanje podnebnim spremembam in njihovemu obvladovanju (npr. barja, gozdovi na poplavnih ravninah in šotišča – za preprečevanje poplav, zadrževanje vode in skladiščenje CO₂, s čimer se vrstam zagotovi možnost za odziv na spreminjajoče se podnebne razmere).

C Analiza turistične infrastrukture na Solčavskem

Analiza turistične infrastrukture se nanaša na proučitev objektov in drugih elementov turistične infrastrukture na Solčavskem (Tabela 7).

Tabela 7: Analiza turistične infrastrukture na Solčavskem po sektorjih leta 2011

Sektor	Objekti turistične infrastrukture
<i>Sektor nastanitvenih obratov</i>	en hotel, dva penziona, eno gostišče, štiri apartmaji, šestnajst turističnih kmetij, šest planinskih in šest drugih domov in koč, štiri ponudniki zasebnih sob
<i>Sektor gostinskih obratov</i>	ena hotelska restavracija, eno gostišče, ena okrepčevalnica, šestnajst turističnih in dve izletniški kmetiji, dve planšariji in šest planinskih koč / domov
<i>Sektor objektov atrakcij</i>	dva krajinska parka – KP Logarska dolina in KP Robanov kot; spomenike sakralne kulturne dediščine - cerkev Marije Snežne v Solčavi, cerkev Sv. Duha v Podolševi, kapela Kristusa Kralja v Logarski dolini in druge kapele ter znamenja; dva tematska parka - Pravljični gozd in Fidov gaj; objekte za prireditve, - prireditveni prostor v Centru Rinka, 'Farovski hlev', Klemenškov hlev, odprt prireditveni prostor na Vidmu; dve planšariji - v Logarski dolini in Robanovem kotu; objekte za športne in rekreativne atrakcije - smučišči (Smučišče Ložekar in smučišče Logarska dolina); plezalni poligon v Logarski dolini; objekte za sproščanje in razvajanje - Na Razpotju, Pod macesnovo streho in v Hotelu Plesnik ter savne pri Govcu idr.; poslovni centri – seminarski prostori v Hotelu Plesnik, v gostišču Firšt ter v Centru Rinka; razstavna centra – v Centru Rinka (stalna razstava 'Solčavsko – sprehod v naročje Alp') in v gostišču Firšt (stalni razstavi o Potočki zijalki in ljudskem zdravilstvu); tematsko pot – Naravoslovno etnografska pot po Logarski dolini ter objekti ob poti (Olcarska bajta, oglarska koč in kopa, lesena riža) in druge poti; Panoramsko cesto s turističnimi kmetijami, Potočko zijalko, izvirov kisle vode idr.; idr.
<i>Sektor transporta</i>	najbližje letališče Jožeta Pučnika na Brniku je oddaljeno od Solčave 70 km; železniški promet je vezan na postajo v Celju, ki je od Solčave oddaljena 70 km; cestni potniški promet poteka po regionalni cesti iz smeri Celja in avtobus pripelje iz Celja v Solčavo štirikrat na dan med tednom v času šole (7.30, 11., 13., zvečer) in enkrat v soboto, poleti je le en avtobus do Logarske, čez vikend ni avtobusnega prevoza; ob nedeljah v poletnem času pelje avtobus na relaciji Kamnik – Logarska dolina enkrat na dan; najbližji rent-a-car operaterji so v Celju; cestno omrežje je potrebno prenove; dve tovorni žičnici peljeta tovor na Okrešelj in Klemenčo jamo; mejni prehod Pavličovo sedlo pripelje motorizirane potnike v Avstrijo.
<i>Sektor potovalnih organizacij</i>	Center Rinka – receptivna organizacija za Solčavsko; Turistična agencija Firšt Ekotur, marketing in turizem Janez Firšt s. p.; Center Rinka pogosto sodeluje z domačimi in mednarodnimi organizatorji potovanj.

D Analiza urbanističnega načrtovanja za razvoj turizma – conacija na Solčavskem

Analiza urbanističnega načrtovanja za potrebe turizma izhaja iz prostorskega načrtovanja in analize splošne, zelene in turistične infrastrukture ter režimov naravovarstvenega coniranja in se nanaša na oblikovanje: (i) mirne cone; (ii) cone za raziskovanje in proučevanje narave, biotske raznovrstnosti in kulturne dediščine; (iii) doživljajske cone za doživljanje narave in kulturne dediščine v naravi oziroma v avtohtonem območju; (iv) cone za turistično

infrastrukturo (nastanitveni obrati, prehrabena ponudba, parkirišča idr.); (v) cone poselitve rezidentov, da bi se izognili konfliktom različnih deležnikov v prostoru.

2.2 Analiza kakovosti turistične ponudbe in aktivnosti

Analiza kakovosti turistične ponudbe na Solčavskem se nanaša na proučitev kakovosti obstoječe turistične ponudbe oziroma ponudnikov ter turističnih proizvodov oziroma programov in prireditev na Solčavskem.

2.2.1 Analiza obstoječe tržne znamke

Na Solčavskem danes obstaja korporativna tržna znamka⁶⁴ Solčavsko. Znamka je namenjena širjenju prepoznavnosti območja Solčavskega kot celote – destinacijska tržna znamka. Pojavlja se problem, saj je korporativna znamka (območja kot celote) manj prepoznavno kot podznamka območja Logarska dolina. Ozadje problema se skriva v dejstvu, da se Solčavsko predstavlja prek več tržnih znamk, ki pa so nastajale nepovezano in neodvisno druga od druge. Zato prihaja do zmede v prepoznavnosti območja.

Rešitev problema se kaže v vpeljavi urejenega sistema medsebojno povezanih znamk. Korporativna tržna znamka bi na vseh nivojih posebljala območje Solčavskega. Obstoječe in morebitne novonastale produktne znamke, ki predstavljajo avtohtono proizvodnjo Solčavskega (Bicka, Latvica, Solčavski les idr.) pa se bodo smiselno vključevale v sistem korporativne podobe območja.

Potrebno je izluščiti ključne značilnosti (identiteto) Solčavskega, ki predstavljajo temelj za oblikovanje nove korporativne tržne znamke.

2.2.2 Analiza obstoječe turistične ponudbe oziroma ponudnikov

Med obstoječe turistične ponudnike na Solčavskem prištevamo gostinske obrate za nastanitev in prehrano, ki ponujajo nočitvene in prehrabene storitve. Kakovost obstoječih nastanitvenih obratov na Solčavskem se giblje od hotela štirih zvezdic, do turističnih kmetij z dvema do štirimi jabolki.

V Tabeli 8 so predstavljeni gostinski obrati za nastanitev in prehrano s kratkim opisom, v Prilogah 26 do 33 podrobneje in s sliko.

---

⁶⁴ Tržna znamka je beseda, znak, simbol, oblika, slogan ali kombinacija naštetega, pa tudi prepoznavna oblika izdelka, storitve, embalaže itd. Znamke so namenjene ločevanju in prepoznavanju izdelkov ali storitev istega proizvajalca ali ločevanju konkurenčnih izdelkov in storitev med seboj. Gre za originalnost, prepoznavnost, všečnost, drugačnost, zapomljivost znamke in izdelkov ter storitev, ki znamko zaznamujejo.

Tabela 8: Vrste gostinskih obratov na Solčavskem

<i>Nastanitveni obrati</i>	<i>Opis</i>
Hoteli in podobni gostinski obrati (Prilogi 28 in 31)	Hotel Plesnik**** (30 sob, 65 ležišč) in Vila Palenk*** (11 sob in 35 ležišč), 3 gostišča oziroma penzioni (23 sob in 57 ležišč), 2 kioska. Skupno razpolagajo s 575 sedeži v lokalih in 340 na prostem.
Turistične kmetije (Prilogi 26 in 30)	Turizem predstavlja neposredni vir dohodka 18 kmetijam. 16 turističnih kmetij nudi prenočitvene kapacitete (73 sob in 5 APP, 256 ležišč), 2 izletniški kmetiji nudita hrano in pijačo. Skupaj razpolagajo s 560 sedeži v objektih in 75 sedeži na prostem.
Apartmenti (Priloga 29)	Apartmenta Mala hiša, Prepadnik, Apartmenti in mini wellness Pod macesnovo streho v Robanovem kotu ter apartma Tisa v Solčavi. Skupaj je na razpolago 9 apartmajev z 49 ležišči.
Zasebne sobe (Priloga 27)	Zasebne sobe oddajajo štiri ponudniki: Štifter, Čerček, Slapnik in Valentina. Skupaj je na razpolago 13 nastanitvenih enot, oziroma 34 ležišč.
Planinski domovi (Priloga 32)	Na Solčavskem so izven doline trenutno trije planinski domovi. Ker je Dom na Korošici zelo povezan s solčavskimi planinskimi potmi, govorimo o štirih »pravih« planinskih domovih: Koča na Klemenči Jami, Frischaufov dom na Okrešlju, Koča v Grohotu ter Kocbekov dom na Korošici. Dva planinska domova sta v lasti PD Celje, po eden pa v lasti PD Solčava in PD Mežica. V dolini so še trije planinski domovi: Planšarija Logarski kot in Dom planincev v Logarski dolini ter Planinski dom Majerhold ob Solčavski panoramski cesti. Planinske kočice so praviloma odprte od začetka maja do konca oktobra, torej šest mesecev. V vseh je 20 sob s 165 (68 + 97) ležišči in 73 mest na skupnih ležiščih.
Objekti zaprtega tipa (Priloga 33)	Na Solčavskem je 6 objektov zaprtega tipa namenjenih tudi turistom, oziroma obiskovalcem. To so Lovski dom Solčava, Koča Kozorog, Dom Cinkarne, Dom duhovnih vaj, Dom Jezero-MORS, Dom NIVO Celje. V njih je 122 ležišč, predvsem za lastne potrebe in določene ciljne skupine (MORS, duhovne vaje, lovci).

V Tabeli 9 so predstavljene kapacitete gostinskih ponudnikov na Solčavskem po vrstah obratov, ki so na razpolago turistom.

Tabela 9: Gostinska ponudba na Solčavskem

<i>Vrsta obrata</i>	<i>Št. sob</i>	<i>Št. ležišč</i>	<i>Št. sedežev v lokalih</i>	<i>Št. sedežev na prostem</i>
Turistične kmetije	83 sob in 9 APP	270	473	110
APP	9 APP	49		
Hotel	43 sob	100	320	160
Zasebne sobe	13 sob	34		
Gostišča/ penzioni	23 sob + 2 APP	57	220	156
Izletniške kmetije			65	65
Planinske kočice/domovi	20 sob	165 + 73 skupnih	290	370
Skupaj	182 sob + 20 APP	675 + 73 skupnih	1.368	861

Na Solčavskem ni kampa je pa v različnih nastanitvenih kapacitetah okrog 750 ležišč ter 1.370 sedežev v lokalih in 860 na prostem.

Med druge turistične ponudnike na Solčavskem uvrščamo TIC Logarska dolina in vstopno točko v Logarsko dolino (Logarska dolina d.o.o.), TIC Rinka (JZ Center Rinka), TD Solčava in druga društva na Solčavskem.

2.2.3 Analiza obstoječih turističnih produktov oziroma programov v letu 2010

Center Rinka je v letu 2010 skrbel za povezavo med TIC Solčava in TIC Logarska dolina na področju informiranja ter priprave in spremljanja turističnih programov ter vodenja evidence izvedenih programov. V okviru turističnih prireditev, predvsem v sklopu Solčavskih dni so v povezavi z lokalnimi turističnimi vodniki, društvi in drugimi pripravili vrsto programov in aktivnosti za stacionarne goste in obiskovalce Solčavskega (Ogled cerkve Marije Snežne, sprehod po Naravoslovno-etnografski poti po Logarski, otvoritev lovske razstave, prižig oglarske kope, otvoritev razstav v dvorani, 'En fletn sprehod do solčavske tise', Voden sprehod po poteh okrog Solčave, Večer filmov o Solčavskem, Sprehod po Robanovem kotu, Multivizijska predstavitev Solčavskega, Ogled muzeja Potočke zijalke in sprehod do Fidove zijalke, Igrana predstavitev 'Solčavsko skozi čas', delavnice za izdelavo animirani filmov na temo Solčavskih pravljic, idr.) (Priloga 34).

V povezavi s TIC Logarska dolina in TIC Solčava je bil vzpostavljen sistem skupnega spremljanja turističnih programov za skupine in sistem spremljanja dela lokalnih turističnih vodnikov v skladu z občinskim odlokom o lokalnem vodenju. Z novoustanovljeno Sekcijo lokalnih turističnih vodnikov pri TD Solčava so se dogovarjali glede programov, cen in izvajanja turističnih vodenj in animacij.

V organizaciji Centra Rinka, TIC Solčava in TIC Logarska dolina se je vodenih programov v letu 2010 po evidencah udeležilo 112 skupin (Tabela 10), v katerih je bilo 3.300 oseb (Tabela 11). Največ izvedenih vodenj je bilo v juniju (33; 29,5 %) in maju (25; 22,3 %). V januarju in marcu ni bilo organiziranih vodenj.

Tabela 10: Skupine vodenih programov po mesecih leta 2010

Mesec	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Skupaj
Št. skupin	0	1	0	6	25	33	17	2	12	11	2	3	112
%	0	0,9	0	5,4	22,3	29,5	15,2	1,8	10,7	9,8	1,8	2,7	100

Med skupinami po številu programov in udeležencev izrazito izstopajo društva in podobne interesne skupine ter šole (71 %).

Tabela 11: Vrste vodenih skupin v letu 2010

Vrsta skupine	Št. skupin	Delež	Št. oseb	Delež
Šolske skupine	25	22,3	1091	33,1
Društva, interesne skupine	38	33,9	1244	37,7
Podjetja	11	9,8	309	9,4
Agencije	4	3,6	115	3,5
Skupine nastanjene pri turističnih ponudnikih	13	11,6	365	11,1
Udeleženci vnaprej pripravljenih programov	13	11,6	113	3,4
Touroperaterji, snemanja, novinarji	8	7,1	63	1,9
Skupaj	112	100	3.300	100

2.2.4 Analiza obstoječih prireditev v letu 2010

V tabeli 12 je predstavljen koledar prireditev na Solčavskem v letu 2010, ki jih je načrtoval in izvedel Center Rinka skupaj s predstavniki društev in nekaterih drugih organizacij.

Tabela 12: Prireditve, ki jih je organiziral ali pri katerih je sodeloval Center Rinka v letu 2010

<i>Datum</i>	<i>Prireditev</i>	<i>Lokacija</i>	<i>Organizator</i>
4. 6. 2010	Odprtje prireditvenega prostora, parkirišč in sprehajalnih poti v Solčavi	Solčava	Občina Solčava - zanjo Center Rinka
4.- 6. 6.2010	Spomladanski pohodniški dnevi na Solčavskem	Solčavsko	Center Rinka
26. 6. 2010	Srečanje starodobnikov	Solčava	Društvo starodobnikov
2. 7. 2010	koncert belgijske glasbene skupine De lustige dorpmuzikanten	Solčava	Center Rinka
4. 7. 2010	9. Pohod po poteh Robanovega Joža	Robanov kot	TD Solčava
23. 7 – 1. 8. 2010	18. Solčavski dnevi	Solčavsko	Center Rinka, TD ter vsa ostala društva
23. 7. 2010	Koncert v cerkvi Marije Snežne Haydnovi godalni kvarteti opus 2 duo kitar David van Ooijen & Paul Pleijsier (NL)	Solčava	Festival Seviqč Brežice in Center Rinka
24. 7. 2010	En flet'n sprehod do solčavske tise doživljajsko vodenje Glasbena monokomedija "Od tišine do glasbe" - koncert za anekdoto in klavir, Jure Ivanušič	Solčava	Center Rinka TD Solčava
25. 7. 2010	"Prijateljstvo ne pozna meja" – druženje domačinov in gostov iz sosednjih občin "Vaška tržnica" z domačimi izdelki	Solčava	Center Rinka TD Solčava
26. 7. 2010	Vodenje po poteh okrog Solčave Večer filmov o Solčavskem	Solčava	Sekcija lokalnih turističnih vodnikov pri TD Center Rinka
27. 7. 2010	Sprehod po Robanovem kotu Delavnica za izdelavo solčavskih risank Multimedijaska predstavitev Solčavskega	Solčava	Center Rinka Sekcija lokalnih turističnih vodnikov pri TD Logarska dolina d.o.o.
28. 7. 2010	Delavnica za izdelavo solčavskih risank Urice solčavskih pravljic (za otroke) Predstavitev plezalne odprave v Patgonijo, Čile, Cochamo	Solčava	Center Rinka SPES TD Solčava
29. 7. 2010	Delavnica za izdelavo solčavskih risank Ogled muzeja Potočka zijalke in sprehod do Fidove zijalke Voden sprehod do solčavske tise	Solčava	Center Rinka Gostišče in muzej Firšt Sekcija lokalnih turističnih vodnikov pri TD
30. 7. 2010	Delavnica za izdelavo solčavskih risank Igrana predstavitev "Solčavsko skozi čas"	Solčava	Center Rinka KD Franc Herle Solčava
31. 7. 2010	Čirule-Čarole - interaktivna gledališka predstava na prostem, za otroke, KUK Potovke Predstavitev solčavskih risank - zaključek delavnic za otroke	Solčava	Center Rinka
1. 8. 2010	Občinski praznik	prireditveni prostor	Center Rinka in Kulturno društvo Solčava
27. 11. 2010	Delavnica za izdelavo lučk miru	Solčava – dvorana	Društvo Panorama
5. 12. 2010	Miklavževanje	Solčava	Društvo Panorama
11. 12. 2010	Izdelava jasluc v farovškem hlevu	Solčava	Društvo Panorama in Center Rinka
18. 12. 2010	Betlehemska luč miru	Solčava - prireditveni prostor, cerkev	Center Rinka in slovenski skavti (ZBOKS)
26. 12. 2010	Božično Novoletni koncert	Logarska dolina	Hotel Plesnik, Logarska dolina d.o.o. in Center Rinka

Kakovost izvedenih prireditev je iz leta v leto različna, podobno kot nihanje zavzetosti organizatorjev. V zadnjih letih je bilo zaradi neugodnih snežnih razmer težko zagotoviti

tekaške tekme v Logarski dolini. Na vsakem koraku pa se kaže potreba po povezavi za racionalno in kvalitetno izvedbo prireditev.

2.3 Analiza stanja ekonomske strukture Solčavskega in turistično vrednotenje

Ekonomska struktura Solčavskega in turistično vrednotenje obsega opredelitev občine Solčava v turističnih številkah, ki podajajo ekonomski pomen turizma, odvisnost rezidentov od turistične dejavnosti ter občinska vlaganja v turistični razvoj Solčavskega.

V Občini Solčava je registriranih 30 samostojnih podjetnikov⁶⁵, 6 družb z omejeno odgovornostjo⁶⁶, 1 komanditna družba, 16 društev in klubov, 9 drugih oblik organizacij, 16 turističnih kmetij s sobami, 2 turistični kmetiji brez sob in številne druge dopolnilne dejavnosti na kmetiji kot npr.: hidroelektrarne (4), storitve za gozdarstvo (3), čiščenje cest (2), po 1: sečnja, žaganje, stavbno mizarstvo in tesarstvo, obdelava naravnega kamna, cestni tovorni promet, proizvodnja kruha ipd. Okrog 60 oseb je neposredno zaposlenih v turistični dejavnosti, ki prinaša na Solčavsko okrog 60 odstotkov dohodka.

2.3.1 Ekonomski pomen turizma na Solčavskem v letu 2010

Na Solčavskem je v letu 2011 34 turističnih objektov s 751 posteljami in 1.370 sedeži v lokalih ter 860 na prostem, v katerih je zaposlenih 70 Solčavanov.

Ocenjujemo, da obiskovalci, stacionarni in poslovni gosti prinesejo na Solčavsko letno 2,5 milijona evrov prihodka (2010) oziroma, da predstavlja turizem okrog 60 odstotkov prihodkov Solčavskega.

2.3.2 Odvisnost prebivalstva od turistične dejavnosti na Solčavskem

Na Solčavskem živi leta 2011 517 prebivalcev na 102, 8 km² površja. Največ prebivalcev živi na 53 kmetijah. V 34 nastanitvenih obratih različnih vrst in kategorij je 751 postelj. 6.530 gostov (podatek po turistični taksi) je opravilo 16.400 nočitev (ocena 20.000). Ocenjujemo, da je Solčavsko leta 2010 obiskalo 100.000 obiskovalcev.

Redno zaposlitev v turizmu ima okrog 70 prebivalcev Solčavskega (517), kar pomeni 13 odstotkov Solčavanov oziroma 25 odstotkov delovnega prebivalstva (200).

Tabela 13 predstavlja izračunane kazalnike za prepoznavanje pomena turistične dejavnosti na Solčavskem. Razberemo lahko, da je bilo v letu 2010 opravljenih 32 nočitev na Solčavana, kar pomeni 160 na km² Solčavskega. Povprečno odpade na enega Solčavana 1,5 ležišča in 4 sedeži v gostinskih obratih oziroma 22 ležišč na turistični objekt.

⁶⁵ Najpogosteje gre za samozaposlitev.

⁶⁶ Največja podjetja so ELTRAS, d. o. o., Solčava (22 zaposlenih), Plesnik d. o. o. (9 zaposlenih), Logarska dolina d. o. o. (2 zaposlenih), Občina Solčava (5 zaposlenih), Turistična kmetija Govc-Vršnik (2 zaposlena), Logar pro, d. o. o. (2 zaposlena), Barbara Petek s.p. (2 zaposlena) idr. Med njimi je 8 gostinskih in 2 turistični podjetji, 11 turističnih kmetij s sobami in 3 brez sob – skupaj bi naj bilo 16 turističnih kmetij s sobami na Solčavskem, 5 sobodajalcev in številna turistična, kulturna, športna, planinska in druga društva, ki so močno vpeta v ponudbo raznolikih turističnih aktivnosti.

Tabela 13: Izračunani kazalniki po podatkih za Solčavsko v letu 2010

<i>Kazalnik</i>	<i>Rezultati za Solčavsko 2010</i>
Število nastanitvenih objektov na preb.	34 : 517 = 0,065
Število nastanitvenih objektov na km ²	34 : 102,8 = 0,33
Število ležišč na prebivalca	751 : 517 = 1,45
Povprečno število ležišč na objekt	751 : 34 = 22,09
Število ležišč na km ²	751 : 102,8 = 7,30
Število prihodov na prebivalca	100.000 : 517 = 193,42
Število prihodov na km ²	100.000 : 102,8 = 972,76
Število prenočitev na prebivalca	16.400 : 517 = 31,72
Število prenočitev na km ²	16.400 : 102,8 = 159,53
Število prihodov na kmetijo	100.000 : 53 = 1.886,79
Število prenočitev na kmetijo	16.400 : 53 = 309,43
Povprečen čas zadrževanja v dnevih	16.400 : 6.530 = 2,51
Možna letna zasedenost prenočišč	751 x 365 = 274.115
Dejanska zasedenost / možno letno v %	(16.400 x 100) : 274.115 = 5,98 %

2.3.3 Vloga Občine Solčava pri razvoju turistične dejavnosti na Solčavskem

Občina Solčava podpira razvoj trajnostnega turizma predvsem z urejanjem osnovne in turistične infrastrukture, ki služita tako domačinom kot obiskovalcem / gostom. V preteklih letih je s pomočjo razpisov uredila čistilno napravo in vodovod v vasi Solčava, dostop do cerkve in parkirišča, prireditveni prostor, sprehajalne poti okrog Solčave in Center Rinka – večnamensko središče za trajnostni razvoj območja.

Občina Solčava je leta 1992 podelila koncesijo za upravljanje s KP Logarska dolina podjetju Logarska dolina d. o. o., s čimer podpira urejanje KP Logarska dolina.

Leta 2009 je Občinski svet ustanovil Center Rinka – zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega, ki upravlja s turistično infrastrukturo in povezuje turistične ponudnike ter pripravlja integralne turistične produkte, dogodke in prireditve.

Občina Solčava je tudi partner v številnih projektih solčavskih društev in organizacij (Društvo Panorama, Društvo lastnikov gozdov Tisa, Turistično društvo Solčava, Logarska dolina d. o. o.).

2.4 Ugotovitve raziskave po indikatorjih trajnosti razvoja turizma na Solčavskem

Solčavsko kot turistična destinacija - geografsko območje, ki ga izberejo turisti za cilj svojega potovanja ponuja vse potrebno za prenočevanje, prehrano in preživljanje prostega časa. Na Solčavskem si prizadevamo za trajnostni razvoj - zadovoljitev trenutnih potreb, ne da bi pri tem ogrožali zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij. Pri tem je bistveno kratko-, srednje- in dolgoročno zadovoljevanje ekoloških⁶⁷, socialno-kulturnih⁶⁸ in ekonomskih⁶⁹ ciljev

⁶⁷ Ekološki cilji trajnostnega razvoja turizma - zaščititi in ohraniti izjemno naravno in kulturno okolje, ki je naša izjemna dediščina in hkrati primerjalna prednost za razvoj trajnostnih, sonaravnih in okolju prijaznih oblik turizma.

⁶⁸ Socialno-kulturni cilji razvoja turizma - vzbuditi zavest o pomenu ohranjanja okolja, dediščine, tradicije, krepiti in izboljšati medsebojne odnose, povezovanje in splošno kakovost življenja ter počutja v kraju.

trajnostnega turizma. Za njihovo postavitve je potrebno oblikovati indikatorje trajnostnega razvoja - izbrane kazalnike različnih področij (npr. ekološkega, ekonomskega in socialno-kulturnega področja), ki omogočajo načrtno in kontinuirano usmerjanje in spremljanje razvoja ter sprememb celotne turistične destinacije. Ugotavljamo in merimo jih s spremljanjem, pridobivanjem in analiziranjem dostopnih statističnih podatkov, s periodičnim anketiranjem gostov, domačinov in turističnih ponudnikov ter z ugotavljanjem njihovih značilnosti, potreb, interesov in zadovoljstva.

Raziskava indikatorjev trajnosti v razvoju turizma na Solčavskem (anketiranje domačinov) je potekala novembra in decembra leta 2010. Vključenih je bilo 37 ekoloških (23 osnovnih in 14 dodatnih), 21 socialno-kulturnih (18 osnovnih in 3 dodatni) in 28 ekonomskih (16 osnovnih in 12 dodatnih) indikatorjev trajnostnega razvoja. Anketni vprašalnik je sestavljajo 86 vprašanj (za 57 osnovnih in 29 dodatnih indikatorjev). Obdelava podatkov je vključevala 64 izpolnjenih vprašalnikov⁷⁰. Tabela v Prilogi 35 prikazuje nekatere socialno-demografske značilnosti anketiranih.

2.4.1 Analiza okoljske trajnosti razvoja Solčavskega

V sklopu analize okoljske trajnosti so anketirani podali mnenje o: (i) ekoloških ciljih v turizmu; (ii) vplivu turizma na ohranjenost posameznih elementov okolja; (iii) vplivu naravnega okolja in tradicionalnih dejavnosti na turizem na Solčavskem; (iv) pomenu trajnostne rabe naravnih virov in njihove izraba na območju Solčavskega; (v) pomenu trajnostne naravnosti turistične ponudbe za območje Solčavskega; (vi) pomenu 'zelenega' informiranja in osveščanja o trajnostni rabi naravnih virov ter trajnostni usmeritvi Solčavskega; (vii) pomenu povezovanja in oblikovanja celovite 'zelene' turistične ponudbe za okolje Solčavskega; ter (viii) pomenu trajnostnega turizma za okolje Solčavskega.

A Analiza indikatorjev trajnosti ekoloških ciljev v turizmu na območju Solčavskega

Anketirani Solčavani so močno prepričani, da ima turizem velik vpliv na okolje Solčavskega in 49 odstotkov jih meni, da je vpliv turizma na naravno okolje na Solčavskem pozitiven. Pri tem ne gre zanemariti podatka, da 20 odstotkov vprašanih ni odgovorilo na to vprašanje.

B Vpliv turizma na ohranjenost posameznih elementov okolja Solčavskega

Vpliv turizma na ohranjenost posameznih elementov okolja Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

88 odstotkov jih meni, da je vpliv turizma na ohranjenost biološke raznovrstnosti Solčavskega velik / zelo velik (4,16)⁷¹ in 77 odstotkov meni, da je vpliv pozitiven / ne koristi in ne škoduje / zelo pozitiven (3,50)⁷²;

---

⁶⁹ Ekonomski cilji razvoja turizma - omogočiti domačinom možnosti dela v domačem kraju in dostojnega zaslužka ter preživetja, na račun udejstvovanja v turizmu in v drugih tradicionalnih ter dopolnilnih dejavnostih.

⁷⁰ Anketiranje je potekalo povprečno približno 45 minut, odgovarjalo je 24 moških in 40 žensk, starih med 17 in 76 let.

⁷¹ Povprečne vrednosti smo ocenjevali v razponu od 1 do 5, pri čemer je 1 najmanj pomembno in 5 najbolj pomembno.

⁷² Povprečna ocena 3,50 pojasnjuje, da domačini ne menijo, da dosedanji obseg turizma povzroča veliko škodo biološki raznovrstnosti Solčavskega.

73 odstotkov jih meni, da ima turizem na ohranjenost kulturne krajine Solčavskega veliki / niti velik niti majhen / zelo velik vpliv (3,53) in 75 odstotkov meni, da je ta vpliv pozitiven / nevtralen / zelo pozitiven (3,98) ;

84 odstotkov jih meni, da je vpliv turizma na ohranjenost kulturne dediščine Solčavskega velik / zelo velik / nevtralen (4,34) in 75 odstotkov meni, da je pozitiven / zelo pozitiven (4,18⁷³).

C Vpliv naravnega okolja in tradicionalnih dejavnosti na turizem na Solčavskem

67 odstotkov anketiranih meni, da je korist ohranjanja naravnih območij za turizem na Solčavskem velika oz. zelo velika (3,76). Za turizem na Solčavskem imata velik vpliv oz. ekološki pomen kmetijstvo (85 odstotkov) in gozdarstvo (78 odstotkov) (4,19).

D Okoljski pomen trajnostne rabe naravnih virov in njihova izraba na območju Solčavskega

Pomen trajnostne rabe naravnih virov in njihovo izrabo na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 65 odstotkov jih meni, da obstoječi turistični objekti nimajo vpliva oz. je ta zelo majhen na okolje Solčavskega (3,05) in 30 odstotkov jih meni, da ne škodujejo oz. so pozitivni / zelo pozitivni za okolje (36 odstotkov) (3,48);
- 65 odstotkov jih meni, da splošna trajnostna raba in izraba virov na Solčavskem ni vredna omembe oz. je majhna / zelo majhna (3,14);
- 64 odstotkov jih meni, da je pridobivanje energije iz obnovljivih virov majhno oz. zanemarljivo (2,97);
- 66 odstotkov jih meni, da je vpliv pridobivanja energije iz obnovljivih virov pozitiven / zelo pozitiven (3,95);
- 67 odstotkom se zdi ekološki pomen varčevanja z energijo in vodo pri izvajanju turističnih storitev velik / zelo velik (3,72);
- 71 odstotkov meni, da je ekološki pomen zmanjševanja odpadkov v turističnih objektih velik / zelo velik (3,87);
- 88 odstotkom se zdi ekološki pomen ločevanja odpadkov zelo velik / velik (4,32).

E Okoljski pomen trajnostne naravnosti turistične ponudbe za območje Solčavskega

Pomen trajnostne naravnosti turistične ponudbe za območje Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 73 odstotkov jih meni, da je ekološki pomen vključevanja kakovostnih lokalnih dobaviteljev v turizem velik / zelo velik (4,02);
- 67 odstotkov jih meni, da je obstoječe vključevanje lokalnih dobaviteljev v turizem na Solčavskem zadovoljivo / dobro / zelo dobro (3,09);
- 68 odstotkov meni, da je ekološki pomen ponudbe okolju prijaznih prevoznih sredstev in rekvizitov velik / zelo velik / sprejemljiv (3,76);
- 58 odstotkov jih meni, da je obstoječa ponudba okolju prijaznih prevoznih sredstev na Solčavskem slaba / zelo slaba (2,48);
- 78 odstotkov jih meni, da je ekološki pomen organiziranih 'zelenih' aktivnosti v naravi velik / zelo velik (3,97);

---

⁷³ Povprečna ocena 4,18 kaže na izrazito koristnost turizma za ohranjanje kulturne dediščine Solčavskega.

- 85 odstotkov jih meri, da je obstoječa ponudba 'zelenih' aktivnosti in prireditev na Solčavskem zadovoljiva/ dobra / zelo dobra (3,32);
- 86 odstotkov meni, da je ekološki pomen ponudbe lokalnih ekološko pridelanih živil, jedi in pijač velik / zelo velik (4,20);
- 70 odstotkov jih meni, da je obstoječa ponudba lokalnih ekološko pridelanih živil, jedi in pijač na Solčavskem zadovoljiva / dobra / zelo dobra (3,03).

F Okoljski pomen 'zelenega' informiranja in osveščanja o trajnostni rabi naravnih virov ter trajnostni usmeritvi Solčavskega

Pomen 'zelenega' informiranja in osveščanja o trajnostni rabi naravnih virov ter trajnostni usmeritvi Solčavskega na okolje so anketirani ocenili sledeče:

- 81 odstotkov jih meni, da je pomen osveščanja domačinov, gostov in zaposlenih v turističnih objektih o vplivih trajnostne rabe na okolje zelo velik / velik (4,16);
- 68 odstotkov jih meni, da je obstoječe osveščanje o vplivih trajnostne rabe na Solčavsko zadovoljivo / slabo / zelo slabo (2,71);
- 76 odstotkov jih meni, da je pomen 'zelenega' informiranja in komuniciranja za Solčavsko velik / zelo velik (3,94);
- 74 odstotkov jih meni, da je obstoječe 'zeleno' informiranje in komuniciranje na Solčavskem zadovoljivo / dobro / zelo dobro (3,25).

G Pomen povezovanja in oblikovanja celovite 'zelene' turistične ponudbe za okolje Solčavskega

Pomen povezovanja in oblikovanja celovite 'zelene' turistične ponudbe za okolje Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 79 odstotkov jih meni, da je ekološki pomen celovite 'zelene' naravnosti turistične ponudbe velik / zelo velik (4,13);
- 65 odstotkom se zdi obstoječa 'zelena' ponudba na Solčavskem zadovoljiva / dobra / zelo dobra (3,02);
- 72 odstotkov jih meni, da je ekološki pomen povezovanja ponudnikov v skupne 'zelene turistične produkte' velik / zelo velik (3,89);
- 64 odstotkom se zdi obstoječe povezovanje ponudnikov v skupne 'zelene turistične produkte' na Solčavskem zadovoljivo / dobro / zelo dobro (3,00).

H Pomen trajnostnega turizma za okolje Solčavskega

Pomen trajnostnega turizma za okolje Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 88 odstotkov jih meni, da je pomen trajnostnega razvoja turizma za okolje Solčavskega velik / zelo velik (4,16);
- 80 odstotkov jih meni, da je splošna ekološka korist od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko velika / zelo velika (4,20).

Skupna ugotovitev okoljske trajnosti razvoja Solčavskega

Anketirani Solčavani ocenjujejo, da je vpliv turizma na ohranjenost kulturne dediščine Solčavskega velik in pozitiven. Velik pomen v povezavi s turizmom vidijo v ohranjanju okolja, še predvsem kmetijstva in gozdarstva. Velik poudarek dajejo ločevanju odpadkov. Pomembna se jim zdi ponudba lokalnih ekološko pridelanih živil, jedi in pijač. Skrbi jih, da je pridobivanje energije iz obnovljivih virov majhno, pa tudi obstoječa slaba ponudba okolju

prijaznih prevoznih sredstev. Menijo, da je obstoječe osveščanje o vplivih trajnostne rabe na Solčavsko, slabo.

2.4.2 Analiza ekonomske trajnosti razvoja Solčavskega

V sklopu analize ekonomske trajnosti so anketirani podali mnenje o: (i) gospodarskem pomenu turizma na Solčavskem; (ii) gospodarski konkurenčnosti na Solčavskem; (iii) gospodarski soodvisnosti turizma in drugih dejavnosti na Solčavskem; (iv) ekonomskem pomenu trajnostne rabe naravnih in energetskih virov; (v) splošni ekonomski koristi od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko.

A Gospodarski pomen turizma na Solčavskem

Gospodarski pomen turizma na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 45 odstotkov jih meni, da je delež domačih zaposlitev v turizmu velik (3,25);
- 85 odstotkov jih meni, da je pomen turizma na Solčavskem za zagotavljanje dodatnega zaslужka zaposlenim v drugih dejavnostih velik / zelo velik (4,05);
- 81 odstotkov jih meni, da je pomen turizma na Solčavskem za doseganje višjega življenjskega standard velik / zelo velik (3,94);
- 68 odstotkov jih meni, da je odvisnost lokalnega gospodarstva od turizma na Solčavskem velika / zelo velika (3,77);
- mnenja o veliki odvisnosti od turizma na Solčavskem so deljena: 36 odstotkov dobro / 22 odstotkov še sprejemljivo / 22 odstotkov slabo / 11 odstotkov zelo dobro (3,36).

B Gospodarska konkurenčnost turizma na Solčavskem

Gospodarsko konkurenčnost turizma na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 58 odstotkov jih meni, da so poslovne priložnosti v turizmu na Solčavskem velike / zelo velike (3,56);
- 48 odstotkov jih meni, da je gospodarska konkurenčnost turizma v primerjavi z drugimi gospodarskimi dejavnostmi na Solčavskem velika / zelo velika in 31 odstotkov, da ni niti velika niti majhna (3,34);
- 38 odstotkov jih meni, da je to dobro, 26 odstotkov, da je še sprejemljivo in 22 odstotkov slabo (3,28);
- 36 odstotkov jih meni, da je ekonomski nadzor lokalne skupnosti nad turizmom na Solčavskem slab, 33 odstotkov še sprejemljiv in 26 odstotkov dober (2,88);
- 49 odstotkov jih meni, da je gospodarska politika lokalne skupnosti do razvoja turizma na Solčavskem dobra / zelo dobra in 31 odstotkov še sprejemljiva (3,41).

C Gospodarska soodvisnost turizma in drugih dejavnosti na Solčavskem

Gospodarsko soodvisnost turizma in drugih dejavnosti na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 47 odstotkov jih meni, da so sinergični učinki turizma z ostalimi dejavnostmi na Solčavskem veliki / zelo veliki in 31 odstotkov niti veliki niti majhni (3,38);
- 36 odstotkov jih meni, da je to dobro in 27 še sprejemljivo (3,29);
- 86 odstotkov meni, da je ekonomski pomen ohranjanja tradicionalnih proizvodenj / kmetijstva kot turistične zanimivosti na Solčavskem velik / zelo velik (4,20);

- 80 odstotkov meni, da je ekonomski pomen prodaje domačih, lokalnih in 'zelenih' proizvodov Solčavskega v kraju samem zelo velik / velik (4,17);
- 45 odstotkov meni, da je medsebojni ekonomski vpliv gozdarstva in turizma na Solčavskem velik / zelo velik in 31 odstotkov niti velik niti majhen (3,28);
- 72 odstotkov meni, da je medsebojni ekonomski vpliv kmetijstva in turizma na Solčavskem velik / zelo velik (3,81).

D Ekonomski pomen trajnostne rabe naravnih in energetske virov

Ekonomski pomen trajnostne rabe naravnih in energetske virov na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 85 odstotkov jih meni, da je ekonomski pomen rabe okolju prijazne energije velik / zelo velik (4,13);
- 84 odstotkov jih meni, da je ekonomski pomen rabe varčnih strojev in naprav velik / zelo velik (4,06);
- 67 odstotkov jih meni, da je ekonomski pomen varčne potrošnje vode v turizmu velik / zelo velik (3,78);
- 77 odstotkov jih meni, da je ekonomski pomen zmanjševanja in ločevanja odpadkov zelo velik / velik (4,06).

E Splošna ekonomska korist od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko

71 odstotkov anketiranih je ocenilo, da je splošna ekonomska korist od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko velika / zelo velika.

Skupna ugotovitev ekonomske trajnosti razvoja Solčavskega

Anketiranim se zdi pomembno/a ohranjanje tradicionalne proizvodnje / kmetijstva kot turistične zanimivosti na Solčavskem ter prodaja domačih, lokalnih in 'zelenih' proizvodov Solčavskega v kraju samem. Niso najbolj zadovoljni z ekonomskim nadzorom lokalne skupnosti nad turizmom na Solčavskem.

2.4.3 Analiza socialno-kulturne trajnosti razvoja Solčavskega

V sklopu analize socialno-kulturne trajnosti so anketirani podali mnenje o: (i) pomenu turistične infrastrukture za turizem na Solčavskem; (ii) pomenu informiranja in izobraževanja o trajnostnem razvoju Solčavskega; (iii) pomenu oblikovanja skupne turistične ponudbe Solčavskega; (iv) vplivu turizma na kakovost življenja prebivalcev Solčavskega ter (v) splošni socialno-kulturni koristi od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko.

A Pomen turistične infrastrukture za turizem na Solčavskem

Pomen turistične infrastrukture za turizem na Solčavskem so anketirani ocenili sledeče:

- 95 odstotkov jih meni, da je pomen ohranjanja in spoštovanja naravne in kulturne dediščine za turizem zelo velik / velik (4,42);
- 55 odstotkov jih meni, da je spoštovanje naravne in kulturne dediščine med domačini Solčavskega veliko / zelo veliko (3,60);
- 97 odstotkov jih meni, da je pomen kakovosti lokalnih turističnih storitev in zmogljivosti na Solčavskem velik / zelo velik (4,31);

- 64 odstotkov jih meni, da je kakovost turističnih storitev in zmogljivosti na Solčavskem dobra / zelo dobra in 28 odstotkov še sprejemljiva (3,69);
- 72 odstotkov jih meni, da je vpliv urejenosti splošne infrastrukture na turizem na Solčavskem velik / zelo velik (4,06);
- 34 odstotkov meni, da je ta vpliv pozitiven, 22 odstotkov negativen in kar 25 odstotkov na vprašanje ni odgovorilo (3,21).

B Pomen informiranja in izobraževanja o trajnostnem razvoju Solčavskega

Pomen informiranja in izobraževanja o trajnostnem razvoju Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 89 odstotkov jih meni, da je pomen informiranja in usposabljanja lokalnega prebivalstva za trajnostno naravnost Solčavskega velik / zelo velik (4,20);
- 92 odstotkov jih meni, da je pomen informiranja in izobraževanja otrok in mladine o varstvu narave in trajnostnem razvoju Solčavskega zelo velik / velik (4,51)
- 92 odstotkov jih meni, da je pomen ohranjanja tradicionalnih dejavnosti, obrti in rokodelstva za turizem na Solčavskem zelo velik / velik (4,34);
- 86 odstotkov jih meni, da je pomen informiranja gostov o trajnostni naravnosti Solčavskega velik / zelo velik (4,11);
- 42 odstotkov jih meni, da je obstoječe informiranje gostov o trajnostni naravnosti Solčavskega še sprejemljivo (3,16);
- 89 odstotkov jih meni, da je pomen ekoloških izobraževalnih programov v turizmu na Solčavskem velik / zelo velik (4,21);
- 36 odstotkov jih meni, da je ponudba ekoloških izobraževalnih programov v turizmu na Solčavskem še sprejemljiva (3,19).

C Pomen oblikovanja skupne turistične ponudbe Solčavskega

Pomen oblikovanja skupne turistične ponudbe Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 92 odstotkov jih meni, da je pomen povezovanja ponudnikov na Solčavskem velik / zelo velik (4,35);
- 41 odstotkov jih meni, da je obstoječe povezovanje turističnih ponudnikov na Solčavskem slabo in 30 odstotkov še sprejemljivo (2,75);
- 90 odstotkov jih meni, da je pomen prepoznavanja ciljnih skupin gostov za 'zelene' turistične produkte velik / zelo velik (4,22);
- 86 odstotkov jih meni, da je pomen oblikovanja celovitih 'zelenih' turističnih produktov za prepoznanje in zelene ciljne skupine gostov Solčavskega velik / zelo velik (4,17);
- 39 odstotkov jih meni, da je obstoječa usmerjenost turističnih produktov in marketinga Solčavskega še sprejemljiva / 30 odstotkov dobra / 22 odstotkov slaba (3,11);
- 93 odstotkov jih meni, da je pomen informiranja turistov o ponudbi drugih turističnih ponudnikov velik / zelo velik (4,31);
- 39 odstotkov jih meni, da je obstoječe informiranje gostov o ponudbi drugih turističnih ponudnikov na Solčavskem dobro / 28 odstotkov še sprejemljivo / 27 odstotkov slabo (3,44).

D Vpliv turizma na kakovost življenja prebivalcev Solčavskega

Vpliv turizma na kakovost življenja prebivalcev Solčavskega so anketirani ocenili sledeče:

- 64 odstotkov jih meni, da je vpliv turizma na kakovost življenja lokalnih prebivalcev Solčavskega velik / zelo velik (3,80).
- 42 odstotkov jih meni, da je vpliv turizma na kakovost življenja lokalnih prebivalcev Solčavskega pozitiven, kar 33 odstotkov jih ni odgovorilo na to vprašanje (3,67);
- 94 odstotkov jih meni, da je pomen komuniciranja turističnih ponudnikov z lokalnim prebivalstvom velik / zelo velik (4,34)
- 41 odstotkov jih meni, da je obstoječe komuniciranje turističnih ponudnikov s prebivalstvom na Solčavskem še sprejemljivo / 38 odstotkov dobro (3,44);
- 90 odstotkov jih meni, da je pomen medsebojnega komuniciranja turističnih ponudnikov zelo velik / velik (4,32);
- 36 odstotkov jih meni, da je obstoječe medsebojno komuniciranje turističnih ponudnikov na Solčavskem še sprejemljivo / 25 odstotkov dobro / 27 odstotkov slabo (3,08).

E Splošna socialno-kulturna korist od razvoja trajnostnega turizma za Solčavsko

Anketirani so deljenega mnenje o obstoječi socialno-kulturni koristi trajnostnega razvoja turizma za Solčavsko. 41 odstotkov jih meni, da je korist velika, 31 odstotkov pa, da ni niti velika niti majhna.

V prihodnje pa 89 odstotkov pričakuje veliko / zelo veliko potencialno socialno-kulturno korist trajnostnega turizma za Solčavsko.

Skupna ugotovitev socialno-kulturne trajnosti razvoja Solčavskega

Najvišje povprečne vrednosti so bile dosežene pri analizi socialno-kulturne trajnosti razvoja Solčavskega, kar ne preseneča.

Anketirani se zavedajo velikega pomena ohranjanja in spoštovanja narave in kulturne dediščine za turizem, kakor tudi kakovosti lokalnih turističnih storitev in zmogljivosti. Večina jih meni, da je informiranje in usposabljanje lokalnega prebivalstva za trajnostno naravnost Solčavskega izjemno pomembno. Vcepiti ga je potrebno preko informiranja in izobraževanja že otrokom in mladim. Zavedajo se, da je za turizem na Solčavskem izjemno pomembno ohranjanje tradicionalnih dejavnosti, obrti in rokodelstva. Menijo, da je za turistično dejavnost potrebno izvajati ekološke izobraževalne programe. Izjemno potrebno se jim zdi boljše povezovanje ponudnikov na Solčavskem, saj bi lahko pripeljalo tudi do boljšega informiranja turistov o ponudbi drugih turističnih ponudnikov. Pomembno se jim zdi prepoznavanje ciljnih skupin gostov / obiskovalcev 'zelenih' produktov Solčavskega in boljše komuniciranje turističnih ponudnikov s prebivalstvom na Solčavskem ter med seboj.

2.4.4 Skupne ugotovitve

Povzamemo lahko, sledeče: (i) domačini Solčavskega verjamejo, da lahko koncept sistematičnega in usmerjenega trajnostnega razvoja turizma pomeni priložnost, ki bo omogočila ohranitev in varovanje okolja ter boljšo in večjo stabilnost njihovega ekonomskega stanja; (ii) domačini Solčavskega menijo, da lahko koncept usmerjenega trajnostnega razvoja turizma pripomore k ohranitvi edinstvene kulturne in socialne identitete območja; ter

(iii) domačini Solčavskega menijo, da je obstoječe povezovanje turistične ponudbe v skupne turistične programe nezadostno; izrazili so pripravljenost za večje sodelovanje pri oblikovanju skupnih programov in aktivnosti TO Solčavsko.

2.5 Analiza turističnega povpraševanja na Solčavskem 2009-2010

Na osnovi pobrane vstopnine v krajinski park Logarska dolina so leta 2008 ocenili okrog 100.000 obiskovalcev, in sicer okrog 94.000 dnevnih obiskovalcev in 6.000 stacionarnih gostov, ki so opravili okrog 20.000 nočitev. V treh poletnih mesecih (junij, julij in avgust) je opravljenih polovica turističnih nočitev, v treh zimskih mesecih pa le 10 odstotkov kar kaže na veliko sezonskost povpraševanja v območju. Povprečna letna zasedenost kapacitet je leta 2005 dosegla 9 odstotkov. Najbolj zasedeni ponudniki so dosegli 25 odstotno letno zasedenost, v najbolj zasedenem mesecu pa tudi 92 odstotno. Po podatkih pridobljenih iz poročil za turistično takso je razbrati, da ima Solčavsko več kot 60 odstotkov domačih gostov. Med mednarodnimi gosti je 17 odstotkov Hrvatov, 9 Nemcev, 8 Italijanov, 5 Avstrijcev in 4 odstotki gostov iz Združenega kraljestva.

2.5.1 Analiza stacionarnih gostov po statističnih podatkih Občine Solčava

Tabela 14 predstavlja število stacionarnih gostov v obdobju od leta 2003 do 2010 v Solčavi za katere je bila plačana turistična taksa (Priloga 36).

Tabela 14: Število stacionarnih gostov in nočitev v obdobju od 2003 do 2010 v Solčavi

Leto	G o s t i			N o č i t v e						
	Domači	Tuji	Skupaj	Domači	Tuji	Skupaj	Povprečna doba bivanja	Najbolj obiskan mesec	Najslabše obiskan mesec	% nočitev domačih gostov
2003	3.933	2.229	6.162	9.790	5.584	15.374	2,5 dni	avgust	marec	64 %
2004	4.092	2.144	6.236	10.370	6.184	16.554	2,6 dni	avgust	november	63 %
2005	6.570	3.339	9.909	13.820	7.958	21.778	2,2 dni	avgust	november	63 %
2006	6.921	3.497	10.418	14.439	8.086	22.525	2,2 dni	avgust	november	64 %
2007	6.639	3.515	10.154	14.586	8.608	23.194	2,3 dni	avgust	november	63 %
2008	6.600	2.499	9.099	14.426	5.963	20.389	2,2 dni	avgust	november	71 %
2009	4.613	2.187	6.780	10.751	5.014	15.765	2,3 dni	avgust	november	68 %
2010	4.379	2.165	6.531	9.439	5.176	14.617	2,2 dni	avgust	november	65 %

Iz tabele je razvidno, da raste število gostov in nočitev od leta 2003 do 2007. Največ stacionarnih gostov (14.586) in nočitev (23.194) je bilo opravljenih prav v letu 2007. V letu 2008 je zabeležen močan upad števila gostov (10 odstotkov) in nočitev (12 odstotkov) glede na leto 2007. V letu 2009 se je zmanjšalo število prihodov gostov za več kot 25 odstotkov in nočitev za skoraj 23 odstotkov glede na leto 2008. Očitno je, da je povpraševanje in s tem obisk stacionarnih gostov v letu 2010 upadel za okrog 36 odstotkov in nočitev za okrog 37 odstotkov glede na leto 2007. V obdobju 2003 do 2010 je najbolj obiskan mesec avgust, ko govorimo o najvišji sezoni. Najslabše povpraševanje in obisk je zabeležen v mesecu novembru. Več kot 60 odstotkov nočitev opravijo domači gosti. Gosti povprečno ostajajo od 2,6 do 2,2 dni na Solčavskem.

Po podatkih, ki jih navaja Zavod Rinka na spletni strani (www.solcavsko.info) je letno opravljenih preko 20.000 nočitev, kar kaže na veliko odstopanje od zabeleženih nočitev od katerih plačajo turisti turistično takso.

2.5.2 Analiza dnevnih obiskovalcev po podatkih TIC-ev

V Tabeli 15 so predstavljeni podatki TIC-ev po nacionalnosti obiskovalcev. Letno obiše vsak TIC povprečno 1.100 do 1.500 obiskovalcev.

Tabela 15: Analiza obiskovalcev Solčavskega po podatkih TIC-ev Solčava in Logarska dolina v letu 2010

Država	TIC Solčava		TIC Logarska dolina	
	Št. obiskovalcev	Delež	Št. obiskovalcev	Delež
Slovenija	775	51	645	55
Nemčija in Avstrija	123	8	62	5
Italija	51	3	54	5
Hrvaška	56	4	52	4
Madžarska	0	0	4	0
Beneluks	84	6	97	8
Velika Britanija in Irska	192	13	52	4
Švica	0	0	0	0
Francija	57	4	61	5
Vzhodna Evropa	58	4	26	2
Skandinavija	3	0	11	1
Republike bivše Jugoslavije	0	0	12	1
Ostali	117	8	88	8
SKUPAJ	1516	100	1164	100

Razberemo lahko, da išče informacije največ slovensko govorečih (domačih) obiskovalcev (50 odstotkov), med mednarodnimi obiskovalci pa si sledijo angleško (20 odstotkov), nemško (10 odstotkov), hrvaško in francosko govoreči (po 8 odstotkov) idr.

2.5.3 Analiza obiskovalcev KPLD po podatkih vstopnine za motorna vozila

Zaradi neurejenega prometa v Logarski dolini je družba Logarska dolina d.o.o. leta 1992 uvedla plačilo vstopnine za motorna vozila. S tem je bilo doseženih več učinkov, in sicer: (i) umiritev motornega prometa v KP Logarska dolina; (ii) informiranje, osveščanje in usmerjanje obiskovalcev v KP Logarska dolina in na območju Solčavskega; (iii) evidentiranje obiskovalcev in s tem zagotavljanje možnosti za analizo obiska v KP Logarska dolina.

V tabeli 16⁷⁴ so zajeti obiskovalci, ki so v Logarsko dolino vstopili z motornimi vozili v času pobiranja vstopnine v obdobju od leta 1992 do 2010. Vsak gost v času bivanja na Solčavskem plača vstopnino za motorno vozilo le enkrat.

⁷⁴ Logarska dolina d.o.o. (2009). Evidentirani obiskovalci, ki prihajajo v dolino od sredine aprila do konca oktobra v času od 7. do 19. ure. Pri preračunavanju upoštevamo za osebna vozila 3 osebe, motorno kolo 2, kombi 5 in za avtobus 50 oseb.

Tabela 16: Obisk dnevnih obiskovalcev v Logarski dolini v letih od 1992 do 2010

Leto	Osebni avto	Avtobus	Kombi	Motorno kolo	Št. obiskovalcev
1992	9.305	200	26	71	38.187
1993	12.321	288	13	31	51.490
1994	15.521	391	83	197	66.922
1995	18.505	452	101	139	78.898
1996	17.813	432	133	63	75.830
1997	20.465	424	103	196	83.502
1998	17.523	449	102	0	75.529
1999	17.828	434	113	302	76.377
2000	18.886	431	245	354	80.141
2001	21.898	389	311	745	88.189
2002	18.085	377	258	557	75.428
2003	20.068	349	290	803	80.710
2004	16.467	295	412	787	67.765
2005	16.922	348	380	1.120	72.306
2006	16.897	312	368	1.010	70.151
2007	20.220	291	484	1.244	80.118
2008	16.653	268	427	979	67.452
2009	18.085	244	330	1094	70.293
2010	16.039	265	436	1064	62.780

Evidenca o plačilu vstopnine za motorna vozila v KP Logarska dolina je osnova za ugotavljanje števila obiskovalcev. V Tabeli 17⁷⁵ je prikazan izračun obiska v letu 2009.

Tabela 17: Obisk dnevnih obiskovalcev Logarske doline po mesecih v letu 2009

Mesec	Osebni avto	Avtobus	Kombi	Mot. kolo	EUR	Obisk
April	528	0	7	23	3.309	1.665
Maj	2.446	53	28	142	16.500	10.412
Junij	1.491	67	40	134	11.102	8.291
Julij	3.608	27	76	267	23.788	13.088
Avgust	6.749	25	105	364	43.185	22.750
September	2.215	49	49	140	15.173	9.620
Oktober	1.013	23	25	24	6.809	4.362
November ⁷⁶	35	0	0	0	210	105
SKUPAJ:	18.085	244	330	1.094	120.076	70.293

Največji obisk z osebnimi avti je bil v mesecu avgustu, ko je leta 2009 obiskalo KP Logarska dolina 22.750 (734 obiskovalcev / dan). Največ avtobusov vstopi junija (67), maja (53) in septembra (49) – v času šolskih izletov. V letu 2009 je družba Logarska dolina d.o.o. v obdobju od aprila do novembra prodala 3.553 vstopnic v park in pridobila 120.076 EUR prihodka, KP Logarska dolina pa je obiskalo 70.293 obiskovalcev.

Število motoriziranih obiskovalcev Logarske doline in s tem Solčavskega je bistveno večje kot kaže preglednica in naslednjih razlogov: (i) lastniki motornih vozil imajo možnost nakupa sezonske karte in njihovi večkratni obiski niso zabeleženi; (ii) evidentirani so samo obiskovalci, ki prihajajo v dolino od sredine aprila do začetka novembra; (iii) evidentirani so samo obiskovalci, ki prihajajo v dolino od 7. - 19. ure; (iv) lastniki motornih vozil iz Solčave niso evidentirani, ker imajo prost vstop.

Pešci in kolesarji, ki vstopajo v KP Logarska dolina niso evidentirani, ker ne plačajo vstopnine.

⁷⁵ Logarska dolina d.o.o. (2009).

⁷⁶ Samo čez vikend.

Ocenjujemo, da vstopi v KP Logarska dolina letno okrog 700 kolesarjev in 500 pohodnikov, ki pustijo svoje motorno vozilo pred vstopom v KP Logarska dolina in okrog 1.000 tistih, ki so nastanjeni kot gosti na Solčavskem in so pohodniki.

2.5.4 Ocena obsega povpraševanja obiskovalcev / gostov na Solčavskem

Letno obiše Solčavsko preko 100.000 obiskovalcev / gostov. Več kot 90 odstotkov je obiskovalcev in manj kot 10 odstotkov stacionarnih gostov.

Med obiskovalci (ca. 90.000 na leto) lahko po motivu prihoda izpostavimo naslednje skupine:

- planinci - gredo na planinske ture v gore, si privoščijo malico in ostanejo na Solčavskem od 8 do 12 ur.
- pohodniki - gredo na krajše pohode po dolinah (Logarska, Matkov in Robanov kot), si privoščijo malico in ostanejo na Solčavskem od 5 do 8 ur.
- sprehajalci / hedonisti - gredo na kratek ogled naravnih vrednot (Rinka, Palenk), uživajo v lepih pogledih, si privoščijo kulinarčno posebnost Solčavskega in ostanejo v območju od 3 do 5 ur.
- prehodno / motorizirani obiskovalci – se popeljejo skozi Logarsko dolino ali po Solčavski panoramski cesti in se zadržijo na Solčavskem do 3 ure.

Ocenjujemo, da se:

- ca. 5 odstotkov vseh obiskovalcev zadrži na Solčavskem do 3 ure,
- ca. 34 odstotkov vseh obiskovalcev od 3 do 5 ur,
- ca. 55 odstotkov vseh obiskovalcev od 5 do 8 ur, in
- ca. 6 odstotkov vseh obiskovalcev od 8 do 12 ur.

Med gosti (ca. 10.000 na leto, ki izvedejo ca. 25.000 nočitev) lahko po motivu bivanja izpostavimo naslednje skupine:

- planinci - gredo na planinske ture v gore, spijo najpogosteje na planinskih kočah / domovih, kjer imajo nočitev z zajtrkom in ostanejo na Solčavskem 2 do 3 dni; ta skupina predstavljajo ca. 10 % vseh gostov.
- pohodniki - gredo na krajše pohode po Logarski dolini, Robanovem in Matkovem kotu in Solčavski panoramski cesti, spijo na turistični kmetiji, penzionu, hotelu, gostišču, apartmajih ali v zasebnih sobah, kjer imajo polpenzijsko storitev in ostanejo na Solčavskem 2 do 4 dni; gre za družine z otroki, pare in starejše goste, ki predstavljajo ca. 40 odstotkov vseh gostov.
- sprehajalci / hedonisti gredo na kratke ogled naravnih vrednot (Rinka, Palenk) in uživajo na terasah, v velneških centrih, si privoščijo kulinarčna doživetja in ostanejo na Solčavskem od 2 do 4 dni; gre za družine z otroki, pare, seminarske goste, ki predstavljajo ca. 50 odstotkov gostov.

Ocenjujemo, da obiskovalci, stacionarni in poslovni gosti prinesejo na Solčavsko letno 2,5 milijonov evrov prihodka.

2.5.5 Primerjalna analiza zadovoljstva obiskovalcev KPLD s TNP

V sklopu doktorske disertacije TLŠ je bila izvedena študija s katero je bilo raziskano zadovoljstvo in pričakovanja obiskovalcev desetih slovenskih ZO z upravljavcem in jo je Slovenska turistična organizacija (STO) objavila na svoji spletni strani. Največ anketiranih⁷⁷ (spletno anketiranje aprila 2009) je odgovarjalo za Krajski park Logarska dolina (KPLD) in za Triglavski narodni park (TNP). Primerjavo zadovoljstva obiskovalcev teh dveh parkov predstavljamo v nadaljevanju v Prilogi 37.

Vsi respondenti, ki so obiskali slovenska ZO so informacije o ZO največkrat pridobili 'na spletnih straneh', kar velja tudi za tiste respondente, ki so izpolnili vprašalnik za KPLD. Sledi pridobivanje informacij 'v vodniku / prospektu', 'na turističnem info centru', 'drugje' ter 'v članku časopisa ali strokovne revije'.

Vsi respondenti, tudi tisti, ki so odgovarjali za KPLD in TNP, so več kot v 80 odstotkih izbrali 'predhodno lastno poznavanje območja' kot najpomembnejšo odločitev za obisk ZO. Na drugo mesto z veliko nižjim odstotkom (11) so respondenti, ki so obiskali KPLD izbrali 'osebno priporočilo prijatelja, sorodnika', kar pomeni, da se respondenti v glavnem zanesejo na lastne izkušnje oz. na izkušnje svojih prijateljev in sorodnikov, ko se odločajo za obisk ZO.

V četrtem vprašanju so respondenti izbrali tri najpomembnejše razloge za obisk ZO. Tako vsi respondenti, kot respondenti KPLD ter TNP so največkrat izbrali 'preživljanje prostega časa v naravi', temu sledi za KPLD 'umik od vsakdanjega življenja', 'hoja', 'ogled naravnih in kulturnih znamenitosti' ter 'pokazati lepote prijateljem'.

Rezultat na vprašanje, katero prevozno sredstvo ste uporabili za prevoz v ZO, ne preseneča. Vsi respondenti in tako tudi respondenti KPLD in TNP, so največkrat označili 'avto'; sledi 'kolo' in 'peš'. Odgovor pojasnjuje dejstvo, da med Slovenci javni prevoz ni priljubljena oblika prevoza, čemur botrujejo slabe povezave iz mesta na periferijo. Najraje se zanesemo na lastno prevozno sredstvo in direktno povezavo od doma do ciljne destinacije.

Pri vprašanju osem, koliko dni oz. ur ste preživeli v ZO se kažejo precejšnje razlike in drugačna usmerjenost turističnih destinacij.

Če za vse respondente trdimo, da ostajajo povprečno 3,3 dni, je ta številka za KPLD veliko nižja, in sicer 1,2 dni in za TNP veliko višja, in sicer 8,3 dni. Iz tega izhaja, da so obiskovalci TNP-ja stacionarni gostje, ki ostajajo v destinaciji 2 do 3 oz. 8 do 14 dni, kar je odlično izhodišče za oblikovanje inovativnih večdnevni turističnih proizvodov za ciljne segmente potrošnikov (vikend paketi in počitniški paketi). Po drugi strani pa je KPLD pribežališče eno dnevni obiskovalcev oz. izletnikov, ki ostajajo več kot 5 ur, vendar ob koncu dneva ne prespijo v destinaciji. Gre za tipični izletniški turizem, ki bi ga bilo zelo umno nadgraditi z doživljajskimi programi, ki bi gosta zadržali v destinaciji več dni.

Kar 73 odstotkov vseh, ki so obiskali TNP, so v njem tudi prenočili. Za KPLD je odstotek tistih, ki so prenočili le 28 odstotkov. Povprečje vseh, ki so prenočili je 39 odstotkov. V slovenskih ZO je povprečno število nočitev 4,3 nočitev (pri standardnem odklonu 5,00), v

---

⁷⁷ Za KPLD je odgovarjalo 12 moških in 20 žensk (4 niso odgovorili), 21 od teh je bilo starih med 31 do 50 let, 10 je bilo starih 30 ali manj in le 1 nad 50 let.

KPLD je povprečno število nočitev 3 (pri standardnem odklonu 4,3) in v TNP je povprečno število nočitev 5,2 (pri standardnem odklonu 6,00).

Razlike so očitne tudi pri vprašanju deset, torej pri razvrstitvi po vrstah prenočitvenih obratov v katerih so respondenti prenočili. Največ respondentov je v vseh treh primerih prenočilo v 'planinskem domu ali koči'. V KPLD so se na drugo mesto uvrstile 'turistične kmetije'. V TNP pa so z istim številom prenočitev zastopani 'hotel', 'apartmajsko naselje', 'zasebne sobe' in 'drugje', kar kaže na zastopanost raznolikih vrst prenočitvenih obratov. Raznolikost in pokritost le-teh v KPLD je nižja.

Iz odgovorov na vprašanje 11 je razvidno, da je največ respondentov rezerviralo obisk ZO v obliki turističnega paketa 'pri ponudnikih turističnih storitev', kar ne preseneča, saj vemo, da uprave ZO ne ponujajo doživetij v obliki celovitih paketov.

Največ denarja so porabili obiskovalci TNP-ja, ki so v večini stacionarni gostje. Potrošnja v KPLD je pri stacionarnih gostih trikrat manjša kot v TNP. Več kot 50 odstotkov izletnikov potroši v KPLD do 50 evrov, kar je petkrat manj kot 50 odstotkov izletnikov v TNP.

Splošno zadovoljstvo z obiskom (vprašanje 14), je precej visoko, in sicer 4,4 v celoviti raziskavi. Najvišjo povprečno vrednost je pridobilo zadovoljstvo z doživetji. V TNP so doživetja ocenili kar s 4,8 povprečno vrednostjo, KPLD z 4,3, kjer so najmanj zadovoljni s prenočitvijo, ki je pa še vedno ocenjena s povprečno vrednostjo 4 od 5 možnih točk.

Raziskava je pokazala, da je zelo zadovoljnih in zadovoljnih z obiskom v KPLD 89 odstotkov respondentov in v TNP 94 odstotkov. Po posameznih storitvah so v KPLD najbolj zadovoljni s prenočitvijo 93 odstotkov (86 odstotkov v TNP), sledi s prehrano 88 odstotkov (78 odstotkov v TNP) in z doživetji 85 odstotkov (100 odstotkov v TNP).

Za KPLD so respondenti izrazili največje nezadovoljstvo z urejenostjo sanitarij, neprisotnostjo naravovarstvenih nadzornikov ter neprimernostjo prometa in prometa z javnimi prevoznimi sredstvi. Iz tega izhaja, da je nujno urediti sanitarije, vzpostaviti službo naravovarstvenih nadzornikov, promet v ZO ter promet z javnimi prevoznimi sredstvi, urediti zbiranje odpadkov ter parkirna mesta in mesta za piknike. Primanjkuje tudi postojank za osvežitev in prehrano, sistem informiranja in interpretiranja se jim ne zdi najboljše vzpostavljen. Najmanjše nezadovoljstvo so izrazili glede dejavnika razpisani doživljajski programi. Zanimivo je, da respondenti pogrešajo povezave z javnimi prevoznimi sredstvi v KPLD ter več informacij / interpretacij v TNP.

Med pet najpomembnejših izboljšavah, ki bi si jih želeli v ZO so respondenti zelo enotno zapisali za KPLD in TNP. Na prvem mestu v vseh treh primerih so ponovno 'sanitarije', za KPLD sledijo 'ponudba več lokalno pridelanih proizvodov', 'jasna predstavitev pravil obnašanja za vse deležnike' ter 'izboljšati povezave z javnimi prevoznimi sredstvi' in 'urediti več parkirišč'. Respondenti si želijo individualno odkrivanje narave, za kar potrebujejo dobre informacijske in orientacijske materiale in orodja ter bolj lokalno obarvane jedi in pijače v gostinskih podjetjih ter posebne dogodke / prireditve.

2.6 Analiza marketinških aktivnosti na Solčavskem

Z marketinškimi aktivnostmi na Solčavskem se ukvarjata TIC Solčava – Center Rinka ter TIC Logarska dolina (Priloga 38), kot podporna institucija tudi Občina Solčava.

Družba Logarska dolina d.o.o. in Center Rinka sta v letu 2010 namenila 70.000 evrov za marketinške aktivnosti (pozicioniranje, segmentacija tržišča, marketinški splet s promocijskimi sredstvi in aktivnostmi, mreženje ponudnikov).

Posamezni turistični ponudniki s sedežem na Solčavskem so v marketinške aktivnosti vložili ca. 40.000 evrov.

Skupaj je bilo za marketinške aktivnosti v letu 2010 uporabljenih 110.000 evrov, kar pomeni 4,4 odstotke prihodkov od turizma (2,5 mio) na Solčavskem.

V letu 2011 načrtujeta družba Logarska dolina d.o.o. in Center Rinka za nadaljevanje in nadgradnjo marketinških aktivnosti 130.000 evrov.

2.6.1 Analiza marketinških aktivnosti za leto 2010 po podatkih TIC Solčava

Marketinške aktivnosti TIC Solčava se nanašajo na: (i) informiranje obiskovalcev Solčavskega; (ii) tiskovine in druge promocijske materiale ter (iii) promocijske aktivnosti.

A Informiranje obiskovalcev Solčavskega v letu 2010

Center Rinka je z vidika informiranja obiskovalcev skrbel za usklajeno delovanje TIC Solčava s katerim je upravljalo TD Solčava in TIC Logarska dolina s katerim upravlja Logarska dolina d.o.o.

Začeli smo z vzpostavitvijo novega informacijskega spletnega mesta Solčavskega www.solcavsko.info z namenom informiranja in priprave na kasnejše spletno trženje izdelkov in storitev Solčavskega. Vzpostavljanje spletnega mesta se bo nadaljevalo tudi v letu 2011.

Oba TIC-a sta bila odprta od maja do oktobra, v ostalem obdobju pa je bila vzpostavljena telefonska prevezava z informatorjem. V obeh TIC-ih so informatorji spremljali število obiskovalcev in vzroke za obisk TIC-a.

Turisti, ki obišejo pisarno, želijo predvsem informacije o Solčavskem in možnostih preživljanja prostega časa. Poleg tega jih veliko povprašuje tudi po turističnih kartah in ostalih publikacijah ter o možnostih nastanitve na Solčavskem.

Med majem in oktobrom je TIC v Solčavi obiskalo preko 1.516 obiskovalcev. Od tega je bilo največ Slovencev (51 odstotkov), na drugem mestu so obiskovalci iz Velike Britanije in drugih angleško govorečih držav, sledijo obiskovalci iz Nemčije in Avstrije, Beneluxa, vzhodne Evrope idr. (Tabela 31). Za več kot 50 odstotkov obiskovalcev je bil glavni motiv obiska TIC-a pridobivanje informacij (ustne ali v obliki publikacij), četrtnina vseh obiskovalcev pa je prišla po nakupih.

B Tiskovine in drugi promocijski materiali

Od starih tiskovin smo dopolnili in natisnili: (i) zgibanko Solčavsko – harmonija treh dolin (A4, 4 strani) (10.000 izvodov); (ii) zgibanko Nastanitve (slo-ang, 25.000 izvodov); (iii) zgibanko Kulinarika (slo, nem, ang, 20.000 izvodov); (iv) razglednice Solčavskega (4 x 1.000); (v) promocijski DVD-ji s potiskom (100 kom).

V okviru LAS – Lokalna akcijska skupina za razvoj podeželja Zgornje Savinjske doline smo sodelovali pri pripravi turističnega kataloga Zgornje Savinjske doline, ki je bil distribuiran na vse ključne sejme, ki se jih udeleži STO, po Zgornji Savinjski dolini in po TIC-ih v Sloveniji.

Na pomembnih sejmih je bila prisotna tudi zgibanka Solčavsko EDEN, ki jo je izdelala STO.

C Promocijske aktivnosti Solčavskega

Solčavsko smo predstavljali ob različnih priložnostih (Tabela 18), in sicer: na sejmih, strokovnih srečanjih, TV in v radijskih prispevkih. Solčavsko je bilo vključeno tudi v programe študijskih tur STO za mednarodne novinarje na temo zelenega (trajnostnega) turizma in v okviru aktivnosti mreže EDEN.

Tabela 18: Predstavitve Solčavskega na različno odmevnih dogodkih v letu 2010

<i>Datum</i>	<i>Dogodek</i>
21. – 24. 1.	Sejem Turizem in prosti čas v Ljubljani
28. 1.	Predstavitve Solčavskega v Zrečah – projekt Natreg ZRSVN
22. 2.	Sodelovanje na festivalu »Dei gusti« v Milanu – predstavitev turistične ponudbe in filcanja
15. 2.	Priprava nizko ogljične študijske ture po Sloveniji za novinarje STO
26. 2. - 4. 3.	Lonely planet magazin – priprava reportaže
10. - 11. 4.	Francoska novinarka – priprava reportaže
12. - 13. 5.	Slovenski dnevi v Zagrebu – zastopanje Solčavskega v okviru Zgornje Savinjske doline
9. - 13. 5.	TV Novi Sad – snemanje oddaje »Centar sveta«
13. - 14. 5.	TV Belgija v sodelovanju s STO - snemanje prispevka o Sloveniji
20. 5.	Nemški novinarji (STO) – Nizko ogljična študijska tura po Sloveniji
27. – 28. 5.	Predstavitve etno-animacije in Solčavskega na delavnicah za interpretacijo v Bohinju
5. 6.	Ekскурzija udeležencev Slovenske turistične borze (SIW) - tuji turoperatorji
7. - 14. 6.	Zastopanje Solčavskega na srečanju mreže EDEN destinacij na Finskem
15. - 16. 6.	Zastopanje Solčavskega na podelitvi naziva EDEN in delavnicah slovenske EDEN mreže
19. - 20. 8.	Snemanje pravljice Škrat Črnobrad v Logarski
27. 8.	Srečanje z ministroma za kmetijstvo in lokalno samoupravo v Solčavi
31. 8.	TV Slovenija - Snemanje za oddajo Ljudje in zemlja
14. 9.	ORF TV – snemanje prispevka o Solčavskem (Matkov kot, Logarska kulinarika)
22. 9.	TV Slovenija – oddaja Na zdravje (priprava in sodelovanje)
26. - 28. 9.	Zastopanje Solčavskega na podelitvi EDEN in na Evropskem turističnem forumu v Bruslju
13. 10.	ORF TV – snemanje prispevka o Solčavskem (Robanov kot, aktivnosti)
16. 10.	predstavitve Solčavskega na srečanju združenja Bergsteigerdörfer (A)
11. 11.	predstavitve Solčavskega skupini informatorjev STO
12. 11.	predstavitve Solčavskega ob obisku ministrov za kmetijstvo Belgije in Slovenije
25. 11.	predstavitve Solčavskega na delavnici Natreg v Železni Kapli
29. 11.	ORF TV – snemanje prispevka o Solčavskem (Solčava, filcanje izdelovanje okraskov)
9. - 10. 12.	Zastopanje Solčavskega na slovenskem turističnem forumu (Dolenjske toplice)

Solčavsko smo predstavljali tudi v različnih medijih: (i) Oglasna stran v katalogu Pohodništva Slovenije (januar 2010), (ii) Javljanje radio Velenje (2. 7. 2010); (iii) Oglas v prodajnem katalogu agencije Van Googh (angleška in španska različica, september 2010); (iv) Oglas v katalogu Turistička prizma (september 2010).

2.6.2 Analiza marketinških aktivnosti v obdobju 1992 - 2008 po podatkih TIC Logarska d.o.o

O izvedenih aktivnostih upravljavca parka na turističnem področju obstajajo podrobna letna in periodična poročila (Priloga 39). V nadaljevanju so predstavljeni pomembnejšimi poudarki in številčni podatki:

- *Turistično informacijski center* (TIC) v Logarski dolini deluje od leta 1994. Ob splošnem informiranju in promociji parka opravlja sočasno celovite in brezplačne storitve za turistične objekte na Solčavskem.
- *Informiranje* kot osnovna dejavnost centra poteka preko: ustnega informiranja na dveh informacijskih točkah, z informacijskimi tablami in smerokazi, preko tiskanih medijev (lastni tiskani materiali, oglasi v drugih tiskovinah) in preko elektronskih medijev (lastne in druge spletne strani s povezavami, info ekrani, video film). Info-ekran od leta 1996 omogoča turistom neprekinjen dostop do informacij.
- Od leta 2002 se beleži število obiskovalcev TIC-a, struktura in namen obiska. *Statistika obiska* in povpraševanja je pomemben podatek tudi za ponudnike, saj omogoča prilagajanje ponudbe interesu obiskovalcev (podrobnejša statistika je na razpolago zainteresiranim).
- V letu 1994 je bila izdelana *celostna podoba parka*, vključno z oblikovanjem informacijskih in smernih oznak za park, ki so se v naslednjih letih uveljavile na Solčavskem in tudi širše.
- Za potrebe turističnega informiranja in promocije (info table, tiskani materiali, internet, multivizija idr.) je bila v letu 1995 (in kasneje večkrat posodobljena) izdelana *panorama solčavskega turističnega območja*.
- *Turistični obisk* se je z začetnih 38.000 obiskovalcev leta 1992 dvignil in se po letu 1995 s trendom pojemajoče rasti ustalil pri povprečju 78.000 v poletni turistični sezoni (april – oktober) z letnimi nihanji (do 13 odstotkov).⁷⁸
- Urejen je bil *celovit sistem informiranja na terenu* z velikimi panoramskimi tablami, tipskimi smerokazi za turistično aktualne objekte in informacijske table v turističnih objektih. Oprema se vzdržuje, prilagaja spremembam in obnavlja z novimi informacijami.
- *V lastni nakladi* je bilo natisnjenih 4.000 izvodov prestižne fotomonografije 'Krajinski park Logarska dolina – Solčavsko' in izdanih na desetine različnih prospektov, turističnih kart Solčavskega, katalogov, posterjev, tiskanih informacijskih materialov in tematskih zgibank (Nastanitve, Pot po Logarski, Aktivnosti, Kulinarika, Informacije za info table, Splošna ponudba, Informacijske mape, Poletni tedenski programi idr.).
- Poseben pomen ima *vstopna informacijska zgibanka Krajinski park Logarska dolina*, ki je natisnjena v šestih jezikovnih variantah v skupni letni nakladi preko 25.000 izvodov in jo

⁷⁸ Dejanski obisk je bistveno večji, saj v navedenem številu niso zajeti tisti obiskovalci, ki ne plačajo vstopnine (obisk izven poletne sezone, izven delovnega časa, sezonske nalepke, domačini, invalidi in druge po pravilniku plačila oproščene osebe idr.)

prejmejo vsi obiskovalci Logarske doline. V njej so na informativen način podana pravila ravnanja v parku, turistična ponudba Solčavskega, obiskovalce pa z emocionalnim besedilom nagovarja k ustreznemu odnosu do ljudi in narave v krajinskem parku.

- Solčavsko je bilo predvsem v zadnjem desetletju predstavljeno tudi v *skupnih promocijskih materialih* - Naravnih parkov, Zimskih turističnih centrov, Zgornje Savinjske doline in Slovenije - preko tiskanih promocijskih materialov, oglaševanja v časopisih, revijah, e-medijih, radijskih in TV programih.
- V sodelovanju s STO, drugimi kraji ali samostojno je bilo Solčavsko predstavljeno na številnih *sejmih v Sloveniji in tujini*. Distribucijski center STO je v skladu z dogovorom redno uvrščal tiskovine, posterje in drug promocijski material na stojnice večine sejmov v tujini, na katerih ni bil prisoten zastopnik območja.
- Poleg klasičnih oblik informiranja in promocije so pomembne tudi *druge aktivnosti, ki krepijo podobo parka* in turističnega območja (npr. stiki z domačimi in tujimi novinarji, izobraževalnimi ustanovami, naravovarstvenimi službami, naravnimi parki, razvojnimi agencijami, turističnimi agenti idr.).
- *Informiranje preko elektronskih medijev* je v tem desetletju prevladalo nad ostalimi oblikami. Solčavsko se je leta 2002 vključilo v Integralni slovenski turistično informacijski sistem z Nacionalnim turističnim združenjem in kasneje na Integralni slovenski turistični informacijski portal, pod okriljem STO (www.slovenia.info). Prve spletne strani za predstavitev parka (www.logarska.si) so bile izdelane v letu 1996 (prenova z novo celostno podobo strani je bila v letu 2005). Dosedanja domena www.logarska-dolina.si ostaja aktivna, glavni informativni naslov pa je info@logarska.si.
- Občasno so bile *izvedene ankete med obiskovalci*, z namenom zbiranja vtisov o parku, zbiranja predlogov in pričakovanj obiskovalcev. Dve anketi sta bili izvedeni v sklopu magistrskih nalog (Iskra, Gerl).
- *Razvoj, organizacija in izvedba turističnih programov* za različne ciljne skupine je bila vseskozi pomembna naloga upravljavca parka. Vodení programi so se razvijali od enostavnih turističnih in strokovnih vodenj v prvem obdobju delovanja, preko turistične in športne animacije - do doživljajskih vodenj in etno-animacije, ki zahtevajo večjo usposobljenost vodnikov. V zadnjih letih se v te organizirane programe vključuje v povprečju letno preko 5.000 udeležencev. Razvoj novih produktov je pripomogel tudi k ustanovitvi domače etno-animacijske skupine.
- Izvaja se vsakoletno *izobraževanje lokalnih vodnikov* in njihovo stalno angažiranje pri izvedbi vodenih in animacijskih programov. V letih 2005 in 2008 je bilo razvitih nekaj novih produktov na področju animacije gostov, doživljajskega vodenja in interpretacije narave. Na osnovi izobraževanja in pripravljenih strokovnih podlag s strani Logarske d.o.o. je občina Solčava leta 2008 izdala Odlok o lokalnem vodenju v občini Solčava.
- Utečeno je sodelovanje z nekaterimi izobraževalnimi ustanovami pri *praktičnem delu z mentorstvom* ter sodelovanje z nosilci izobraževalnih modulov v visokem šolstvu za razpisane teme *diplomskih nalog vezane na Solčavsko*. Vedno več je tudi študentov iz drugih krajev Slovenije in celo iz tujine, ki jim je zanimiv naš model turizma in upravljanja s parkom in bi ga želeli obdelati v diplomski nalogi ali magistrskem delu.
- Za *vodenje šolskih skupin* so pripravljene in občasno dopolnjeni učni listi za osnovne in srednje šole. Vsebine so vezane na različne teme življenja v Krajinskem parku Logarska dolina; uvedeni so elementi doživljajskega vodenja in sodobne interpretacije dediščine.

- Podjetje ob normalnih snežnih pogojih organizira *tradicionalni prireditvi* Smučarski tek po Logarski dolini in Tekmovanje vpreg vlečnih psov. Vsakoletno sodeluje na Dnevih turizma na Solčavskem (vodenje po naravoslovno etnografski poti, kuhanje oglja), ki je osrednja turistična prireditev na Solčavskem. Podjetje po svojih možnostih podpira predvsem tiste prireditve, ki so skladne s tradicijo in sodijo v ohranjeno naravno okolje. V obravnavanem obdobju je sodelovalo pri organizaciji večjih pomembnih prireditev⁷⁹.
- Od leta 1995 podjetje oddaja v najem opremo za kolesarjenje, tek na smučeh in sankanje.
- S strani upravljavca parka je organizirano nezgodno zavarovanje za udeležence tistih programov dodatne turistične ponudbe, ki jih organizira in trži ter zavarovanje odgovornosti, s katerim ščiti vodnike.
- Velik strošek podjetja predstavlja zimska dodatna ponudba z urejanjem smučišča, ki ni ekonomsko rentabilno ter predvsem urejanje prog za tek na smučeh in sankanje. Največji turistični ponudnik na Solčavskem ne želi sodelovati pri sorazmernem kritju stroškov, kot je to običaj v drugih zimskih rekreativnih centrih.

2.6.3 Občina Solčava v turistični ponudbi Solčavskega

Občina Solčava je kot podpora institucija vodila številne projekte marketinških aktivnosti za Solčavsko. S pomočjo projektov (Turistična infrastruktura Solčavsko, Harmonija treh dolin, Brezmejna doživetja narave, Stara-nova Rinka) je v turistično infrastrukturo in suprastrukturo vložila 623.000 evrov (del sredstev za izgradnjo Centra Rinka, promocijski materiali in filmi, delno izgradnja turistične infrastrukture v vasi – prireditveni prostor, parkirišča, poti okrog Solčave).

Turistična infrastruktura v lasti Občine Solčava vključuje Center Rinka, ki je ocenjen na preko 1,2 milijona evrov ter drugo izgrajeno turistično infrastrukturo (odprti prireditveni prostor, parkirišča v Solčavi, pešpoti okrog Solčave), ocenjeno na 840.000 evrov.

Tako ocenjujemo, da je javna turistična infrastruktura s katero upravlja Center Rinka na Solčavskem vredna 2 milijona evrov.

2.7 Analiza SWOT Solčavskega

SWOT ali PSPN analiza je analiza prednosti in pomanjkljivosti (slabosti) ter priložnosti in groženj (nevarnosti). Pogosto se uporablja v namen načrtovanja strategij, lahko pa jo uporabimo tudi v samoanalizi. Je metoda, ki le strukturira to, kar sicer običajno sami že intuitivno počnemo - preverjamo, kje smo dobri, slabi, kaj lahko naredimo in kaj nam grozi.

---

⁷⁹ Srečanje bančnih delavcev Slovenije, Državno prvenstvo v gorskem kolesarjenju (1996), 2. državno prvenstvo pasjih vpreg, Evropsko prvenstvo v 3-D lokostrelstvu (2001), Mednarodno tekmovanje v lednem plezanju (2001), Božično novoletni koncert v Logarski dolini, Mednarodna razstava drobnice (2007), kolesarski maraton Alpe (2007, 2008) Koncert Slovenske filharmonije v Logarski dolini (2008).

SWOT analiza za Občino Solčava je bila oblikovana v kontekstu Razvojnega programa podeželja za občine Ljubno, Luče in Solčava⁸⁰. V Prilogi 40 navajamo povzetek analize iz katere lahko dobro izluščimo dejavnike, ki se nanašajo na Solčavsko.

SWOT analiza z deležniki Solčavskega je bila izvedena 3. marca 2011. Ugotovitve navajamo v naslednjih podpoglavjih, slike 29 predstavljajo aktivno sodelovanje deležnikov Solčavskega na delavnici v Rinki.

Slika 29: SWOT analiza s Solčavani

Delavnice se je udeležilo 38 Solčavanov, in sicer: 4 predstavniki Občine Solčava in OŠ Solčava, 12 predstavnikov turističnih ponudnikov, 16 predstavnikov društev in občanov Občine Solčava, 5 predstavnikov kmetijstva, 1 predstavnik naravovarstva ter 5 moderatorov (Provital d.o.o., SAŠA ORA in BMS Computers), skupaj torej 43 oseb.

V prvem delu delavnice je projektna skupina predstavila projekt 'Harmonija treh dolin', izhodišča študij 'Strategija trajnostnega razvoja TOS 2011-2015' in 'Načrt upravljanja turistične infrastrukture TOS 2011-2015', 'Izhodišča blagovne znamke Solčavsko' ter ugotovitve izvedene 'Analize po indikatorjih trajnostnega razvoja TOS'.

V drugem delu je sledilo skupinsko delo pri katerem so se Solčavani srečali z dvema tematskima področjema. Najprej so s pomočjo moderirane 'Analize SWOT Solčavskega' prepoznali prednosti in slabosti Solčavskega ter priložnosti in pomanjkljivosti iz zunanjega okolja, ki lahko vplivajo na Solčavsko. Razdeljeni v štiri skupine so se kot v vrtiljaku zavrteli in razmišljali o vseh štirih vrstah dejavnikov, ki se odražajo na Solčavskem. Ugotovitve so vse skupine predstavile vsem udeleženiim.

Sledilo je moderirano simulirano razmišljanje o 'Viziji Solčavsko leta 2020'. Deležniki so prepoznali stanje na Solčavskem v letu 2020. Vse štiri skupine so svoje videnje predstavile vsem udeleženiim. Tako so Solčavani začrtali smernice zelenega razvoja območja do leta 2020.

⁸⁰ Savinja, Zavod za pospeševanje razvoja podeželja in turizma.

2.7.1 Analiza SWOT Solčavskega – prednosti

Prednosti se nanašajo na notranje dejavnike, ki vplivajo pozitivno na doseg določenega cilja. Del našega delovanja, kjer se počutimo močne, smo boljši od konkurence in predstavljajo našo pomembno strateško prednost. Iz teh funkcij lahko izhajajo na drugi strani tudi slabosti.

V Tabeli 19 so predstavljene izpostavljene prednosti TO Solčavsko iz Analize SWOT s Solčavani, ki smo jih grupirali v pet temeljnih prednosti, in sicer: (i) neokrnjeno in mirno naravno okolje, (ii) ohranjena tradicija in navezanost ter ponos domačinov na izročilo območja, (iii) razvite raznolike dejavnosti območja v rokah lokalnega kapitala, (iv) raznolika turistična ponudba prilagojena cenovnim razredom in (v) specifičnim ciljnim skupinam obiskovalcev. Vse izpostavljene prednosti deležnikov so predstavljene v Prilogi 41.

Tabela 19: Analiza SWOT Solčavskega - Prednosti

<p>1. Neokrnjeno in mirno naravno okolje na stičišču Alp:</p> <ul style="list-style-type: none"> - z dvema zavarovanima naravnima območjema (KP Logarska dolina in KP Robanov kot), - z velikim številom naravnih in kulturnih spomenikov, - s številnimi ohranjenimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, - mejni prehod Pavličovo sedlo omogoča povezovanje čez mejo. <p>2. Ohranjena tradicija in navezanost ter ponos domačinov na izročilo območja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmaknjenost območja, ki je v zgodovini pomenila razvojni zaostanek se danes kaže v pristnosti, ohranjeni tradiciji in nedotaknjenem naravnem okolju, - zanimiv in svojevrsten karakter domačinov se kaže v vztrajnosti, pozitivni trmi, lokalpatriotizmu, neposrednosti, gostoljubnosti, odprtosti, ponosu in neodvisnosti ter nezaupljivosti in previdnosti do sodobnih razvojnih trendov, - politična neopredeljenost posameznikov in območja kot celote, - majhnost in fleksibilnost skupnosti, ki omogoča lažje povezovanje in skupni nastop domačinov. 	<p>3. Razvite raznolike dejavnosti območja v rokah lokalnega kapitala:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmaknjenost območja od industrije je omogočila ohranitev okolja in naravnega načina življenja na podeželju (gozdarstvo, kmetijstvo in druge dejavnosti), - velike in celovite kmetije omogočajo samooskrbo, samozadostnost in neodvisnost, - domače lastništvo in kapitalska ter splošna neodvisnost, - domača proizvodnja in prodaja avtohtonih izdelkov. <p>4. Raznolika turistična ponudba prilagojena različnim cenovnim razredom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - selektivna butičnost turizma s poudarkom na kakovosti ponudbe in odsotnosti množičnosti turizma (mali turistični ponudniki), - razvit turizem na kmetijah in ponudba doživetij Pristnega kmečkega življenja, - urejenost različnih prenočitvenih kapacitet. <p>5. Ponudba območja namenjena specifičnim ciljnim skupinam (ljubitelji narave, športniki, družine itd.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - enodnevni izletniški turizem, ki dopušča možnost organiziranja programov in vodenja obiskovalcev, - odlična izhodiščna točka za pohodništvo in druge aktivnosti v naravi.
---	--

2.7.2 Analiza SWOT Solčavskega – slabosti

Slabosti predstavljajo naše šibkosti, področja, kjer bi se morali izboljšati ter področja, kjer smo resnično ranljivi.

V Tabeli 20 so predstavljene izpostavljene slabosti TO Solčavsko iz Analize SWOT s Solčavani, ki smo jih grupirali v pet temeljnih slabosti, in sicer: (i) pomanjkljiva splošna in (ii) turistična infrastruktura, (iii) šibka ekonomska uspešnost, (iv) vprašljiva kakovost življenja in

šibko povezovanje Solčavanov ter (v) šibko trženje območja. Vse izpostavljene slabosti deležnikov so predstavljene v Prilogi 42.

Tabela 20: Analiza SWOT Solčavskega - Slabosti

<p>1. Pomanjkljiva splošna infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slabe ceste in cestne povezave, - pomanjkljiva športna infrastruktura, - ni prostorov za aktivnosti mladih in otrok, - ni kabelskega omrežja, - ni vodovoda, - slab dostop z javnimi prevoznimi sredstvi. <p>2. Pomanjkljiva turistična infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pomanjkanje turističnih kapacitet za večje skupine, - premalo tematskih in kolesarskih poti, - pomanjkanje kapacitet in ponudbe ob slabem vremenu. <p>3. Šibka ekonomska uspešnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> - šibka investicijska zmogljivost domačinov, - šibko drobno gospodarstvo (neenakomeren razvoj), - v sezoni ni kritične mase lokalnih pridelkov / izdelkov, - slaba zasedenost kapacitet izven sezone, - nizka izvenpenzijska potrošnja, - ni izvernih spominkov, - v glavnem izletniški gosti, malo stacionarnih gostov. 	<p>4. Vprašljiva kakovost življenja in šibko povezovanje Solčavanov:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malo zaposlitvenih možnosti za mlade, izobražene kadre, - malo pozitivnega mišljenja in ustvarjalnega druženja, - ni aktivnosti in zabave za mlade domačine in obiskovalce, - šibka zavest domačinov na področju avtohtonih pridelkov / izdelkov, - šibka podjetniška iniciativa in posledično pomanjkljiva dopolnilna ponudba, - slabo povezovanje turističnih ponudnikov, - dopuščanje vdora tujih blagovnih znamk, predvsem na področju kulinarike. <p>5. Šibko trženje območja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slabo trženje eko pridelkov in turističnih kapacitet, - slabo organizirano usmerjanje turistov – ni nadzora, - konflikt blagovnih znamk Solčavsko in Logarska dolina, - ni skupne cenovne politike, - slabo razvit – apliciran informacijski sistem, - slabo oglaševanje.
---	--

2.7.3 Analiza SWOT Solčavskega – priložnosti

Priložnosti se nanašajo na elemente izven našega vpliva, vendar pozitivno vplivajo na naše delovanje ali bodo v zunanjem okolju nastopili v bližnji prihodnosti. To so na primer novi tržni trendi (eko, bio, naravno, je moderno). Pa tudi politični, ekonomski, socialni, okoljski, demografski, tehnološki, vladni, zakonski in konkurenčni trendi.

V Tabeli 21 so predstavljene izpostavljene priložnosti TO Solčavsko iz Analize SWOT s Solčavani, ki smo jih grupirali v tri temeljne prednosti, in sicer: (i) trendi v turizmu, (ii) splošni trendi in (iii) možnosti pridobivanja finančnih sredstev. Vse izpostavljene priložnosti deležnikov so predstavljene v Prilogi 43.

Tabela 21: Analiza SWOT Solčavskega - Priložnosti

<p>1. Trendi v turizmu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povpraševanje po avtohtonih ekosistemih / živalih / rastlinah / pridelkih / izdelkih / storitvah / celovitih zgodbah in certificiranih eko pridelkih / izdelkih / živilih, - povpraševanje po kakovostnih doživljajskih produktih v naravi (tematske poti, sonaravna infrastruktura, lokalna prehrana in sobivanje z domačini), - povpraševanje po rekreaciji in športnih aktivnostih v naravi za rezidente in obiskovalce, - povpraševanje po doživetjih, ki se nanašajo na kulturno dediščino na podeželju, - destinacije izvajajo ciljne marketinške aktivnosti in oblikujejo doživljajsko ponudbo za tržne niše, - povpraševanje novih ciljnih skupin – seniorji – omogočeno širjenje turistične sezone čez vse leto, - odpiranje novih trgov bivše Jugoslavije, - močan porast spletnega informiranja in trženja turističnih produktov. 	<p>2. Splošni trendi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vračanje mladih izobražencev domov na podeželje, - zdrav način življenja in zdrava prehrana – certificirana živila tudi v vrtce, šole, domove za starostnike, bolnišnice – priložnost za eko in druge kmetije, - prenos specializiranih znanj in izobraževalnih centrov na podeželje. <p>3. Možnost pridobivanja finančnih sredstev in certifikatov, in sicer za:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vzpostavitev Centra Rinka bo omogočila učinkovito trženje TO Solčavsko, - oblikovanje avtohtonih pridelkov/izdelkov/znamk/zgodb/turističnih produktov, - certificiranje – zaščita pridelkov/živali/jedi/izdelkov, - razvoj splošne in turistične infrastrukture na Solčavskem.
--	---

2.7.4 Analiza SWOT Solčavskega – nevarnosti

Nevarnosti so najbolj pereča zadeva v analizi, saj predstavljajo potencialne negativne vplive iz okolja, na katere enostavno nimamo vpliva. Gre za podnebne spremembe, naravne katastrofe, pravne omejitve, recesijo ipd. Pomembno je, da identificiramo nevarnosti ter izdelamo strategijo, kako bomo reagirali, če se določena nevarnost uresniči (npr. Recesija, spremenjena zakonodaja).

V Tabeli 22 so predstavljene izpostavljene nevarnosti TO Solčavsko iz Analize SWOT s Solčavani, ki smo jih grupirali v tri temeljne nevarnosti, in sicer: (i) negativni globalni trendi, (ii) negativni lokalni trendi ter (iii) turistični trendi. Vse izpostavljene nevarnosti deležnikov so predstavljene v Prilogi 44.

Tabela 22: Analiza SWOT Solčavskega - Nevarnosti

<p>1. Negativni globalni trendi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beg možganov iz podeželja v mesta, - izseljevanje in delo izven območja, - zakonodajne omejitve – dolgi in rigorozni postopki in pogoji za urejanje prostora in opravljanje dejavnosti, - kmetijska politika EU, - podnebne spremembe, - recesija, - spremembe na politični sceni, - neugodna cena lesa (nižja v SI kot v A). <p>2. Negativni lokalni trendi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sprejemanje odločitev brez participacije javnosti – politične odločitve, - nevarnost vstopa tujega kapitala, - vdor tujih znamk konkurenčnih ponudnikov, - staranje lokalnega prebivalstva, izseljevanje mladih in neugodna starostna struktura, 	<ul style="list-style-type: none"> - ni pogojev za samooskrbo območja, - ni pogojev za izobraževalne in raziskovalne dejavnosti – centralizacija šolstva (potreben je razvoj specialnih znanj za nadgradnjo tihega znanja - inkubator), - prodaja nepremičnin nedomačinom – strah pred razvrednotenjem lokalne zavesti zaradi vnosa novih vzorcev vedenja. <p>3. Turistični trendi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nenadzorovan in neenakomeren prihod turistov, - velike prireditve - velik vpliv na okolje, - množičnost obiska - prometne konice in problem parkirišč, - nizka stopnja ozaveščenosti obiskovalcev o pomenu varstva narave - ni urejenega naravovarstvenega nadzora, - konkurenca podobnih destinacij.
---	---

Ugotovitve Analize SWOT so vključene v STRTOS 2011-2015 in upoštevane pri oblikovanju Vizije Solčavsko 2020.

2.8 Analiza mreženja

Analiza mreženja vključuje obstoječe mreže ponudnikov na Solčavskem in potencialne mreže, ki bi lahko doprinesle k večji prepoznavnosti Solčavskega.

2.8.1 Analiza obstoječih povezav – mrež ponudnikov na Solčavskem

Ponudniki Solčavskega so povezani v številnih združbah različnih pravnih oblik. Lastniki zemljišč v Logarski dolini so se že leta 1992 povezali v podjetje Logarska dolina d.o.o., da bi ohranili in načrtno ravnali s svojim naravnim bogastvom. Zadruga Solčava, kakor tudi Agrarna skupnost 'Gmajna' Solčava, Pašna skupnost 'Olševa' ter Pašna skupnost 'Grohot' povezujejo številna kmetijska gospodarstva.

V številna kulturna društva so povezani posamezniki, ki čutijo potrebo po ohranjanju tradicije ter pisane in ljudske besede (Kulturno društvo Franc Herle Solčava, Društvo Panorama).

Tukaj so številna društva, ki spodbujajo zdrav duh v zdravem telesu (Lokostrelski klub Solčava – Gamsi, Športno društvo Solčava, Planinsko društvo Solčava, Smučarski klub 'Logarska', Lokostrelski klub 'Indiana' Logarska). Aktivna so društva v navezi z naravo in njenim varstvom ter ohranjanjem (Društvo lastnikov gozdov 'Tisa', Lovska družina Solčava, Lovska družina Strelovec, Čebelarsko društvo Solčava).

Kot vsa druga so s turizmom povezana tudi Prostovoljno gasilsko društvo Solčava, Avto klub – Mini – Slovenija in predvsem Turistično društvo Solčava. Obstajajo pa tudi Društvo za kulturo odnosov – SPES, Družinski inštitut SPES ter Kulturno umetniško društvo Pomlad Solčava.

V zadnjih letih se pri oblikovanju turističnih produktov vedno pogosteje povezujejo turistični ponudniki, in sicer hotel Plesnik, Logarska dolina d.o.o., Center Rinka ter turistične kmetije in društva.

Pri prireditvah na Solčavskem močno sodelujejo Logarska dolina d.o.o., Društvo Panorama, Turistično društvo Solčava, Center Rinka, Planinsko društvo Solčava, Kulturno društvo Solčava, Športno društvo Solčava, zelo dejaven je tudi Aktiv kmečkih žena Solčava (v sklopu Društva kmetič Zgornje Savinjske doline).

2.8.2 Analiza potencialnih povezav – mrež ponudnikov na Solčavskem

Sistematično povezovanje turističnih ponudnikov na Solčavskem izhaja iz postavljenih turističnih konceptov ter oblikovanih celovitih turističnih produktov (produktnih tržnih kombinacij – PTK) za specifične ciljne skupine obiskovalcev / gostov Solčavskega. Glede na štiri tematske koncepte: (i) Doživljanje narave in kulturne dediščine; (ii) Aktivno skozi vse letne čase; (iii) Zdravje in dobro počutje; ter (iv) Posel, zabava in kultura; lahko opredelimo

tudi štiri osnovne mreže turističnih ponudnikov, s pomočjo katerih se oblikujejo dobaviteljske verige za posamezne PTK za specifične ciljne skupine obiskovalcev / gostov.

2.9 Turistični trendi in primerjalna analiza

Globalni turistični trg odraža globalne trende v turistični dejavnosti, ki veljajo tako za Evropo in Slovenijo kot druge kontinente. V prilogi 45 je predstavljena svetovna turistična statistika in trendi turističnega razvoja. Globalni turistični trendi v svetu se celovito prenašajo na Evropo, ki je še vedno najpomembnejša TD in posledično v Slovenijo, ki ima eno osrednjih geografskih leg v osrčju Evrope in povezuje štiri geografsko raznolike tipe pokrajin, in sicer: Alpe, Mediteran, Dinarsko gorstvo ter Panonsko nižino in najbolj vabljive prehodne oblike prej omenjenih.

Turistični strokovnjaki napovedujejo, da bo turizem ostal generator globalnega razvoja in rasti (povprečna 4 odstotna letna rast) ter delovnih mest tudi v naslednjih desetih letih (leta 2019 že 275 milijonov zaposlitev v turizmu oz. 8,4 odstotka zaposlenih). Spodbudni pa so tudi rezultati prvih mesecev leta 2011. Dejstvo je, da turisti potujejo vedno več (novi emitivni trgi), na krajše razdalje, za krajši čas in želijo celovito turistično doživetje za relativno malo denarja.

Analiza primerjalnih destinacij je največkrat oblikovana preko referenčnih spletnih strani in komunikacijskih orodij, ki jih destinacije uporabljajo na spletnih straneh, redkeje na osebnem kontaktu s predstavniki obravnavanih destinacij, kot velja za predstavljena primera.

2.9.1 Turistični trendi v Sloveniji

Po podatkih Statističnega urada RS (SURS) smo v Sloveniji v letu 2010 zabeležili 1 odstotek več prihodov turistov in 1 odstotek manj prenočitev kot v letu 2009. V prvih dveh mesecih letošnjega leta je po začasnih podatkih SURS-a število prenočitev turistov naraslo za 2 odstotka v primerjavi z enakim obdobjem lanskega leta; število prihodov turistov v prvih dveh mesecih letošnjega leta pa se je povečalo za 4 odstotke. Razveseljiv je tudi podatek, da se Slovenija na lestvici konkurenčnosti turističnega gospodarstva vsako leto pomakne višje. V letu 2011 smo v primerjavi z letom 2009 napredovali za dve mesti in zasedli 33. mesto.

Leto 2010 je bilo, kot tudi leto poprej, polno izzivov, a je bilo tudi leto, ko je svetovni in tudi slovenski turizem že pokazal prve znake okrevanja, predvsem pri gostih iz tujine. V turističnih nastanitvenih objektih je SURS v letu 2010 zabeležil več kot 3,006.000 prihodov turistov ali za 1 odstotek več kot v letu 2009 in več kot 8,906.000 prenočitev turistov ali za 1 odstotek manj kot v letu 2009.

Mednarodni prihodi turistov so se glede na leto 2009 povečali za 2,5 odstotka, prenočitve pa za dober 1 odstotek, kar je blizu evropskega povprečja. Razveseljivo je, da se je v letu 2010 pri mednarodnih gostih podaljšala doba bivanja v povprečju na 3 dni. Rast števila mednarodnih gostov se je pozitivno odrazila tudi v obisku našega glavnega mesta, ki je lani zabeležilo za 8 odstotkov večji obisk tujih gostov kot leto prej. Prenočitev domačih turistov je bilo za 4 odstotke manj kot pred enim letom. Pri domačih gostih smo zabeležili upad

predvsem zaradi rekordnih rasti števila prihodov in prenočitev domačih gostov v letu 2009, ko je zaradi krize več Slovencev počitnikovalo doma.

Ključni trgi slovenskega turizma v letu 2010 so bili Italija, Avstrija in Nemčija. Italijanski turisti kljub 1 odstotnemu padcu števila prihodov in 2 odstotnemu padcu prenočitev, z 20 odstotnim deležem med tujimi prenočitvami ostajajo na prvem mestu. Z 12 odstotnim tržnim deležem se na drugem in tretjem mestu nahajajo avstrijski in nemški gostje. Pri ruskih turistih smo zabeležili 27 odstotno rast prenočitev, pri turistih iz Srbije pa celo 54 odstotno rast, k čemer je pripomogla tudi poenostavitev vizumske politike za državljane iz teh dveh držav. Tako pri ruskih kot srbskih turistih beležimo tudi podaljšanje povprečnega časa bivanja.

Z očitno pozitivnimi rezultati je postregel začetek leta 2011, saj je bilo število prenočitev turistov po začetnih podatkih SURS v prvih dveh mesecih za 2 odstotka višje kot v istem obdobju leta 2010 (število prenočitev domačih turistov se je zmanjšalo za 1 odstotek, število prenočitev tujih turistov pa povečalo za 5 odstotkov); število prihodov turistov v prvih dveh mesecih letošnjega leta se je povečalo za 4 odstotke.

V prvih dveh mesecih letošnjega leta med ključnimi trgi slovenskega turizma beležimo rast z italijanskega trga, in sicer za 7 odstotkov več italijanskih gostov, ki so ustvarili za 6 odstotkov več prenočitev. Nadaljuje se tudi rast števila turistov iz Ruske federacije in Srbije, pa tudi nekaterih za slovenski turizem pomembnih evropskih trgov, kot so Hrvaška, Madžarska, Luksemburg in prekomorski trgi, še posebej Kitajska. V prvih dveh mesecih leta 2011 je bilo zabeleženih za 3 odstotke več prihodov domačih turistov, ki so ustvarili za 1 odstotek manj prenočitev.

Po besedah direktorice Slovenske turistične organizacije (STO), mag. Maje Pak, je slovenski turizem leto 2010 zaključil v skladu s pričakovanji. STO je v prvih treh mesecih leta 2011 izvedla številne aktivnosti, usmerjene predvsem v koncentracijo promocije na ključnih emitivnih trgih ter razvoj novih trgov in segmentov; v krepitev prepoznavnosti in uspešnosti turistične znamke I FEEL SLOVENIA ter v nadgradnjo in intenziviranje spletnega trženja in inovativnih trženjskih prijemov. Za uspešno izvedbo aktivnosti so partnerstvo s ključnimi partnerji iz slovenskega turističnega gospodarstva in drugimi partnerji še okrepili in nadgradili. Rdeča nit vseh aktivnosti tudi nadalje ostaja trajnostni oziroma zeleni turizem. Mag. Marjan Hribar, v.d. generalnega direktorja Direktorata za turizem na Ministrstvu za gospodarstvo trdi, da lahko na podlagi turističnega prometa v začetku letošnjega leta in svetovnih trendov v turizmu, pričakujemo, da bo leto 2011 za slovenski turizem pozitivno leto.

2.9.2 Benchmark analiza Solčavskega v odnosu na konkurente

Namen analize primerjalnih destinacij je prepoznati primerljive in konkurenčne prednosti TD v razmerju do TO Solčavsko. Pri tem smo izhajali iz: (i) splošne predstavitev izbrane destinacije; (ii) analize turistične ponudbe s poudarkom na trajnostnih aktivnostih (nastanitveni sektor, sektor prehrabnenih gostinskih obratov, sektor atrakcij: aktivnosti / programi / produkti na ravni destinacije; informacijska dejavnost) ter (iii) organiziranosti na

nivoju destinacije. Primerjalni destinaciji sta bili izbrani izmed destinacij, ki so prejele prestižno nagrado EDEN in sta primerljivi bodisi po pokrajinski raznolikosti, velikosti, številu prebivalstva in ponujenih aktivnostih oziroma dobaviteljski verigi, ki sestavlja produktne tržne kombinacije destinacije.

A Analiza primerljive destinacije 'Biospherenpark Grosses Walsertal' v Avstriji

Območje doline 'Grosses Walsertal', ki leži v središču zvezne dežele Vorarlberg, v Avstriji, na nadmorski višini med 580 in 2.704 m, je bilo poseljeno in obdelano že pred več kot 1.000 leti. Gre za divjo, pa vendar romantično dolino, z značilnim dialektom rezidentov in več stoletnimi šegami in navadami. 3.450 prebivalcev Walsertala predstavlja 1 % prebivalstva Predarlškega, kar pomeni, da gre za izjemno redko poseljenost - 18 preb / km². Živinoreja je bila dolgo časa najpomembnejša eksistenčna osnova prebivalcev območja. Danes se z njo preživlja manjši del prebivalstva, drugi se v dolini ukvarjajo s kmetijstvom, turizmom in obrtjo.

'Biosphenpark Grosses Walsertal' (BPGW) je postal leta 2000 eden od 553 biosfernih parkov v 107 državah na Zemlji. BPGW obsega 192 km² in 90 % od tega je naravne krajine (zavarovana območja). Park je bil iniciiran s strani regionalne planske skupnosti GW (REGIO) s 6 občinami in njihovimi župani. Vključena sta tudi Urad deželne vlade Vorarlberg in okrajno glavarstvo Bludenz. Sklep o konkuriranju za BPGW je bil potrjen 14. 9. 1998. 10. 11. 2000 je bil BP Grosses Walsertal vpisan v UNESCO-vo listo svetovnih vzglednih regij za trajnostni razvoj. Leta 2001 je bila oblikovana organizacija za upravljanje BPGW 'Biospharenpark Grosses Walsertal Management' v kraju Thuringerberg. Glavne naloge upravljavca so: (i) informiranje, motiviranje in javno delo; (ii) koordiniranje projektov, raziskave, izobraževanje, razvoj in marketing.

Destinacija 'Biosphaerenpark Grosses Walsertal' je bila izbrana leta 2009 kot EDEN destinacija odličnosti v Avstriji in se predstavlja na spletni strani www.walsertal.at.

Spomladi je v destinaciji moč uživati v pogledu na prelepe slapove, poleti zeliščne arome preplavijo gorski zrak, jeseni zvok glasbe odmeva po dolini in pozimi očara do kolen globok pršič s spektakularnimi gorskimi krajinskimi podobami (trije smučarski centri).

Med največje posebnosti Parka se prišteva vzpon (številne vodene pohodne ture in delavnice v naravi) v čistem alpskem ozračju do 2.500 metrov visoko, slastni gurmanski siri in druge jedi, eksotična olja in dišave, ki vzbudijo čustva in čutila ter duševni mir ob konzumiranju produktov pridobljenih v pravični trgovini (fair trade).

Regija se ponaša z izjemno eksotičnimi cveticami in zelišči. Obiskovalci imajo priložnost sami doživeti in preizkusiti več stoletij star način pridobivanja prefinjenih, s kemičnimi postopki pridobljenih, produktov kot so olja in mila. V letu 2004 je bil odprt javni center, ki se ponaša z moderno, ekološko in energijsko učinkovito arhitekturo. Z lokalnim lesom in drugimi avtohtonimi materiali opremljen center predstavlja nazor lokalnih rezidentov v duhu lepega naravnega okolja. Regija je prepoznana po več stoletnem kmetovanju in proizvajanju najkvalitetnejših mlečnih izdelkov v Evropi. Inovativno kmetovanje, gradbene metode ter resnična skrb za okolje so primeri dobre prakse v svetovnem merilu. Leta 2007 je Grosses

Walsertal dobil energetska nagrado za razvoj dveh ogrevalnih enot na biomaso, ki je prihranila okrog 280.000 litrov kurilnega olja na leto.

V viziji so zapisali, da se bo z medsebojnim sodelovanjem skupnosti, gospodarstva, ekologije in kulture BPGW razvil v prepoznavno regijo, ki bo s trajnostno naravnanim gospodarjenjem skrbela za naslednje generacije. V ta namen so bile vzpostavljene različne povezane (pomrežene) iniciative, ki predstavljajo današnjo podobo doline. Med njimi je smiselno predstaviti nekatere izmed projektov mreženja: (i) 'Ponos doline Walser' – pod tem imenom proizvajajo in tržijo pridelovalci mleka in planšarji visoko kakovostni sir; (ii) 'Partnerska podjetja' – od dostavnih služb za goste, ki pripotujejo z vlakom do gratis studenčnice na gostinskih mizah – 30 turističnih podjetij se je po določenih kriterijih zavezalo k prijaznosti do narave; (iii) 'Gorski les' – skupni projekt občin, gozdarskih in lesnih podjetij, ki so se zavezala k trženju visokokakovostnega ekolesa z oznako izvornosti in garancije; (iv) 'Delikatesni zaboječki' – tržna podpora regionalnim produktom – lesene zaboječke s ponosom doline Walsertal polnijo: gorski čaj, sir, mesnine in druge regionalne specialitete – prodajajo se v planšarski trgovini; (v) 'Obnovljiva energija' – 5 velikih toplotnih mrež, največja solarna elektrarna Evrope, 85 odstotkov porabljene energije v Walsertalu se pridobi kot ekoenergija v lastnih malih hidroelektrarnah in fotovoltaičnih elektrarnah, 60 odstotkov gospodinjev v dolini se ogreva z lesom, po prebivalcu proizvedejo 80 krat več elektrike iz fotovoltajk kot je avstrijsko povprečje; (vi) 'Nabor strokovnih ekskurzij za obiskovalce' – bioogrevanje, kmetije, planšarije, Domovinski muzej; (vii) 'Doživetja BPGW' – doživljajski teden okoljske vzgoje za učence; (viii) 'Zeliščni projekt Alchemilla' – projekt žensk zeliščark, bogata paleta proizvodov visoko kakovostnih zelišč, mil, olj in čajev, tečajji in dnevi na vrtu, izmenjava mnenj in jačanje pomena vloge žensk v dolini; (ix) 'HausWalserstolz' – 'Domač ponos doline Walser' – proizvodnja sira, razstava BPGW, 'Walserdelikatese', regionalna trgovina in TIC vse pod eno streho; (x) 'Walser posebnosti' – izdelki umetne obrti – izdelki iz filca, sveče iz čebeljega voska, ročno izdelan papir – se predstavlja in prodaja v TI pisarni in upravi BPGW.

Ikono za logo 'Sodelovanje občanov' je oblikovala učenka doline, logo pa razvila skupina domačinov v 'Urlaub in Biospherenpark Grosses Walsertal'.

Na področju trženja BPGW obstajajo tri glavne naloge, in sicer skrb za: (i) regionalni razvoj; (ii) varstvo narave; ter (iii) okoljsko izobraževanje in raziskovanje.

BPGW je razdeljen v tri cone, in sicer: (i) *razvojno cono* 2.587 ha (13,5 odstotkov); (ii) *oskrbovalno / vzdrževalno cono* - življenjski, gospodarski in sprostitevni prostor ljudi - vsa naselja v dolini Grosses Walsertal, 13.331 ha (69,5 odstotkov), katero sestavlja kulturna krajina, ki predstavlja raznolikost življenjskega prostora številnih rastlin in živali in bi jo radi s pomočjo naravnega kmetovanja tudi obdržali (gre za gorske gozdove, alpske pašnike in tradicionalno izkoriščane gorske travnike), ter (iii) *jedro cono* 3.204 ha (17 odstotkov), ki jo sestavljajo ekosistemi, ki se po možnosti razvijajo brez vpliva človeka. V jedro cono spadajo ZO: (i) Godental (ii) Faludriganova, (iii) Gorkoreka Lutz, (iv) območje Kirschwald-Ischkomel, (v) kompleks močvirij Tiefenwald ter (vi) rdeča stena (Rote Wand), najvišji hrib v dolini. Po coniranju se za ta ZO ni nič spremenilo, saj so bila zavarovana s posebnim režimom oz. statusom že pred to conacijo.

Podatki o destinaciji Grosses Walsertal so predstavljeni v Prilogi 46. Primerjava destinacij Solčavsko in 'Biospherenpark Grosses Walsertal' je predstavljena v tabeli 23.

Tabela 23: Primerjava destinacij Solčavsko in 'Biosferenpark Grosses Walsertal'

Dejavnik	Solčavsko, 2010	'Biosferenpark Grosses Walsertal', 2010
<i>Splošni podatki</i>		
Površina	102,8 km ²	192 km ²
Št. preb.	517 preb.	3.450 preb.
Poselitev	5 preb/km ²	18 preb/km ²
Območje	gorski alpski svet in tri doline Logarska, Robanov in Matkov kot, do višine 2.500 m	gorski alpski svet in dolina Walsertal, do višine 2.500 m
Zavarovana območja	2 krajinska parka, 104 naravne vrednote, več kot 80 % (za)varovanega območja	'Biosferenpark Grosses Walsertal', na UNESCO listi (od leta 2001), več kot 90 % (za)varovanega območja
Pridobljene nagrade	Turistični nagelj Logarski dolini, RTV Slovenija leta 2000 Nagrada družbe Ford Društvu Panorama leta 2004 Nagrada CIPRA – Prihodnost v Alpah (KP Logarska dolina) leta 2005 EDEN destinacija leta 2009 v Sloveniji	Evropska nagrada za obnovo vasi leta 2002 Nagrada Občina prihodnosti leta 2003 Energijsko varčna regija: 3 mesto leta 2004, 4 mesto od leta 2007 Energijaska regija prihodnosti v letu 2005 EDEN destinacija leta 2009 v Avstriji
Gospodarske dejavnosti	včasih pretežno gozdarstvo in živinoreja, danes turizem 53 kmetij, od tega 28 % eko kmetij najboljši mlečni izdelki v Sloveniji	včasih pretežno živinoreja, danes turizem 180 kmetij, od tega 40 % bio pridelave najboljši mlečni izdelki v Evropi
Obnovljiva energija	male hidroelektrarne, ogrevanje na biomaso	ogrevanje na biomaso, male hidroelektrarne, solarna energija,
Mreženje	številna društva	partnerska podjetja
<i>Turistična ponudba</i>		
Št. ponudnikov turistične namestitve po kategorijah	1 hotel****, 1 hotel*** (100) 3 penzioni***, 1 gostišče (57) 16 turističnih kmetij: 7****, 6***, 3** (270) 9 apartmajev (49) 6 planinskih domov in koč (290) 13 zasebnih sob (34) 182 sob in 20 apartmajev 34 ponudnikov (+ 6 domov zaprtega tipa) 675 ležišč + 73 na skupnih ležiščih	hotela**** (144), 6 hotelov*** (169), 14 hotel** / * (325) - 22 hotelov (638 postelj), 17 zasebne sobe (112) + 3 zasebne sobe na TK (12) - 19 zas. ponudnikov (124 postelj) 2 otroška / mladinska domova (131) 104 počitniška stanovanja (654) 43 počitniška stanovanja na TK (261) 48 drugi ponudniki (494) 1 kamp (200) 239 ponudnikov (2.502 ležišč) 30 ponudnikov povezanih v združenje
Št. nam. kapacitet	675 postelj + 76 skupnih ležišč – 751 ležišč	2.502 ležišč
Dosežena cena polpenziona / najema apartmaja	Cena polpenziona v hotelu**** 84 EURO Cena polpenziona na kmetiji**** 35 penzionu 35 EURO Cena polpenziona v planinskem domu 25 EURO Cena najema APP za 4 osebe 50-70 EURO	Cena polpenziona v hotelu**** 100 EURO Cena polpenziona na kmetiji**** / penzionu 50 EUR= / 60 EUR Cena polpenziona v planinskem domu 40 EURO cena najema APP za 4 osebe 52 – 100 EURO
Kulinarični ponudniki	1 hotelska restavracija, 1 gostišče, 1 gostilna, 3 penzioni, 2 okrepčevalnici, 16 turističnih in 2 izletniški kmetiji, 2 planšariji in 6 planinskih koč in domov, 1 trgovina z živili,	V vsaki vasi: 1-2 gostilni in restavraciji; 1 pekarna, prodaja kruha v živilskih trgovinah, 1 trgovina z živili, 3 mlekarnice in ca. 20 planšarij, ca. 40 planinskih koč na planinah
Ponudniki aktivnosti	Društva 6 Razstavišče 2	Jahanje 2 Šola smučanja in deskanja 2 Zveza pohodniških vodnikov 'BERGaktiv' 1 Izposoja športnih pripomočkov 3 Muzej (Kulturni – Domovinski muzej) 1
Smučarske naprave	Kratka smučarska vlečnica 2 (2 km prog)	Faschina – Fontanella (15 km) Seilbahnen Sonntag (8 km prog) Skilifte Raggal (14 km prog)
Poti	Vse planinske poti so markirane Naravoslovno-etnografska pot 1 Priljubljeni planinski cilji (vrhovi, kočje) 17	Markirane pohodniške poti 230 km Tematske poti 6 Gorski vrhovi – planinske točke 40
Transport	Javni transport z avtobusom	Poletna gorska železnica 2 (Sonntag in

		Faschina) pripeljeta do tematskih poti; Alpski in pohodniški avtobusi: pohodniški avtobusi peljejo dnevno do dveh alpskih vrhov Alpski avtobusi vozijo dnevno do različnih alpskih vrhov v BSP GW Seewaldsee-Bummelzug – vlak pelje goste do jezera Seewaldsee
Infrastruktura	Bankomat 1 Bencinska črpalka 1	Bančne izpostave 3 Bankomat 3 Bencinska črpalka 1 Rent a-car 1
Število turističnih podjetij	zasebni domovi 38 + 6 organizatorja 2 turistična agencija 1 aktivnih društev 6	200
<i>Znamenitosti in ponudba produktov</i>		
Tematski koncepti	Doživljanje narave in kulturne dediščine Aktivno skozi vse letne čase Zdravje in dobro počutje Posel, zabava in kultura	Doživljanje narave in kulturne dediščine Aktivno skozi vse letne čase Zdravje in dobro počutje Posel, zabava in kultura
Možne aktivnosti (poti, vodenja, delavnice, prireditve)	Delavnice polstenja Doživljajska vodenja Etno-animacijske aktivnosti Vodenje po naravoslovno-etnografski poti Voden ogled razstave domačih orodij na TK Klemenšek Ogled razstave o Potočki zijalki in Ljudskem zdravilstvu v Gostišču Firšt Ogled razstave Solčavsko – sprehod v naročje Alp v Centru Rinka Ogled prodajne galerije v Centru Rinka	Blumen-Wander-Lehrpfad (učna pot) Walderlebnispfad (interaktivne postaje) Klangraumstein (umetnost) HausWalserstolz (Biosphärenpark Ausstellung, Sennereibetrieb, Restaurant und Regionalladen) Propstei St. Gerold Kultur- und Kursangebote – Konzerte, Klosterführungen, 'Weg der Stille – Weg der Sinne', Scheune (senik) Lehen – Kurse in Steinbildhauen (kamnoseštvo), Malen und Geschaltten mit Ton (ustvarjanje z zvokom) Klangraum Stein
Posebni projekti	Projekt solčavski gorski les Projekt Bicka – polstena volna na Solčavskem Projekt Harmonija treh dolin Študijski krožki povezovanja na Panoramski cesti Projekt Brezmejna doživetja narave Projekt Dogodki – identiteta – kvaliteta	Projekt Alchemilla: Pohodništvo po zeliščnih poteh Odprti vrtovi Delavnice (pridelava zeliščnih mil, balzamov, čajev ipd.)
Razpisani programi	Programi razpisanih vodenj v sklopu 'Solčavskih dni' Razpisani programi za skupine (Priloga 34)	Bergaktiv – od maja do septembra so vsak dan pol- in celodnevna vodena pohajkovanja za goste programa Bergaktiv vključena v ceno nočitve
Kartice aktivnosti - Activcard	Ni	Bregenzerwaldcard - kartica aktivnosti Raggaler Gästekarte – kartica aktivnosti V-Card – Freizeitticket - prostočasna vstopnica z idejami za izlete v Vorarlbergu
Turistični produkti destinacije	Nekajurna do poldnevna etno-animacijska vodenja za skupine Večdnevni programi posameznih turističnih ponudnikov vezani na rekreacijo, sproščanje, dobro počutje v naravi ter manjša poslovna srečanja	Nekajurna do poldnevna etno-animacijska vodenja za skupine Večdnevni programi posameznih turističnih ponudnikov vezani na rekreacijo, sproščanje, dobro počutje v naravi ter manjša poslovna srečanja
Tradicionalne prireditve in drugi dogodki	Solčavski dnevi Tradicionalni pohod Po poteh Robanovega Joža Športne igre (Tabela 12)	Spomladansko-poletni-jesenski program s štirimi osrednjimi temami: Narava oblikuje Gibanje v gorah Umetnost-Kultura-Zelišča Mojstrstvo in dobrote
Turistične informacije, vodenje	TIC Solčava - Center Rinka TIC Logarska dolina	2 pisarni turističnega združenja - Tourismusverein Grosses Walsertal Büro v Thüringerberg in Raggal

<i>Turistično povpraševanje</i>		
Prihodi vseh turistov v območje	100.000 na leto 10 % stacionarnih gostov 90 % obiskovalcev	90.000 na leto 36,7 % stacionarnih gostov 63,3 % obiskovalcev
št. prenočitev	15.600 ⁸¹ na leto (6.530 gostov) v letu 2.010 (v dobrih letih več kot 23.000 nočitev, več kot 10.000 gostov – 2,3 dni)	160.000 na leto (33.000 gostov) V dobrih letih (npr. 2008) 180.000 nočitev
Povprečna doba bivanja	2,2 dni	4,8 dni
Povprečna zasedenost	malo obratov z visoko zasedenostjo, večina z dobro zasedenostjo v glavni sezoni	malo obratov z visoko zasedenostjo, večina z dobro zasedenostjo v glavni sezoni
Sezonskost	junij, julij, avgust – glavna sezona (več kot 50 odstotkov nočitev), 1. majski prazniki, novoletni prazniki december, januar, februar (10 odstotkov nočitev) med letom slaba zasedenost	sezona konec maja / začetek junija do konca septembra (določeni ponudniki do državnega praznika 26. oktobra) ter od Božično-novoletnih praznikov do Velike noči
Najpomembnejši outbound trgi	Hrvaška, Nemčija, Avstrija, Italija, Nizozemska, Združeno kraljestvo	Južna Nemčija, ostali del Nemčije, Nizozemska, Švica, Beneluks, Avstrija
Ciljne skupine gostov	Pohodniki, planinci, sprehajalci / hedonisti, poslovne skupine	Družine, upokojenci, pohodniki, smučarji
Ciljne skupine obiskovalcev	Pohodniki, planinci, sprehajalci / hedonisti, prehodno / motorizirani obiskovalci	Strokovne ekskurzije na teme: Biosferni park, arhitektura, kmetijstvo Pohodniki, smučarji, občudovalci narave, kolesarji in motoristi
Dnevna potrošnja st. gostov	Med ca. 100 in 35 EUR	Točni znesek ni znan.
Dnevna potrošnja obiskovalcev	Med ca. 30 in 10 EURO	Točni znesek ni znan.
Delež dohodka iz tur. v občini	Ca. 60 odstotkov	Točni delež ni znan.
<i>Organiziranost</i>		
Organizacija za trženje območja	Logarska dolina d.o.o. je od leta 1992 peljala aktivnosti povezovanja in trženja ponudbe ponudnikov območja KPLD Leta 2009 je bil ustanovljen Center Rinka – zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega	Od leta 1997 obstaja združenje - Verein Grosses Walsertal Tourismus (http://www.walsertal.at) Ni prave destinacijske organizacije destinacije Große Walsertal
Strokovna in društvena organiziranost	Zadruga Solčava Društvo Panorama Turistično društvo Solčava, Turistični vodniki Kulturno društvo Franc Herle Športno društvo Solčava Idr. društva (Priloga 23)	30 povezanih partnerskih podjetij Biosphärenpark-a V letu 2010 110 sodelujočih podjetij v programu BERGaktiv Zveza pohodniških vodnikov 'BERGaktiv' Allgemeine Hotelvertragsbedingungen Allgemeine Vermittlungsbedingungen (2004)
<i>Pozicioniranje</i>		
Znamka in pozicijsko geslo	Od leta 1992 je bila najpomembnejša znamka območja 'Logarska dolina' Območje Solčavskega se od leta 2001 trži pod znamko Solčavsko in pozicijskim geslom 'Solčavsko - Harmonija treh dolin', V letu 2011 nastaja nova Strategija trženja z novo korporacijsko znamko in produktivnimi blagovnimi znamkami	Urlaub im Biosphärenpark Grosses Walsertal 'Die Natur nutzen, ohne ihr zu schaden'

⁸¹ Podatek glede na oddana poročila nastanitvenih obratov o turistični taksi.

V tabeli 24 so predstavljeni primerjalni kazalci pridobljenih podatkov Solčavskega in 'Biospherenpark Grosses Walsertal' za leto 2010.

Tabela 24: Primerjalni kazalniki na osnovi pridobljenih podatkov za leto 2010

Destinacija	<i>Solčavsko, 2010</i>	<i>'Biospherenpark Grosses Walsertal', 2010</i>
Podatki	548 prebivalcev 102,8 km ² 53 kmetij 34 nastanitvenih obratov 751 postelj 100.000 obiskovalcev 16.400 nočitev opravilo 6.530 gostov	3.450 prebivalcev 291 km ² 180 kmetij 239 nastanitvenih obratov 2.502 postelj 90.000 obiskovalcev 160.000 nočitev opravilo 33.000 gostov
Kazalniki		
Št. nastanitvenih objektov na preb.	34 : 517 = 0,065	239 : 3.450 = 0,07
Št. nastanitvenih objektov na km ²	34 : 102,8 = 0,33	239 : 192 = 1,24
Št. ležišč na preb.	751 : 517 = 1,45	2.502 : 3.450 = 0,72
Povprečno št. ležišč na objekt	751 : 34 = 22,09	2.502 : 239 = 10,47
Št. ležišč na km ²	751 : 102,8 = 7,30	2.502 : 192 = 13,03
Št. prihodov na preb.	100.000 : 517 = 193,42	90.000 : 3.450 = 26,08
Št. prihodov na km ²	100.000 : 102,8 = 972,76	90.000 : 192 = 468,75
Št. prenočitev na preb.	20.000 : 517 = 38,68	160.000 : 3.450 = 46,37
Št. prenočitev na km ²	20.000 : 102,8 = 194,55	160.000 : 192 = 833,33
Št. prihodov na kmetijo	100.000 : 53 = 1.886,79	90.000 : 180 = 500
Št. prenočitev na kmetijo	20.000 : 53 = 377,36	160.000 : 180 = 888,89
Povprečen čas zadrževanja v dnevih	16.400 : 6.530 = 2,51	160.000 : 33.000 = 4,85
Možna letna zasedenost prenočišč	751 x 365 = 274.115	2.502 x 365 = 913.230
Dejanska zas./možna letna v %	(16.400 x 100):274.115=5,98 %	(160.000 x 100):913.230=17,52 %

A Analiza primerljive destinacije 'Steirisches Vulkanland' v Avstriji

Destinacija 'Steirisches Vulkanland' oziroma štajersko vulkansko območje obsega štiri okrožja - Feldbach, Radkersburg, Weiz in Fürstenfeld in 79 občin - na jugovzhodu zvezne dežele Štajerske v Avstriji. Kot podeželsko območje se ponaša z izjemnimi naravnimi razmerami, visoko stopnjo individualnosti in raznolikega naravnega potenciala. 'Steirisches Vulkanland' ponuja gostom kombinacijo izkušenj prepoznavne in avtentične kulinarike, rokodelstva in obrti ter življenjske energije območja, ki vključuje predvsem aktivnosti na področju turistične dejavnosti.

Destinacija 'Steirisches Vulkanland' je bila leta 2008 – tematika turizem in lokalna nesnovna dediščina, nagrajena s prestižno nagrado EDEN v Avstriji.

'Steirisches Vulkanland' je celovita destinacija, kjer v sožitju in harmoniji bivajo narava in ljudje. Naravo, krajino, avtentično kulinariko ter nesnovno in kulturno dediščino je mogoče doživeti z vsemi čuti. Regija živi v uravnoteženosti materialnih in nematerialnih vrednot. Posebne nastanitvene kapacitete omogočajo obiskovalcem doživeti 'živo kulturo' - narečje, legende in mite, običaje in navade - kot del raznolike regije, ki ponazarja kulturo praznovanja skozi štiri letne čase (Tabela 25).

Tabela 25: Steirisches Vulkanland skozi letne časa

Užitek pomladi: geomantični sprehodi po pohodniški poti 'Na poti Vulkana' omogočajo obiskovalcem doživeti prebujanje narave in sožitje med človekom in naravo.

Mojstrovine poletja: steklarne odprejo svoja vrata javnosti; obrt in tradicijo kulture je moč doživeti na kraju samem.

Kulinarična jesen: Navdušujoče, raznoliko in barvito izobilje pokrajine je poslastica za vse čute. Vabijo na trgatve v vinogradih, pokušine vin v kletah s strokovnimi razlagami strokovnjakov, kjer je moč kupiti odlična vina in se prepustiti aromam vin, sokov, sira, pršuta, zelenjave in različnega sadja.

Mir adventnega časa: vabi na počitek in razmišljanje (kontemplacijo); doživeti mir v pokrajini miru.

Največji potencial destinacije 'Steirisches Vulkanland' je v njeni identiteti - slikovita, družbeno-kulturna in ekonomska, z eno najvišjih kvalitiet življenja. Vsestranski pristop k trženju v regiji temelji na prebivalcih, ki so nosilci samosvojega načina življenja z inovativnimi izdelki in ponudbo.

'Steirisches Vulkanland' je bogata z vulkanskimi ostalinami, viri termalne vode, zgodovinskimi sakralnimi in arhitekturnimi spomeniki, in ljudsko umetnostjo, kot tudi s tradicijo, izraženo v značilni kulturi festivalov in praznovanj. 'Geomancy' (turistični projekt) omogoča doživeti 'notranjo energijo regije' z vodenimi ogledi pokrajine. Turistične privlačnosti so predstavljene v Tabeli 26.

Tabela 26: Turistične privlačnosti destinacije 'Steirisches Vulkanland'

'Na poti Vulkana': 300 km pohodniških poti skozi slikovito pokrajino, je povabilo za obiskovalce, da se zlijejo s štajersko vulkansko pokrajino in spoznajo okolje in ljudi. Glavna pot omogoča 40-dnevno krožno pohajkovanje, ki je dostopno z javnimi prevoznimi sredstvi.

Živi vrtovi: mreža 34 javnih in zasebnih vrtov z različnimi tematikami je odprta za obiskovalce. Steklarne in užitni sadovi krajine - zelišča, divje in gojene jagode in stare sorte sadja in zelenjave – dodatno zaznamujejo poti.

Muzeji in zbirke: 41 muzejev in zbirk, v javni in zasebni lasti, omogočajo kulturne in naravne užitke.

Zdravje: spa s toplo, naravno gazirano vodo z visoko vsebnostjo mineralov in 25-hektarov velik park v Bad Gleichenbergu, star približno 170 let.

Kulinarična potovalna odkritja: ture po steklarnah - ambasadurjih vulkanske regije, so priložnost za promocijo in trženje lokalnih proizvodov in nakupovanje neposredno pri vinskih specialistih in v trgovinah z živili

Kulinarični festivali: posebni festivali združujejo na visoki ravni tri prednostna področja, in sicer kulinariko (kuhinjo), obrt in 'življenjsko energijo' – turizem. Združeni mojstri različnih področjih ponujajo celovito identiteto, verodostojnost in značaj regionalnega.

Seminarji kreativnosti: poletne akademije za vizualne umetnosti, kiparstvo in keramiko so organizirani v Kapfensteinu, v forumu slikarjev regije Vulkanland. Navdih iz pokrajine omogoča mladim umetnikom učenje novih spretnosti in tehnik od obeh mojstrov iz regije in širše.

Štajerska dežela Vulkanland ponuja rodovitna tla za raznolike kulinarične dobrate. Ljudje razumejo in cenijo naravno bogastvo in ga znajo v procesu z značilnimi tradicionalnimi metodami regije obdelati in predelati v enkratne specialitete s tipičnim regionalnim karakterjem.

Kulinarično mrežo Vulkanland ('Kulinarisches Vulkanland') sestavlja devet raznolikih kulinaričnih podjetij (Priloga 47), 'Kulinaričnih 9', ki vsako posebej zadovoljuje najvišje kriterije kakovosti v svoji branži. Med njimi so: (i) mlin za žito in bučna semena, (ii) žganjarna in kisarna, (iii) čokoladnica, (iv) gostilna s slastnimi delikatesami, (v) grad z vinotočem, hotelom in restavracijo, (vi) hotel užitkov, (vii) dva vinotoča in restavraciji ter (viii) 3 kmetije s predelavo mesnin. Podjetja so se v osnovi zapisala življenjski filozofiji zagotavljanja kulinaričnih užitkov. Vsako leto meseca septembra organizirajo prireditve 'Kulinarična jesen' štajerske Vulkanske regije, ki je bila tudi pglavitni razlog za njihovo

povezovanje⁸². Vsak med njimi omogoča obiskovalcem vpogled v proizvodnjo, pridobivanje informacij o zgodovinskem razvoju podjetja in njegovem asortimentu ter nepozabna kulinarčna doživetja⁸³ – degustacije, delavnice, skupne festivale.

Podjetja so se povezala zaradi skupne promocije in trženja v regiji. Na spletni strani Kulinarisches Vulkanland: <http://reservierung.kulinarisches-vulkanland.at/> je predstavljena ponudba vseh devetih ter možnost on-line rezerviranja ogledov, degustacij in gostinskih storitev. Skupna rubrika kulinarčne prireditve omogoča večjo obiskanost le-teh, saj je spletna stran dobro obiskana in resnično informativne narave. Interaktivni zemljevid omogoča obiskovalcem načrtovanje poti, prikazana pa je tudi časovna premica oddaljenosti enega ponudnika do drugega, da je načrtovanje enostavnejše.

Ažurirane interaktivne spletne strani posameznih ponudnikov pod rubriko 'Prijatelji' navajajo spletne naslove drugih 8 in ostalih ponudnikov v območju.

Pri vseh ponudnikih je moč najti informacije in promocijska sredstva o vseh drugih ponudnikih znamke Vulkanland, pa tudi drugih ponudnikov v območju. Večina ponudnikov v svojih trgovinah prodaja produkte svojih kulinarčnih kolegov⁸⁴.

Darilni paketi Vulcano obsegajo Vulcano mesnine, Göllesova žganja in kise, Zotterjeve čokolade in odlična vina vinogradništev Neumeister in Eibel. Njihov nakup se močno poveča v času nakupa novoletnih daril.

Podatki o mreži Kulinarčnih devet so predstavljeni v Tabeli 27.

Tabela 27: Podatki o mreži 'Kulinarisches Vulkanland' – 'Kulinarčnih 9'

Dejavnik	'Kulinarisches Vulkanland' – 'Kulinarčnih 9'
Razlog in namen sodelovanja v mreži	.Leta 2001 so se povezali, da bi skupaj organizirali 'Kulinarčno jesen' v zadnjem tednu septembra; .Leta 2011 bodo izvedli 11 skupno 'Kulinarčno jesen'; .Spletna stran http://reservierung.kulinarisches-vulkanland.at/index.php/reservation omogoča rezervacije ogledov, degustacij in drugih kulinarčnih užitkov pri vseh 9, zemljevid, načrtovanje poti; .Vsak ponuja tudi drugih 8 in še koga v domači trgovini in na spletu; Vulkanland darila; .Vsak izvaja odlične ogledne in degustacije z vodenji v nemškem in angleškem jeziku (avdio vodnik z 9 jeziki pri Zotterju).
Leto ustanovitve mreže	2001
Način povezovanja v mrežo	Partnersko povezovanje na osnovi prepoznanih sinergičnih učinkov, skupaj zasnujejo aktivnosti in jih sami financirajo, za določene pridobijo sredstva iz evropskih skladov.
Izbor partnerjev mreže	Dogovor med partnerji o pogojih sprejema v mrežo 'Kulinarčnih 9' Vsak od 9:

⁸² Do leta 2001 je vsako podjetje posebej odprlo vrata v mesecu septembru in se predstavilo obiskovalcem. Časovno konkuriranje in stroški so jih povezali. S sinergičnimi učinki dosegajo danes več kot 20 krat večji obisk, kot prej.

⁸³ Vseh 9 ponuja odlične degustacije, ogledne in kulinarčna doživetja v nemškem in angleškem jeziku. Pri Zotterju je moč z avdiovodnikom spremljati proces proizvodnje čokolade in čokoladnih produktov v devetih jezikih (nemško, angleško, slovensko, češko, madžarsko, italijansko, francosko, špansko in rusko).

⁸⁴ Tako lahko pri Vulcano kupite čokolado Zotter, kise in žganja Gölless, Fink's delikatese, vina Eibel in Neumeister ter produkte številnih drugih manjših ponudnikov, predvsem kmetij z bio oziroma eko pridelavo.

	<p>.Ima večletno tradicijo poslovanja; .Zagotavlja odlično kakovost v svoji stroki; .Ima lastno ažurirano spletno stran in tiskane materiale na katerih ponuja inovativno ponudbo (degustacije, delavnice, prireditve, recepte idr.); .Zaposluje odlične animatorje in vodnike degustacij; .Ponuja odlična kulinarična in druga doživetja in užitke v tehnično dovršenih ambientih; .Skrbi za kulinarično vzgojo vseh generacij; .Je izjemno inovativen in kreativen v svoji stroki.</p>
Razvoj mreže	<p>Sinergični učinki: .Skupno nastopanje (na spletni strani, v brošurah) za večjo prepoznavnost v Vulkano regiji; .Bolje organizirano in cenejše komuniciranje s ciljnim skupinami obiskovalcev; .Skupno zastopanje podobnih interesov – so močnejši partner pri pogajanjih; .Spodbujanje lokalne ekonomije – veliko delovnih mest neposredno in posredno; .Nove zaposlitve za mlade in podjetne ideje ter ženske in težje zaposljive ciljne skupine; .Regionalno dodana vrednost - tiho znanje.</p>
Vizija mreže	<p>Med pozitivne strani povezovanja 'Kulinaričnih 9' tudi v bodoče lahko štejemo: .skrb, da imajo regionalna gostinska podjetja možnost uporabe najboljših sestavin, .spodbujanje trajnostnega razvoja regije, saj kažejo dober zgled in so s tem podpora lokalnim podjetjem, .omogočanje dodatnega prihodka kmetom, vinogradnikom, sadjarjem, čebelarjem, sirarjem idr., .skrb za stalno kakovosti sestavin – popolna zanesljivost in dokazljivost, .spodbujanje integritete znamke Kulinarisches Vulkandland ter regionalne in nacionalne ozaveščenosti o območju, .skrb za aktivno trženje regije na lokalnem, regionalnem, nacionalnem nivoju, .zagotavljanje zgodb z izvirnostjo, dokazljivostjo in kakovostjo, .spodbujanje pozitivnega doživljanja regionalne hrane in pijač, .omogočanja večje prepoznavnosti kulinaričnim in vinskim delavnicam in enogastronomskim turam v regiji, .spodbujanje novih podjetniških iniciativ kot 'outsourcing' podjetij, .idr. S tem, ko drugi ponudniki (predvsem gostinski ponudniki) uporabljajo v svojih procesih produkte '9' in o tem pišejo na svojih spletnih straneh in v drugih medijih, jim zagotavljajo gratis promocijo in še večjo prepoznavnost.</p>
Število obiskovalcev	200.000
Število zaposlenih	200
Pomen v destinaciji	Ca. 200 družin direktno in indirektno odvisnih od mreže
Številke	<p>.200.000 obiskovalcev letno .43.800 nočitev (200 postelj x 0,6 % x 365 dni) .12.500 stacionarnih gostov (3,5 dni) .dnevna potrošnja obiskovalca povprečno 60 EURO .dnevna potrošnja gosta povprečno 150 EURO .200 zaposlenih</p>
Dohodek, ki ga ustvari mreža	<p>Letna ocenjena uspešnost Kulinaričnih 9: .200.000 obiskovalcev x 60 EURO = 12,000.000 EURO .43.800 nočitev x 150 EURO = 6,570.000 EURO+ .Prodaja proizvedenih dobrin (Zotter, Vulcano, Gölles, Fink, Neumeister...) = cc 40,000.000 EURO</p>
Delež dohodka v regiji glede na vse dohodke	Težko oceniti

V Tabeli 28 je predstavljena simulacija dveh turističnih produktov, na osnovi katerih je bila ovrednotena finančna slika mreže v regiji 'Steirisches Vulkanland'.

Tabela 28: Simulacija turističnega produkta v regiji 'Steierisches Vulkanland'

3 dnevni obisk regije 'Steierisches Vulkanland' pri Kulinaričnih 9	Dnevni izlet regije 'Steierisches Vulkanland' pri kulinaričnih 9
.1 dan: ogled in zajtrk v Bad Blumau, ogled Riegersburga, kosilo pri Weingut Eibl, ogled in degustacija pri Göllesu, večerja in nočitev v Genusshotelu Riegersburg .2. dan: ogled mlina in oljarne Berghofer, kosilo in degustacija Haberls & Fink, ogled, namestitev, večerja na gradu Kapfenstein .3. dan: ogled in degustacija Fleischwaren-Manufaktur Vulcano, ogled in degustacija Zotter Schokoladen Manufaktur & Theater, degustacija in večerja pri Weingut & Saziani Neumeister .Povprečno 150 EUR na dan – 100 PP in 50 degustacije in kosila v regiji	.ogled Genusshotel Riegersburg in zajtrk .na Riegersburg z vzpenjačo .degustacija pri Haberl & Finks Delikatesen .degustacija in ogled kisarne in žganjarne Gölles .ogled in degustacija Fleischwaren-Manufaktur Vulcano .ogled in degustacija Zotter Schokoladen Manufaktur & Theater, .degustacija in večerja pri Weingut & Saziani Neumeister .82 EUR ostane v regiji

Tako ocenjujemo, da 'Kulinaričnih 9' ustvari oziroma prinese v območje okrog 40 milijonov evrov letno.

2.9.3 Skupne ugotovitve

Turistično območje Solčavsko (TOS) je zaokroženo območje alpskih vrhov, gozdov, trat in dolin, kjer kleni Solčavani že stoletja sobivajo z naravo, ki so jo bili zelo zgodaj pripravljene deliti z obiskovalci in gosti iz drugih krajev in držav. Bogastvo narave in kulturne dediščine omogoča razvoj turistične dejavnosti, ki poudarja ohranjeno naravno in ekološko neobremenjeno okolje in Solčavane. Gostoljubni in komunikativni domačini dajejo tej varni, prijazni, družinski počitniški destinaciji posebno noto. Bivanje na gorskih kmetijah, ki so usmerjene v ekološko kmetovanje in svojo osnovno dejavnost dopolnjujejo s številnimi drugimi, zanimivimi za turizem, je največji magnet Solčavskega. Iz teh varnih zavetij se planinci, pohodniki, sprehajalci, občudovalci narave idr. odpravljajo po urejenih poteh in se ustavljajo na planinskih kočah in domovih, kjer si privoščijo odlično gobovo juho z ajdovimi žganci, kislom mleko, borovničev zavitek, štruklje in še kaj. Za povezovanje ponudnikov skrbita TIC Solčava in TIC Logarska dolina, ki v turistično ponudbo vključujeta aktivnosti številnih solčavskih društev in specifična znanja posameznikov kot turističnih vodnikov, etno-animatorjev, dramskih igralcev ali le pripovedovalcev avtohtonih solčavskih zgodb. S Centrom Rinka so vsi ti umetniki, obrtniki in rokodelci dobili svoj center srečavanja, izmenjave mnenj, kulturnega izražanja in prodaje odvečnih pridelkov s kmetij in izdelkov delavnic različnih mojstrov. Največja pridobitev za turiste je stalna razstava z imenom 'Solčavsko – sprehod v naročje Alp', ki obiskovalca popelje na sprehod iz pra-bivališča v hišo, na dvorišče k lesu in ovcam, v gozd, k potoku, na gorsko trato, do skal in v gore, izjemno zanimiva je pa tudi za domačine.

Z dokumentom Strategija trajnostnega razvoja TOS (STRTOS) 2011-2015 bo Solčavsko pridobilo: (i) posnetek stanja Solčavskega v letu 2010, (ii) vizijo sistematično načrtovanega in izvajanega trajnostnega razvoja turizma za obdobje 2011-2015 in načrt managementa turistične infrastrukture na Solčavskem, s pogledom na Solčavsko leta 2020.

V Viziji trajnostnega razvoja TOS (VTRTOS) 2011-2015 bo: (i) predstavljena organiziranost TOS z naborom inovativnih podjetniških idej, s čimer bo spodbujena podjetniška klima in z njo malo podjetništvo, (ii) predstavljena vizija razvoja turistične infrastrukture TOS, in spodbujen sodelujoč med sektorski pristop pri reševanju skupnih problemov, (iii) spodbujeno povezovanje (mreženje) deležnikov Solčavskega v horizontalnih in vertikalnih mrežah za oblikovanje dobaviteljskih verig nepozabnih zelenih produktnih tržnih kombinacij, (iv) oblikovan mehanizem marketinških aktivnosti za celovito načrtovanje, implementiranje in spremljanje turistične dejavnosti na Solčavskem, (v) spodbujeno sodelovanje za skupne nastope in skupne priložnosti, ki se nanašajo tudi na izgradnjo turistične infrastrukture, njeno učinkovito uporabljanje ter zagotovljena pomoč pri pridobivanju razvojnih sredstev in pri realizaciji podjetniških idej, vključno z dopolnilnimi dejavnostmi (usposabljanje, izobraževanje, svetovanje); (vi) izpostavljen management obiska, ki bo zagotavljal ohranjenost območja tudi za naše naslednike ter (vii) monitoring vseh aktivnosti v TOS s katerimi upravlja Zavod Rinka ter notranja in zunanja evalvacija uspešnosti managementa.

V načrtu managementa turistične infrastrukture Solčavskega (NMTIS) 2011-2015 bo opredeljeno coniranje turistične infrastrukture z vzpostavitvijo mrež, registrov in standardov, ki jih bo Zavod Rinka upravljal in izvajal nad njihovo uporabo monitoring.

Vse to za dobrobit in blaginjo Solčavanov danes in jutri ter obiskovalcev / gostov, ki jih želimo na Solčavskem.

3 VIRI IN LITERATURA

Anko, B., Anteric, M., Richard, C., Koščak, M., Lenar, A., Mitchell, I., Slapnik, M., (2007). Študije o Solčavskem 1932 – 2007. Solčava: Občina Solčava in Logarska dolina d.o.o.

Anko, B., Bogataj, N., Mastnak, M., (2009). Berilo o trajnosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

ARSO – Agencija RS za okolje. Seznam širših zavarovanih območij. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/SeznamParkov.htm> (26. 5. 2011).

Berghofer-muehle. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.berghofer-muehle.at/> (16. 6. 2011).

Bogataj, J., (1992). Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba.

Weingut und Winzerei Eibel. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.eibel.at/> (20. 6. 2011).

Excerpt of the Interim Update of the UNWTO World Tourism Barometer. [Online]. Dosegljivo na:

http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom11_iu_april_excerpt.pdf

(22. 3. 2011).

Finks-Haberl. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.finks-haberl.at/> (20. 6. 2011).

Gabršek, I. 1880. Popotnik o Solčavanih.

Genusshotel Riegersburg. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.hotel-riegersburg.at/> (20. 6. 2011).

Gerl, T., (2004). Načela varstva naravne dediščine na primeru Krajinskega parka Logarska dolina, magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.

Goelles, Schnapsbrennerei und Essigmanufaktur. [Online]. Dosegljivo na: www.goelles.at (10. 6. 2011).

Harmel, M., Stritih, J., Prašnikar, D., Ogrin, M., (2011). Analiza možnosti za ustanovitev regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe. [Online]. Dosegljivo na: (<http://www.ksa.si/page.asp?pID=452>). (20. 3. 2011).

Kocbek, F., (1926). Savinjske Alpe. Celje: Savinjska podružnica.

Krajevni leksikon Dravske Banovine iz leta 1937. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.zape.si/srd/pdf/ldb.pdf> [15.4.2011]

Kulinarisches Vulkanland. [Online]. Dosegljivo na: <http://reservierung.kulinarisches-vulkanland.at/index.php/reservation> (22. 6. 2011).

Lešnik Štuhec, T., (2009). Ugotavljanje zadovoljstva med obiskovalci slovenskih ZO z upravljavcem, Ljubljana: Slovenska turistična organizacija.

Lešnik Štuhec, T., (2011). Oblikovanje in empirično preverjanje sprejemljivosti modela upravljanja vpliva uporabnikov zavarovanih območij, doktorska disertacija. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.

Lenarčič, M., Orešnik, M., (1995). Krajinski park Logarska dolina, Solčavsko. Nazarje: Epsi, d.o.o.

Logarska dolina. [Online]. Dosegljivo na: www.logarska-dolina.si. (1. 6. 2011).

Lokalna razvojna strategija za zgornjo Savinjsko dolino (občine Mozirje, Nazarje, Gornji Grad, Rečica ob Savinji, Ljubno. Luče, Solčava). LAS, Društvo za razvoj podeželja Zgornje Savinjske doline, julij 2008.

Meze, D., (1980). Hribovske kmetije v Gornji Savinjski dolini po letu 1967, geografski zbornik, Ljubljana.

Neumesiter. [Online]. Dosegljivo na:

http://www.neumeister.cc/home/front_content.php. (12. 6. 2011).

Občina Solčava. Predstavitev občine Solčava. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.solcava.si/predstavitev.php> (10. 6. 2011).

Območni razvojni program Savinjsko-Šaleške regije za obdobje 2007 – 2013, Savinjsko-šaleška območna razvojna agencija, Mozirje, september 2006.

Potočnik Slavič, I., (2009). Socialni kapital na slovenskem podeželju, 16s.

Predhodne usmeritve za ohranjanje narave za pripravo strokovnih podlag prostorskih aktov občine Solčava ZRSVN, OE Celje, oktober 2006.

Ramovš, A., (1990). Krajinska zgradba, nastanek in razvoj. V: Zgornja Savinjska dolina vodnik. Nazarje: EPSI str. 8 – 25

RPP LLS – Razvojni program podeželja za občine Ljubno, Luče, Solčava 2007-2013. (2006). [Online]. Dosegljivo na:

http://www.zavod-savinja.com/files/RAZVOJNI_PROGRAM_PODEZELJA-predlog.pdf (25. 5. 2011).

Regionalni razvojni program Savinjske regije 2007-2013, Regionalna razvojna agencija Celje, Celje.

Schloss Kapfenstein. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.schloss-kapfenstein.at/> (10. 6. 2011)

Schokoladen Manufaktur Zotter. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.zotter.at/> (10. 6. 2011).

Solčavsko. [Online]. Dosegljivo na: www.solcavsko.info. (1. 6. 2011).

SURS – Statistični urad RS. Občine v številkah. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebina.aspx?ClanekNaslov=PrebivalstvoStevilo> (26.5.2011)

Štruclj, A., (2005). Visokogorske kmetije v trajnostnem razvoju Solčavskega, diplomska naloga. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru.

Upravna enota občine Mozirje. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.solcava.si/predstavitev.php> (1. 5. 2011).

Vavdi, F., (2006). Čari ob Solčavski panoramski cesti, diplomska naloga. Maribor: Višja strokovna šola za gostinstvo Maribor.

Velkavrh, A., (1990). Podnebje. V: Zgornja Savinjska dolina vodnik. Nazarje: EPSI str. 29 – 34.

Vider, A., (2004). Solčava, Zapiski o Solčavi in njeni okolici. Solčava: Občina Solčava.

Vršnik, J., (2005). Preproste zgodbe s solčavskih planin. Celje: Mohorjeva družba.

Vulkanoland. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.vulcano.at/> (10.6. 2011).

Walsertal. [Online]. Dosegljivo na: www.walsertal.at. (1. 5. 2011).

Zadruga Solčava. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.zadruga-solcava.si/> (10. 5. 2011).

PRILOGE

Priloga 1	Naravne vrednote na Solčavskem	106
Priloga 2	Zavarovana območja na Solčavskem	110
Priloga 3	Posebna varstvena območja na Solčavskem	111
Priloga 4	Logarska dolina in Robanov kot	112
Priloga 5	Naravne vrednote na Solčavskem urejene za obisk	113
Priloga 6	Poselitev in življenje na Solčavskem	116
Priloga 7	Štorije Frana Kocbeka	118
Priloga 8	Opredelitev Solčave v Krajevnem leksikonu Dravske banovine iz leta 1937	125
Priloga 9	Zgodovina Solčave in Luč	128
Priloga 10	Sakralna kulturna dediščina na Solčavskem	131
Priloga 11	Etnografska kulturna dediščina na Solčavskem	133
Priloga 12	Stalne zbirke in razstave na Solčavskem	134
Priloga 13	Krajska struktura posebej pomembna za ohranjanje značilne podobe LD	136
Priloga 14	Domačija na Matkovem	138
Priloga 15	Pastirske stavbe na Solčavskem	140
Priloga 16	Macesnikov hlev	142
Priloga 17	Oblačila in obutev na Solčavskem	143
Priloga 18	Šege in navade Solčavanov	145
Priloga 19	Zabava ob nedeljah in praznikih na Solčavskem	149
Priloga 20	Prehrana Solčavanov	150
Priloga 21	Kulinarične posebnosti Solčavskega	152
Priloga 22	Planinsko društvo, Lovska družina in Ribiško društvo	154
Priloga 23	Društva na Solčavskem	155
Priloga 24	Jezersko Solčavska ovca	158
Priloga 25	Urejanje parkovne infrastrukture v Logarski dolini	159
Priloga 26	Turistična ponudba na Solčavskem – Turistične kmetije na Solčavskem	161
Priloga 27	Turistična ponudba na Solčavskem – Zasebne sobe na Solčavskem	165
Priloga 28	Turistična ponudba na Solčavskem – Hotel, penzioni in gostišča na Solčavskem	166
Priloga 29	Turistična ponudba na Solčavskem – Apartmaji na Solčavskem	167
Priloga 30	Turistična ponudba na Solčavskem – Izletniške kmetije na Solčavskem	168
Priloga 31	Turistična ponudba na Solčavskem – Gostilna, kiosk na Solčavskem	169
Priloga 32	Turistična ponudba na Solčavskem – Planinske kočje in domovi na Solčavskem	170
Priloga 33	Turistična ponudba na Solčavskem – Drugi turistični ponudniki na Solčavskem, objekti zaprtega tipa	172
Priloga 34	Programi za organizirane skupine gostov / obiskovalcev Solčavskega	173
Priloga 35	Socialno-demografske značilnosti anketiranih Solčavanov	176
Priloga 36	Turistično povpraševanje v obdobju od 2003 do 2010	177
Priloga 37	Analiza rezultatov Raziskave slovenskih ZO, primerjava TNP in KPLD v letu 2009	185
Priloga 38	Poročilo o delovanju TIC Logarska dolina d.o.o. od leta 2000 do 2008	191
Priloga 39	Razvoj turizma v Logarski dolini v obdobju od 1992 do 2008	192
Priloga 40	SWOT analiza občine Solčava znotraj treh občin (Ljubno, Luče, Solčava) Zgornje Savinjske doline	195
Priloga 41	SWOT analiza razvoja na Solčavskem – prednosti	199
Priloga 42	SWOT analiza razvoja na Solčavskem – slabosti	199
Priloga 43	SWOT analiza razvoja na Solčavskem – priložnosti	200
Priloga 44	SWOT analiza razvoja na Solčavskem – nevarnosti	200
Priloga 45	Svetovna turistična statistika in trendi turističnega razvoja	201
Priloga 46	Benchmark analiza – Grosses Walsertal	202
Priloga 47	Benchmark analiza – Steirisches Vulkanland	204

Priloga 1

Naravne vrednote na Solčavskem

Tabela: Pregled naravnih vrednot po Pravilniku o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04)

Ident. št.	Ime	Kratka oznaka	Zvrst	Status
260 V	Robanov kot	Gorska ledeniška dolina v Savinjskih Alpah	geomorf, ekos	NVDP
269 V	Savinja s pritoki	Levi pritok Save pri Zidanem mostu	hidr, geomorf, ekos	NVDP
279	Palenk – slapišče	Slapišče na Palenku, levem pritoku Savinje, v Logarski dolini	geomorf, hidr	NVDP
281	Rinka	Slap pri izviru Savinje v Logarski dolini	geomorf, hidr	NVDP
283	Škaf v Matkovem kotu	Nivalna oblika v Matkovem kotu	hidr, geomorf	NVDP
295	Solčavska tisa	Stara tisa na Hribu nad Solčavo	drev	NVDP
405 V	Matkov kot	Ledeniška dolina v Zgornji Savinjski dolini	geomorf, ekos	NVDP
406 V	Logarska dolina	Ledeniška dolina v povirju Savinje v Savinjskih Alpah	geomorf, ekos	NVDP
407	Podolševske pečine	Strme stene nad levim bregom Savinje in Jezere pod Olševo	geomorf	NVLP
410	Raduha	Raduški kras	geomorf, (bot, ekos)	NVDP
415 V	Olševa	Izrivna struktura v periadriatski tektonski coni	geomorf, geol	NVDP
416	Planjava – melišče	Melišče pod severno steno Planjave, rastišče lepega čveljca (<i>Cypripedium calceolus</i>)	geomorf, bot	NVLP
417	Okrešelj	Krnica v Kamniško - Savinjskih Alpah z zanimivo floro	geomorf, bot	NVLP
418 V	Strelovec – Krofička	Greben nad vzhodno stranjo Logarske doline z zanimivo floro	geomorf, bot	NVLP
426 V	Matkov kot - Logarska dolina - gozdni rezervat	Gozdni rezervat na grebenu med Logarsko dolino in Matkovim kotom	ekos	NVDP
427	Klemenškova planina	Gozdni rezervat v Logarski dolini	ekos	NVDP
428 V	Robanov kot - gozdni rezervat	Gozdni rezervat v Robanovem kotu	ekos	NVDP
432	Robnikove peči - gozdni rezervat	Gozdni rezervat pod slemenom med Raduho in Olševo	ekos	NVDP
451	Račka zijalka	Jama na levem bregu Savinje v Robanovem Kotu	geomorfp	NVDP
475	Savinja – izvir	Izvir Savinje v Logarski dolini	hidr	NVDP
476	Jezera – izvir	Izvir Jezere, levega pritoka Savinje, v Matkovem kotu	hidr	NVLP
494	Icmanikova planina – smreka	Smreka na Icmanikovi planini v Logarski dolini	drev	NVLP
498	Račnikova bukev	Bukev jugovzhodno od domačije Račnik v Robanovem Kotu	drev	NVLP
503	Železna voda	Mineralni vrelec pod Olševo	hidr, geol	NVDP
562	Savinjsko sedlo - Križ – okno	Okno v spodnjem delu severnega grebena Koroške Rinke med Križem in Savinjskim sedlom	geomorf	NVLP
563	Štajerska Rinka - konglomeratni stolp	Skalni osamelec na Štajerski Rinki	geomorf	NVLP
931	Matkovo okno	Naravno okno v grebenu med Matkovim kotom in Logarsko dolino	geomorf	NVDP
932	Veliki skok - slap	Krniški slap na zgornjem koncu Robanovega kota	geomorf, hidr	NVDP
980	Menih	Skalni osamelec pod steno Turske gore	geomorf	NVLP
1093	Sod brez dna	Naravno okno na poti Kotlič - Turska gora	geomorf	NVLP
1098	Račka Vrata	Naravni most v zahodni steni Raduhe	geomorf	NVDP
1109	Brana – naravno okno	Naravno okno v grebenu Brane	geomorf	NVLP
1421	Palenk - soteska	Soteska potoka Palenk, levega pritoka Savinje, v	geomorf, hidr	NVLP

Ident. št.	Ime	Kratka oznaka	Zvrst	Status
		Logarski dolini		
1424	Okno v Luknji	Naravno okno na Zabrožnici	geomorf	NVLP
1552	Skok - slap v Podolševi	Slap na potoku Klobaša, levem pritoku Savinje, pod Robnikovo domačijo v Podolševi	hidr	NVLP
1553	Hribarska (Huda) zijalka v Hudi peči	Jama v Podolševi	geomorfp	NVDP
3716	Covnikovo barje	Barje pri domačiji Covnik ob cesti na Pavličevo sedlo	ekos	NVLP
3775	Robnikovo pečovje	Slikovite prepadne stene, nahajališče fosilov vzhodno od Olševe	geol, geomorf	NVLP
4305	Matkov kot - nahajališče apnenca	Nahajališče silurskega apnenca v kamnolomu severovzhodno od domačije Žibovt v Podolševi	geol	NVDP
5324	Ravenska Kočna	Tipično ledeniško preoblikovana gorska dolina v obliki črke U, od Planšarskega jezera proti jugu, pod Češko koč	geomorf	NVLP
5418	Kotlič	Vrh med Brano in Tursko goro v Savinjskih Alpah	bot, geomorf	NVLP
5503	Rjava peč	Zijalka pod severno steno Planjave	geomorfp	NVDP
6067	Klobaša s pritoki	Levi pritok Savinje s pritoki na zahodnem pobočju Raduhe	hidr, ekos	NVLP
6073	Golica v krejdi	Golica v Kotu nasproti Logarjeve planine	geomorf, bot	NVLP
6074	Spodmol pri Luknji	Spodmol v apnenčasto brečastem grebenu nad Logarsko dolino	geomorfp	NVDP
6075	Brložniška čer	Čer v levi ledeniški moreni pod Zabrožnico	geomorf	NVLP
6076	Brložniški dedec	Skalni osamelec v desni ledeniški moreni pod Zabrožnico	geomorf	NVLP
6077	Brložniška votlina	Votlina v steni, preko katere pada slap Rinka	geomorfp	NVDP
6078	Brložnica - slapovi	Slapovi na potoku, ki izvira v Brložniški votlini	geomorf, hidr	NVLP
6080	Gradišnikovi lipi	Lipi pri domačiji Gradišnik nad Matkovim kotom	drev	NVLP
6083	Vršaj pod Rastkami	Fosilni vršaj pod Icmanikovo pečjo v Solčavi	geomorf	NVLP
6084	Na razpotju – balvan	Ledeniški balvan na levi strani Ivovca, desnega pritoka Savinje v Logarski Dolini	geomorf	NVLP
6085	Ivovec – polje balvanov	Ledeniški balvani na levem bregu Ivovca, desnega pritoka Savinje v Logarski dolini	geomorf	NVLP
6086	Spodmol pod tunelom	Spodmol v Logarski dolini	geomorfp	NVDP
6087	Slap pod tunelom	Slap pod Klemenškovo planino v Logarski dolini	geomorf, hidr	NVLP
6088	Slapova pod Zakronjem	Slapova med Zakronjem in Spodnjim Pavlinovim Koglom v Logarski dolini	geomorf, hidr	NVLP
6089	Plesnikov brest	Brest na travniku pri Plesnikovi domačiji v Logarski dolini	drev	NVLP
6090	Jezera	Potok v Matkovem kotu, levi pritok Savinje	hidr	NVDP
6091	Jezera - balvan	Balvan na desnem bregu Jezere, levem pritoku Savinje	geomorf	NVLP
6092	Logar - polje balvanov	Polje ledeniških balvanov severno od Logarja v Logarski dolini na sotočju Črne in Jezere	geomorf	NVLP
6093	Klemenča jama – macesna	Macesna na Klemenči jami nad Logarsko dolino	drev	NVLP
6094	Ivovec – slap	Slap na potoku Ivovec, desnem pritoku Savinje v Logarski dolini	geomorf, hidr	NVLP
6095	Logarjeva lipa	Lipa na vhodu v Logarsko dolino	drev	NVLP
6096	Sušica	Potok nad desnim bregom Savinje v Logarski dolini	hidr	NVLP
6097	Rastovski skok	Slap na Rastovškem grabnu, desnem pritoku Savinje v Logarski dolini	hidr	NVLP
6099	Dedec s čepico	Skalni osamelec nad Logarsko dolino	geomorf	NVLP
6100	Za Ogradcem – okno	Okno v brečasti steni in brečasti čok v Logarski dolini	geomorf	NVLP
6101	Orlovo gnezdo –	Spodmol pri Orlovem gnezdu pri slapu Rinka	geomorfp	NVDP

Ident. št.	Ime	Kratka oznaka	Zvrst	Status
	spodmol			
6102	Zaspani hriber - naravni okni	Naravni okni v previsni stopnji iz breče pod Okrešljem	geomorf	NVLP

Vir: ZRSVN OE Celje.

Tabela 2. 4: Pregled naravnih vrednot – jam (po Pravilniku o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot, Uradni list RS, št. 70/06)

Ident. št.	Ime	Kratka oznaka	Zvrst	Status	Režim vstopa
40635	Macesnikova zijalka	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
40465	Rački pekel	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
40634	Potočka zijalka	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	2
41291	Šikančeva zijalka	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
42837	Zijalka pod W steno Križevnika	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
42838	Zijalka v Stolpiču	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
43540	Luknja pod Platami	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
43934	Klemenškov pekel	Jamski sistem, Jama z občasnim tokom	geomorfp	NVDP	3
43995	Brezno pod Durcami	Brezno	geomorfp	NVDP	3
43996	Sivcova luknja	Jama z breznom in etažami, poševna jama	geomorfp	NVDP	3
44214	Golerjev pekel	Jamski sistem, Jama stalni ponor	geomorfp	NVDP	3
44251	Strelški pekel	Brezno	geomorfp	NVDP	3
44603	Spodnja Vranička zijalka	Jama stalni izvir	geomorfp	NVDP	3
44604	Zgornja Vranička zijalka	Jama stalni izvir	geomorfp	NVDP	3
44605	Zijalka nasproti Ribče peči	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
45015	Brezno pod Ojstrcem	Brezno	geomorfp	NVDP	3
45016	Haudejeva razpoka	Brezno	geomorfp	NVDP	3
45164	Brezno Bavaria	Poševno ali stopnjasto brezno	geomorfp	NVDP	3
45165	Jama pod Tolsto pečjo	Jama z breznom in etažami, poševna jama	geomorfp	NVDP	3
46376	Jama nad Klemenčo kočjo	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
46377	Jama pri studencu	Spodmol, kevdrč	geomorfp	NVDP	3
46531	S.V. R5	Brezno	geomorfp	NVDP	3
46953	Fidova zijalka	Spodmol, kevdrč	geomorfp	NVDP	3
47322	Dragotinovo brezno na Molički peči	Brezno s snegom	geomorfp	NVDP	3
47342	Brezno nad Krvavo pečjo	Brezno	geomorfp	NVDP	3
47607	Perkova jama 3	Jama z breznom in etažami, poševna jama	geomorfp	NVDP	3
47608	Perkova jama 1	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
47609	Perkova jama 4	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
47610	Perkova jama 5	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
47611	Spodmol pod Šolnom	Spodmol, kevdrč	geomorfp	NVDP	3
47615	Ložekarjeva jama	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
47804	Perkova jama 2	Vodoravna jama	geomorfp	NVDP	3
47932	Johanino brezno	Brezno	geomorfp	NVDP	3
47933	Matkova razpoka	Jama z breznom in etažami, poševna jama	geomorfp	NVDP	3
48186	Mrzla luknja pod	Brezno s stalnim ledom	geomorfp	NVDP	3

	Raduho			
--	--------	--	--	--

Vir: ZRSVN OE Celje.

Opomba:

Okrajšave režimov vstopa pomenijo:

2 - odprta jama z nadzorovanim vstopom,

3 – odprta jama s prostim vstopom.

Tabela: Pregled predlaganih naravnih vrednot

Evid. št.	Ime	Kratka oznaka	Zvrst	Status
p-47	Logarska dolina – brin	Brin na Plesnikovi ravni v Logarski dolini	drev	pNVLP
p-48	Bela – potok s pritoki	Desni pritok Savinje pri Rogovilcu	hidr, geomorf	pNVLP
p-49	Rastovčki graben	Desni pritok Savinje pri Juvaniji v Logarski dolini	hidr, geomorf	pNVLP
p-50	Palenkov graben	Desni pritok Savinje pri Plestju v Logarski dolini	hidr, geomorf	pNVLP
p-51	Pastirkov graben	Levi pritok Ložekarjevega grabna pri Ribči peči v Logarski Dolini	hidr, geomorf	pNVLP
p-52	Ložekarjev graben	Levi pritok Jezere pri Lamotju v Logarski Dolini	hidr, geomorf	pNVLP
p-53	Jurčef – potok s pritoki	Levi pritok Savinje v Solčavi	hidr, geomorf	pNVLP
p-54	Globovšek - potok	Levi pritok Savinje zahodno od Pečnika pri Solčavi	hidr, geomorf	pNVLP
p-55	Lašek – potok s pritoki	Levi pritok Savinje pri Lašekarju v Solčavi	hidr, geomorf	pNVLP
p-56	Suhadolski graben s pritoki	Levi pritok Savinje pri Suhadolniku v Robanovem Kotu	hidr, geomorf	pNVLP
p-57	Jerčetov kir	Potok pod Belskimi stenami, desni pritok Savinje v Robanovem Kotu	hidr, geomorf	pNVLP
p-58	Gašpričev graben	Desni pritok Savinje pti Gašpriču v Robanovem Kotu	hidr, geomorf	pNVLP
p-59	Suhelj s pritoki	Desni pritok Savinje pri Spodnjem Icmaniku v Solčavi	hidr, geomorf	pNVLP
p-60	Kisla voda – potok s pritoki	Levi pritok Savinje pri Klemenšku v Logarski Dolini	hidr, geomorf	pNVLP
p-69	Klobaša s pritoki	Levi pritok Savinje pri Blažiču v Solčavi	hidr, geomorf	pNVLP

Vir: ZRSVN OE Celje.

Tabela: Območje pričakovanih naravnih vrednot

Zap. št.	Ime	Kratka oznaka
1.	Območje karbonatnih kamnin	Pretežni del območja občine Solčava je zgrajeno iz karbonatnih kamnin, kjer lahko pričakujemo odkritja novih podzemnih geomorfoloških tvorb (jame, brezna).

Vir: ZRSVN OE Celje.

Namen opredelitve območij pričakovanih naravnih vrednot je spremljanje posegov v naravo, zlasti zemeljskih del, pri katerih obstaja velika verjetnost odkritja novih naravnih vrednot, predvsem geoloških in podzemeljskih geomorfoloških. Namen spremljanja zemeljskih del je odkrivanje, zagotavljanje dokumentiranja, vrednotenje in ohranjanje na novo odkritih naravnih vrednot.

Priloga 2

Zavarovana območja na Solčavskem

Tabela: Pregled zavarovanih območij na Solčavskem

Zap. št.	Ime	Status	Uradna objava
1.	Logarska dolina	KP	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Mozirje (Uradni list SRS, št. 27/87)
2.	Robanov kot	KP	-II-
3.	Savinja od izvira do Ljubnega	NS	-II-
4.	Slapišče Palenk	NS	-II-
5.	Slap Savinje (Rinka)	NS	-II-
6.	Solčavska tisa	NS	-II-
7.	Golarjev pekel	NS	-II-
8.	Klemenškov pekel	NS	-II-
9.	Železna voda pod Olševo	NS	-II-
10.	Račka vrata	NS	-II-
11.	Matkovo okno	NS	-II-
12.	Matkov škaf	NS	-II-
13.	Izvir Črne (Savinje)	NS	-II-
14.	Slap Skok v Podolševi	NS	-II-
15.	Soteska Palenka	NS	-II-
16.	Okno v Luknji	NS	-II-
17.	Melišče pod Planjavo	NR	-II-

Tabela: Predlagana zavarovana območja

Evid. št.	Ime	Kratka oznaka	Status
124	Karavanško – Kamniško-Savinjski regijski park	Območje predlaganega Karavanško-Kamniško-Savinjskega regijskega parka, obsega zraščeni geološki enoti Karavank in Kamniško – Savinjskih Alp. Kamninska sestava območja je zelo pestra, še posebej ob stiku obeh gorovij. Tu so prišle na dan številne magmatske in vulkanske kamenine. Območje je izjemno v geomorfološkem, hidrološkem in biološkem pogledu.	pRP

Opombe:

EVID. ŠT. je povzeta po nekdanjem obveznem republiškem izhodišču (Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana RS (Uradni list RS, št. 11/99, 4/03)

Priloga 3 Posebna varstvena območja na Solčavskem

Tabela: Pregled posebnih varstvenih območij – območja NATURA 2.000

Koda	Ime	Kratka oznaka	Status
SI5000024	Kamniško – Savinjske Alpe in Vzhodne Karavanke	Obsežno visokogorsko območje Kamniško-Savinjskih Alp, od najvišjih vrhov preko gorskih travnikov do obsežnih gozdnatih območij je življenjski prostor več ogroženih vrst ptic: <ul style="list-style-type: none"> - belka (<i>Lagopus mutus helveticus</i>) - črna žolna (<i>Dryocopus martius</i>) - divji petelin (<i>Tetrao urugalus</i>) - gozdni jereb (<i>Bonasa bonasia</i>) - koconogi čuk (<i>Aegolius funereus</i>) - mali skovik (<i>Glaucidium passerinum</i>) - planinski orel (<i>Aquila chrysaetos</i>) - ruševac (<i>Tetrao tetrix</i>) - sokol selec (<i>Falco peregrinos</i>) - triprsti detel (<i>Picoides tridactylus</i>) 	PosVO
SI3000108	Raduha	Vlažni presvetljeni gozdni robovi na jasah so življenjski prostor ogrožene vrste metulja črtastega medvedka (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>). Skalna pobočja, melišča in travišča pa so pomembna za ohranjanje redkih in ranljivih habitatnih tipov: <ul style="list-style-type: none"> - karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok, - alpinska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh, - dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi, - ilirski bukovi gozdovi, - ruševje z vrstama <i>Pinus mugo</i> in <i>Rhododendron hirsutum</i>. 	pPosV O
SI3000235	Olševa - borovja	Območje Olševe je življenjski prostor ogrožene živalske vrste črtastega medvedka (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>) ter pomembno za ohranitev ogroženih habitatnih tipov: <ul style="list-style-type: none"> - dinarskih gozdov rdečega bora na dolomitni podlagi (<i>Genisto januenisis-Pinetum</i>) in karbonatnih skalnatih pobočij z vegetacijo skalnih razpok. 	pPosV O
SI3000264	Kamniško – Savinjske Alpe	Območje Kamniško – Savinjskih Alp je življenjski prostor nekaj ogroženih rastlinskih in živalskih vrst: <ul style="list-style-type: none"> – Bertolonijeva orlica (<i>Aquilegia bertolonii</i>), – Zoisova zvončica (<i>Campanula zoysii</i>), – močvirski meček (<i>Gladiolus palustris</i>), – lepi čeveljc (<i>Cypripedium calceolus</i>), – navadni koščak (<i>Austropotambius torrentium</i>), – črtasti medvedek (<i>Callimorpha quadripunctat</i>); ter pomembno za ohranitev ranljivih in ogroženih habitatnih tipov: <ul style="list-style-type: none"> - jame, ki niso odprte za javnost, - karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok, - srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu, - karbonatna melišča od montanskega do alpskega pasu, - gorski ekstenzivno gojeni travniki, - alpinska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh, - alpske in borealne resave, - alpske reke in lesnata vegetacija s sivo vrbo (<i>Salix elegans</i>) vzdolž njihovih bregov, - alpske reke in lesnata vegetacija vzdolž njihovih bregov, - dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi, - ilirski bukovi gozdovi, - obrečna vrbovja, jelševja, in jesenovja (mehkolesna loka), - ruševje z vrstama <i>Pinus mugo</i> in <i>Rhododendron hirsutum</i>. 	pPosV O

Priloga 4

Logarska dolina in Robanov kot

Tabela: Širše zavarovani območji na Solčavskem – Logarska dolina in Robanov kot

	<p><i>Logarska dolina</i> (2.438 ha / 24,38 km²) je ena izmed najlepših ledeniških dolin v Evropi. Dolga je 9 km in v povprečju široka okrog 500 metrov. Poteka v smeri JZ-SV. Obroblja jo venec preko 2.000 metrov visokih vrhov s strmimi stenami: Ojstrica, Planjava, Brana, Turška gora, Rinke, Križ, Mrzla gora, Krnice. Morenski material, nekaj čelnih moren in ledeniški balvani kažejo na značaj koritaste ledeniške doline. Dolina je zgrajena večinoma iz apnencev, zaključuje se v mogočnem amfiteatru Okrešlja. Dolino so verjetno naselili že v 13. stoletju, danes pa še gospodarijo na štirih kmetijah, Logarjevi, Plesnikovi, Podbrežnikovi ter Ivanjškovi (35 prebivalcev). V sami Logarski dolini je zavarovanih 43 naravnih vrednot, je pa tudi ekološko pomembno območje in del območja Natura 2000. Med naravne vrednote spadajo: slapovi, skalni stolpi, votline, spodmoli, ledeniški balvani, drevesa izjemnih dimenzij (npr. Logarjeva lipa), flora in favna. Slap Rinka je najvišji znani prosto padajoči slap v Sloveniji (90 m). V parku so rastišča redkega lepega čoveljca, naše največje orhideje, uspevajo pa tudi nekatere endemične rastlinske vrste: julijska smiljka, škrlatni luk, kamniška ivanjščica ter drugih opaznih vrst npr. lepi jeglič, kranjska lilija idr. Na širšem območju Logarske doline gnezdi dva para planinskih orlov, dolina pa je tudi življenjski prostor sokola selca. Logarska dolina je bila leta 1987 zavarovana kot krajinski park (Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Mozirje). (MOP 2008 in http://www.logarska-dolina.si).</p>
	<p><i>Robanov kot</i> Ravno dno, strmi skalni bregovi in končna krnica oblikujejo eno izmed najlepših alpskih ledeniških dolin pri nas in v širšem prostoru Evrope. Posebno estetsko vrednost Robanovemu kotu (1.436 ha / 14,36 km²) dajejo strmi stožec Ojstrice, ki zapira dolino, skoraj navpične stene Krofičke na zahodu in greben od Moličke peči do Križevnika na vzhodu. Ledeniški sedimenti so razsejani po vsej dolini, posebej še na koncu, kjer se potok Bela izliva v Savinjo. Robanov kot je krajinska celota izjemne naravne vrednosti z množico pod in nadzemeljskih geomorfoloških objektov, zanimivim gozdnim sestavom in botaničnimi lokalitetami. Kmetije Roban, Govc, Vršnik in Haudej ji dajejo skladden kulturno-krajinski pečat. Že leta 1950 je bil zavarovan kot naravna znamenitost (Uradni list LRS, št. 7/50).</p>

Priloga 5

Naravne vrednote na Solčavskem urejene za obisk

Tabela: Slikovni prikaz in kratek opis naravnih vrednot urejenih za turistični obisk na Solčavskem

	<p>Igla (drugo) Nahaja se tik ob cesti, kakšne 3 km nad Lučami, kjer se svet zoži v kratko, a divjo sotesko in na desni strani že od daleč zagledamo imeniten skalni obelisk z zelo primernim imenom - to je Igla. Je okoli 40 metrov visok samotar, ki ga od matične stene loči 2 metra široka in več metrov visoka razpoka. Skozi to ozko špranjo, ki daje od daleč vtis ušesa igle, je vse do leta 1894, ko so tod zgradili cesto, vodila edina pešpot med Lučami in Solčavo.</p>
	<p>Matkov škaf Škaf v Matkovem kotu predstavlja svojevrstno naravno znamenitost. To je kraterju podoben snežni kotel, ki ga v spomladanskem času izdolbe močan, cca. 40 metrov visok slap. Dimenzije škafa so sicer odvisne od snežnih razmer, v povprečju pa je krater globok 10 do 20 metrov, širok pa od 20 - 30 metrov.</p>
	<p>Golica v krejdi Na golico v krejdi, ki kaže na geološka dogajanja v preteklosti, naletimo v kotu nasproti Planšarije Logarski kot. Golica, ki jo je razkril hudourniški Kotovec, (tako domačini pravijo zgornjemu toku Savinje do združitve z Jezero iz Matkovega kota) nam kaže, da je dolinsko dno v kotu pokrito z drobnnozrnatim gradivom, trdo zlepljenim z rdečerjavim lepilom, sestavljenim iz peska in sige. Gradivo je bilo pokrito z ledenikom, na kar kaže nanj naložena plast ledeniške morene. Po umiku ledenika je dno pokrilo jezero. To nam dokazuje debela plast pasovite gline.</p>
	<p>Polje ledeniških balvanov Balvani so majhne ali velike skale, ki jih ledenik prenese daleč od mesta, kjer so se odlomili od masiva.</p>
	<p>Potočka zijalka (jame) Potočka zijalka je jama, ki leži na nadmorski višini 1.700 metrov v jugozahodnem pobočju gore Olševe nad Logarsko dolino. Pred približno 20.000 do 40.000 leti - v kameni dobi, naj bi bilo tu središče tedanjih lovcev. Danes je tu pomembno arheološko in paleontološko najdišče. Izkopavanja so se pod vodstvom Srečka Brodarja (1893-1987) pričela leta 1928. Tu so bile najdene kosti več kot 40 različnih vrst živali (vključno s kostmi jamskega medveda), in orodje kamenodobnega lovca (130 kamnitih konic puščic).</p>
	<p>Fidova zijalka (jame) Fidova zijalka se nahaja nad gostiščem Firšt V Krznarjevih pečeh in je bila kar devet let dom in zatočišče lokalnega zdravilca in učenjaka Vida Strgarja – Fida. Med vojno so se v njej skrivali domačini. Ni urejena za turistične ogledе.</p>
	<p>Slap Palenk (slapovi) Slap Palenk zagledamo na desnem bregu doline, tik nad hotelom Plesnik in vilo Palenk. Slap pada preko razbite pečine z višinsko razliko 78 metrov. Mogočnega videza je predvsem ob deževju. Nad slapom je ozka soteska z nekaj izjemno slikovitimi slapovi. V zimskem času predstavlja slap atraktivno plezališče za ljubitelje plezanja v ledenih slapovih. Palenk je razglašen za naravni spomenik.</p>
	<p>Rastovski slap (slapovi) Slap, imenovan Rastovski skok, se nahaja na desnem pobočju Logarske doline v Logu. Potok, ki se napaja v pobočjih Strelovca in Krofičke, naleti skoraj že v dolini na prepadne skalne skoke, ki so visoke med 10 in 20 metri. Zanimiva je tudi kamnina, saj je bogata z okamenelimi ostanke, ki pričajo o življenju v daljni preteklosti.</p>

	<p>Izvir Savinje (izviri) Prvi izvir Savinje je nad slapom Rinka, na nadmorski višini 1.380 metrov. Ostalo povirno vodo dobi iz območja Okrešlja. Vodotok z imenom Kotovec v zgornjem toku teče, večji del leta pod prodom, vzdolž uravnane struge do spodnjega konca Logarske doline.</p>
	<p>Izvir Črne (izviri) Kmalu pod slapom Rinka voda ponikne in pride na dan zopet v spodnjem delu doline. Na površje privre zaradi neprepustnih werfenskih plasti in teče nato po temnih sedimentnih glinah, kar ji daje črno barvo. Od tu naprej teče po regulirani strugi vse do konca doline, kjer se zlije z Jezero, ki priteče iz Matkovega kota. Izvir Črne je razglašen za naravni spomenik.</p>
	<p>Izvir Kisle vode (izviri) Na izvir naletimo 50 metrih pod panoramsko cesto v eni izmed grap, ki jih prekinjajo strme stene Solčavskih peči. Voda je bogata z železom in ogljikovim dioksidom. Izvir je nastal ob tektonskem prelomu, ki loči Savinjske Alpe od Karavank. Železni vodi, ki je pitna, pripisujejo zdravilno moč in zdravilen vpliv na prebavne organe. Voda je specifična železova mineralna voda vrste Ca-Mg-HCO₃. Vsebuje železo in je bogata z ogljikovim dioksidom. Domačini jo imenujejo Krofičeva kislá voda. Nekdaj so jo uporabljali za preventivno zdravljenje ljudi in živali.</p>
	<p>Solčavska tisa (drevesa) Nahaja se na gozdnem robu kmetije Hribernik, zato jo v Solčavi imenujejo Hribrska tisa, nekateri tudi Solčavska tisa. Visoka je 13 metrov, v prsnem obsegu meri 340 cm (premer = 108,2 cm). Ocen starosti je bilo že veliko, gibljejo se med 700 in 1.00 leti. Krošnja je redka, elipsaste oblike s topo koničastim vrhom. Krošnja že deloma hira, deblo je pa še zdravo, enotno, z izrazitimi vejami v vrhu. Tisa je razglašena za naravno vrednoto državnega pomena, z izjemnim premerom je verjetno ena najdebelejših tis in zagotovo spada med najstarejša drevesa v Sloveniji.</p>
	<p>Logarjeva lipa (drevesa) Veliko krajinsko vrednost v Logarski dolini daje vsekakor tudi Logarjeva lipa, ki je tako rekoč simbol pogleda na dolino. Nanjo naletimo približno 300 m pred kmetijo v Logu na levi strani ceste. Lipa je zelo lepo raščena, v višino meri 24 metrov, obseg debela pa je 485 cm. Zaradi vrednosti, ki jo lipa ima, je od leta 1987 razglašena za naravni spomenik.</p>
	<p>Plesnikov brest (drevesa) Poleg Logarjeve lipe je nekakšen zaščitni znak panoramskega pogleda Logarske doline tudi gorski brest, ki raste v Plesti. Brest je visok 27 metrov, njegov obseg znaša v prsni višini 415 cm (premer = 132 cm). Krošnja je stožčaste oblike, zelo gosta z zaokroženim vrhom. Deblo je enotno in zdravo. Starost drevesa je ocenjena na 200 let. Gorski brest je zelo redko drevo v gozdovih Zgornje Savinjske doline, poleg tega ima drevo zaradi svoje lege tudi veliko krajinsko in estetsko vrednost. Zavarovano je kot naravna vrednota lokalnega pomena.</p>
	<p>Bulasti jesen (drevesa) Bulasti jesen se nahaja v spodnjem delu Naravoslovno-etnografske poti po Logarski dolini v bližini »olcarske bajte«.</p>
	<p>Brin velikan (drevesa) Raste na Plesnikovi ravni, v zgornjem delu naravoslovno etnološke poti, v bližini Doma planincev. Brin meri v višino 11 metrov, prsni obseg je 61 cm (premer = 19,4 cm). Oblika krošnje je stožčasta, je gosta, vrh pa je topo koničast. Ocenjena starost drevesa je 200 let. Brin v Logarski dolini je posebnost, saj je brin drugače grmovna vrsta in se redko razvije do drevesnih dimenzij.</p>

Macesen na Klemenči jami (drevesa)

Macesen raste v gozdu nad planinsko kočo na Klemenči jami, do njega vodi označena pot. Višina drevesa je 27,5 metrov. Prsni obseg meri 473 cm (premer = 150,6 cm). Krošnja se prične na višini sedmih metrov, je stožčasta in gosta do redka, je zdrava. Vrh je topo koničast. Deblo je v spodnjem delu močno odebeljeno (v mladosti se je upiral snežnim plazovom) in v notranjosti votlo. Njegova starost ni jasno določena, pripisujejo pa mu starost okoli 800 let. S svojim premerom spada med najdebelejše macesne v Sloveniji. Zavarovan je kot naravna vrednota lokalnega pomena.

Priloga 6 Poselitev in življenje na Solčavskem

Načrtna poselitev solčavskega območja je potekala med enajstim in sredino štirinajstega stoletja. Prvotno kolonizacijo je izvedla Gornjegrajska gosposka, ki so ji bili ti kraji upravno in sodno podrejeni. Glede na različne zgodovinske vire pa lahko sklepamo, da se je delna poselitev dogajala tudi s Koroške, na katero so Solčavsko vezale že prastare vezi, ki se še danes odražajo v značilnem solčavskem narečju.

Območje je posejano pretežno s samooskrbnimi kmetijami – »celki«. Edino strnjeno naselje je vas Solčava. Prvič se kraj imeni leta 1268 kot »silva Sulcpach«. Za Solčavo se je dolga stoletja uporabljalo uradno ime Sulzbach, pogovorno Žolcpah (ali Žocpah). Današnja oblika Solčava prvi zapiše solčavski kaplan Andrej Lenarčič leta 1838 kot Sovčava.

Specifični klimatski pogoji in geografska lega solčavskega območja sta narekovali tudi poseben način življenja. Življenje na kmetijah na visoki nadmorski višini je ljudi sililo v soodvisnost z naravo, saj je pozno zorenje pridelka pogosto presenetilo sneženje ali zmrzal. Kmetijstvo je temeljilo predvsem na poljedelstvu in ovčereji. Lesna trgovina in živinoreja se pričneta razvijati šele v 19. stoletju.

Zahtevni naravni pogoji so bili pogosto tudi razlogi za opuščanje ali združevanje kmetij. Od nekaterih prvotnih kmetij so danes ostala le še ledinska imena ali imena potokov, sled spomina za lastniki pa je počasi zabrisal čas⁸⁵.

Vas Solčava šteje le nekaj hiš v kotlinici ob izteku potoka Jurčefa v Savinjo, ki stisnjene čepijo globoko med hribi, nad njimi pa kot ptica bdi in jih varuje, sloka gotska cerkev. Zaradi prostorske stiske v vasi, se naselje širi ob toku Savinje. Najprej so pozidali Benetke in Videm, najnovejši pa je zaselek Medica kak kilometer pred vasjo.

Večina prebivalcev živi na kmetijah v zaselkih Podolševa, Robanov Kot in Logarska Dolina. Dobra polovica kmetij je več kot 1000 metrov n.v.

Pred I. svetovno vojno je bilo v Solčavi 50 kmetij in 2 polkmetiji. Med njimi je bilo kakšnih 16, ki so stalno potrebovale še pomoč, in sicer deklet in hlapce. Kmetije so imele 60 do 70 ha. V to površino je všteti tudi nerodovit svet, ki ga je bilo pri nekaterih kmetijah nad polovico.

Na območju *Podolševe* so kmetije zbrane v skupine, ki jih povezuje *Solčavska panoramska cesta*. Prve kmetije ob cesti iz Mežiške doline so Zariglanci. V smeri proti Matkovemu Kotu je Citrija. Tu se k Panoramski cesti priključi tista iz Solčave. Naslednja skupina kmetij, Proštija, je zbrana okrog cerkve Sv. Duha, ki je podružnica Solčavske. Cesta vodi vse do Matkovega Kota, kjer se desno odcepi na Pavličev vrh, levo pa se spusti v Logarsko Dolino. Podolševi nasproti pa so na jugu visoko v hribu kmetije v Planini. Od tu se lahko spustimo v krajinski park Robanov kot, ki je poseljen le na začetku. K naselju Robanov Kot štejemo tudi hiše ob Savinji in kmetije na njenem levem bregu v pobočju Raduhe. Kmetije pod Raduho pa povezujejo s tistimi pod Olševo hiše v Brezju in tiste ob potoku Klobaša vse do kmeta Jankarja. Če se iz Solčave odpravimo na zahod po cesti proti toku Savinje, bomo srečevali posamezne hiše po Gmajni, več pa na Logu. Zadnja hiša bo gostišče Firšt, ki ga domačini imenujejo V senci. Tu se hriba z obeh strani Savinje tako približata, da je še za cesto komaj kaj prostora. Človek si skoraj ne upa dihati med deročo Savinjo na levi in divjimi Krznarjevimi pečmi na desni.

Ko pridemo iz ozke soteske in prečkamo Savinjo se svet nekoliko odpre in tu se pravzaprav že začne Logarska dolina. *Logarska dolina* je dolga 7 kilometrov in se deli na Podbreg, Log, Plest in Kot. Log in Plest imata široko ravno dno, poraslo s travo. Med obema je ožji gozdni pas. Kot je gozdat in se razteza vse do slapa Rinka, kjer skale dolino zaprejo. Tu je konec ceste in odlično izhodišče za nešteto poti.

Matkov Kot je dolina vzporedna Logarski dolini. Na koncu doline, ki jo zapira Mrzla gora, bi se lahko v gozdnem rezervatu povzpeli do znamenitega Matkovega škafa. To je ogromna ledena posoda, ki nastane tik pod skalami vsako pomlad. Slap, ki pada čez previsno steno, izdolbe v snežnik veliko kotanjo prav do dna. Če je veliko snega, je ta globoka tudi 30 metrov, široka pa pol toliko. Ko se po cesti dvignemo na dolino in mimo Kočnarjeve kmetije pridemo na Matkovo. Ta kmetija je bila pred 100 leti s svojimi 700 ha največja v Sloveniji (polovica nerodoviten svet – gora). Sama domačija stoji na višini 1.165 metrov n.m.v., vendar se celotno posestvo razteza od izvira Jezere na višini kakih 880 m do najvišje točke, do vrha Mrzle gore, 2.203 m.

Robanov Kot je ledeniška dolina, vzporedna Logarski dolini. V dolino vstopimo pri Rogovilcu, tri kilometre niže Solčave. Če pustiš avto pri gostišču Rogovilc ga lahko peš mahneš do brvi preko Savinje. Najprej se je moč ustaviti Na Pečovju, kjer stoji lepa kašča z letnico 1808, občudovati pa je moč tudi stare freske na sprednji strani hiše. Pot vodi naprej Na Govčovo. Tukaj imajo izjemno dolgo tradicijo turizma na kmetiji. Danes sami pridelajo mleko, sir, skuto in maslo. Redijo govedo in prašiče in imajo za goste vedno domače meso in mesne izdelke, še predvsem slastna je domača pašteta in testenine. Pot se nadaljuje do bližnjega soseda, Na Robane, kjer so uspeli ohraniti staro hišo v vsej njeni prvobitnosti. Majhna dvokrilna okna s cvetličnimi lončki, okroglo korito z žuborečo studenčnico za mimoidoče, skrivenčena bor in smreka v lesenem strešnem žlebu, iz hiše pa diši po rženem kruhu. Z njim oskrbijo tudi planšarijo v Kotu. Za starimi vrati z bogatim reliefom se skriva črna kuhinja, ki jo danes uporabljajo za sušenje mesa. Tu tudi kurijo v krušni peči, ki ogreva 'hišo' – dnevni prostor. Robanov oče France je bil odličen citrar, ki je velikokrat razveseljeval sosede in prijatelje, ki so zaplesali ob plesu 'povštertanc'. Robanov rod je star. Njihova kmetija je vpisana v urbarju gornjegrajske škofije že leta 1426, ko je imela predpisane davščine in dajatve, kar da misliti, da so njihovi predniki že okrog leta 1000 začeli s krčenjem pragozda,

⁸⁵ Marina Gradišnik.

obdelovanjem njiv in travnikov, gradnjo poslopij, da so bili zmožni oddaje davščine. Robanovi tudi že desetletja skrbijo, da se z avtomobili ne moti miru krajinskega parka in ne trga vsega, kar bi vneti obiskovalci radi odnesli domov.

Naprej vodi pot v Planino, kjer so kmetija V Vrh, nad njo pa še Havdejeva in Knezova. Zadnjo bi naj po ljudskem izročilu naselil obubožan pobegli knez. Po knjigi Celjski grofje naj bi bil poznejši kmet Knez nezakonski sin celjskega grofa Friderika II., ki se je v svoji mladostni neugnanosti s svojim oprodo zatekel mimo tesni v Igli na lov v Solčavo in tu spoznal hčer posestnika Logarja. V urbarju iz leta 1441 se res že omenja kmet Ulrik Knez, kar je bilo pogosto ime v celjski grofovski družini.

V Solčavi se je skrival tudi celjski grof Ulrik, med vojno s Habsburžani pa so bili tu skriti zakladi z gradu Žovnek pri Braslovčah, od koder so izhajali celjski grofje. O teh zanimivostih s Solčavskega lahko preberemo v knjigi Solčava, ki jo je napisal Valentin Vider.

V Kotu je užival lepote Robanov Jože. Še vedno je odprta planinska in planšarska koča.

Iz Robanovega kota priteče *potok Bela*. Njegova prozorno bela voda se loči od zelenkaste Savinje. Bela je sicer hladna, vendar ima stalno temperaturo, zato je pozimi veliko toplejša od Savinje in se nad njo dvigajo soparne meglice. Tik preden se pridruži Savinji, njena deroča voda poganja kolo Bevske hidroelektrarne. V sklop Bevske kmetije spadajo številne zanimive stavbe. Na manjši skali ob cesti je obnovljeno kužno in votivno znamenje, za njim stoji hlev s fresko svetih treh kraljev (1858) in štirimi mlajšimi, ki so jih ob obnovi znamenja prenesli na steno hleva. Deset let starejše so freske na nekdanji prežitkarski hiši (sv. Neža, zadnja večerja, sv. Ciril in Metod ter sv. Florijan). Vse so delo italijanskih slikarjev, ki so tu stanovali, ko so poslikavali cerkev. Tudi na Beli je turizem že tradicija, saj so v šestih sobah lahko prenočevali turisti že pred vojno.

Pot proti Solčavi vodi skozi Medico in Benetke, ki jih je včasih ob vsakem deževju zalila voda. Potem so poglobili strugo Savinje in Benetke so se rešile vode, ime pa je ostalo. Nato smo pred Vidmom in pred nami nas iznad streh pozdravlja zvonik farne cerkve Marije Snežne.

Preden se obiskovalec napoti v Logarsko dolino sreča še gostišče Firšt, kjer lahko še dane poskusite odlično postrv šarenko.

Priloga 7 Štorije Frana Kocbeka

Štorije, ki jih je leta 1926 zbral Fran Kocbek: Narodne pripovedke in pravljice iz gornjegrajskega okraja
Predgovor

Te vrste narodno blago sem zbiral že mnogo let. Lansko leto pa mi je zbirko na mojo prošnjo izdatno pomnožil g. Fr. Lekše, šolski upravitelj v Solčavi, za kar mu izrekam najtoplejšo zahvalo. Za znanstvenike bi bilo potrebno zapisati ime pripovedovalca, njegov stan in starost. Tega nisem mogel storiti, ker prvič nisem vedel, da je to potrebno, drugič pa so se nekateri izjavili, da njihov imena sploh ne smem objaviti. Zato sem zapisal samo ime kraja, kjer se je pravljica zapisala. Opozarjam pa na dve enaki zbirki pravljic: potnik Franc: Storie I. Koroške narodne pripovedke in pravljice. Mohorjeva knjižnica 3, 1924. Möderndorfer V.: Narodne pripovedke iz Mežiške doline. 1924.

1. Vodni mož

je bil v Pustoslemskih grabnih (blizu Srnjaka). Nekoč je ujel Pustoslemsko in jo je imel za ženo. Včasi sta hodila iz vode na solnce, tam mu je uši pobijala. Ker bi rada ušla, ga je nekoč vprašala, na kak način bi lahko ušla. Rekel ji je, da bi mu le takrat ušla, če bi s takimi rožami od obrote kadila. Nekoč je odšel in ona je vedela, da ga ne bode kmalu domov. Spustila se je proti Pustemu slemenu. Kmalu je čula, da gre za njo. Na hribu, kjer se je videlo na Pusto sleme, je klicala: »Kadite z obroto!« In res so kadili in tako je srečno ušla. *Št. Florijan.*

2. Divji mož v Solčavi.

Nekoč so na Gradišču — pri kmetu Gradišniku — mlatili na skednju. Kar zaslišijo lajanje psov, ki gonijo divjačino. Tedaj pa je eden mlatičev rekel v šali, kakor da bi rekel psom: »Kar tukaj mimo ženite!« — In res, lajanje se je bližalo in naenkrat je prilomastil iz gozda divji mož; on je namreč tako vpil, kakor da bi lajali psi. Ko pa je šel mimo, je vrgel na skedenj človeško nogo in rekel: »Na, tu imaš, ker si mi pomagal loviti.« Pomagal mu je, ko je rekel, da naj psi ženejo mimo skednja. Divji mož ga je slišal in ko je zavil mimo hiše, je ulovil človeka. *Solčava.*

3. Divji mož v planinah.

Divji mož je živel v Solčavskih planinah in je imel samo eno oko. Nekoč je pri pastirski koči ujel dva človeka, ju zaprl v kočo, pred vrata pa je zvalil veliko klado. Potem je enega dal živega na ognjišče in ga pekel. Drugi se je zbal in je vzel nož v roke ter mu je prebodel oko. Ta je ušel iz kočice na ta način, da je z veliko »mujo« (težavo) odvalil klado. Divji mož ga je zasledoval, pa brez uspeha. *Gornji grad.*

4. Gôrni mož

je bil divjak, ki je po gorah žalžene in pastirje lovil ter jih pokončaval. Do žalžen, ki so pri ljudeh ležale, ni imel nobene moči. Zato so hodile k moškim se gret. Žalženam in pastirjem tudi gôrni mož ni mogel nič hudega storiti, ako so se vsedli na tak štor, na katerem je bil vsekan - † (križ). In še dandanes vsekavajo drvarji (olcerji) križ na šture, ko posekajo drevo. *Luče.*

6. Iгла.

Pri Igli se poznajo prsti od Marije, ki je prodrila Iglo, da je nastal pot. — Od Igle naprej pri veliki bukvi se vidi sedež, kjer je sedela Marija. Nasproti Igle se vidita dve zarezi, ki jih je napravil Elija, ko se je tam skozi peljal. *Luče.*

7. Zmaj v jezeru

Kjer je danes Matkov kot, je bilo včasih jezero. Zato še danes ta kraj imenujejo »Jezera«. V tem jezeru je živel velik lintver. Ob jezeru so se večkrat pasle krave kmeta Žibota. Če se je živina preveč približala vodi, je lintver pogljal tako močne valove na breg, da jih je odneslo v jezero, kjer jih je lintver požrl. V jezeru so ljudje lovili ribe. Ribiške mreže pa so sušili na veliki skali ob jezeru, ki se radi tega še danes imenuje »Ribiška peč« (Ribča peč). To peč je začel kljuvati lintver. Ko so ljudje to čuli, so postavili straže, ki naj bi jih obvestile o povodnji, da se rešijo, kadar bi prekljuval skalo. Straže so postavili na Košacu, na Čelu, na Opresnikovem hribu in na Tolstovrški peči. Ko je lintver prekljuval Ribčo peč, je nastala taka povodenj, da je segala voda do cerkvenega praga v Solčavi. Voda je med drugim prinesla tudi zibelko in jo je pustila na cerkvenem pragu. V njej je bil otrok. Ko se je jezero razlilo, je odnesla voda tudi lintverja iz njega in ga je ubilo. Ubil ga je macesen s tremi vrhi; samo tak macesen more namreč ubiti lintverja. Njegove kosti in čeljusti pa so pozneje našli na Logarjevih njivah. *Solčava.*

8. Jezero v Olševi.

V Olševi je jezero in v tem jezeru je lintver, ki bo prekljuval steno Olševe. Jezero se bo zlilo ali proti Solčavi ali proti Železni Kapli. Zato berejo v Železni Kapli večkrat mašo, da se ne bi jezero zlilo na koroško stran, ravno tako pa tudi v Nazarjih, da se ne bi zlilo v Savinjsko dolino. *Solčava.*

12. Zidanje cerkve v Solčavi.

a)

Štiftarjev hlapec je z volmi oral na Vidmu (cerkveno zemljišče za šolo). Nekaj časa sta vola popolnoma mirno vlekla plug. Naenkrat pa sta obstala in začela kopati z nogami. Hlapec ju je priganjal in tepel, toda vola se nista ganila in sta kopal naprej. Ko sta nehala kopati, sta pokleknila. In hlapec je videl, da sta klečala pred Marijinim kipom. Tekel je ljudem povedat, kaj se je zgodilo. Na tistem mestu so začeli zidati cerkev. Toda ves zid, kar so ga sezidali v enem dnevu, je na čudežen način stal drugo jutro na griču, kjer stoji še danes cerkev. Baje zato, ker je Marija vedela, kakšna povodenj da bo, ko bo prekljuval lintver skalo, da ne bi tedaj povodenj porušila cerkve. Ko so sezidali cerkev, so postavili Marijin kip, ki sta ga našla vola, v veliki oltar. Kip je bil, čeprav majhen, tako težak, da ga en mož ni mogel nesti in so ga morali peljati na vozu. Večkrat so hoteli ta kip preobleči v lepšo obleko, pa

vedno so ga našli drugo jutro zopet v stari obleki. Na onem mestu pa, kjer so našli kip, so pozneje postavili kapelo.

b)

Ko so opoldne pri kmetu Štifterju zapregli vola, sta zbežljala, tekla na Videm in kopala z rogovi. Dalje kakor zgoraj. *Solčava.*

24. *Žalžene pri Radošniku.*

Pri Radošniku so nekoč predivo vili. Zvečer je prišla žalžena in je rekla: »Dokler ne boš rekla ‚konec‘, bo kar teklo; kadar boš pa rekla ‚konec‘, bode kar steklo.«

*

Nekoč so kmetu Radošniku prinesle žalžene klopčič preje in so rekle, da ne smejo nobenemu povedati, da ima tudi ta klopčič konec. In kadar so imeli pri Radošniku tkalca, je ta tako dolgo tkal, dokler so hoteli, in klopčič se ni nikdar stekel. Nekoč so le povedali nekemu o čudnem klopčiču. In ko so drugo zimo imeli zopet tkalca, se je ta klopčič stekel kakor vsak drug. *Solčava.*

25. *Žalžene in deklica.*

Nekoč so žalžene pri Radošniku ukradle deklico. Deklici se je zelo tožilo po domu. Nekega dne je slišala, kako so se pogovarjale žalžene o njej. Neka žalžena je rekla: »Ona bi nam lahko ušla, če bi zlezla pod kopino, katere oba konca sta priraščena v tla.« Ko je to deklica slišala, je tako storila in srečno ušla. *Solčava.*

27. *Zakleta deklica.*

Na Klemenškovem posestvu — v Peklu — je hlapec kosil. K njemu pride neznana lepa deklica in mu pravi: »Ti boš mene rešil; samo ne boj se me, ker bom prišla v podobi kače. Če se me boš dotaknil, bom rešena.« Drugo jutro je zopet kosil; proti njemu je prišla velika kača, ki je močno pihala. On pa se je ustrašil in se je ni upal dotakniti. Tedaj mu reče kača: »Ona-le suha smreka bo zopet ozelenela in iz te smreke bodo napravili zibelko. V njej bodo zibali dečka, ki mu bo, kakor tebi, ime Peter. In ta deček me bo rešil.« *Solčava.*

36. *Škrat.*

Pastir je pasel ovce na planini. Zjutraj je navadno v svoji koči zakuril, pristavil ponvo k ognju in tačas, ko je zajtrk vrel, je gnal ovce na pašo. Med tem pa je vedno prišel škrat, mu ugasnil ogenj in nasul smetja v ponev. In ko se je pastir vrnil, je vedno pošteno rentočil, ker je moral na novo kuriti in kuhati. Neki večer pa je pozabil napraviti križ na vrata hleva, v katerem so bile ovce. In ponoči je prišel škrat in mu je ukradel vse ovce. Pastir pa je to videl in mu je še zaklical: »Le srečno jih goni, k letu pa priženi vse zdravo nazaj!« Škrata je zelo jezilo, da ga je videl pastir, ko je ukradel ovce. In pozimi je moral krasti seno, da je lahko redil vse ovce. Drugo leto jih je prignal zopet nazaj. Ovce pa so imele tako dolgo volno, da so komaj prišle do hleva. Škrat bi jih moral medtem trikrat striči, pa jih ni niti enkrat. Pastir pa se je pošteno jezil, ker je

42. *Čarovniški ovčar.*

Kmet Prodnik je imel mnogo ovac in zato je imel dva pastirja; eden je pasel stare ovce in ovne (mrkače), drugi pa jagnjeta. Ta dva pastirja sta se močno mrzela. Jagnjičar je znal tudi čarati. In začaral je ovčarju, da mu je poginilo mnogo ovac. Ovčar si ni vedel pomagati in je šel k župniku v Št. Jakob vprašat za svet. Župnik, ki je bil moder mož, ga je potolažil in rekel, da mu bo še poginila samo ena ovca. In res, čez par dni je začel divjati na paši oven vodnik, ki je imel zvonec na vratu. Ljudje so ulovili ovna in ga gnali domov. Ko so ga hoteli zapreti v hlev, jim je ušel. Naenkrat pa je priteknel volk in je začel poditi ovna. Volk je bil sam vrag. Čez nekaj časa pa je začel goniti oven volka in sta tekla za Olševo, da se je kar svet tresel.

*

Ko je oven zdvijal, so ga podili krokerji z Olševe proti Prodniku. Naenkrat pa je priletel od nekod volk in je tekel za ovnom. Volk je bil vrag. In volk je prignal ovna na Ordeljovo v St. Jakobu. Ko so tam ljudje odgnali volka in hoteli zapreti ovna v hlev, se jim je oven iztrgal in začel poditi volka. In nikdar več niso videli ne ovna in ne volka. Zlobnemu jagnjičarju pa je bilo najbolj žal za zvoncem, kamor je skrnil svoj čar. Odslej ni mogel več čarati. *Solčava.*

43. *Čarostrelec.*

Nekoč so na Planinšci in v okolici lovili divji lovci: Gambel, Nace in Pavel. Ker so se sprli, so streljali drug na drugega. Najbolj moder med njimi je bil Pavel iz Bistrice. Pravili so mu »coprasti« Pavel. Ta si je narezal prste in je v svoji lastni krvi ulovil vse krogle. Te so bile v njegovi krvi zacoprane in so letele nazaj na onega, ki jih je poslal. *Logarska dolina.*

45. *Copernik v Solčavi.*

V Žocpahu je bil copernik, ki je znal zverino klicati. Ta je prišla pod okno, kjer jo je ustrelil. Neki prijatelj ga je prišel svariti, rekoč mu: »Nehaj! To ne bode prav za tebe!« Ta pa mu je rekel: »Če še enkrat prideš, ti bom pokazal, da boš na onem hribu ustreljen.« Nekoč sta bila vsak na svojem hribu več ko eno uro hoda narazen. Copernik ga je ustrelil, ker ga je bil poprej še enkrat prišel svariti. *Solčava.*

56. *Lovec ustreljen na Planinšci.*

Neki kranjski lovec je prišel s Kamniškega sedla čez »Jagnjičevo zelenico« (v severnih stenah Planjave) na Rjavčki vrh, kjer je ustrelil domačega -lovca in ga zakopal malo višje proti Planinšci na ravnici, kjer še danes trava ne raste, čeprav je tam dobra prst. Planinšca ne bode dala prej miru, da vrže iz sebe pokopane kosti lovca. (Dne 28. junija 1877 se je odkrnila od Planinšce ogromna skala, ki je zasula velik spodaj ležeči gozd smrek in macesnov. Vsa Logarska dolina je bila v megli prahu. Skale so padale pozneje še več dni.) *Logarska dolina.*

57. *Lovec Krofič zašel.*

Na kvaterno nedeljo je šel Krofič na lov na goro. Videl je gamze in jih je zasledoval po lepi stezi. Naenkrat je steze zmanjkalo in ni mogel ne naprej, ne nazaj. Pastirji so slišali njegovo vpitje na pomoč in so to naznanili solčavskemu župniku. Župnik je prišel v Robanov kot in mu je od daleč dal odvezo. Zaužil je drobtine iz malhe. Potem je rekel župnik, naj vrže puško navzdol. Če bode puška cela dol priletela, potem lahko tudi on navzdol skoči in se mu ne bode nič hudega zgodilo. Puška se je zdobila, a župnik mu je rekel, da je cela. Krofič je skočil dol in se je ubil. Od tistega časa se imenuje ta gora Krofička (ali Grofička). *Logarska dolina*.

59. Divja jaga pod Št. Lenartom.

Prejšnje čase ni bilo varno zvečer po večerni luči hoditi izpod strehe, posebno na kvaterno in mlade sobote (mlada sobota je prva po mlaju) ne, kajti ta čas je bila zunaj čisto divja jaga in kogar je zalotila, je bilo po njem. Kadar je bila divja jaga, je bilo slišati lajanje psov, vpitje gonjačev, pokanje pušk in cviljenje divjačine. In ves ta hrup je v kratkem času obhodil velike daljave. Pod Št. Lenartom (na Koroškem proti Železni Kapli) je imel kmet Tomažič mlin. Neko kvaterno soboto je šel v mlin, da bi zmlal meh pšenice. Toda nastala je noč, še preden je bil gotov. Ko je natovoril meh na rame in misli! oditi, je naenkrat zaslišal divjo jago. Hitro je stopil pod kap in se stisnil k steni, vendar pa je del bedra molel izpod kapa. Moral pa bi biti cel zakrit od kapa, ker je moč divje jage segala do hišnega kapa. Divja jaga se je vedno bolj bližala. Ko je bila že blizu, je Tomažič naenkrat začutil v stegnu hudo bolečino. Ko pa je ta hrup potihnil, je komaj prilezel domov, tako ga je bolelo. Zdravil se je potem na vse načine, pa nobeno zdravilo mu ni pomagalo. Nazadnje je še šel v Železno Kaplo k župniku, mu vse povedal ter ga vprašal za svet. Ta pa mu je svetoval, da naj gre ob letu, v istem času, ob isti uri k mlinu in naj ravno tako stoji pod kapom kakor pred letom. In Tomažič je res storil tako. Ko je prišla divja jaga do njega, sliši neki glas, ki pravi: »Lani sem v ta štor zapičil sekiro, letos jo bom pa vzel.« V tem pa je tudi čutil, da je bolečina izginila iz bedra. In ko je minila jaga, je vesel odšel domov, ker je imel zopet zdravo nogo.

60. Divja jaga v Grohotu.

V Grohotu pod Radoho pasejo poleti živino. Nekega večera sta sedela dva pastirja v koči pri ognjišču in si kuhala večerjo. Naenkrat zaslišita pod Radoho lajanje psov in streljanje. Bila je divja jaga. Oba sta bila prestrašena. Ko pa se je divja jaga približala, pravi prvi pastir svojemu prijatelju: »Ustrelili skozi okno, ki imaš blagoslovljen smodnik.« In res, pastir je ustrelil. Drugo jutro sta našla pred bajto človeško truplo do pasa. *Solčava*.

61. Hlapec, ki je hostijo zakopal.

Pri kmetu Rogarju je služil hlapec, ki bi se rad priženil h kmetu Potočniku in tako dobil Potočnikovo posestvo. To pa se mu ni posrečilo in ga je močno jezilo. Hotel se je maščevati. Ko je šel k spovedi, je skrivaje shranil hostijo in jo potem zakopal blizu Potočnikove hiše. In na tistem mestu se je začela zemlja vdirati in se še danes vdira («se plazi»). Ko je ta hlapec umrl in so ga nesli na pokopališče, je bila krsta zelo težka in je od nje močno teklo. Za krsto je hodil črn pes in je vse polizal, kar je steklo iz krste. Ta pes je bil vrag. Ko so prinesli hlapca v vas, jih je župnik, ki je o tem že nekaj slutil, vprašal, da li so kaj težko nosili. In pogrebci so mu odgovorili, da še niso nikdar nosili tako težkega mrliča. Nato jim je župnik rekel, naj odprejo krsto, da bodo videli, kaj da so prinesli. Pogrebci so odprli krsto in bila je — prazna. Hlapca je vzel vrag. *Solčava*.

62. Logar je hostijo skrnil.

Kmet Logar je šel k spovedi. Pri obhajilu pa se je skrivaj vrezal v roko in skrnil v rano hostijo. Kadar je šel sejat, je vedno sejal s tisto roko, v katero je shranil hostijo. In imel je vedno zelo lepo žito. Ko je ležal Logar na smrtni postelji, je tri dni umiral, pa ni mogel umreti. Domači so poslali po gospoda, da bi molil nad njim, da bi mu Bog olajšal smrtne boje. Pa tudi to mu ni pomagalo. Župnik je nato vprašal domače, če jim je znana kaka njegova pregreha, ki bi ga težila. Ti so mu povedali, kako je napravil s hostijo. Župnik je nato izrezal dotično mesto na roki, kamor je skrnil hostijo. Ko je bilo to storjeno, so prenehali smrtni boji in Logar je lahko umrl.

63. Štiriperesna detelja. (Kocbek in Žagar: Popotnik, 1889, 231.)

V neko vas je prišel komedijant, ki je kazal razne umetnosti. Ljudje so kar vreli skupaj in se čudili spretnemu glumaču. Mimo pride deklica z jerbasom detelje na glavi. Ljudstvo se je ravno čudilo petelinu, ki je dolgo bruno po cesti vlekel. Deklica se nasmeje in reče: »Kako se vendar morete čuditi temu petelinu, ki ne vleče drugega ko škopnato bel (slamno bilko)?« Deklica je namreč v jerbasu imela deteljo s štirimi peresci; taka detelja ima skrivno moč v sebi, da človek, ki jo ima pri sebi, spozna takoj vsako sleparijo. Ko glumač to zasliši, skoči hitro k deklici ter ji prevrže jerbas z glave. V tem trenutku je bila tudi ona popolnoma omamljena in je videla, kako mali petelin vlačil veliko in debelo bruno po cesti. Razen tega jo je še komedijant kaznoval na drug način in jo osramotil. Deklici se je namreč zdelo, da hodi po vodi do kolena; zato je začela skakati in je janko do kolena vzdigovala, kakor da bi res vodo bredla. Ljudje pa so se ji na glas smejali.

64. Prodnikova hlapca.

Pri kmetu Prodniku so spravljali seno. Ko so po kosilu še zobali črešnje, sta se začela velika hlapca pripraviti. Prvi je rekel: »Le glej, da ne boš mudil in bodo vozovi o pravem času naloženi. Drugi pa ga je zavrnil: »Ti glej, ti, da ne boš z volmi mudil.« Veliki hlapec, ki je nalagal seno, je znal tudi čarati in in je za hlev postavil krokarja, da niso hoteli iti volji skoz lesa, čeprav jih je še tako pretepal. In tako do štirih ni mogel nikamor spraviti volov. Ko je ob štirih prišel na travnik, je bilo naloženih že sedemnajst vozov. Volarja je to jezilo in je hitel voziti, tako da so bili nazadnje vsi voli krvavi. Vendar pa je do večera zvozil vse seno s travnika. *Solčava*.

69. Ajdska deklica.

Nekoč so na Produ — pri kmetu Prodniku — orali. Tedaj je prišla na njivo ajdska deklica. Ko je zagledala orača in vole, se je močno začudila in je hitro pobasala ljudi in živali s plugom vred v predpasnik ter nesla domov pokazat,

kaj je našla. Ko je prišla domov, je vprašala starše: »Kaj je to, ki tako po zemlji rije?« Ona namreč še ni nikdar videla takih ljudi in živali. Starši pa so ji zapovedali, naj nese vse nazaj in ji rekli, da so to ljudje in da bodo samo tako majhni ljudje živeli na svetu, ko ne bo njih več; z onimi živalmi pa ti ljudje vozijo in obdelujejo zemljo. Ajdska deklica je bila tako velika, da je, kadar je prala, stala z eno nogo na Kadohi, z drugo pa na Veži in je pomakala v Savinjo

Dr. Jos. Tominšek se čudi, kako je zašla vsebina Uhlandove pesmi »Das Riesenspielzeug« v Solčavo. Če je ni tja zanesel kak študent? — Poleg ajdske govore tudi ajdovska deklica. Nekateri pravijo tudi: »Kakšna igrača?« Pod Prodnikovimi njivami je velika skala, ki je ne peljeta dva para konj po ravnem. To skalo je prinesla ajdska deklica in jo podložila s tremi kamni. *Solčava.*

70. Pritlikavci.

Nekoč bodo tako majhni ljudje, da bodo lahko štirje mlatili, pod enim škafo. In če bosta šla dva klestit praprot, bo tisti, ki bo klestil, zavpil drugemu: »Beži, da te veja ne ubije!« *Solčava.*

71. Turki v Solčavi in Lučah.

Ko so Kaplani zvedeli, da se bližajo Turki, so na grajskem (»graškem«) travniku položili deske, v katere so zabili žreblje, da so molele konice kvišku, in jih nato posuli z zemljo, da se ne bi opazilo. Ko so prišli Turki, so jezdili preko travnika, ker so mislili, da je njiva. Vsi konji so se jim zbudli. Kaplani so se tako rešili Turkov. Ti so se sedaj napotili v Solčavo. Ko so prišli vrh Olševe, je stala v dolini megla; samo vrhova Olševe in Radohe sta molela iz nje. V bližini — vrh Olševe — so ugledali pastirja, ki je kuril velik ogenj. Vprašali so ga, da li je to Solčavsko polje, kar vidijo pred seboj. On jim je pritrdil in še pristavil, da je tam na drugi strani mesto, kjer vidijo drugi ogenj. Na Radohi so namreč pastirji zažgali velik ogenj in ljudem naznanjali prihod Turkov. In Turki so pognali konje v dir. Ker pa jim je zmanjkalo ravnine, so se začeli valiti po pečinah navzdol (enako se pripoveduje o Radohi). Ubilo se je mnogo Turkov in tudi mnogo konj je poginilo. Ostali pa so šli kar skozi Solčavo, ne da bi se kaj ustavili, in so prišli v Luče. Tam so krmili konje v cerkvi na oltarju. In Bog jih je kaznoval. Za kazen jim je poslal uši, ki so jih skoraj ujedle. In Turki so hitro odšli in rekli: »Železne Kaple, lažnive Solčave in ušivih Luč ne bomo več iskali.« Od tedaj se Kapla imenuje Železna Kapla. Kmetje pa so potem pod Olševo našli mnogo turških sabelj in podkev in še sedaj jih imajo pri nekaterih hišah.

72. Zaklad v Olševi.

a)

Prodnikov pastir je pasel na Olševi čredo. Prišel je do neke votline. V njej je videl mizo, na kateri je bilo polno zlatnine, kakor prstanov, uhanov itd. Poleg mize so bili trije škafi polni zlata in srebra, pod mizo pa je ležala zvita velika kača. Iz vsakega škafa je vzel pest denarja. Pastir pa je potem popival in zapravljaj ta denar; kadar mu ga je zmanjkalo, je zopet prišel ponj v votlino. Nekoč je zopet popival v Železni Kapli. Ko je bil že močno pijan, je vzklknil: »Juhejsasa, le pijmo ga, saj Olševa še 'ma.« Ko pa je zopet prišel po denar, je bila pred votlino zavaljena velika skala in nikdar več ni prišel do zlata.

b)

Rogarjev pastir je našel v Potočki zijalki zaklad in je hodil tja po denar. Ko je šel na Šimanje (dan sv. Šimna) na »jarmark« v Železno Kaplo, je nesel s seboj zlato vago (tehtnico). Tam je popival in plesal in v tej dobri volji je vzklknil: »Hejsasa, saj Olševa še 'ma.« Od tedaj pa ni več našel mesta, kjer je bil zaklad.

c)

Neki stari pastir, Gazon po imenu, je hotel poskusiti srečo in najti zaklad. Župnik mu je povedal, kako mora rotiti. Na Veliko Gospojnico je šel v Potočko zijalko in je rotil, kakor mu je rekel župnik. In res, videl je tri polovnjake polne zlata, ob njih pa hudega psa čuvaja. Ustrašil se je psa in zbežal. Pravijo, da bi bil lahko dobil zaklad, ko bi se ne ustrašil psa. *Solčava.*

73. Zlato na Okrešlju.

Neki Lah je vsako leto prihajal preko Kamniškega sedla na Okrešelj. Pri planšaricah je navadno nekoliko počil, popil malo mleka, potem pa šel naprej in nesel s seboj slatinsko steklenico. Ko pa je prišel nazaj, je prinesel steklenico polno zlata. Vedel je namreč za studenec, čigar voda prinaša s seboj zlato. Pod studenec je postavil steklenico, zlato je padalo na dno steklenice, voda pa se je odtekala. V enem letu je bila steklenica polna zlata. In Lah je prišel vsako leto, vedno ob istem času, vzel polno steklenico, prazno pa postavil pod studenec. Tako je Lah dolgo prihajal po zlato. Ko pa je opešal in slutil smrt, je na smrtni postelji svojima sinoma dal listič papirja, na katerem je bilo načrtano, kje da je studenec. Povedal jima je, da naj iščeta »v tretji gori od Matka, kraj stene blizu vode, s ploščo pokrit studenec.« Sinova sta se napotila in šla iskat zlatega studenca, ki pa ga nista mogla najti. Tudi več domačinov je pozneje iskalo, toda nobeden ni imel sreče. *Solčava.*

79. Pust na Verdcljem.

Pri kmetu Verdclju v Št. Jakobu so na pust vso noč močno plesali in divjali. Ponoči so priletele tri debele in rdeče kepe snega. Ko je priletela tretja kepa, so se celo vrata odprla. Toda vse to jih ni uplašilo, da bi se umirili, temveč so divjali kar naprej. Nato pa je z Olševe pridrl velik plaz, ki je drl preko doline in še v drugo stran. Čeprav je stala hiša precej visoko, je odnesel njo in vse plesalce. *Solčava.*

80. Vrag in menih.

Nekoč se je vračal menih frančiškan iz Solčave, kjer je pomagal domačemu župniku pri cerkvenih opravilih, domov v Nazarje. Ko je prišel do kmeta Belšaka, je zvedel, da leži pri Belšaku hlapec na smrtni postelji. Ta hlapec je bil copernik (»coprjan«). Preden je začel coprati, je moral za to vragu obljubiti dušo. Menih je šel takoj k njemu in mu je toliko časa prigovarjal, da ga je spovedal in sprevidel za smrt ter tako otel dušo vragu. Menih se je nato napotil dalje. Ko je prišel do Teberske brvi, ga je pričakal vrag, ki mu pravi: »Tega

na Beli (pri Belšaku) si mi otel, onega pa, ki leži za Vratmi (pri Zavratniku) pa mi ne boš.« Menih, ki za tega bolnika ni vedel in je še le od vruga zvedel zanj, je hitro šel k Zavratniku in otel še dušo tega bolnika, ki je bil tudi čarovnik. Vrag pa je bil tako razkačen, da je močno zatulil in se z žarečim vozom peljal po skali pri Teberski brvi. In tira, koder se je vozil, se še sedaj poznata, da lahko vsak vidi, da je res. *Solčava.*

81. Pogrebci — kvartavci.

Ko še v Solčavi ni bilo pokopališča, so nosili mrliča od Mecesnika. Ko so prišli na vrh — Gornje sleme, so malo počivali. Ker so bili vsi strastni igralci, je hitro eden privlekel kvarte in začeli so igrati. In ker ni bilo primerne prostora, kamor bi metali kvarte, so jih metali kar na krsto. Ko so odigrali eno igro (namreč eno rundo) in začeli zopet deliti kvarte, je potrkal mrlič, ki je bil svoje dni tudi strasten igralec, na pokrov krste in rekel: »Sedaj jih pa še meni dajte!« Pogrebci so se prestrašili, spravili brž kvarte in hitro, kar so jim noge dale, nesli naprej proti Št. Jakobu. *Solčava.*

83. Klemenškov Pekel.

Nekoč so pri Klemenšku orali na praznik Najdenja sv. Križa (3. maja). Na ta dan kmetje navadno praznujejo. Naenkrat pa so jim voli ušli in so tekli proti Peklu ter skočili v globoko jamo. Čez nekaj časa pa je prinesla voda jarem pri Pečovskih studencih na dan. *Solčava.*

84. Piskernik.

Neki mož je imel ženo, ki mu ni bila zvesta. Da bi mož ne vedel, kaj počenja žena, mu je dala pisker na glavo. Ker mož radi nosa ni mogel dobiti piskra dol, mu ga je morala žena na glavi razbiti. Žena mu je pisker na glavi zato razbijala, da bi mu malo pamet zmešala in bi ne vedel, kaj njegova žena dela, potem pa zato, da bi oglušil ter ne bi slišal, če pride kdo drug ponoči k njej. Ta mož je potem dobil ime »Piskernik«. *Solčava.*

85. Kanih.

Ko se je Lucifer uprl Bogu, je ta zavrgel vse njegove angele. Tudi tisti Luciferjevi angeli, ki se niso uprli, so bili zavrženi in Bog jih je za kazen poslal na zemljo, kjer morajo počakati sodnega dne. Imenujejo se Kanihi. Oni nimajo tako velike moči kakor angeli, pa tudi ne take kakor vrage. Kanihi nagibljejo človeka k dobremu; če jih pa kdo razdraži, ga tudi kaznujejo. Na Prodniškovem stanu na Olševi je prebival tudi takšen Kanih. Bil je velik kakor deček šestih let. Nekoč je prišel k kmetu Štifterju komedijant z medvedom. Ko so šli zvečer spat, je komedijant legel k peči, medved pa pod mizo. Ponoči je prišel Kanih, si je zakuril sredi »hiše« in pristavil kožico k ognju, v kateri je močno mešal. Medtem pa je kožico, iz katere je močno smrdelo, večkrat ponudil medvedu, rekoč: »Mucek, ali ti diši?« Medved je vsakokrat zarenčal. Ko pa mu je v tretje ponudil, se je medved razdražil in tedaj sta se spoprijela Čprav je bil Kanih silno močen, je bil medved še močnejši in Kanih je moral odnehati. Drugo jutro je Kanih pričakal medveda v »Štifterjevi ravni« in sedaj sta se zopet zgrabila. Pa tudi to pot ga je medved premagal in mu celo raztrgal hlače. Zbežal je na Prodniškovo stan na streho. In sedaj sedi Kanih na slemenu in šiva hlače; okoli stana pa ima dvakrat ovito nit; nisem je pa še videl, čeprav sem bil že večkrat gori. *Solčava.*

86. Netek.

Bilo je bitje, ki ni bilo ne človek in ne žival. Hodilo je od hiše do hiše. Kamor je prišlo, je leglo pod mizo. Ljudje so mu dajali jesti. Čprav je vedno jedlo in mnogo pojedlo, ni bilo nikdar sito. Ker mu ni nič teknilo, so je imenovali Netek. Če so Neteka ljudje kaj vprašali, ni rekel drugega kakor: »Neč' m«. Tedaj je nastala huda lakota. Čprav so ljudje mnogo kuhali, jim ni nič zaleglo; vedno so bili lačni. Lakota je bila tako huda, da so jedli celo koprive. Kjer pa so dali Neteku jesti, tam ni bilo lakote. Nekoč so kosili pri kmetu Osojniku. Ko je prišel opoldne Netek, mu niso dali nič jesti. Popoldne pa so našli starega Osojnika, ki je šel v mlin, da je jedel koprive in umiral od gladu za plotom pri mlinu. Tako se je maščeval Netek. Nekoč je prišel na Perkovo (h kmetu Perku). Dali so mu dva hleba kruha in veliko latvico kislega mleka. Ko se je najedel, je šel v zavod (gozd) Od tistega časa niso videli Neteka nikdar več. Lakota je trajala tri leta. Ko pa so minila ta leta in ko so jeseni zobali črešnje, so jim že nekaj zalegle. In če je gospodinja skuhalo žgancev iz novega žita toliko, kolikor za časa lakote, so jih bili vsi siti in jih jim je ostala še polovica. *Solčava.*

87. Medved in bik.

V prejšnjih časih je bilo v Solčavskih planinah mnogo medvedov, ki so delali med živino mnogo škode. Nekoč so se pasla Tolstovršnikova goveda na planini pod Radolio. Med njimi je bil tudi močan bik. Nekega dne prilomasti medved in napade ta goveda. Ko ga bik zagleda, skoči proti njemu, ga pritisne ob debel macesen in ga tišči tako dolgo, da je bil medved mrtev. Čez nekaj časa bik popusti in težko medvedovo truplo je začelo polzeti ob drevesu. Bik je mislil, da je medved še živ, in ga je zopet pritisnil ob drevo ter ga je tako dolgo tiščal, da je bil sam mrtev. *Solčava.*

89. Dete in lisica.

Pri Martincu v Solčavi je domača hčerka imela nezakonsko dete. Ker se je sramovala in bala staršev, ki so bili zelo hudi, je otroka takoj po njegovem rojstvu nesla pod Olševo in ga vrgla v neko votlino. Otrok je bil deček. Tu ga je našla lisica in mu začela nositi hrano skozi sedem let. Ko je bil deček star sedem let, ga je peljala v Martinčeve njive in mu pokazala pot k Martincu. Dečku so dali ime Martin in od tedaj se pravi pri hiši pri Martincu. *Solčava.*

93. Čarovniški kmet Lampret.

Tam, kjer je sedaj »Perkova puša«, je bila včasih Pušnikova kmetija. Pred mnogimi leti je živel Pušnik, ki se je pisal za Lampreta. Ta Lampret je bil čarovnik. Znal je začarati, da je prišla vsakovrstna divjačina na njegovo dvorišče, kakršno je hotel. Večkrat je šel iz veselja ali sam ali z drugimi na lov. Bil je dober lovec, toda slab kmet. Kmetija mu ni uspevala in zemlja je slabo rodila. Nekoč je šel Lampret v vas k bratu Perku. Pri Perku je bil hlapec, ki je bil tudi čarovnik in je o sebi mislil, da zna bolje čarati od Lampreta, kar mu je tudi povedal.

Lampret mu smeje pravi: »Pa se poskusiva! Jaz ti bom sedaj nekaj naredil in videli bomo, če si boš znal pomagati in kdo je večji čarovnik.« Nato vzame nož, ga nese pod kap ter ga zasadi v zemljo. Ko pride nazaj v hišo, je hlapcu tekla kri iz ust in nosa. Lampret mu reče: »No, pomagaj si, če si bolj moder ko jaz.« Hlapec je čaral na vse načine, da bi si ustavil kri, toda ni šlo. In začel je prositi Lampreta: »Nehaj, če ne poginem.« Ta je šel ven, potegnil nož iz zemlje in hlapcu je odleglo. Hlapec je priznal njegovo nadmoč, rekoč: »Vidim, da si modrejši od mene.« Kamničani, ki so vedeli za Lampretovo čarovniško moč, so ga hoteli prekositi. Dali so nekoga študirat in potem so povabili Lampreta, da bi se kosal z njim. In Lampret je odgovoril, da naj pride Kamničan v Robanov kot. Ko so se sešli, pravi Lampret: »Postavili bomo cepljenico (sekiro) koncem Robanovega travnika in streljali čez ves travnik skozi sekirino uho. In kdor ustrelji skozi uho, ta bo najboljši:« Prvi je streljal Lampret. Njegova krogla je šla skozi topor in skozi uho. Za njim je streljal kamniški študent. Ko je ta izprožil, se je krogla zavrtela okoli puške in padla na zemljo. In Lampret mu pravi: »Toliko si slabši od mene, kakor je železo od jekla.« Kranjce je jezilo, da jih je Lampret premagal. Hočejo se nad njim maščevati. Povabijo ga, naj pride na Kamniško sedlo, da gredo skupno na gamze. Lampret je res šel in vzel puško s seboj, ki pa jo je začaral, da je bila nevidna. Ko vstopi v koč, ga pozdravijo in se mu zahvalijo, da se je odzval vabilu. Ko pa vidijo, da nima puške, ga mislijo napasti, češ, zdaj ga imamo, da nam ne uide. On pa vzame puško z rame, se nasmehne in pravi: »Puško imam tukaj in prinesel sem še smodnika za pokadit in svinca za poškrpiti.« Ko so Kamničani to videli in slišali, so se prestrašili in zbežali. Neko nedeljo je spravljal Lampret nekega pastirja, da bi šel z njim na lov na Okrešelj. Ta se je branil, ker je hotel iti k maši. Lampret mu je le prigovarjal, češ: »Saj se ne bo nič zgodilo, če greš.« Slednjič ga je pregovoril. Ko sta prišla na Okrešelj, sta malo sedla in Lampret mu je začel pripovedovati, kaj se godi po svetu. Naenkrat pa se obrne k pastirju in mu reče: »Sedaj nabija ljubljanski grof puško in me misli ustreliti.« Nato vzame svoj klobuk in reče pastirju: »Hitro se vreži v prst in stisni tri kapljice krvi na klobuk.« Komaj je pastir to storil, je že iz Ljubljane ustrelil grof in krogla je priletela v ono kri na klobuku. Grof je bil namreč tudi čarovniški, čeprav manj kakor Lampret. Takoj je vedel, da ga ni zadel. Zato je šel brž k procesiji, ki se je vršila ravno tisti čas v Ljubljani. Lampret pa je nabil ono kroglo v svojo puško in ustrelil. In grof je padel, čeprav je šel k procesiji. Brat Perkov je prišel nekoč k Lampretu in se je čudil, da ima tako slabo posestvo, ko je vendar tako dober lovec, in da Lampret na lovu vedno kaj dobi, on pa nič. Lampret ga vpraša, če bi rad kaj ustrelil; če hoče, lahko ustrelji kar na dvorišču. Brat je seveda pritrdil. Lampret je hitro začaral in naenkrat je bilo dvorišče polno razne divjačine, ki je točila krvave solze. In Perk je ustrelil lepega jelena. Nekega dne sta šla Perk in Lampret skupno na lov. Lampret je kmalu ustrelil gamza in ga je nesel domov. Perk pa zopet ni imel sreče. Ko je šel proti domu, je hotel med potjo še stopiti k bratu in pogledati, da li je on kaj dobil. Ta je ravno drl gamza, ko je Perk šel po polju proti hiši. Tedaj ga je zagledala Lampretova žena, ki je možu pomagala, in je rekla: »Perk gre k nam in zopet bo hud, ker si ti dobil, on pa nič.« Lampret vzame s stene puško in ustrelji brata skozi okno. Potem je šel iz hiše in izginil in od tistega časa ga ni bilo več nazaj. Čez precej časa potem, ko je izginil, se prikaže v Trati za Olševo na koroški strani nekemu lovcu. Bil je v kratkih irhastih hlačah, zelenih nogavicah in rdečem telovniku, na glavi pa je imel zelen klobuk. Lovec se ga je ustrašil. On pa mu reče, naj se ga nič ne boji. Nato ga je vprašal, če bi rad imel dobro puško. Lovec seveda pritrdi. Lampret mu reče, da naj gre v Pušnikovo hišo, kjer visijo za vrati na steni tri puške, vzame pa naj srednjo. Lovec gre res v to hišo in ko pogleda na steno, vidi, da vse tri puške nihajo. Ustrašil se je, pustil puško in zbežal. V Lampretovi hiši pa je še dolgo strašilo.

94. Čarovnik. Vsak čarovnik je, preden je začel čarati, zastavil vragu dušo. Vrag pa mu je dal krštalo. Če je čarovnik pogledal v krštalo, je vedel vse, kaj se godi in kaj mora napraviti.

95. Prvi kmetje in Citrija. Prvi kmet v Solčavi je bil Knez. On je bil ubog knez, ki so ga pregnali iz njegove dežele. Začel je tukaj prvi obdelovati zemljo. In to ime je ostalo še danes pri hiši. Drugi kmet je bil Gradišnik. Tretji, ki se je naselil, je bil Štifter. Pozneje je dal del svojega posestva svoji hčeri Majdi. Od tega časa je tukaj hišno ime Majdač. Drugi del posestva pa je dal sinu Martinu in zato domače ime Martine, tretji del pa je obdržal sam. (V Citriji so skupaj trije kmetje: Štifter, Majdač in Martine. Nekdaj so baje vsi trije posestniki znali igrati na citre. V gornjegrajskem okraju ste še dve Citriji. V davčni občini Sv. Florijan so visoko v hribih kmetje: Budna, Gornik in Slemšek. — Pri Novi Štifti so kmetje: Strnad, Zgornji in Spodnji Trepel.)

96. Copernik Jernik.

Na Jezerskem je živel lovec in pastir Jernik, ki je spremljal Frischaufa na njegovih turah na Grintavec. O njem se pripovedujejo te-le storijske: Jernik je znal coprati. Nekoč gre na lov, zacopra in hudič mu prižene lepega gamsa. Jernik gamsa ustrelji in ga nese v pastirsko koč v Povšnarjevi planini. Kar pride hudič, oblečen kot lovec, s kratkimi hlačami in z zelenimi nogavicami, pogleda gamsa, pogleda Jernika in zopet izgine. Jernika obide groza, zadene gamsa na hrbet in jo urnih krač pobriše v dolino.

*

Drugič gre neki lovec na petelina. Ustrelji, petelin pade z drevesa in lovec ga išče in išče, a petelina ni nikjer. Pa kmalu jo pogrunta: Jernik mi je zacopral. Čez nekaj dni najde ostanke petelina pod drevesom.

*

Nekoč pa je Jerniku trda predla. Hudič svojemu varovancu ni bil vedno tako uslužen in milostljiv kakor tedaj, ko mu je prignal gamsa. Nekoč gre Jernik — menda s Spodnjim Vernikom — po cesti. Kar se ga loti hudič in ga začne metati ob kupe kamenja poleg ceste. V vsak kup ga vrže. Jernik se komaj sproti pobira in prosi hudiča, naj ga vendar že pusti pri miru, pa peklenški duh danes ne pozna usmiljenja. Jernikov spremljevalec vidi čudni prizor, hudiča pa ne vidi. Šele ko prideta v bližino hiš, izgine peklenšček.

Opomba. V letih 1906. in 1907. je nabiral Josip Korban, takrat učitelj v Lučah, narodne pesmi in je tudi zapisal melodijo na sekirice. Nabral je okoli 100 komadov, ki jih je poslal dru. Jos. Tominšku v Ljubljano. Kolikor mi je znano, še iste niso bile natisnjene. Škoda bi bilo, če bi izginile v kakem arhivu, ker so važno narodno blago, ki se ga drugod ne dobi. Omenim še, da Lučani zelo radi pojo svoje narodne pesmi. (Andrejka: Jezersko, Ljubljana 1921, 22-23.)

Priloga 8 **Opredelitev Solčave v Krajevnem leksikonu Dravske banovine iz leta 1937 (277-279)⁸⁶**

Predgovor

Živa in pereča potreba po krajevno informativnem priročniku, ki bi nadomestil nekdanje krajevne repertorije, je rodila misel, da bi sestavili tako podrobno in zanesljivo delo za našo banovino. Iz te zamisli je nastal naš Krajevni leksikon dravske banovine, razdeljen po srezih in ti po občinah in krajih, po najnovejši upravni pripadnosti. Vsebuje poleg obširnega uradnega repertorija podrobne zemljepisne, zgodovinske, prometne, gospodarske, kulturne in turistične podatke za vsak, tudi najmanjši kraj naše banovine; dodana pa mu je še gospodarska revija, ki naj pokaže sliko naše industrijske delavnosti. Leksikon naj bi bil predvsem informativen priročnik za urade, zavode in posameznike v praktične in poslovne namene, poleg tega pa naj nudi vsakemu tudi tehtne opise posameznih krajev in njihovih znamenitosti.

Z delom smo pričeli jeseni leta 1933., končali smo ga v aprilu 1937.

Občina Solčava

Preb. 842, hiš 132, posest. 44, koč. 60, najem. 40. Površina 10.174,53 ha: njiv in vrtov 331,24 ha, trav. in paš. 1902,69 ha, gozdov 3914,53 ha, ostalo 4026,07 ha.

Občina leži v skrajnem kotu Gornje Savinjske doline ob avstrijski meji. Na jugu se razprostira do glavnih grebenov Savinjskih Alp, na severu do Raduhe (2062 m) in Olševe (1929 m). Savinjske Alpe se tu najvišje dvigajo v obmejnem Križu (2429 m) ter se razodevajo v vsem svojem veličastju (Mrzla gora, Turska gora, Okrešelj Brana, Kamniško sedlo, Planjava, Ojstrica). Prav do teh ponosnih golih vršacev segajo od vseh strani po gorskih grebenih zagrajene zelene alpske doline z izvirkami voda: Matkov kot, Logarska dolina in Robanov kot, ki so med najlepšimi naravnimi biseri dravske banovine. Vse tri doline so poglobili in razširili nekdanji ledeniki, ki so jim dali s tem skupne značilnosti: skoraj ravno in zelo široko dno, ki na robih nenadno prehaja v strmo gorsko pobočje.

Največja med temi dolinami je svetovno znana Logarska dolina, ki jo glede veličastnosti prirode ne dosega niti ena ledeniška koritasta dolina v Alpah. Po mnenju nekaterih potovalcev utegne imeti v Evropi še veličastnejše gorsko ozadje edino Cirque de Gavarnie v Pirinejih, ki je v marsičem presenetljivo podoben Logarski dolini.

Logarska dolina sega v skoraj premi črti 7 km daleč proti jugu. Njeno ravno dno pokrivajo travniki, gozdovi in tudi polja. Na levi in desni zagrajujejo dolino gozdna pobočja sredogorskih slemen, do čim tvorijo njeno neposredno ozadje na jugu v polkrogu razvrščene razorane stene Savinjskih Alp z globoko usločenim Kamniškim sedlom (1921 m) v sredini. Vzhodno od njega kipi v vrtoglave višine široka Planjava (2399 m) in strma piramida Ojstrice (2349 m), na zahodu pa se vrste Brana (2253 m), Turska gora (2233 m), Križ (2429 m) in Mrzla gora (2202 m).

Prav ob tem veličastnem sklepu doline izvira Savinja, ki se takoj vrže raz skalovje 120 m globoko (Logarski šum) v dolino, kjer po kratkem teku izgine v pesku, iz katerega ponovno privre na dan v spodnjem delu doline pod imenom Črna. Šele po združitvi s potokom Jezero, ki izvira v prodnatem Matkovem kotu, zovejo domačini to reko Savinjo.

Matkov kot in Robanov kot sta krajša in deloma ožja od Logarske doline. Oba pogrešata predvsem širokega amfiteatralnega zaključka. Toda kljub temu tu ni priroda nič manj bogato obdarila. Matkov kot se ponaša z redko naravno zanimivostjo tako zvanim Škaфом, globoko in obsežno lijasto votlino v snežišču na koncu doline pod Mrzlo goro, do čim nudi Robanov kot, v katerem izvira potok Bela, nedosežen pogled na Ojstrico.

Medtem ko se Savinjske Alpe na levem bregu Savinje še nadaljujejo v strmi Raduhi, spada njena bližnja soseda Olševa h Karavankam, ki segajo tu iz Avstrije v našo državo. Olševa je le v svojem najvišjem delu prepadna in zgrajena iz propustnega apnenca. Zato je njeno pobočje v nasprotju z golimi rebri Savinjskih Alp visoko navzgor pokrito z bujnim gozdom. Tu izvirajo še v višini 1500 m studenci, ob katerih nastopajo včasih prava močvirja. Celotno vodovje zbira Savinja, ki teče od Logarske doline dalje po ozki gorski dolini. Opisane gorske razmere so vzrok, da sta kar *"/n* vsega ozemlja neplodni. V ostalem zavzema veliko površino le gozd, ki se na severni strani Savinjskih Alp navadno neha že v višini 1200 m. V njem prevladujejo iglavci (smreka, bor in macesen). V nižjih legah je precej zastopana tudi bukev. V prav zmernem obsegu se uveljavljajo pašniki in travniki, za polja in vrtove pa skoraj ni prostora. Ni čuda, da je občina silno redko obljudena; na 1 km² pride komaj 5 prebivalcev. Stalno naseljeno ozemlje je zelo omejeno. Severno od Savinje segajo kmetije do 1.250 m visoko, južno od nje le izjemoma višje od 800 m. Blizu drevesne meje so le še posamezne planine, kjer pasejo živino v poletnih mesecih. Prebivalci se bavijo največ z gozdarstvom. Ob Savinji in nekaterih njenih pritokih so vodne žage. Letno se proda do 50.000 m³ lesa v vzhodne dele naše države in tudi v inozemstvo. Živino goje večinoma le za domače potrebe. Poleg svinj in goveje živine rede zlasti ovce, ki dajejo volno prav dobre kakovosti. Poljedelstvo se omejuje na

⁸⁶ Krajevni leksikon Dravske banovine. 1937. Solčava. dosegljivo na: <http://www.zape.si/srd/pdf/ldb.pdf> [15.4.2011]

skromno pridelovanje pšenice, rži, ovsu in krompirja. V vodah, predvsem v Savinji, je mnogo postrvi. Lepe dohodke daje tujski promet, ki je v stalnem razvoju. Poleg letoviščarjev prihajajo sem mnogi domači in tuji turisti, ki obiskujejo razen Logarske doline zlasti Savinjske Alpe in zadnja leta precej tudi Olševo. V Logarski dolini in na Okrešlju ima SPD svoje domove.

Občina je prometno zvezana z ostalim svetom po banovinski cesti, ki drži kraje Savinje. Med Lučami in Solčavo so zgradili to cesto šele 1894. Prej je držala tod le slaba steza in so morali vozniki 22-krat prebroditi Savinjo. Stezo, ki je vezala Solčavo z Logarsko dolino, so razširili v vozno pot šele 1924. Toda za avtobusni promet je postala ta pot sposobna šele po nadaljnji razširitvi 1930. Zato ni čuda, da je bila občina do nedavna tako rekoč odrezana od svoje okolice. Zveza Solčave z Lučami je bila tako slaba, da so bili ondodni prebivalci gospodarsko usmerjeni na Koroško, zlasti na Železno Kaplo. Ti stiki so se kazali tudi v mnogih rodbinskih zvezah Solčavanov s Korošci, ki so zanesli vidne vplive koroškega narečja v tukajšnjo govorico.

Solčava, 590*99*24*53*36. Sr so du fin Gornji grad 28 km, žand Luče 10 km, zdr Ljubno 20 km, železnica ob Paki 45 km, o pTt š župnija v kraju.

Šola ustanovljena 1872, 2 odd., javna knjiž., PJS, Strel. druž., Slov. kat. izobr. d., Prosv. d., Gas. nm 660 m. Zadnja večja vas v Zgornji Savinjski dolini. Kraj leži v globoki in tesni dolini ob Savinji med razrastki Raduhe, Olševe in Ojstrice. Tu se konča banovinska cesta, ki drži iz Mozirja. Avtobusna zveza s Šmartnom ob Paki, Celjem in Logarsko dolino. Pravkar se otvarja redni avtobusni promet tudi direktno z Ljubljano. Jedro vasi tvorijo tesno pozidane hiše kraj farne cerkve. Sicer pa spadajo h kraju raztresene kmetije ob Savinji, v Robanovem kotu in na sosednjih gorskih pobočjih. To so predvsem mali zaselki Belšak, Havdej, Knez, Štiftar in Tolstovršnik. Lesna industrija; znaten tujski promet. Slednji izkazuje za 1934 230 posetnikov z 2.432 nočninami. Solčava je izhodišče mnogih krajših in daljših izletov: v Robanov kot (1,5 ure) in dalje na Korošico (5 ur) in Ojstrico (6 ur); na Raduho (4 ure); k Sv. Duhu (2uri) in dalje do znamenite Potočke zijalke (3 ure) in na vrh Olševe (3,5ure); v Logarsko dolino (1 uro) in mimo slapa Savinje (3 ure) na Okrešelj (3 do 4 ure). Vsa ta pota so markirana. Solčava je bila naseljena že med 1000—1200. Kraju so dali ime »Sulzbach«, odtod Solčava, nemski kolonisti, ki jih je naselil v Gornji Savinjski dolini nemški plemič Diebald de Chagere, lastnik gornjegrajske gospoščine. Ta je 1.140 podaril Solčavo z ostalo gornjegrajsko gosposčino oglejskemu patriarhu Peregrinu za tedaj ustanovljeni gornjegrajski samostan. Kraj se prvič izrecno omenja 1268 (silva Sulzpatch). Po urbarju tega samostana iz 1426 je bil v Solčavi sedež urada, ki je obsegal celo solčavsko župnijo. Meje so mu bile: Igla — ob Savinji navzgor — pod Raduho — Olševa — Citrija — Sv. Duh — Ložeške Alpe — Matkov kot — pod Kočno — Logarska dolina, na desnem bregu Savinje pa so mu pripadale kmetije na Beli in v Robanovem kotu. Pozneje so bili lastniki Solčave Celjski grofje. Domače hišno ime »Knez« je po tradiciji v zvezi z vojnami Celjanov s Habsburžani, ko je Celjan Fiaderik II. dal prenesti svoje dragocenosti v Solčavo in jih je pri tem kmetu shranil. — župnija Solčava (dek. Gornji grad, škof. lavant.) ima 850 duš. Pokopališče. Župna cerkev Marije Snežne. Po tradiciji so prvotno cerkev zgradili Celjski grofje. Cerkev je bila najbrž romanska in je po zgradbi sodeč nastala med 1000 do 1225. Sedanja cerkev je bila postavljena v 1461—1485 in kaže v oblikah prehod visoke gotike v pozno. Cerkev je imela najbrž samo nastrešni stolpič, 1710 pa so sezidali sedanji zvonik. Vsa stavba je bila prenovljena najprej v 1825—1826, nato pa 1871, ko so baročne slike prebelili in 1888 popolnoma zakrili. Kjer je belež na zunanjščini odpadel, so vidni sledovi slik. Ladja ima štiri, presbiterij tri prazna svodna polja z rebri, ki so okrašena in izhajajo iz polstebrov. Ker je bila cerkev že v prvotni zasnovi zelo prostorna, so jo tako malo prezidali, da je še ohranjena arhitektura iz 15. stol. Tristrano zaključeni prezbiterij in leva stena ladje imata močne opornike. Slike v ladji sta izvršila Tomaž Fantoni in Franc Zdolšek 1891. V čelu velikega oltarja je romanski kip Matere Božje, eno najstarejših del, ki so ohranjena v lavantinski škofiji. Polihromija je najbrž iz 1873. Prvotno je bila cerkev podružnica gornjegrajske prafare. Med 1341—1365 so Celjski grofje tu ustanovili beneficij za vzdrževanje stalnega duhovnika. Urbar gornjegrajskega samostana iz 1426 omenja pri cerkvi že vikarja.

Podrejenost cerkve v preteklosti in sedaj ista kot v Gornjem gradu. Kapela sv. Ane na pokopališču je bila okoli 1000 zgrajena iz lesa. Ko je pozneje pogorela, so jo okoli 1605 obnovili. Leta 1610 jo jena novo posvetil Ljubljanski škof Hren. L. 1848. so kapelo popravili. Tu rojen Štiftar Božidar (Tvorcov), (1846—1913) prof., pisal o Rusih in Rusiji in se bavil z imenoslovjem.

Sv. Duh, 252*33*20*7*4. Sr so du fin Gornji grad 33 km, žand Luče 15 km, zdr Ljubno 25 km, žel Šmartno ob Paki 50 km, o pTt š župnija Solčava 5 km. Nm 1250 m.

Najvišja vas v dravski banovini. Raztresene kmetije. Jedro vasi tvorijo mali gorski zaselki na severni strani Strelčeve, Golarjeve in Klemenče peči, ki se skoraj navpično dvigajo iz ozke doline nad Savinjo. H kraju spadata tudi Matkov kot in Logarska dolina s svojimi redkimi kmetijami. Iz Solčave drži v Logarsko dolino občinska cesta, po kateri se vzdržuje v poletnem času redna avtobusna zveza s Celjem in zdaj tudi z Ljubljano. Od te ceste se odcepijo kolovozi in steze do gorskih zaselkov. Lesna industrija. Zelo velik tujski promet. Leta 1934. je posetilo Logarsko dolino 913 tujcev (skupno število nočnin 5.945). Blizu kmetije Klemenšek izvira močan slatinski vrelec. Blizu kmetije Zibovt so krasni skladi zrnatega apnenca, ki so ga v prejšnjih časih precej lomili. Sijajen razgled izpred cerkvice sv. Duha. Zraven v kapelaniji se more udobno prenočiti. Od tod drži markirana pot skozi dehteče gozdove na obmejno St. Lenartsko sedlo in nato strmo navzgor k znameniti Potočki zijalki (nm ca 1700 m, 1 uro). Odkopavanja, ki se vršijo od 1928 dalje vsako poletje pod strokovnim vodstvom prof. Brodarja, so spravila na dan poleg okostij jamskega medveda sledove ognjišč in zelo številno kameno in koščeno orodje, ki spada k mlajši paleolitik (aurignaška kultura, ca. 20.000 let pred Kristusom). Tako predstavlja Potočka zijalka najstarejše doslej

odkrito predzgodovinsko najdišče v Sloveniji. Širok vhod v jamo je lepo viden iz Logarske doline. Izpred jame poučna panorama po Savinjskih Alpah. Od zijalke se nadaljuje steza na vrh Olševe (1/2 ure).

Nove lepe zgradbe za letoviščarje v Logarski dolini. Tu je na najlepšem mestu postavil Janez Piskernik 1890 malo pretežno leseno zgradbo, ki pa je 1893 prešla v posest nemškega planinskega društva. Po prevratu je postala njena lastnica SPD. Ta je 1925 zgradila poleg stare stavbe lično Tillerjevo kočo, nakar je 1932 otvorila še ponosni Planinski dom v Logarski dolini (nm 757 m). Tik za temi stavbami je slap Palnik z malim bazenom za kopanje. Logarska dolina je izhodišče krasnih planinskih izletov. Od slapa Savinje ob sklepu doline drži steza na Okrešelj (1378 m, 3/4 ure), krasno ležečo gorsko teraso, ki je večidel v bujnem zelenju. Tu je postavilo nemško planinsko društvo leta 1876. malo turistično kočo, ki je bila 1896 povečana, a je postala leta 1907 žrtev snežnega plaza. Naslednje leto je tu zgradilo SPD svojo kočo, ki je dobila po našem vele zaslužnem prijatelju in propagatorju Savinjskih Alp ime Frischaufov dom. Na Okrešlju se križajo razna gorska pota, ki drže v osrčje Alp (Kamniško sedlo, Savinjsko sedlo, Mrzla gora itd.).

Sveti Duh je zaslovel v novejšem času zaradi znamenitih odkritij v Potočki zijalki. Podružnična cerkev sv. Duha. Staro cerkev iz prve pol. 17. stol. (prvič omenjena 1631) so podrli, današnja pa je bila dokončana 1891. Od prvotne cerkve je le zvonik, ki so ga nekoliko povišali. Ladjo dele pilastrji v tri polja, ki so krita z nizkimi kupolami; tudi tristrano zaključeni prezbiterij je v bistvu krit s kupolo. Na slavoloku se nahaja lesen relief sv. Trojice iz 15. stol. Delo je zanimivo radi tega, ker sv. Duh ni upodobljen s simbolom, temveč z osebo. Na Olševi so tudi razvaline kapelice, katere zvon hranijo v gradu Hageneggu pri Zelezni Kapli. Kapelica Kristusa Kralja v Logarski dolini je bila postavljena 1931.

Priloga 9 **Zgodovina Solčave in Luč**

Uvod

Življenje v Lučah in Solčavi je potekalo precej podobno, saj so obema dajali osnovo za preživetje obširni gozdovi. Med njimi so si posamezniki skozi stoletja krčili svoj prostor in ustvarjali življenje na samotnih kmetijah. Poleg tega so se oblikovali tudi strnjeni zaselki in vasi. Delovali so kot centri, ki so skrbeli za »okolico« in ji nudili materialno (obrtniki, trgovine) in duhovno (župnišče) podporo.

Specifični naravni pogoji in zgodovina teh krajev je skozi stoletja oblikovala človeka, ki se je tu naselil, živel in preživel.

Kljub temu, da se nam danes zdi, da so Solčava in Luče tako blizu, ni bilo vedno tako. Naravne prepreke, ki jih danes zlahka premagujemo, so nekdaj narekovale tok življenja. Ena takih naravnih preprek je bila prav soteska Igla, ki je delila Solčavo in Luče. Šele 1893 je bila zgrajena cesta mimo Igle proti Solčavi in nekaj let kasneje, leta 1919, je padla meja na severu Solčavskega. Od takrat naprej je bila Solčava zadnja občina v Savinjski dolini in občina, ob kateri je po njenem severnem robu potekala državna meja (prva svetovna vojna – po vojni nič več Avstro Ogrska monarhija pač pa nova država Kraljevina SHS). Tako je Solčava postala zadnji kotiček Savinjske doline in mejna občina nove države z Avstrijo.

Vmes je posegla zgodovina (politični dogodki in modernizacija) in spremenila tradicionalne poti, ki so prej stoletja potekale med Solčavo in Koroško ter jih je usmerila proti jugu.

Zgodovinski pregled

Potočka zijalka

Potočka zijalka je najbolj znana postaja lovcev na jamske medvede iz časa starejše kamene dobe. Jama je za znanost odkril Srečko Brodar, 1. avgusta 1928, ko se je spuščal z Olševe in stopil vanjo po vodo za žejno šoptnico.

Še isto leto je pričel z izkopavanji – osem let so potekala zaporedna izkopavanja in v tem času je raziskal 1030 m² njene površine in v njenih plasteh naložene zgodovine.

Posebnost olševskih koščenenih izdelkov so zareze ob straneh in črte na nekaterih konicah, spoznane kot prva dokazljiva upodablajoča umetnost ledenodobnih lovcev v Sloveniji.

Najdenih je bilo več kot 300 kamnitih orodij in več kot 130 koščenenih konic (po številu in oblikovani enotnosti največja tovrstna zbirka koščenenih orodij v Evropi).

Iz Potočke zijalke je znanih več desetih živalskih vrst, med njimi pa nad tisoč osebkov jamskega medveda – velika nevarna novodobna žival, težka okoli 200 kg.

Jama je bila tudi dom tega rastlinojedega medveda, v času med prvim in drugim sunkom zadnje poledenitve, ko je bila snežna odeja okoli 2700 m visoko in je bilo okoli jame dovolj hrane.

Že pred tem odkritjem je Potočka jama predstavljala poseben kraj. O njej so krožile različne bajke. Po ljudskem izročilu bi se naj v njej nahajali skriti zakladi. Služila je tudi kot skrivališče vojaških nabornikov. Mehko sigo z njenih sten / olševsko ali Marijino mleko/ so uporabljali v ljudskem zdravilstvu.

Zagotovo so lovci, ki so domovali v Potočki zijalki, prvi ljudje, ki so stopili na območje Solčavskega in Lučkega. A o kontinuirani poselitvi ne moremo govoriti prej kot šele od srednjega veka naprej. V zgornji savinjski dolini se niso nikoli opravljala načrtna arheološka izkopavanja, razen zgoraj omenjenega, zato ne moremo z zagotovostjo trditi, da tu pred srednjim vekom ni nihče živel.

Rimljani so prišli po dolini – kolikor je do sedaj znanega – do Radmirja. Največ njihovih ostankov je v Mozirju in njegovi okolici.

Srednji vek

Solčava je bila, verjetno tako kot Luče, naseljena v času od leta 1000 – 1200. Prvi je z nemškimi kolonisti te kraje koloniziral plemič Diebald de Chagere, lastnik gornjegrajske gosposčine. Menda so ti kolonisti s sabo prinesli tudi ime kraja Solčava – Sulzpach / verjetno iz nemške besede Salzbach/. To ime se je za Solčavo tudi med domačini uporabljalo precej dolgo, saj so še pred II. vojno Solčavani pogosto Solčavi rekli Žocpah. Uradno se je ime Solčava pričelo uporabljati ob narodnem prebujanju po letu 1875.

O tem, kako so dobile ime Luče, pa pripoveduje Bajka o žalik ženah z Raduhe, ki so izgubile svoje ovce na samotnih travnikih, tam kjer zdaj stojijo Luče.

Že omenjeni Plemič Diebald de Chagere je leta 1140 podaril svoje posesti oglejskemu patriarhu Peregrinu za tedaj ustanovljeni gornjegrajski samostan. Takrat so tudi ta območja prišla pod upravo tega samostana. Zato lahko prve zgodovinske vire teh krajev dobimo v Gornjegrajskem urbarju iz leta 1426.

Po vsej verjetnosti je kolonizatorski val potekal od juga proti severu – kljub temu, da smo bili Solčavani bolj vezani na Koroško. To lahko sklepamo po prvih omembah krajev – Luče so prvič omenjene leta 1241 medtem ko je Solčava leta 1268. Vendar seveda nič ni absolutno, saj takrat ni bilo mej kakršne poznamo danes.

V Lučah in prav tako v Solčavi je bil v tem času sedež urada, ki je obsegal celotno župnijo (lučko oziroma solčavsko župnijo).

Leta 1463 je gornjegrajski samostan pripadel novoustanovljeni ljubljanski škofiji, nakar je bil leta 1473 ukinjen.

Novi vek

Iz teh časov je tudi zgodba o povezanosti celjskih grofov s Solčavo:

Leta 1442 je bil Friderik II. vpleten v boje s cesarjem. Grof se je zbal za zaklade v gradu Žovneku pri Braslovčah in jih je hotel varno pripeljati na Celjski grad. Ob prvem prevozu je vozove oplenil grof Hartman pl. Thurn. Zato je dal del zakladov grof prepeljati v Solčavo. Tu bi naj sezidal hišo pri Vitezu. V hiši pod cerkvijo so bili zakladi varno skriti v zavetju skal in za zapahi skoraj nedostopnih solčavskih gora.

Povezavo Celjanov s Solčavani omenja tudi Anna Wambrechtsamer v svojem delu Danes grofje celjski in nikdar več: »... kako je Friderik II. v svoji mladostni neugnanosti zašel na lov v Solčavo, se tu zaljubil v Logarsko rožo – hči posestnika Logarja in sad te ljubezni je poznejši kmet Knez...«.

Kaj je res? Nekaj je moralo biti na tem, saj se prepogosto omenja in res sta sredi Solčave dve hiši, ki nosita hišno ime pri Vitezu in pri Vitezču. Zanimivo pa je tudi, da v urbarju iz leta 1441 zasedimo ime Ulrik Knez / Ulrik je bilo ime celjske družine.

Turki

V letih 1469 do 1480 je Savinjska dolina zaradi turških vpadov zelo trpela. Vendar med svojimi pustošenji po Savinjski niso prišli do Solčave. So pa prišli sem s Koroške strani 1473 čez Olševo. V opozorilo, da prihajajo, so gorele grmade na Olševi in Raduhi. Izročilo pravi, da so sem prišli iz Kaple. V Kapli so jim v mostnice s spodnje strani nabili žeblje. Turki so prijezdili na konjih in se na žebljih pobodli. Vendar se je oddelek Turkov kljub dobri obrambi v Kapli prebil do Olševe, kjer je kuril pastir... vprašali so ga za smer in če je to polje, kar se vidi na solčavski strani ... bila je namreč megla in le vrhovi so gledali iz nje. Pastir jim je potrdil in še dodal ... da je tam na drugi strani tega polja, kjer vidijo ogenj, mesto. Turki so spodbodli konje ... kmalu jim je zmanjkalo tal pod nogami in so popadali čez stene.

Kar se jih ni pobilo so nadaljevali pot skozi Solčavo proti Lučam, kjer so krmili konje v cerkvi na oltarju. Za kazen jim je bog poslal uši, ki so jih skoraj snedle.

Ko so odhajali iz Luč so menda rekli, da železne Kaple, lažnive Solčave in ušivih Luč ne bilo nikoli več.

..... na solčavski strani Olševe so kmetje pred II. vojno pogosto našli kakšno podkev ali sabljo čudne oblike. Cerkev sv. Lenarta na koroški strani ima napeto verigo okoli cerkve iz brzd turških konj. ...

19. stoletje

Začetek 19. stoletja zaznamuje Napoleonov pohod po Evropi. Pri nas pa ustanovitev Ilirskih provinc. Napoleonova vojska je začela zelo pritiskati na razne tolovaje in rokovnjače, saj so povsod vlivali strah v kosti, predvsem pa na pomembnih križiščih in poteh, kjer so lahko ropali. Zaradi tega so se umikali tudi v bolj odročne kraje kakršna je bila Solčava (»Rmavhuc«).

Poleg tega so se v takšne kraje umikali tudi fantje, ki niso želeli služiti vojaške službe, ki je včasih trajala zelo dolgo. Tudi ti so našli zavetje v Solčavi. Pomagali so na kmetijah, nekateri so se poročili drugi so spet šli naprej iskati kakšen drug odmaknjen kraj⁸⁷.

V drugi polovici 19. stoletju se krepil narodna zavest. Proti koncu stoletja se ustanovljajo številna društva. To pa je tudi čas odkrivanja naših gora. Že listine s konca 15. stoletja omenjajo glavne vrhove. Znani so bili glavni prehodi prek Škarij, Savinjskega sedla in po Hudem prasku na Mrzli gori. Na Ojstrico so se prvi povzpeli geodeti leta 1823. Najbolj znan raziskovalec Kamniško – Savinjskih Alp je Johannes Frischauf, po rodu iz Gradca. V gore so jih vodili domači vodniki, na območju Zgornje Savinjske doline jih je bilo konec 19. stoletja, registriranih 12.

Prve kočje:

1875 – kočja na Okrešlju,

1894 – kočja pod Ojstrico,

1876 – kočja na Korošici,

1898 – kočja na Loki.

V Logarski Dolini so bile že pred II. svetovno vojno (na mestu, kjer danes stojijo hotel Plesnik, hotel Palenk in Cinkarna) postavljene leta 1890 Piskrnikova kočja, leta 1925 poleg nje zgradijo Tillerjevo kočjo, 1931 pa še planinski hotel Aleksandrov dom (po vojni Planinski dom, danes Hotel Plesnik). Vse tri so bile med vojno požgane.

Oba kraja se že od začetka 20. stoletja obračata proti turizmu. V 30-ih letih 20. stoletja sodita med obetavne turistične kraje. »Visok alpski svet, mnoge pokrajinske zanimivosti in zdrave podnebne razmere vabijo semkaj turiste in letoviščarje; od njih ima prebivalstvo precejšnje gnotne koristi«. Tako piše o Lučah v krajevnem leksikonu Dravske banovine iz leta 1937, tega leta so v Lučah zgradili tudi nov združni dom z gostiščem. V istem leksikonu piše tudi o Solčavi: »Lepe dohodke daje tujski promet, ki je v stalnem razvoju. Poleg letoviščarjev sem

⁸⁷ Preberi Vider Valent; Zapiski o Solčavi in Solčavanih str. 93 – 103; Zasedba Solčave 1851.

prihajajo tudi mnogi domači in tuji turisti, ki obiskujejo razen Logarske doline zlasti Savinjske Alpe in zadnja leta tudi Olševo«. Olševo je postala znana daleč naokoli ob izkopavanjih Srečka Brodarja v Potočki zijalki leta 1928. Pred II. svetovno vojno je bil Sv. Duh vas. Na nadmorski višini 1250m je bila to najvišje ležeča vas v Dravski banovini. H kraju sta spadala tudi Matkov kot in Logarska dolina. Leta 1934 je bilo zabeleženo v Logarski dolini 5945 nočitev.

Vsekakor so bile prav planine tiste, ki so pripeljale prve obiskovalce v naše kraje in so tiste, ki jih še danes navdušujejo. Mogočni očaki bdijo nad nami in nam dajejo zavetje ter poseben čar moči – moči preživetja in ljubezni do narave.

Literatura:

Krajevni leksikon Dravske banovine, 1937

Krajevni leksikon Slovenije, 1976

Joža Vršnik: Preproste zgodbe s solčavskih planin, Mohorjeva družba, Celje 2005

Valent Vider: Solčava, Zapiski o Solčavi in njeni okolici / Prispevki k zgodovinskemu in etnografskemu gradivu, Solčava 2004

Savinjsko / Celje Velenje: Priročnik za popotnika in poslovnega človeka, Pomurska založba 1997

Aleksander Videčnik: Obrtništvo v Zgornji Savinjski dolini, Mozirje 1990

Aleksander Videčnik: O gozdnih delavcih Luč med obema vojnama, Mozirje 1985

Darinka Kladnik: Sto slovenskih krajev, Prešernova družba, Ljubljana 1994

Peter Likar, Srečko Brodar: Potnik skozi čas, Založba Obzorja, Ljubljana 1979

Zgornja Savinjska dolina na starih fotografijah, EPSI d.o.o. Nazarje, 1993

Pripravila: MARINA GRADIŠNIK

Priloga 10
Sakralna kulturna dediščina na Solčavskem

Tabela: Enote sakralne dediščine na Solčavskem

	<p>Cerkev Marije Snežne v Solčavi Cerkev velja za edino v celoti ohranjeno gotsko cerkev v Zgornji Savinjski dolini. Zgrajena je bila v letih od 1461 do 1485, verjetno pa sta zakristija in južna stena ladje še iz romanske dobe. Za potrebe cerkvene zakladnice je bila kasneje nadzidana zakristija, prav tako pa so leta 1700 povišali zvonik. Veliki oltar je delo Andreja Cesarja. Dragocenost cerkve je kip Solčavske Marije, ki je delo neznanega umetnika iz sredine 13. stoletja. Cerkev je razglašena za kulturni spomenik.</p>
	<p>Solčavska Marija Kip Solčavske Marije je pravi mali zaklad gotske cerkve Marije Snežne v Solčavi. Majhna kamnita zgodnjegotska plastika sedeče Marije z otrokom oziroma tako imenovane Solčavske Madone, se nahaja v atiki velikega oltarja. Datira v čas okoli leta 1250.</p>
	<p>Kapela Kristusa Kralja v Logarski dolini Na pobudo kmetov iz Logarske doline in dr. Šumana, je arhitekt Jože Plečnik leta 1930 izdelal projekt kapelice. Kapelica - cerkvica naj bi služila za maševanje, hkrati pa bi bila tudi spomin na sina dr. Šumana. Do realizacije Plečnikovega načrta nikoli ni prišlo. Sedanja kapelica je delo arhitekta Martina Goloba.</p>
	<p>Cerkvica Svetega Duha v Podolševi Visoko pod ostenjem Olševe se razteza zaselek Podolševa. Domačini mu pravijo tudi Sveti Duh, po baročni cerkvici Svetega Duha, ki daje zaselku svojstveno podobo. Sedanje cerkev so postavili koncem 19. stoletja namesto prejšnje iz 15. stoletja. V cerkvi je ohranjen gotski kelih in iz tisovega lesa izrezljan relief Svete Trojice. Ta je zanimiv zato, ker je Sveti Duh upodobljen kot mladenič z zemeljsko kroglo in ne v podobi goloba. V cerkvi je najstarejši zvon z napisom v starodavni gotski majuskuli.</p>

	<p>Podbrežnikova kapelica Kapelica odprtega tipa stoji ob cesti v začetku Logarske doline. Dekorativno jo je poslikal ljudski umetnik, zaradi svoje kulturne vrednosti pa je razglašena za kulturni spomenik. Kapelica je lep primer kapele, kakršne so gradili kmetje v bližini svojih domov na Solčavskem. Značilna je barvitost in poslikava skoraj vseh zunanjih in notranjih sten.</p>
	<p>Kužno znamenje pri Bevšku Gospodarsko poslopje in stavbo kmetije Bevšek krasijo freske, poleg žage pa je stoletno kužno znamenje.</p>

Pripovedka o gradnji cerkve Marije Snežne v Solčavi

Štiftarski hlapec je z voli oral njivo na Vidmu. Plug je zadel na nenavaden kip, pred katerim sta vola pokleknila. Ljudje so na tistem mestu hoteli postaviti cerkev, vendar se je ves zid, kolikor so ga čez dan sezidali, ponoči prestavil na hrib nad vasjo. Popustili so in cerkev postavili na hribu. Prepričani so bili, da jo je tam hotela imeti Mati božja zato, ker je vedela, da bo zmaj prekljuval steno jezera v Matkovem kotu in bo nižje predele zajela velika povodenj. To se je baje res zgodilo in takrat je voda segala vse do cerkvenega praga, kjer je pustila zibelko z otrokom.

Sedanja gotška cerkev je bila postavljena v 15. stoletju na temelju še starejše romanske. Posvečena je Mariji Snežni. Ohranila je prvotno obliko, le zvonik so pozidali kasneje. Največja znamenitost in dragocenost v cerkvi je kamniti kip Matere božje, ki je po mnenju strokovnjakov iz leta okoli 1250. Morda izvira iz Španije ali pa iz tedaj sloveče delavnice v Gornjem Gradu. 80 stopnic vodi do cerkve, okrog katere je pokopališče. Na hribu nasproti cerkve pa že preko tisoč let raste tisa. (Lenarčič in Orešnik 1995)

Priloga 11
Etnografska kulturna dediščina na Solčavskem

Tabela: Etnografski objekti na Solčavskem

	<p>Olcarska bajta in lesena riža (drča)</p> <p>Ob poti po Logarski dolini stoji olcarska bajta , v kateri si lahko predstavljamo življenje gozdnih delavcev nekoč. Poleg nje je tudi lesena riža (drča) za spravilo lesa. V bližini lahko pozoren opazovalec odkrije bulaste jesene.</p>
	
 <p>OGLARJEVA KOLIBA</p>	<p>Oglarska kočica in oglarska kopa</p> <p>Oglarska kočica in kopa se nahajata ob Naravoslovno etnografski poti od Doma Planincev proti Slapu Rinka. Kopo prižgejo v času Solčavskih dni, to je zadnji vikend v juliju.</p>
	<p>Planšarija v Logarskem kotu</p> <p>Logarjeva kočica (majerija) v kotu Logarske doline je ena redkih lesenih stavb, ki je ohranila prvotno podobo. Zgrajena je bila okoli leta 1930. Iz smrekovih brun narejena kočica nam priča o nekdanji razviti živinoreji in mlekarnstvu v Logarski dolini. Danes je ponovno preurejena v planšarijo Logarski kot, kjer je mogoče dobiti domačo hrano in izdelke s solčavskih kmetij. Poleti oživijo tudi pašniki pod stenami Planjave.</p>
	<p>Planšarija v Robanovem kotu</p> <p>Planšarija v Logarskem kotu je domačija, kjer se je ohranila tradicionalna zasnova in arhitektura kmetije, ki je bila nekoč značilna za vse velike posesti.</p>

Priloga 12

Stalne zbirke in razstave na Solčavskem

Tabela: Stalne zbirke in razstave na Solčavskem

	<p>Stalna razstava Potočka zijalka – zatočišče ledenodobnega človeka na Olševi v gostišču Firšt domuje od leta 1996. Razstava je plod dela strokovnjakov Paleontološkega inštituta Ivana Rakovca pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti iz Ljubljane. Posvečena je njenemu raziskovalcu prof. dr. Srečku Brodarju in spada pod okrilje Pokrajinskega muzeja Celje. Na 18 panojih je prikazan razvoj človeka, kamnita in koščena orodja kromanjoncev, rastlinstvo in živalstvo v ledeni dobi ter potek in dokumentarno gradivo Brodarjevih izkopavanj. Razstavljene so zanimive najdbe, kjer še posebej izstopa lobanja jamskega medveda, različna kamnita orodja, koščene sulice za kopja in seveda kopija najpomembnejše najdbe iz Potočke zijalke – prašivanke, ki velja za najstarejšo šivanko na svetu.</p>
	<p>Stalna razstava Zdravje bolnikov – ljudsko zdravilstvo v Zgornji Savinjski dolini je bila odprta leta 2007. Avtor vsebinskega dela razstave je priznani zgornje savinjski publicist Aleksander Videčnik. Jedro razstave tvori izjemno delo solčavskega zdravilca Vida Strgarja – Fida z naslovom Zdravje bolnikov iz leta 1866. Poleg omenjenega dela razstava prikazuje kronološki pregled zdravilstva, različne zdravilne metode uporabljane v ljudskem zdravilstvu v preteklosti, zanimive recepture, pripravke in posebnosti. Predstavljene so tudi nekatere pomembnejše zdravilske knjige in bolj poznani zdravilci z območja Zgornje Savinjske doline ter njihovi zapisi. Ogled razstave Zdravje bolnikov daje vpogled v znanje in modrost preprostega podeželskega prebivalstva. V časih, ko odročnejši kraji niso imeli dostopa do kakršnekoli zdravniške oskrbe so si ljudje pomagali s preprostimi, naravnimi, doma pripravljenimi zdravili, znanjem in nasveti, ki so jim jih posredovali ljudski zdravilci. Vračanje k naravnemu je dandanes trend na vseh področjih, v veliki meri tudi v medicini in farmaciji. Razstava je namenjena vsem, ki gojijo spoštovanje do preteklosti, do znanja naših prednikov, kot tudi za vse, ki jih zanimajo naravna zdravila, metode in zdrav način življenja. Nadgradnjo razstave Zdravje bolnikov predstavlja Fidov gaj. V Fidovem gaju je na idilični gozdni jasi urejen vrt zdravilnih rastlin s preko 70 različnimi zdravilnimi rastlinami, ki je osnovan na knjigi Zdravje bolnikov. V Fidovem gaju se poleg številnih rastlinskih vrst nahaja izvireček bistrice studenčnice in skrivnostna podzemna jama imenovana Fidova zijalka. Ta je Vidu Strgarju in njegovi ženi kot prebivališče služila kar 9 let.</p>
	<p>Zbirka kmečkega orodja na Klemenčem hlevu Na Kmetiji Klemenšek na Panoramski cesti imajo na kmečkem hlevu urejeno razstavo starega kmečkega orodja.</p>
 <p>Peter Krivec ob cepljenju drv, s pomočjo lesene klade -cepilnica za drva.</p>	<p>Hlev pri Macesniku - ogromen lesen hlev v več nadstropjih, ki je star preko 200 let, natančna letnica ni nikjer zapisana. Pravo čudo je sama arhitektura in zasnova tega poslopja, saj se v obliki votlega pravokotnika razteza preko dvorišča gospodarstva, v sredini pa ima atriju podoben prostor, kjer preko dveh mostičkov poteka cesta, ki pelje do današnje hiše. Še večjega občudovanja pa je vredna tehnična dovršenost takratnih graditeljev, saj v notranjosti hleva najdemo različne stroje in naprave, večinoma lesene izdelave. Najpoglavnejše pri vsem tem je, da je vso mehanizacijo poganjala izključno voda. To so storili tako, da so zgradili ogromen zbiralnik vode za tem poslopjem, kamor je ves čas pritekala voda, ki je potem preko cevi tekla na velikansko kolo. To kolo je bilo gonilo vsega, saj je preko prenosov, žic in jermenov pognalo v tek katerikoli stroj so želeli. Še danes najdemo stroje kot so npr.: klada za cepljenje drv, mlin, žaga, smrekosek, vejnik oz vevnik, slamoreznica, most preko katerega so na škripec preko vodne moči opravljali dela na</p>

	<p>njivi, brez konjske vprege in še veliko drugih posebnosti najdemo tukaj. Žal je zob časa tako načel vse skupaj, da zadnja leta vse bolj ali manj propada in je samo še vprašanje časa kdaj se bo začelo vse skupaj podirati. Poslopje je bilo 6. 9. 1999 z odlokom razglašeno za kulturni spomenik državnega pomena. Vsi se trudimo, da bi ga obnovili in ga registrirali kot tehnični muzej, toda za enkrat ni na voljo finančnih sredstev, saj je to za eno družino prevelik finančni zalogaj v današnjih časih, s strani države pa se do danes še ni bilo posebnega zanimanja pri pomoči obnove.</p>
--	--

Priloga 13 Krajinske strukture posebej pomembne za ohranjanje značilne podobe Logarske doline⁸⁸

Krajinsko podobo Logarske doline tvori skupek naravnih danosti in sprememb, ki jih je vanjo vnesel človek. Medtem ko na določene lastnosti prostora ni mogoče neposredno vplivati, na primer geološke in klimatske danosti ter na nekatere druge le v omejenem obsegu (reliefne ali rastiščne posebnosti), pa imajo človekovi vplivi odločilen pomen pri rabi prostora in z njo povezani krajinski strukturi. Smisel ohranjanja obstoječe krajinske podobe je v ohranjanju pričevalne, estetske in ekološke vrednosti Logarske doline.

Pričevalna vrednost Logarske doline izhaja iz dejstva, da je doslej v precejšnji meri ohranila bistvene krajinske prvine, ki so razvidne že iz franciscejskega katastra in se zato lahko upravičeno šteje za tradicionalno alpsko kulturno krajino. Skozi to pa se odraža tudi podoba nekdanjega življenja, kar iz doline ustvarja edinstven spoj naravnih vrednot in kulturne dediščine. Tudi Marušič (1998) v vrednotenju krajine omenja visoko simbolno vrednost naravnih in kulturnih prvin Logarske doline.

Estetska vrednost obravnavanega prostora temelji na pestrosti, medsebojnem odnosu in posebnem razporedu krajinskih elementov, tako naravnih kot tistih, ki jih je vanj vnesel človek. Ti osnovni elementi so: kmetijske površine (travniki in pašniki) v spodnjem delu doline, gozdovi na pobočjih in v zgornji polovici doline ter skalovja, melišča in ostali pretežno kamniti svet nad zgornjo gozdno mejo. Vsak od njih v svojem območju povsem prevladuje in potemtakem tam predstavlja matico. Uravnotežen odnos travnikov, gozda in neporaslih površin tvori zanimiv spoj barv: svetlo zelena barva travnikov je v ostrem kontrastu s pretežno temno zelenim gozdom, ki višje postopno prehaja v sivo-rjavo skalovje nad katerim se pnejo skoraj beli apneniški in dolomitni skladi. Medtem ko je razmerje med gozdom ter neporaslim svetom skoraj izključno odvisno od naravnih dejavnikov, na širjenje ali krčenje travnikov in pašnikov povsem vplivajo človekove odločitve, njegovi posegi ali izostanek posegov v prostor (zaraščanje planin).

Seveda je težko je govoriti o absolutnih estetskih merilih, posredno pa je mogoče na visoko vrednost Logarske doline sklepati skozi navdušenje, ki so ga izražali že nekdanji obiskovalci (Kocbek, 1926) in njeno veliko turistično prepoznavnost ter obisk v sedanjem času.

Ekološka vrednost prostora pa je odvisna od raznolikosti biotopov in njihove ekološke stabilnosti. Naravna vrstna sestava travišč veča biotsko pestrost, saj omogoča obstoj vrstam, ki so vezane na odprt prostor. Gozdni robovi na stiku kmetijskih površin in gozda so posebni biotopi, ki imajo veliko ekološko in hkrati estetsko vrednost ter pomembno povečujejo biotsko pestrost prostora. Zanje značilna postopna razporeditev grmovne vegetacije in mlajših dreves blaži ostre prehode ter soustvarja podobo gorske kulturne krajine, v kateri prevladujejo naravni elementi. Znotraj gozdnega prostora se pojavljajo manjše zaplate travnikov ali pašnikov, obratno pa na pašnikih stojijo posamična drevesa ali skupinice dreves. Oboje povečuje heterogenost strukture, kar spet pozitivno vpliva na ekološko in estetsko vrednost prostora.

Struge občasnih vodotokov in hudournikov ter nanosi Kotovca v zgornjem delu doline ustvarjajo vtis dokaj ohranjene, slikovite alpske pokrajine. Hkrati so to posebni, zelo redki ekosistemi ter inicialni razvojni stadiji nekaterih življenjskih združb, ki jih skoraj ni mogoče najti zunaj alpskega prostora (Wraber in Skoberne, 1989). Regulacija Kotovca in drugih hudourniških strug je tovrstne ekosisteme že precej načela.

Tukaj pa so še krajinski elementi, ki jih človek vnaša neposredno. To so bivalni in gospodarski objekti s spremljajočo infrastrukturo. Tradicionalna arhitektura, ki se je razvijala v skladu s posebnostmi prostora, se dobro ujema z ostalimi krajinskimi značilnostmi (Hazler-Papič et al., 1989). V tem pogledu igrajo najpomembnejšo vlogo še kolikor toliko ohranjene starejše zgradbe skupaj s posamičnimi manjšimi spremljajočimi elementi, kot so na primer lesen plotovi, kašče in podobno. Hkrati je pomemben tudi značilen prostorski razpored objektov. Pozidava na novih lokacijah namreč bistveno spreminja tako videz kot vsebino kulturne krajine (Bruun, 1993).

Ne glede na to, ali se Logarsko dolino obravnava z zgodovinskega, estetskega ali ekološkega vidika, gre pri tem za iste krajinske elemente in njihov poseben medsebojni odnos. Ob koncu poglavja so v strnjeni obliki navedeni tisti ključni elementi, ki ustvarjajo značilno podobo Logarske doline in njen poseben značaj:

- značilna "U" oblika doline z visoko reliefno energijo, izhajajočo iz skokovitih višinskih razlik na majhnih razdaljah,
- razmerje in prostorski razpored gozdnih ter negozdnih površin,
- lokacija in tradicionalna raba kmetijskih zemljišč,
- planinski pašniki kot manjše zaplate znotraj gozda,
- naravno oblikovani gozdni robovi skupaj s skupinami dreves in posamičnim drevjem na kmetijskih zemljiščih,
- naraven potek strug vodotokov in hudournikov, kjer še niso bile opravljene regulacije,

⁸⁸ Gerl, T. 2004. Načela varstva naravne dediščine na primeru Krajinskega parka Logarska dolina, magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.

- tradicionalni vzorec poselitve (celki) ter
- vsi bivalni, gospodarski in spremljajoči infrastrukturni objekti, ki so zgrajeni v tradicionalnem arhitekturnem slogu, značilnem za Solčavsko.

Ob koncu velja omeniti, da moderna prometna, energetska in turistična infrastruktura zaradi svojih neprilagojenih oblik marsikdaj moteče vplivajo na enovitost krajinske podobe.

Priloga 14 Domačija na Matkovem

Domačijo na Matkovem je sestavljalo 14 stavb, če ne štejemo čebelnjaka in pokrite 'frnaže' za sušenje lanu. Zaradi zelo velike kmetije so običajno zgradili hleve tudi na oddaljenih delih posestva in tam shranili seno ter v določenem delu leta redili živino. Piše o oddaljenih hlevih za jalovo živino, ovčjaku, bajti, žagi in mlinu, ki ga je poganjala hudourniška voda, pastirski bajti idr. Ker je bilo od doma dve do tri ure hoda je pastir prebival kar v bajti in je prišel domov po živež le ob tednu ali pa so mu ga prinesli.

Okrog leta 1.930 so bile tipične solčavske hiše grajene iz kamenja in lesa. Prisotnost apnenca je omogočala gradnjo hiš z izredno širokimi zidovi, ki so bili premazani z apnom. Ponavadi je bilo kamnito le pritličje, nadstropje pa leseno.

Na domačiji so bila naslednja poslopja: (i) osrednja domača hiša, (ii) aher, gospodarjevo stanovanje, (iii) ženska kašta (kašča), (iv) družinska kašča, (v) žitna kašča, (vi) hlapčevska bajta, (vii) orodeževa kašča, (viii) volovjek, (ix) kravjak, (x) svinjak I., (xi) svinjak II., (xii) kozjak, (xiii) ovčjak, (xiv) fužina.

Osrednja, glavna družinska hiša je služila za stanovanje gospodarjeve družine. Tu so jedli, se pozimi greti in delali. Vse to se je dogajalo v prostoru, ki mu rečejo 'hiša'. Namenjena je bila za družabno življenje vseh domačinov. Čez vso družinsko sobo je bil pod stropom okrogel, otesan a ne obrezan tram, ki je povezoval obe nasprotni steni in nosil strop. V tram so zvrtili luknje za lesene kline, cveke, na katere so obešali klobuke. Na sredini trama je bila vrezana 'roža', ornament, ob njem pa je bila letnica gradnje hiše. Na bolj skritem mestu je bila v tram vdolbena odprtina s pokrovom, ki jo je popolnoma prikri. Tu so hranili razne drobne hišne skrivnosti. Za to vdolbinico včasih še domači niso vedeli. Od sredine hišnega trama je bila na obe nasprotni steni vdolbena po ena ranta. Do stropa sta imeli presledek. Nanju so prevešali jopiče, ko so prišli v hišo jest ali se gret in sušiti.

V kotu je bila velika krušna peč. Kurili so jo iz kuhinje. V nasprotnem kotu je stala velika miza, zraven pa nečke za mesenje testa in še ena miza, če je bila družina številnejša. Ob stenah so bile klopi, prav tako na obeh straneh peči. Pri obeh prostih straneh mize sta bila dva dolga stola. Tako so rekli prenosni klopi brez naslona.

Družina je v širšem pomenu besede pomenila vse, domače in najete, a včasih tudi samo najete hlapce in deklet. Pri hiši je bilo 18 do 23 ljudi. Toliko jih je sedlo vsak dan k mizi, včasih pa še več. Toliko ljudi prehraniti leto in dan ni bilo lahko.

Za toplotoso v peči kurili z zalogi, z na debelo razklanimi drvni. Ob peki kruha pa so bili zelo cenjeni paceljni, debeli deli smrekovih vej, ki so jih napravili pri sekanju smrečja za nastilj. Za kuho na ognjišču oziroma na štedilniku so nacepili drva na polena. V devniku pa so kurili na 'cole' nasekana bukova drva, ki so jih še dodatno sušili na peči. Devnik je bilo posebno kurišče v steni 'hiše' s posebnim dimnikom. Tam so kurili ob zimskih večerih, da je bilo v hiši tudi svetlo. Tako so ženske lahko predle predivo in volno ali opravljale druga dela.

Iz tega prostora so bila še vrata v majhno sobo 'kamro'. Tam so pozimi ležale predice – domače deklet, da jih ni zeblo. Med prejo so namreč odprli vrata v kamro, da se je ogrela.

Večina kmečkih hiš je imela še eno sobico 'kšico'.

V pritličju je bila še kuhinja. Vanjo se je tako kot v 'hišo' prišlo iz lope. Vrata pa so bila tudi na nasprotni strani, da je bilo bližje do drv in svinjaka. Kuhinja je bila obokana. Pod stropom so bile glisti za sušenje oziroma za prekajevanje mesa.

Iz lope so bile stopnice 'na hišo'. To je bila velika soba, v kateri so ležali 'antveharji', obrtniki, ki so prišli v 'štero' k hiši. To so bili čevljarji, krojači, tkalci, pa tudi žanjice in drugi, ki so na kmetiji bivali le kratek čas. Nad obokom kuhinje je bila majhna lesena sobica imenovana kamrič. V njej je bila skrinja s soljo, da je bila na toplem in se ni cedila. Sol so že jeseni pripeljali iz Železne Kaple ali Solčave, ker to pozimi zaradi snega ni bilo mogoče. Čez zimo so porabili več 100 kilogramov soli za živino, za soljenje mesa, zelja in za kuho. V kamriču je bila tudi postelja za bolnega ali onemoglega družinskega člana, da je bil na toplem in pri roki za strežbo. Zelje so hranili v zidani kleti pod 'hišo' in kamro.

Aher je imel pri tleh eno klet za krompir, drugo pa za zabelo, svinjsko mast in maslo, za sirnek in mleko. V sobi nad kletmi je spala gospodarjeva družina. V njej je bila zidana peč in tudi štedilnik, da so lahko kaj malega skuhalo otrokom ali bolniku. Nad sobo je bil prostor za skrinje, še više pa podstrešje.

Ženska kašta, v njej so poleti prenočevale ženske. Pozimi so spale v kamri v hiši, da so imele toplo. V ženski kašti namreč niso kurili, da je bila bolj varna pred ognjem. V njej so shranjevali vrednejše stvari in živila. Zgoraj je bila shramba za meso, skrinje in košti za žito ter dere za sušenje žita. Pod streho pa je gospodar shranjeval dokumente, družinske papirje in druge vrednosti.

Družinska kašta, v njej so imeli hlapci svoje skrinje za obleke. Tu so shranili tudi žito, če je bila letina izjemno dobra. V družinski kašti so imeli košte za žito pastirji. Ti so pasli, obenem pa čistili pašnike, delali poseke, požigali, požganišče prekopali in vsejali žito. Na teh novinah pridelano žito je bilo njihovo in so z njim sami razpolagali. Zgoraj je bila shranjena volna in platno za obleke.

Žitna kašča je bila zaradi varnosti pred požarom precej stran od drugih poslopij. V njej so bili največji košti za žito s posestva in tudi meso in med. Vrata v to kaščo so bila posebno močna in so imela tri zapahe, dva lesena in enega železnega. Ključje je hranil sam gospodar, ki je po običaju tudi sam prinesel gospodinji meso, da ga je

skuhala, in ga potem pri južini tudi sam razrezal na kose. V tej kašti je bila tudi surova mast za mazanje orodja. Uporabljali so jo tudi kot zdravilo za mazanje poškodovanih udov. Ta je morala biti čim starejša.

Orodeževa kašta, v njej so shranjevali orodje, in sicer od kos in srpov do naprave za pletenje vrvi. Pod streho pa so bili shranjeni plugi.

Hlapčevska bajta je bila visoka, spodaj zidana, zgoraj pa lesena. V kleti so imeli hlapci vsak svoje orodje, nad njo pa je bila hlapčevska delavnica, kjer so ob slabem vremenu in pozimi delali in popravljali orodje. Imela je peč za ogrevanje in devnik za razsvetljavo. V njej je bila mizarska miza s potrebnim orodjem. Zraven je bila kamra – sobica s štirimi posteljami, nad njo pa še ena lesena soba s posteljami. Prav na vrhu, za streho, pa so shranjevali orodje predic: kolovrate, krtače, motovila, vretena, trlice, radoseje in sita za mešanje bele in črne volne.

Volovjek je bil zidan in obokan hlev za vole. Predeljen je bil na štiri dele. V vsakem je bil po en par volov, ki je imel svoje jasli in ni bil privezan. V volovjem hlevu ni bilo vode, da se voli, ki so prišli z dela vroči v hlev, niso mogli napiti mrzle vode in se prehladiti. Potem ko so se počasi ohladili, so jih napojili zunaj hleva, na koritu.

Kravjak je bil hlev za odstavljenata teleta in krave. Na hlevu je bilo spravljeno tudi seno zanje.

Svinjak I., v njem so redili plemenske svinje in prasce.

Svinjak II., tu so pitali 4-5 prašičev na leto.

Kozjak je bil razdeljen na dvoje: za molzne koze in kozice. Na hlevu je bil vevnik in seno za koze.

Ovčjak je bil hlev za ovce. Razdeljen je bil na kotce za stare ovce, breje in z jagnjiči, mrkače in mlade jarce.

Fužina, kovačnica, je bila v stari uti, ki so jo zgradili za konje, ko so v prejšnjem stoletju po nalašč za to zgrajeni oglarski cesti vozili oglje iz Matkovega kota na Koroško. Sledovi oglarskih kop so vidni še danes.

Med vojno je večina poslopij na domačiji pogorela. Ostala sta le kašča in kozjak. Vse ostale zgradbe, ki danes sodijo k domačiji, so postavili na novo.

Priloga 15 Pastirske stavbe na Solčavskem

Hazler (1996) piše o značilnostih planinskega pašništva v Zgornji Savinjski dolini. Navaja pomembne dejavnosti v preteklosti, ki so se ohranile do srede petdesetih let 20. stoletja, ko so pričele propadati zaradi razmer v politiki in gospodarstvu. Ljudje so se takrat pričeli preseljevati iz hribovskih kmetij v dolino. Na opuščanje planinskega pašništva je vplivalo tudi uvajanje intenzivne živinoreje na celotnem območju doline. Živina se je v večini primerov pasla v bližini kmetij, njen pastir pa je postala žica z enosmernim tokom.

Osrednja tematika se nanaša na bivališča pastirjev in majerc, ki so živeli v kočah ali stanovih in hlevih.

Koče so bile preproste enocelične stavbe z odprtim ognjiščem sredi prostora in pogradom s slamo (podobno kot so jih imeli gozdni delavci). Bile so pravokotnega tlorisa in zgrajene iz smrekovega in macesnovega lesa. Brune so bile tesane na vseh štirih straneh (primer koče na Plesnikovi planini nad Logarsko dolino) ali pa le na treh, s tem da so na zunanjsčini ohranili naravno okrogolino debela (koča na Klemenškovi planini – Klemenča jama, Stara koča na planini Stari stani na Golteh, zdaj preurejena v hlev). Brune so bile na vogalih zvezane z utori na križ. Značilno je bilo, da so se na obtesanih brunah podaljški na vogalih daljšali z višino, kar je dajalo stavbam videz lahкотnosti, skoraj atekroničnosti. V lesenih ostenjih so bile vrezane odprtine za okna in vrata. Okna so bila zasnovana v obliki manjših lin, ki so se zapirala z loputo na smuk. Lopute so bile iz polnega lesa ali z zastekljenimi okvirji. V začetku 20. stoletja so pričeli te okenske odprtine povečevati, kar so zahtevale nove bivanske razmere. Pojavila so se dvokrilna okna, zasteklena in na zunanjsčini z polknicami. Vhod v kočo je bil po navadi na ožji strani stavbe, če je šlo za enocelično stavbo, pri dvoceličnih je bil vhod na daljši stranici stavbe. Strešne konstrukcije so bile preprosto zasnovane. Pri manjših je šlo za povezavo špripovcev in razpirač. Pri večjih je bilo ostrešje izdelano na kleščice ali na škarje. Strehe so bile somerne dvokapnice. Zaradi majhnosti stavb, ni bilo čopov (aher) na strehah. Preprostost je bila tudi tendenca kmetov, saj so se stavbe uporabljale le za pašno sezono. Kritina je bila iz skodel, v zadnjih letih pa tudi iz žaganih desk.

Po pričevanju majerc so bili bivalni pogoji in gradbena zasnova stavb, kjer so v času pašne sezone bivale in sirarile, bistveno boljši od preprostih pastirskih koč. Ti stanovi so bili navadno dvocelični in dovolj prostorni tako za bivanje, kot za predelavo in skladiščenje sira ter skute.

Podobno kot bivalne koče so bili zgrajeni tudi hlevi. Pri vhodu, ki je bil na ožji strani stavbe, so po navadi podaljšali strešni napušč. Tudi brune in vezava je bila podobna kot pri kočah. Pri starejših so brune okrogle, pri mlajših pa obtesane (hlev na Plesnikovi planini nad Logarsko dolino). Nekateri so imeli hleve zgrajene s skeletno konstrukcijo, sohami in polnili (hlev na Klemenči planini).

(vir: Hazler, Vito. 1996. Nekateri značilnosti planinskega pašništva v Zgornji Savinjski dolini, prispevek v zborniku Planinski vestnik 1996, letnik 96, številka 9)

Elementi stavbne dediščine v Solčavi:

Logarska Dolina - Domačija Logarska Dolina 5 (prva polovica 19. stol., druga četrtina 20. stol.)

Domačijo v gruči, nizko gorskega alpskega tipa, sestavljajo hiša, dva čebeljnaka, zgornji in spodnji hlev, svinjak, drvarnica in sušilnica. Nastala v prvi polovici 19. stol., s kasnejšimi dograditvami. Med II. svetovno vojno večina objektov požganih.

Logarska dolina - Domačija Logarska dolina 7 (prva polovica 19. stol.)

V sklop domačije sodita dve kašči z vrednostjo kulturnega spomenika, hlev, žaga, koča z vrednostjo dediščine ter kovačija in mlin, ki sta že propadla.

Logarska Dolina - Hiša Logarska Dolina 12 (druga četrtina 20. stol., 1945)

Pritlična zidana hiša podolžnega tlorisa. Vzdolž glavne fasade gank, s stebriči povezan z napuščem. Plesnikovi zgradili leta 1945.

Logarska dolina - Hiša Logarska dolina 8 (19. stol., 1830)

Hiša je pritlična zidana stavba podolžnega tlorisa s frčado v osrednji osi. Na osrednjem tramu v hiši je letnica 1830. Tedaj je bila v celoti lesena. Streha je prekrita z žaganimi deskami.

Logarska Dolina - Kašča I. na domačiji Logarska 7 (tretja četrtina 19. stol., 1857)

Kašča je nastala leta 1857. Ima spodnjo in zgornjo kaščo ter klet. Stavba je lesena, v ostrešnem delu ima gank. Dvokapna streha s čopoma je krita s skodlami.

Logarska Dolina - Kašča II. na domačiji Logarska 7 (druga četrtina 19. stol., 1830)

Kašča je lesena enocelična zgradba, s spodnjo in zgornjo "kašto". Nastala je leta 1830. V ostrešnem delu ima gank. Dvokapna streha s čopoma je krita s skodlami.

Logarska dolina - Žaga Logarska dolina 7 (druga polovica 19. stol.)

Žaga je venecijanka z enim žaginim listom. Stavba je lese, podolžnega tlorisa. Streha je somerna dvokapnica, kritina pa opečni zareznik in delno žagane deske.

Logarska Dolina - Koča Logarska Dolina 15 (druga četrtina 20. stol.)

Pritlična stavba podolžnega tlorisa, zgrajena iz smrekovih brun, ki se na vogalih povezujejo z utori na križ. Nastala okrog leta 1930. Prekrita je z žaganimi macesnovimi deskami.

Podolševa - Gospodarsko poslopje Podolševa 20 (sredina 19. stol.)

Gospodarsko poslopje iz dveh delno zidanih delno lesenih, vzporedno postavljenih stavb, ki sta med seboj povezani z dvema mostovžema. Stroji in naprave s pogonom na vodno kolo. Zasnova iz srede 19. stol.

Robanov Kot - Domačija Robanov Kot 26 in 29 (zadnja četrtina 19. stol.)

Veliko domačijo sestavlja sedem objektov. Nastala je konec 19. stol. in se nato dograjevala. Sedaj so objekti statično v zelo slabem stanju.

Robanov Kot - Domačija Robanov Kot 35 (prva polovica 19. stol.)

Domačija samotnega, samooskrbnega tipa, zasnovana v gruči. Po nastanku sodi v prvo polovico 19. stoletja. Domačijo sestavljajo hiša, gospodarsko poslopje, lopa, čebelnjak in drvarnica.

Robanov Kot - Domačija Robanov Kot 37 (18. stol.)

Domačija zasnovana v gruči, sodi po izročilu v 18. stol. Predstavlja tip visokogorske samooskrbne kmetije. Domačijo sestavljajo hiša, preužitkarska hiša, gospodarsko poslopje, lopa in drvarnica.

Robanov Kot - Domačija Robanov Kot 38 (zadnja četrtnina 19. stol., 1893)

Visokogorsko, nekdanjo samooskrbno kmetijo sestavljata hiša in gospodarsko poslopje, ostali objekti so porušeni. Južno od domačije je ohranjen lesen pastirski stan. Na hišnem vhodnem portalu je letnica 1893.

Robanov Kot - Domačija Robanov Kot 39 (prva četrtnina 18. stol., 1719, druga polovica 19. stol., 1862)

Visokogorsko, nekdanjo samooskrbno kmetijo sestavljajo vrhkletna hiša, zidano gospodarsko poslopje z letnico 1862, kašča z letnico 1719 nad vrati, čebelnjak in žaga.

Robanov Kot - Gospodarsko poslopje na domačiji Robanov Kot 26 (tretja četrtnina 19. stol., 1858)

Gospodarsko poslopje iz leta 1858. Delno zidano, delno leseno poslopje krasi poslikava na fasadi. Dvokapna streha s čopoma je krita s skodlami.

Robanov Kot - Gospodarsko poslopje na Robanovi domačiji (sredina 19. stol.)

Velika, nadstropna stavba je delno zidana. Nastala je sredi 19. stol. Združuje več gospodarskih prostorov. Dvokapna streha je krita s salonitnimi ploščami.

Robanov Kot - Kašča na domačiji Robanov Kot 26 (prva četrtnina 20. stol., 1906)

Kašča je nastala leta 1906. Pritlična stavba podolžnega tlorisa je zgrajena iz lesenih tramov, opasana z gankom. Streha je dvokapna, kritina pa bobrovec.

Robanov Kot - Preužitkarska hiša na domačiji Robanov Kot 26 (druga četrtnina 20. stol., 1948)

Preužitkarska hiša z delno vkopano kletjo je v celoti zidana. Glavno fasado krasi poslikava štirih svetniških motivov. Hiša je bila zgrajena leta 1948. Streha je krita s skodlami.

Robanov Kot - Mlin in pogonsko vodno kolo pri Govcu (sredina 19. stol.)

Kamniti mlin je že nekaj let opuščen. Vodno kolo je poškodovano, mehanizem pa je še ohranjen. Dvokapna streha je krita z žaganimi deskami.

Robanov Kot - Preužitkarska hiša Robanov Kot 33 (sredina 19. stol.)

Stavba je deloma podkletena, izrazito podolžnega tlorisa. Nastala je sredi 19. stol. Ima ohranjeno črno kuhinjo. Streha je krita s cementnim zareznikom.

Robanov Kot - Robanova žaga s pogonskim mehanizmom (prva polovica 19. stol.)

Žaga in njen pogonski mehanizem sta med seboj oddaljena 50 m. Povezana sta z lesenim koritom. Žaga - venecijanka še obratuje. Stavba je krita s skodlami.

Robanov Kot - Žaga pri Govcu (druga polovica 19. stol.)

Žaga - venecijanka je lesena, le Francisova turbina je v betonskem ohišju. Streha je dvokapna, kritina so žagane deske.

Robanov Kot - Žaga pri Oprešniku (druga polovica 19. stol.)

Žaga - venecijanka ne deluje več od leta 1978. Mehanizem v žagi je še dobro ohranjen.

Solčava - Hiša Solčava 5 (prva četrtnina 20. stol., 1902)

Vrhkletna zidana, delno lesena stavba pravokotnega tlorisa. V osrednji osi nad vhodom strešna frčada. Postavljena leta 1902.

Solčava - Hiša Solčava 6 (druga polovica 19. stol.)

Nadstropna in podkletena stavba pravokotnega tlorisa. Nad vhodom strešna frčada, fasada členjena.

Priloga 16

Macesnikov hlev

Življenje na gorskih kmetijah je bilo trdo. Zahtevalo je dobro vodstvo in gospodarno razvrstitev ljudi na razna dela. Stroji so se le počasi uveljavljali. Kmet je bil odvisen od tistega, kar je prigospodaril. Sam je bil izumitelj, sam izdelovalec naprav na vodni pogon. Te so se izkazale kot najboljše za gorskega kmeta, saj je imel vodo na razpolago. Kjer je bilo za vodo hudo, so kmetje mlatili žito z živino. Pred več kot sto leti so si nekateri kmetje uredili naprave za številna kmečka opravila na vodni pogon. Izkopali so velike jame za vodne zbiralnike. Ti 'tajhti' so bili nad gospodarskim poslopjem, kjer so imeli žago, mlin in druge naprave. Voda iz zbiralnikov je tako s svojim padcem poganjala kolo. Prej so imeli mlin in žago navadno ob tekoči vodi, zdaj pa so ju lahko prestavili bliže k hiši.

Pri Macesnikovih je pravi muzej na prostem, ki bi ga bilo smiselno urediti in ohraniti naprave.

Preko 200 let star *hlev za govedo* ima 130 cm debel zid iz kamna in čudovite oboke. Danes je moderno urejen. Na drugi strani, zunaj stavbe, je *ogromno kolesje*. Gre za skoraj 5,5 metrov visoko in 80 cm široko vodno kolo. Poganja ga voda, ki je po ceveh speljana iz vodnega zbiralnika nad hlevom. Na glavno gred je pod streho pritrjeno še eno, nekoliko manjše kolo, zraven pa še eno ogromno, z lesenimi zobci. Ti vrtijo majhno kolo iz litega železa, ki dobi veliko hitrost. Potem so tu še številna druga kolesa, prenosni in jermeni.

Na podestu je *mlin* z dvema mlinskima kamnoma. Moka se je vsipala v dve ogromni skrinji, od katerih nosi ena letnico 1939. Večino vseh naprav je postavil Petrov praded, njegov oče pa jih je dopolnjeval in obnavljal.

Na ogled so tudi *stope za luščenje prosa in ječmena*. Roke na kolesu dvigajo ošiljene stebre, ki potem padajo na žito v prilegajočih se luknjah. Tako se žito olušči. Nato ga prevejajo. Vevnik je na ogled, ko se povzpne nadstropje višje na ogromen skedenj. Presenetli velikost hleva in veličina naprav. V hlev je vgrajenih 2.000 m³ lesa. Streho je pred 80 leti na novo prekril Petrov oče z macesnovimi in smrekovimi deskami. Strehe je okrog 2.000 m² in polovica je že nekaj let potrebna obnove. Žal v Macesnikovih gozdovih skoraj ni več macesna, saj so v času, ko je bil gozd v državni lasti, vse izsekali.

Najprej zagledamo *žago* s častitljivo letnico 1856. Potem, ko so zgradili vodni zbiralnik so jo zgradili bliže doma, prej pa je bila ob vodi za krajem njiv. Še danes uporabljajo tako žago kot mlin, le da je vodo zamenjala elektrika. Les, ki so ga posekali v domačem gozdu so lahko doma obdelali v končne izdelke. Na ogled so še krožna žaga, skobelnik in prava mizarska delavnica.

Tudi žito, ki so ga poželi na domačih njivah, so s pomočjo vodne sile doma spremenili v moko. *Mlin in stope* so spodaj, zgoraj pa še *mlatilnica, slamoreznica in trije vevniki*.

Ogleda vredna je tudi *jeklena vrv in gare*, na katerih so že v pred prejšnjem stoletju spuščali gnoj na njive, ki ležijo v strmini pod hlevom. Ob košnji jim je voda od tam na hlev vozila seno pa tudi smrečje za stiljo. Lahko je tudi *vlekla plug*, kar je zelo olajšalo delo, saj so njive pod hlevom najbolj strme.

Pokriti most povezuje hlev s svinjakom. Tam stoji *smrekosek*. Ker živina v hlevu včasih ni bila privezana in gnoja niso kidali sproti, so potrebovali veliko stelje – v glavnem smrečje, drobno nasekane smrekove veje. Zaradi ostrih iglic in smole je bilo sekanje smrečja precej neprijetno, zato je bil smrekosek pravi blagoslov. Naprava je sama vlekla veje naprej, pritrjene kose pa so jih sekale na drobne kosce.

Malo stran leži drobn *klin*, ki je cepil drva. Treba jih je bilo le postavljati in paziti na prste.

Žitna kašča stoji pod streho svinjaka in ne posebej kot je to bilo pri kmetih v navadi. Čez celo notranjo steno stojijo v nadstropjih dolgi zaboji – košti za žito in moko. Pri dnu imajo vratca, skozi katera se je usipalo žito ali moka. Pod stropom je včasih viselo suho meso, na policah pa so shranjevali druge stvari. Ko zapremo vrata za sabo, opazimo na njih iz lesa izrezljanega angela, ki varuje živila.

Priloga 17 Oblačila in obutev na Solčavskem nekoč

Včasih obleke in obutve niso kupovali, ampak so se z vsem oskrbovali doma.

Po vseh kmetijah so sejali lan. Najprej so ga dobro opleli, nato pa populili s koreninami vred. Lepo poravnani lan so razgrnili v dolge vrste na travnik. Zadnja vrsta je morala biti razgrnjena okrog in okrog vsega lanu, na stičišču pa so iz lanenih bilk napravili križ, da po lanu ni mogel plesati vrage in ga zmešati. Tri tedne je lan namakal dež in sušilo sonce, nakar so bilke s srpom dvignili iz trave ter ga previdno omlatili, da ne bi zmešali slame. Laneno seme so skrbno spravili, slamo pa otrli. Za teritev je morala biti zelo suha, zato so jo prej posušili v frnaži. To je bila zidana stavba, v katero so na leseno mrežo zložili lanene snope. Vanjo je bil speljan štiri metre dolg rov, v katerem so kurili. Morali so paziti, da se lan ni vžgal. Ko je bil suh, so ga moški otrli na grobo, ženske pa na fino. Dvigale so gibljivo rezilo trlice in z njim udarjale laneno slamo na deski, da so se stebela oluščila in so ostala vlakna. Od tega dela so imele močno zatečena zapestja. Nazadnje je bilo potrebno predivo še omikati – razčesati na deski, v katero so bili zabiti ostri žebli. Tako so iz lanu odstranili resice. Zaradi obilice prahu tudi to delo ni bilo prijetno. Zmikan lan je bil pripravljen za prejo. Ženske so predle na kolovratu. To je bilo zimsko delo, ki se je večkrat zavleklo dolgo v noč. Nazadnje so s pomočjo motovila naredile štrene, ki so jih oprale in posušile. Pri tem so se niti dostikrat zlepile, da so jih morali premlatiti z lesenim batom. Spet so jih nataknil na motovilo in zvili v klobčiče. Ti so romali v roke tkalcu. Tkalec je navadno prišel k hiši. Če statev ni bilo pri hiši, je pripeljal svoje. Iz fine preje je stkal *tančico za spodnje perilo*, iz grobe pa debelejšo *platno za rjuhe in poletne hlače*. Nazadnje so platno še obelili. V lepih sončnih dneh so ga razgrnili na trato in ga večkrat na dan politi z vodo. Ko je bilo platno obeljeno, so ga zvili v bale in počakali, da je k hiši prišla šivilja v 'štero', to je šivat na dom. Ta je ostala pri hiši tako dolgo, da je sešila naročena oblačila za vso družino.

Za *zimsko obleko* je bil lan prehladen, zato so na vsaki kmetiji gojili čredo *ovac*. Preden so jih ostrigli, so jih nekajkrat nagnali čez vodo, da so se oprale. Pozimi so ženske *volno* skrtačile in spredle. Za pletenje so navadno usukale po dve niti skupaj, za debelejšo pletenino tudi po tri. V štreno zvito volno so oprale, nato pa navile klobčiče. Iz nje so *pletle zimsko oblačila*: nogavice, rokavice, kape, puloverje. Iz *volnene preje* so po posebnem postopku izdelovali tudi *sukno za zimske hlače in suknjiče*. Najprej so volno stkali tkalci v redko tkanino, nato pa so jo 'vauhali' – polstili na posebni pripravi. Ta je imela korito, v katerem se je tkanina vedno sukala, poleg pa so stale stope, ki so vzdigovale kladiva. Ta so tolkla na tkanino tako dolgo, da so jo zbila v gosto *sukno*. V koritu je bila mlačna voda, v kateri ni smelo biti apnenca. Sukno je bilo gotovo, ko so se volnene nitke tako sprijele, da so sledovi tkanja povsem izginili. Bilo je sivo, saj so beli volni dodali za tretjino črne. Ob hudem mrazu so prišle prav tudi *ustrojene ovčje kože*.

Ustrojena koža je bila med drugim primerna tudi za *obutev*. Robanov France je usnje delal iz svinjskih kož, ki jih je najprej namakal v vodi skupaj s hrastovim lubjem. Nato jih je ostrgal, nategnil in posul z galunom. Zvite je pustil na vlažnem v kleti. Ko je z njih spravil vso maščobo, jih je nabil na steno, da so se posušile. To usnje je uporabljal za naramnice pri koših, za šivanje jermenov pri žagi, za mehove – usnjene vreče za žito in moko, ter seveda za obutev. Pri hiši so imeli cele skrinje usnja in ko so prišli čevljarji, so naredili nove čevlje za vso družino s služinčadjo vred ter pokrpali stare. Poleg čevljev so včasih nosili tudi lesene cikle in coklače.

Stara noša

Danes se Solčavani po obleki ne razlikujejo od drugih ljudi. Starejši pa so še nosili delovno obleko iz sukna, volnene nogavice in cikle. Ženske so imele praznično obleko navadno iz kupljenega blaga, za delo pa so še nosile krila in srajce iz hodnega platna, ki je bilo navadno barvano. Rute so zavezovale zadaj nad tilnikom pod lasmi.

Ob nedeljah in praznikih so moški nosili šopke nageljnov na suknji ali za klobukom, ženske pa v nedrjih.

Fran Kocbek v knjigi Savinjske Alpe piše, da so ženske včasih nosile krila ali 'janke' s pasom pod prsmi, h krilu pa je bil prišit kratek 'nedrc'. Krilo je prekrival predpasnik, ki je imel nekaj časa tudi naramnice. Krilo in predpasnik sta bila iz modro pobarvanega domačega platna. Barvati so ga dali v Železno Kaplo in brvar je na modro podlago napravil bele rože. Bele nogavice so bile pozimi volnene, poleti iz domače lanene preje in šele pozneje iz bombaža. Praznji čevlji so segali malo nad gležnje in so bili šivani na 'durhnat'. Nekateri so nosile šolne. Doma so bili tako ženske kot moški obuti v cikle, pri katerih je bil v davnih časih zgornji del spleten iz viter. Najstarejše moško obuvalo ob nedeljah so bili škornji do kolen ali na kveder šivani čevlji.

Najstarejše moške hlače, kar se pomni, so bile kratke in visoke skoraj do pazduhe. Ob nedeljah in poleti so bile irhaste z všitimi rožami, pozimi pa sive iz domačega sukna. Poleti so doma oblekli bele hlače iz hodnega platna, pozimi pa sive. Pozneje so hlače postale nekoliko nižje, do pasu.

Najstarejši telovniki ali 'lajbiči' so bili povečini iz rdečega kupljenega sukna. Imeli so visok stoječ ovratnik in so bili kratki. Nekateri so imeli na gumbih majhna zrcala. Za delo doma so nosili sive telovnike. Kasneje so telovnike šivali povečini iz rdečega, pisanega ali rožastega žameta s srebrnimi ali tudi belimi gumbi iz školjk ali porcelana. Ker so se hlače nižale, so postali telovniki daljši. Stoječi ovratniki so izginili, zato pa so ovratnike dobile srajce in pod njimi so okoli vratu zavezovali židane rute.

Tudi suknja ali 'jopič' iz domačega sivega sukna je bila sprva kratka, kasneje pa daljša. Čez so pozimi nosili kratke kožuhe, ki so bili ob robovih kosmati, nekateri pa so imeli všite okraske. Pred dežjem jih je varovalo ogrinjalo iz ličja, notranjega lipovega lubja.

V davnih časih so moški pozimi nosili na glavi kape iz ovčjih kož, sicer pa klobuke s precej visokim oglavjem in širokimi kraji. Bili so povečini iz volne. Kasneje so dobili nižje oglavje, kraji pa so bili še vedno široki.

Podobne klobuke so pred 150 leti nosile tudi ženske. To so bili črni zajčji klobuki s širokim črnim židanim trakom okoli oglavja. Pod klobukom so po koroški navadi nosile belo pečo, ki so ji pravili velika ruta. Nosile so tudi avbe z nizkim oglavjem in drobnimi čipkami na šivih spredaj in zadaj. Najbolj pa so ženske nosile 'koroške' ali 'črne kape'. Te so bile trde, prevlečene s črno žido. Tesno so se prilegale glavi in zakrile vse lase in tudi ušesa. Zadnji del, v obliki kvadrata, je bil lesketajoč, zlat, in se je imenoval 'zadnjek'. Preko kape po robu in preko senc so privezale širok črn židan trak s široko pentljo pod zadnjekom. Konca sta padala skoraj do pasu. Okrog vratu so nosile židano ruto, okoli pasu pa za tri prste širok pas, ki so ga kasneje zamenjale srebrne ali medeninaste verižice. Če katera v nedeljo ni imela pasu ali verižice, so rekli, da ni bila pri maši.

Kmetje so imeli praznično obleko shranjeno v skrinjah po hišah v vasi. Tam so se preoblekli, preden so šli v cerkev. Pred odhodom domov so spet oblekli delovna oblačila, da se nedeljska na dolgi poti ne bi preveč umazala in uničila.

Priloga 18

Šege in navade Solčavanov

Šege, navade sta Močnik Andreja in Ošep Natalija (2008) razdelili v tri kategorije, in sicer: življenjski dogodki (rojstvo, krst, birma, poroka, smrt, rojstni dan in god), koledarski prazniki (Sv. Trije kralji, Svečnica, Pust, Cvetna nedelja, jajčnica, Velika noč, Lepa nedelja, Križev pot, Miklavž, Tepežnica, Božič) in kulturno tradicijo (Solčavski dnevi, Po poteh Robanovega Joža, Vinarska).

Življenjski dogodki

God

Večina praznikov je povezanih s krščansko religijo, ki je v tradicionalni kmečki družini predstavljala cerkveno in posvetno oblast. Eden od običajev je tudi praznovanje godu, vendar se je način praznovanja danes, od nekoč zelo razlikuje. Nekoč so se na večer pred godom zbrali prijatelji, sosedje ter sorodniki pred hišo govornika ter toliko časa zvonili, tolkli s pokrovkami, itd. dokler ni prišel govornik ven in jih polil z vodo. Nato jih je povabil v hišo in jih pogostil, »ofiralvci« pa so mu izročili darilo. Danes je praznovanje godu odvisno od posameznika.

Poroka

Pri poroki so včasih imeli glavno besedo starši. Določili so s kom se lahko njihovi otroci poročijo. Dekle, ki se je poročilo, je od svoje hiše prineslo doto, to je bilo premoženje, ki ji je bilo določeno od staršev. Poleg dote je dobila tudi balo, ki je zajemala materialne dobrine na primer: skrinja, posteljnina, posoda, kolovrat ipd. Bilo je tudi v navadi, da se je morala nevesta preseliti k ženinu, kar pa danes ni več pomembno. Poroka je včasih potekala tako kot danes. Poročali so se cerkveno in civilno. Značilno pri poroki je bilo tudi šranganje, ki je moralo biti izvedeno vsaj pred cerkveno poroko. Običajno je moral ženin plačati nevesto in opraviti nalogo, ki so mu jo zastavili šrangarji.

Slavje, ki je sledilo po poroki je včasih trajalo tudi do tri dni, vendar je bilo to odvisno od premoženja, ki so ga imeli.

Glede na to, koliko let je par poročen, se praznujejo obletnice poroke in to so : srebrna poroka (25 let), zlata poroka (50 let), biserna poroka (55 let), diamantna poroka (60 let). Navadno so ob teh obletnicah obnovili poročni zakrament in po tem priredili slavje, kar obstaja še danes.

Obhajilo

Običaj prvo sveto obhajilo se skozi leta ni veliko spremenil. V prvem razredu grede prvoobhajanci k prvi sveti maši, kjer sprejmejo svetega duha.

Smrt – pogreb

Pogreb v Solčavi se ne razlikuje od pogrebov v ostalih regijah. Včasih (preden še ni bilo nove vežice v Solčavi) je bila navada, da so umrlega do pogreba imeli doma, kamor so ga prišli njegovi najbližji in poznani pokropiti. Tudi danes se kdo odloči za to, ampak zelo poredko.

Pogreb se velikokrat priredi na podlagi tega, ali je bil pokojni član kakšne ga društva.

Po pogrebu pa sledi sedmina.

Koledarski dogodki

Sveti Trije kralji

Sveti trije kralji je krščanski praznik, ki se vsako leto 6. januarja praznuje v spomin prihoda treh kraljev, Gašperja, Mihe in Boltežarja, ki so se prišli poklonit novorojenemu Jezuščku. Ker so sveti trije kralji razglasili novico o Jezusovem rojstvu, se ta praznik v Cerkvi uradno imenuje Gospodovo razglašenje ali epifanija oziroma tudi teofanija. Na ta dan so mlajši fantje obiskovali hiše ter prepevali pesem o Sv. Treh kraljih. Skupino so sestavljali štiri fantje. Trije so predstavljali Gašperja, Miha ter Boltežarja, četrti fant, ki je bil na čelu skupine, pa je nosil zvezdi. V vsaki hiši so jih tudi obdarovali. Povsod na domačijah so po njihovem odhodu nad vhodna vata napisali njihove začetnice G+M+B.

Svečnica

Svečnica je praznik, ki ga Cerkev obhaja 2. februarja, vendar je zaradi svojih pogansko-krščanskih posebnosti del splošne slovenske kulturne tradicije. Ime je dobila po svečah, ki so imele v cerkvene in posvetnem življenju nekoč veliko vlogo, še pomembnejša pa je bila njihova simbolika. Sveča odganja temo in demone, februarske dnevi se začnejo daljšati, na obzorju je že pomlad. Na dan

Svečnice je zadnji spomin na Jezusovo otroštvo, zato se z njim konča božična doba. Ves čas, od božiča do svečnice, so jo ponazarjale jaslice, po svečnici pa jaslice spravijo in začne se čas med letom.

Na svečnico so se zbrali v cerkvi, pri sveti maši. Po končani maši so obšli oltar, kjer so darovali nekaj denarja, v zameno pa so dobili dolgo tanko svečo. Bolj zaslužni (ključarji) pa so dobili »bogov štiklc«. To je bila v obliki kroga večkrat zvita sveča.

Cvetna nedelja

Cvetna nedelja (tudi cvetnica) je zadnja nedelja pred veliko nočjo, ko krščanski verniki blagoslovljajo v šope ali butare povezano pomladansko zelenje, kar je razširjeno po vsej Evropi že od 9. stoletja dalje. Praznik predstavlja spomin na palmove veje, ki so jih ljudje lomili in postlali kot preprogo pred Jezusom.

K blagoslovu se nesejo butare-snopi

Blagoslovljene snope so kasneje obesili v sadno drevje, da bi bolje obrodilo. Snope so, po tem ko so jih vzeli iz drevesa, razrezali in kurili pred vsakim večjim praznikom in tudi takrat, kadar je bilo večje neurje, da bi se zaščitili pred škodo in točo.

Jajčnica

Jajčnica je star ljudski običaj, ki ni znan le v Solčavi, ampak tudi v Lučah in se odvija v času velike noči.

Vzrok njenega začetka je ogenj na katerega naj bi fantje pazili. Ker so morali ponoči bedeti, so si omislili plačilo. Na večer pred sv. Florijanom se fantje odpravijo od hiše do hiše pobirat jajca. Najmlajši med njimi mora nositi koš ali košaro z jajci. Ko pridejo do hiše, je njihova prava naloga poiskati jajca, ki jih gospodinja skrbno skriva. Če najdejo jajca, zažgejo žegen, ki je pripravljen pri ognjišču, nato pa gredo naprej. Čez nekaj časa priredijo zabavo – jajčnico, kjer seveda ne manjka tudi jajčnih dobrot.

Velika noč

Praznik velike noči ni slučajno prav v tem letnem času. Prva nedelja po pomladni polni luni je velikonočna nedelja. Tudi po Sloveniji ta praznik praznujemo različno, verniki seveda po verskem izročilu, za ostale pa je to praznik prekomernega uživanja dobre hrane. Pirhi, šunka, kruh, hren, potica, so jedi, ki so v velikonočnem času nepogrešljive, saj v sebi nosijo globoka sporočila.

Velika noč je najpomembnejši krščanski praznik. Kristjani na ta dan praznujejo Jezusovo vstajenje od mrtvih.

Včasih so k žeganju nesli jajca, hren, pleče ali svinjski želodec, včasih tudi šarkelj.

Imeli so tudi običaj, da tisti, ki je prvi prišel iz cerkve, prvi ustrelji z možnarjem. S tem si je pridobil posebno čast. Značilno je bilo tudi menjanje pirhov. Kdor je zamenjal več pirhov, oziroma je imel v košari več drugih kot svojih je imel več prijateljev.

Po tradiciji je na veliki petek zapovedan strogi post, na veliko soboto se blagoslovijo jedila, ki se potem zaužijejo za nedeljski zajtrk.

Ostanke kot so bile lupine od jajc niso odvrgli, ampak so jih kasneje zdrobili in raztrosili okoli hiše. To naj bi njihovo domovanje zaščitilo pred strupenjačami.

Pust

Pust je tako praznik veselja, kot tudi praznik »preganjanja pomladi«. Praznujemo ga vedno na torek in sicer na torek pred pepelnico sredo (to je začetek postnega časa).

Kot v ostalih krajih po Sloveniji, je tudi v Solčavi v navadi, da se za pusta namskirajo. Svoj čas je bilo šemljenja veliko, danes pa je le še nekaj šem. Šeme še posebej proti večeru rade hodijo od hiše do hiše in domačine s svojo pojavo spravijo v dobro voljo, ali pa tudi v zadrego. Za pusta v nobeni kuhinji ne smejo manjkati pustni krofi.

Sveti Miklavž

Sveti Miklavž je oblečen po vzgledu liturgičnih oblačil: čez dolgo belo obleko (albo) obleče mašni ali večernični plašč (pluvial). Na glavi nosi mitro; to pokrivalo je za Miklavža pač najznačilnejši del tako v odevalnem kot simbolnem pomenu. V roki drži škofovsko palico, ki je zgoraj zavita, okrašena, v drugi roki pa ima, a ne vedno, knjigo. V njej piše z zlatimi črkami, kaj so počeli pridni otroci, in s črnimi, kaj so uganjali nepridipravi. Po izročilu mora imeti dolgo belo brado. Roke pa mu navadno tiče v belih rokavicah. Zaradi legende o dobrotelnosti, je postal obdarovalec pridnih otrok, bodisi da prinese darove skrivaj ponoči ali ob osebnem obisku. Toda v Miklavževem spremstvu, kadar nastopa v vidni podobi, so tudi parkeljni, za današnje pojmovanje hudiči, prvotno pa predstavniki vračajočih se duhov prednikov. Tako se v miklavževskih obhodih legendarno izročilo prepleta s predkrščanskim.

Naokrog hodi na večer pred svojim godom, ki ga ima 6. decembra, in otrokom prinaša darove. Vendar samo pridnim! Tiste, ki so bili čez leto poredni, pa prepusti kazni svojih spremljevalcev parkeljnov (največkrat jih namesto darila na okenski polici pričaka leskova šiba). Spremljajo pa ga tudi angeli.

Obdaruje nas s skromnimi darili. Na krožnikih ali v nogavicah, ki mu jih nastavijo otroci, pusti orehe, jabolka, fige, mandarine, suho sadje, sladkarije, ... Poredne pa na žalost čaka le šiba.

Da domišljija ne pozna meja, kaže tudi to, da nekateri otroci verjamejo, da rdeča večerna zarja pomeni, da sveti Miklavž peče piškote.

Včasih je bila v Solčavi navada, da so otroci hodili večer pred Miklavžem v določene hiše ter prosili z besedami: »Lepo vas prosim, a lahko nastavim Miklavžu?«. Zraven so prinesli tudi slamnico ali majhno slamnato košaro. Naslednje jutro pa so šli v te iste hiše, pozdravili ter vljudno vprašali: »A nam je Miklavž kaj prinesel?« Ko so dobili darila so se zahvalili in odšli. Ker se otroci zavedajo, da bodo njihova dobra dela nagrajena, so vedno v času pred Miklavžem še bolj ubogljivi in pridni pri delu. Navada je bila tudi, da so »poredneže« obiskali parkeljni in jim trkali po šipah ter jih s svojimi dolgimi verigami strašili.

Miklavž pa še danes ne obiskuje otroke le doma, ampak jih obdari tudi pri sv. maši v cerkvi Marije Snežne, v Solčavi, kjer vedno nastopi v spremstvu s parkeljni.

Tepežni dan

Tepežni dan, ki ima v prazničnem letu Slovencev svoje mesto 28. decembra dne so se nekdanji otroci zelo veselili, saj je bil to dan, ko so vzeli v roke šibe in se podili po vasi. Najprej sta jih s šibo dobila oče in mati, nato sosede in sosedi, botre in botri, strici in tete ... Torej, hodili so od hiše do hiše in govorili: »Rešite se, rešite se starega leta; pa v možnjo pogledajte; pa tolarje mi dejte!« Medtem ko so bili tepeni, so odrasli v otroške malhe nasipali krljce, orehe, kose kruha in morda celo tudi kak kovanec. Med veselim direndajem in hrupom, ki so ga tepežkarji zganjali po vasi, otroci niso premišljevali o vsebini te šege, odrasli pa so vedeli, da dotik tepežkarjeve šibe prinaša zdravje in srečo. Staršem naj prinese zdravja, sestri ženina, sadju rodovitnost, živini dobro rast. Ta običaj izhaja iz časa vladavine kralja Harolda. Ko je ta izvedel, da se je rodil kralj veselja, ga je hotel umoriti. V ta namen je dal umoriti vse otroke, mlajše od dveh let.

Božič

Božič je bil poleg velike noči največji praznik. Priprave na božič so trajale cel advent. V adventu so se začele jutranjice ali svitanice. Posebno veliko dela je bilo dan pred božičem, na dan sv. Bilije. Ta dan je bil strog post. Posebno gospodinje so imele veliko dela. Pekle so črn, bel in »posut« kruh. Veliko časa pa so namenile tudi čiščenju hiše, saj je za božič moralo biti vse čisto in prijetno. Zvečer so za kadilom – žegnom, kadili hišo in hlev, za zdravje in srečo. Žegen so pripravili tako, da so dali v ponev žerjavico, na njo pa so razlomili butaro. Gospodar je molil tri dele rožnega venca. V tistem času so pričeli postavljati božično drevesce z jaslici in le v redko kateri hiši so nastavili tudi darila. Na Sveti večer jih je (tako kot danes) veliko obiskalo polnočnice. Ker še ni bilo elektrike, so daljni kmetje prihajali vsak s svojo baklo. Naslednji dan so vsi ostali doma in na dan sv. Štefana so se lahko prvič po 40 dnevnomu adventu spet zabavali.

Kulturna tradicija

Dnevi turizma na Solčavskem

Vsako leto turistično društvo Solčava organizira Dneve turizma na Solčavskem. Prireditev poteka vedno zadnji vikend v juliju (leta 2010 so zabeležili že 18. zapovrstjo). S tem je zagotovljen obisk stacionarnih, kot tudi prehodnih gostov.

Prireditev je sestavljena iz več tematskih sklopov. V letih, ko se je prireditev izvajala je bilo predstavljeno naslednje:

Narodopisje:

Oživili so staro solčavsko ohcet, s prikazom starih plesov, napevov, običajev (šranga) in oblačili iz začetka preteklega stoletja na Solčavskem.

Prikaz dela in življenja na vasi in prikaz starih obrti (kosci, grabljice, prikaz graje plotov, življenja planšaric in planšarjev...)

Življenje solčavskih olcarjev in tekmovanje v plavljenju lesa

Kulinarika

Razstave in degustacije domačih jedi s poudarkom na tipični solčavski hrani. Jedi so predstavljene tudi po posameznih sklopih (praznične, svatovske, jedi v času kolin in tudi poskušamo obuditi tiste že skoraj pozabljene)

Sport

V času prireditev se zvrstijo številne športne aktivnosti in prireditve, ki jih lahko obiskovalci le opazujejo, ali pa v njih tudi aktivno sodelujejo. Športne aktivnosti so: turnir v malem nogometu, odbojka na mivki, ženski nogomet, plezanje, jahanje in vožnja s kočijo, lokostrelstvo

Razstave

Razstava ročnih del, Domačih jedi, Gobarska razstava, Zdravilnih zelišč, Lovska razstava, Starih fotografij z motivi Solčavskega

Poleg teh razstav smo gostili tudi več prodajnih razstav akvarelov : g. Zdravka Bruneta, g. Jožeta Žlause, g. Janeza Medveška, g. Cirila Velkavrha. Gostili so tudi razstavo pod imenom DIVJI LOV V KARAVANKAH.

Predavanja

Projekcija diapozitivov alpinističnih odprav na Himalajo

Prikaz diapozitivov /Davo Krničar/, /Tomaž Humar/, Prikaz diapozitivov po poteh okoli Občine Solčava, Prostoživeče živali in rastlinstvo na Solčavskem

Zabava

V vseh dneh prireditev niso pozabili na zabavo. Predstavili so se domači muzikantje, pripravili smo večere s harmonikarji, citrarji, domačimi pevci. Organizirala so se različna tekmovanja, turistični kvizi, na prostem se je odigrala komedija....

Gostili so združenja ljubiteljev motornih koles - »oldtimerjev«, obiskale so jih folklorne skupine iz Jezerskega, Železne Kaple, nastopilo je zelo veliko pevskih sestavov iz sosednjih občin, glasbenih skupin...

V vseh dneh prireditve so bile na ogled razstave, izvajale so se različne aktivnosti. V sobotne in nedeljskem programu je vedno vključena ena glavna prireditev, ki je zanimiva širšemu krogu ljudi.

Skozi vsa leta se trudijo, da bi prireditev ohranila svoj namen, to je v prvi vrsti prijetno druženje z domačini in obiskovalci iz sosednjih občin. Ter, da svoj utrip življenja včasih in danes predstavijo obiskovalcem.

Pohod Robanovega Joža

Ta kulturna prireditev se je pričela odvijati pred šestimi leti. Organizator sta turistično društvo Solčava in Mohorjeva družba.

Udeleženci pohoda se zberejo pri Robanovi domačiji, kjer je Joža živel. Tam se odvije tudi kulturni program, pri katerem sodelujejo solčavski osnovnošolci, solčavski pevci in pevke, člani Kulturnega društva, ne manjka pa niti zvok igranja citer, ki jih še danes igrajo pri Robanu.

Pot do Planšarije, na koncu doline, popestrijo tudi s postankom na travniku, ki je čudovit kraj za počitek.

Pri planšariji, ki je na cilju pohoda, pa za konec naredijo tudi mašo v spomin na Robanovega Joža. Pri planšariji sledi tudi okrepčilo z domačo hrano in veselo vzdušje.

Pohoda se vsak udeleženec udeleži na lastno odgovornost s primerno pohodniško opremo.

Priloga 19

Zabava ob nedeljah in praznikih na Solčavskem

Zlasti veselo je bilo za pusta in ob godovnih dneh, ko so se zbrali ljudje s sosednjih kmetij.

Takrat so radi zaigrali mlatiče. Eden je legel pod dolg stol, to je klop. Čez so pognili odejo, da ga je skrila. Le roke je pomol izpod nje in v vsaki držal kol. Na vsak kol so nataknili rokave suknjiča, na pest pa poveznili klobuk. Tako sta nastala mlatiča. Drugi ju je komandiral, kako naj delata. Bilo je prav zabavno, saj sta nekaj časa mlatila, se klofutala, spet mlatila, na koncu pa se pošteno stepla.

Svojo moč in spretnost so radi preizkušali z igro 'reško vleči' kar pomeni izzivati prepir. Dva sta se postavila na tla na vse štiri. Obrnila sta se drug proti drugemu in si glavi v vratu zvezala skupaj z usnjenim pasom, Nato sta vlekla z glavo drug drugega po sobi, ostali pa so se pri tem zabavali. Zgledalo je, kot bi se tepla dva močerada. Zmagal je tisti, ki je potegnil nasprotnika do stene.

Zelo radi so tudi 'talali borkle', 'zbijali rešetce' ali 'tesali smolo'. Smolo smo tesali tako, da je eden okrog vratu in čez gredo pod stropom položil usnjen pas. Oba konca te zanke je na drugi strani gred vlekel z rokama in se tako dvignil pod strop. Tu je moral poljubiti 'štango' in se spustiti na tla. To pa je uspelo le redkim. Ob poskušanju je bilo veliko smeha.

Kadar je bila zbrana večja družba, so radi prerokovali s pomočjo trinožnega stola. Ta je moral biti brez grč. Počenili so okrog njega in nanj položili roke. Nekdo je stolu postavil vprašanje in ta se je začel majati ter z eno nogo udarjati ob tla. Tako je 'povedal', koliko otrok bo kdo imel ali koliko let bo učakal.

Posebno hlapci so si radi ponagajali med sabo. Včasih je imel vsak član družine svojo žlico, ki jo je posebej označil. Eden od hlapcev je pred jedjo razdelil žlic. Nekoč sta Matkov in Bukovski hlapec čez noč zamenjala žlice obeh družin. Tako je bila pri zajtrku v obeh hišah velika zadrega in zmeda. To ne bi bilo nič posebnega, če ne bi bili obe kmetiji dobre štiri ure hoda vsaksebi. Noč je bila komaj dovolj dolga za to potegavščino, saj je moral veseljak hoditi kar osem ur.

Priloga 20

Prehrana Solčanov⁸⁹

Solčavani so bili večinoma preprosti kmečki ljudje, kar nam je v ponos še danes. Ker je vas odmaknjena od civilizacije, kmetije pa razpršene daleč naokoli, je bil velik problem priti do živil, zato so se morali znajti z doma pridelanim.

Žito in žitni izdelki

Veliko so sejali žita od tega največ ajdo, lan, pšenico, oves in nekaj malega koruze. Žita so znali dobro izkoristiti bila so za hrano živalim in ljudem. Pšenična moka je služila za boljši kruh, ki je bil na mizah le ob največjih praznikih. Pri revnejših kmetih je vsakodnevno prevladoval ovsenek- ovseni kruh. Kruh so pripravljali v nečkah. To je bila nekakšna lesena miza s pokrovom, kamor so zamesili kruh. Kvasa takrat ni bilo lahko dobiti, zato so kruh vzhajali s pomočjo ostanka testa od prejšnje peke. Okus je bil zato nekoliko bolj kiselkast. Ajdova in koruzna moka pa nista služili toliko za kruh kot pa za pripravo žgancev, obrnjenika, masovnika in potic. Kmetje, ki so garali od jutra do večera predvsem kot gozdni delavci, so potrebovali nasitne močnate jedi in to je bilo kot nalašč.

Mleko in mlečni izdelki

Tudi mleko je bilo v času naših dedkov in babic pomembno živilo. Naučili so se ga porabiti do zadnje kapljice. Največ je bilo kravjega mleka, tu in tam je na pomoč priskočila kakšna koza. Ovce so molzli bolj malo, ker od njih tudi ni bilo ne vem koliko mleka. Obvezno se je za zajtrk pilo mleko le redko so si lahko privoščili belo kavo, nekateri so kod nadomestek kave kuhali rman. Mleko je bilo osnova tudi za pridobivanje smetane, izdelavo masla, skute, sirneka, za kisló mleko, sir...

Sadje

Sadje je obrodilo slabo a dovolj, da jim je pomagalo preživeti. Še najbolj pogoste so bile jablane. Zelo veliko je obrodila lesnika, to je že napol divje drevo, ki ima manjše kiselkaste, rahlo olesenele plodove. Naj naštejem še nekaj vrst jablan: bobovci, mednčke, rdečke, ledrovke in beliči, venahle. Sveža jabolka so se uporabljala za prigrizke, malice, večina pa se jih je pobrala, razrezala in posušila v krušni peči. Ti krhlji so pomagali prebroditi hudo zimo, sami ali pa namočeni v odličnem jabolčnem kompotu.

Jabolka pa ne služijo le za hrano, temveč tudi za odlično pijačo. Gre za jabolčnik, ki pa mu Solčavani pravimo kar mošt. V naših krajih trta ne uspeva, zato povret jabolčni mošt nadomešča vino. In ne nazadnje ne smemo pozabiti še na jabolčni kis.

Nič kaj veliko niso za jabolki zaostajale hruške. Tudi te so se posušile v peči in nato zmlele. Iz njih se je pripravljala hrana za bogove, to so solčavski žlinkrofi, ki so za savinjskim želodcem največja in najokusnejša specialiteta. Za to dobroto so najprimernejše hruške repčevke.

Lepo se je bilo poleti ohladiti v senci češnje. Še lepše pa je bilo zobati njene plodove. Če je češnja bogato obrodila, se je nekaj tega sadja znašlo tudi v kozarcih za kompot, še rajši pa je mož gledal gospodinjo, če je češnje zavila v testo in pripravila zavitek.

Otroci so veliko nabirali tudi gozdne sadeže, kot so jagode, maline, robide, borovnice, brusnice. Iz tega sadja pa so pripravljali marmelade.

Zelenjava

Zelenjava ni bila toliko cenjeno živilo kot žito, zato so ji posvečali veliko manj pozornosti. Pomemben je bil predvsem bob, ki ni potreboval ne vem kakšne skrbi in je dobro prezimil, dal pa se je tudi dobro prodati ali zamenjati za kakšno druga semena. Doma so pridelali še čebulo, korenje, drobnjak, peso, zelje, repo, nekaj malega solate...

Po poljih so nabirali prosto rastoča zelišča: kumino, namesto majarona so uporabljali materino dušico, pilaj, janež, planinsko plahtico, kamilice, planinski mah, lisičji rep, ušivko, rman, lipo in mnoge druge... iz njih so pripravljali razne čaje, zvarke proti boleznim ali pa so jih uporabljali kot začimbe.

Meso in mesni izdelki

Mesa je bilo na mizah bolj malo, le ob večjih praznikih. Doma je bilo sicer živali razmeroma veliko, a so se uporabljale kot delovna živalina, za volno, mleko in deloma še za prehranjevanje. Najpomembnejša je bila goveja živalina, volí in krave, kasneje še konji, za hrano oziroma meso pa se je največ uporabljalo svinjsko meso. Dokler ni bilo zamrzovalnikov, so meso večinoma dimili in posušili. Shranjeno je bilo v kašči, kjer so se sušile tudi klobase in želodci. Vse je bilo pod budnim očesom gospodinje, ki je skrbno načrtovala ob kakšni priložnosti bi prinesla kakšen kos mesa na mizo.

Predvsem za veliko noč in včasih za božič je bilo na mizi tudi jagnje. Zelo pogosto pa je nepričakovano na mizo zašla tudi kakšna divjačina. Kajti takrat je bilo ogromno krivolovcev. Kokoši so bile deležne le porodnice, kot poslastica je veljala mastna kurja juhica, ki naj bi porodnico spravila k močem.

⁸⁹ Vavdi, F., (2006). Čari ob Solčavski panoramski cesti, diplomska naloga. Maribor: Višja strokovna šola za gostinstvo Maribor.

V poletnih časih so kmetje vstajali še pred svitom. Treba je bilo opraviti veliko dela, začeni pri živini. Po navadi je kmet živino nakrmil, gospodinja oziroma dekle in hlapci pa so jo pomolzli. Po opravljenem delu je sledil zajtrk, kjer se je zbrala cela družina, ki s hlapci in deklami ni bila majhna.

Dnevni obroki

Zajtrk

Zajtrk pa je bil sestavljen takole: mleko, kava cikorja in knajp, (revnejši samo mleko), rženi kruh, maslo ob praznikih pa še jajčka in med, žganci, masovnik...

Kosilo

Kosilo je bilo okrog poldne po navadi kakšna krompirjeva juha ali prežganka, včasih tudi juha iz kislega mleka. Glavna jed je ob težkih opravilih sicer bila, ni pa bilo nujno. Največkrat je bila kakšna kaša na primer slivova, ajdovi žganci s krompirjem, žlinkrofi z različnimi nadevi, kislja repa, presna repa, jabolčni fižol, ubrnjenik, kislja zelje, praženec, široki rezanci...

Večerja

Večerja je bila spet nekoliko bolj skromna: ali samo mleko, najraje kislja mleko s kruhom, v času solate topla solata, zmetkova juha, mlečna juha, kislja repa.

Malica

Malica pa je bila le ob večjih delih v času žetve ali košnje včasih le kos kruha in jabolko, včasih kruh in prekajena slanina ter kozarec mošta, včasih kislja mleko, sirnek, sir, platiči, sveže češnje.

Priloga 21 Kulinarične posebnosti na Solčavskem⁹⁰

Sirnek

Sirnek je alpska posebnost Zgornje Savinjske doline, Solčavskega, in zasluži enako pozornost kot savinjski želodec. V dolini, ki letno pridela 6 milijonov litrov mleka, se ponuja odlična možnost za izdelavo sira. Sirnek je najstarejša oblika sira. Izdelovali so ga pastirji in majerice na planinah. Sirnek je rezultat klasičnega mehkega sirarstva s kislinsko koagulacijo. Sirnek so izdelovali iz posnetega mleka. Iz pridobljene smetane so pripravili surovo maslo (puter) in ga skuhali v topljeno maslo. Posneto mleko so dali v latvice. Na toplem pri 42 °C se je mleko zakisalo po naravni poti – brez sirišča. Zakisanje so povzročili mlečnokislinski mikroorganizmi (naravna mikroflora). Zakisano mleko so precedili ter sirno maslo stlačili v modelčke. Sir so 2 do 3 dni obtežili s kamni, obračali in nato 2 do 3 mesece sušili na policah.

Planšarije so imele ognjišča, zato so hlebce, težke 1 do 3 kg, na policah dimili do 3 mesece in nato sušili, da so postali trdi kot kamen in so jih komaj žvečili. Jeseni so jih v vrečkah prinesli v dolino. Očistili so površino hlebcev. Nato so jih nasekali, zdrobili na drobne koščke ter jih v nečkah zmehčali z vodo. Sledilo je mletje na mesoreznici. Tako pripravljeno sirno maso so dobro stlačili v deže in shranili na hladno. Med zorenjem je sirnek postal zelo pikanten. Ob uživanju so pikantnost sproti ublažili z dodajanjem sveže skute. Sirnek so jemali iz deže z žlico in ga jedli s kruhom, zraven pa so pili tokec. Tak način priprave se je ohranil vse do leta 1970.

Slika : Slanina, sirnek in domač kruh (Slapnik, 2010)

Slika: Sirnek (Slapnik, 2010)

Danes se sirnek pripravlja malo drugače. Sirnek pripravijo iz svežega polnomastnega, lahko pa tudi iz posnetega mleka. Mleko segrevajo pri sobni temperaturi (22 °C do 25 °C) 16 do 18 ur. Latvice z mlekom segrevajo na štedilniku. S pomikanjem latvic uravnavajo temperaturo. Pri višji temperaturi je sir kašast. Mleko se zakisa po naravni poti z naravno mikrofloro. S kuhlenco razrežejo koagulum in omogočajo izstopanje sirotke. Nastopi sinereza. Sinereza je pojav, ko se pod vplivom mlečne kisline začne koagulin krčiti. Med krčenjem ali skrajševanjem polipeptidnih verig kazein dehidrira in pri tem se iztiska sirotka. Sirnek najprej odcejajo 24 ur s pomočjo cedila in sirarskega prta. Po odcejanju dodajo sol in kumino, dobro premešajo in stlačijo v lesene, plastične ali pa emajlirane deže in pokrijejo s prtom. Če sirnek ni dobro stlačen, se v zračnih prostorih pojavi plesen. Na toplem se skisa in postane tekoč z neprijetnim vonjem. Deže se dajo v klet, kjer zori 3 do 4 mesece pri temperaturi od 5 do 8 °C. Poleti pa je potrebno hlajenje na 3 °C do 4 °C. Na površini se naredi tanka skorjica. Čim dlje zori, bolj pikanten je. Sirnek je za obiskovalce nekaj novega in izvrstnega. Uporaba sirneka je zelo široka. Glede na količine proizvedenega mleka, je velika priložnost za posodobitev izdelave sirneka do tržno zanimivih količin. Sirnek je posebej tradicionalnega alpskega sirarstva, zato je smotrno sprožiti postopek za zaščito geografskega porekla. Sirnek lahko namesto v deže stlačimo v majhne modelčke. Pred tlačenjem mu dodamo smetano, kumino, sol in dobro premešamo. Lahko dodamo tudi poper, zdrobljene orehe, zelišča, začimbe. Hlebec po sedmih dneh sušenja in obračanja že uživamo. V hladilniku jih lahko hranimo do 30 dni. Sirnek ponudimo ob želodcu, vratovini, salamah. Lahko ga mažemo na črn kruh. V navadi je bilo, da so ob sirneku ponudili tudi med (Renčelj in Bezovšek 2007 73-74).

Domači Solčavski sir

Sir pripravljajo iz svežega, še toplega mleka. Mleko segrejejo na 35 °C in dodajo sirišče. Mleko se usiri v 30 do 60 min., najkasneje pa v dveh urah. Usirjeno maso razrežejo na zrna grahove velikosti in dogrejejo na 40 do 42 °C. Zrna poberejo in odcedijo v sirarskem prtju ali na cedilu ter solijo. Včasih posolijo že mleko, solijo pa ga tudi v slanica. Z ožemanjem dosežejo, da sirotka dobro odteče. Sirno maso dajo v model za 24 ur. Med tem sir obračajo. Sir zorijo 4 do 6 tednov. Uživajo pa ga tudi že po desetih dneh (Renčelj in Bezovšek 2007, 76).

Slika 30: Sir z drobnjakom (Slapnik, 2010)

⁹⁰ Vavdi, F., (2006). Čari ob Solčavski panoramski cesti, diplomska naloga. Maribor: Višja strokovna šola za gostinstvo Maribor.

Maslo

Iz sladke smetane so naredili surovo maslo. Mleko so dali v široke lončene posode. Zelo so cenili surovo maslo iz bele smetane, pobrane z rahlo segretega mleka. Poleti so mleko kisali in z žlico pobrali smetano. Smetano so stekli s kuhalnico, v globljih posodah lesenicah. Najbolj razširjenje so bile pokončne lesene pinje. Kovinske posnemalnice in pinje so kupovali po letu 1930. Pri stepanju, umetenju smetane v surovo maslo, nastanejo zmetki ali pinjevec. Danes še malo kje dobimo pravo domače surovo maslo, s tem se ukvarjajo samo še na nekaterih kmetijah (Renčelj in Bezovšek 2007, 76).

Slika 31: Domače maslo (Slapnik, 2010)

Troska

Troska je zelo okusna, aromatična jed s prijetnim, enkratnim vonjem in mikavno barvo. Trosko dobimo ob kuhanju surovega masla. Proti koncu kuhanja dodamo malo moke. Ko maslo odlijemo, ostanejo rumene tropinice – troska. Uživamo jo z kruhom. Domačini jo zelo cenijo. S trosko zabelijo žgance, štruklje, testenine. Trosko dobimo le na kmetijah, kjer še delajo maslo (Renčelj in Bezovšek 2007, 76).

Masovnik

Masovnik spada med posebneže Zgornje Savinjske doline. Za masovnik rabimo: 6 žlic masla, 6 zvrhanih žlic pšenične moke, 6 dcl mleka in sol. Na maslu zarumenimo moko in jo zalijemo z vrelim soljenim mlekom. Kuhamo in mešamo tako dolgo, da masa odstopi od stene in dna kozice. Jed je zaradi masla izvirnega vonja in okusa. Privabi nas tudi njegov izgled. Ponudimo jo s toplo kavo, mlekom in kruhom.

Najbolj smo na masovnik ponosni Solčavani. Za pravi solčavski masovnik rabimo 1 – 2 dl sladke ali kisle smetane, zvrhano žlico pšenične moke, približno 1 dcl mleka in soli. Smetano skuhamo da se zgosti. Nato dodamo moko. Med mešanjem dolivamo vroče mleko in mešamo tako dolgo, da se masovnik loči od stene in dna kozice in pri tem spusti maslo. In spet je maslo tisto, ki daje jedi nepozaben vonj in okus. Človek ne more verjeti, da je v teh preprostih izvirnih jedeh tolikšna kulinarična barvitost. Tudi na Solčavskem masovnik postrežemo z belo kavo ali domačim kruhom. S takšnim zajtrkom se lahko odpravimo na najbližje vrhove. Masovnik je zelo kalorična in nasitna hrana (Renčelj in Bezovšek 2007, 76).

Slika 32: Masovnik (Slapnik, 2010)

Sirnica

Potrebne sestavine za pripravo sirnice: 3 litre vode, 2 zvrhani žlici sirneka, 2 dcl kisle smetane, lovorov list, kumina, sol, in za štrukeljce: eno jajce, moka.

Sirnica je znana solčavska juha, njen recept se na Solčavskem prenaša iz roda v rod. Včasih so jo kuhali ob postnih dneh in ob petkih, ker takrat niso jedli mesa. Tudi danes so brezmesne jedi čedalje zanimivejše, zato gostje radi poskusijo sirnico. Sirnek je uležana skuta, ki jo malo bolj posolimo, zmešamo s kumino in pustimo stati na hladnem vsaj tri tedne, da dobi značilen pikanten okus. Včasih so ga pripravljale majerice na planšarijah, da so si skuto ohranile za zimo. Vodo z lovorom in kumino zavremo, dodamo sirnek in pustimo vreti vsaj 15 minut. Iz dveh žlic moke in malo mrzle vode zamešamo podmet in ga med mešanjem vlijemo v juho. Nato v vrelo juho zakuhamo štrukeljce, ki jih oblikujemo s prsti iz moke in jajca. Ko so kuhani, dodamo kisló smetano in solimo po okusu. Namesto štrukeljcev lahko v juhi skuhamo tudi na kocke narezan krompir.

Priloga 22

Planinska društva, Lovska družina in Ribiško društvo

Planinarjenje in gorski vodniki

Preden so planinci in turisti začeli hoditi v gore, so ljudje dolga stoletja s strahom in spoštovanjem zrl v sivo-bele skalnate gmote, ki so se dvigovale nad redko poseljenimi dolinami. V to brezpotje je stopila le noga kakega pastirja ali lovca. Prav ti so postali najboljši planinski vodniki, ko so se za svet gamsov in redkih planinskih rastlin najprej začeli zanimati naravoslovci in geologi. Ti so že v 18. stol. pisali strokovne članke o Savinjskih Alpah in jih tako predstavili širši javnosti. Preteklo je še naslednjih 100 let preden se je začelo intenzivno planinarjenje. Takrat so začela delovati prva nemška planinska društva, nato pa še Slovensko planinsko društvo s Savinjsko podružnico, ki ji je po zagrizenem boju uspelo ohraniti slovenski značaj Savinjskih Alp. Označili so planinske poti in speljali mnogo novih ter tako omogočili dostop na vrhove. Postavljali so tudi planinske kočice za vse številnejše obiskovalce. Z večjim številom planincev je naraslo tudi število nesreč, zato je Savinjska podružnica SPD ustanovila gorsko reševalno službo, ki je imela v Solčavi svoj oddelek. Že pred II. svetovno vojno so imeli izurjene posadke reševalcev. Največ nesreč se zgodi ob poteh, stenskih nesreč je malo, čeprav ni malo alpinistov, ki se lotevajo plezalnih smeri v Ojstrici, Planjavi, Mali Rinki, Turski in Mrzli gori.

Najpogostejši izhodišči za planinske ture sta kočica na Okrešlju, ki jo oskrbuje celjsko planinsko društvo, in kočica na Klemenči jami pod Ojstrico, ki jo je obnovilo in odprlo Planinsko društvo Solčava kmalu po vojni. Ta kočica velja za najstarejšo na Slovenskem in še vedno služi svojemu namenu, čeprav so ob njej postavili novo, večjo.

Lovska družina Solčava je bila ustanovljena po vojni. Herletov Jože je eden od 50 članov. Lovišča imajo na levem bregu Savinje, medtem ko je na desnem bregu gojitveno lovišče Kozorog. Lovci vzdržujejo lovske poti in kočice v Zabložnici in Matkovem kotu, skrbijo za pripravo krme, za krmišča in slanike, ugotavljajo stalež divjadi in njeno zdravstveno stanje ter vodijo domače in tuje lovske goste. Lovski dom so postavili pred dobrima dvema desetletjema na razglednem mestu nad cesto Solčava – Logarska dolina.

Pred vojno je bila Solčava znana po krivolovu, 'raubšicah'. Kar nekaj so jih čuvaji kraljevih in grofovskih lovišč na prepovedanem lovu ustrelili. Največji 'raubšic' bi naj bil Ravničar, ki bi naj ustrelil preko 500 gamsov.

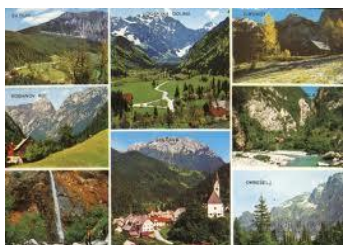
Solčavski ribiči so člani Ribiške družine Ljubno, kjer se dobijo dnevne dovolilnice za ribolov. Ribiči vlagajo mladice postrvi v gojitvene potoke in jih po štirih letih spustijo v Savinjo. Seveda traja kar nekaj let, da le-te dosežejo 26 cm, ko jih smejo ribiči uloviti. Razen potočne postrvi se lahko na trnek ujame še šarenka, od Igle navzdol pa tudi lipan.

Priloga 23

Društva na Solčavskem

<p>Kulturno društvo Franc Herle Solčava</p> 	<p>Društvo je bilo ustanovljeno 15. marca, leta 1950. Imenovalo se je »Prosvetno društvo Franc Herle Solčava«.</p> <p>Solčavani so se množično udeleževali predstav, ki so jih pripravljali člani društva. Posebna »Igralska družina« je pripravila tudi po dve igri letno. Za svoje igralsko delo so prejeli številne nagrade in priznanja. Društvo je kupilo projektor za predvajanje filmov v dvorani. Takrat še ni bilo televizije in zato so bila predvajanja dvakrat tedensko dobro obiskana. Filme so takrat preko pošte, naročali iz Sarajeva, Zagreba in Ljubljane. Društvo je imelo tudi svojo godbo in pevski zbor. V teh letih je bilo v društvo včlanjeno več kot šestdeset Solčavanov.</p> <p>Leta 1965 so prvič izvedli pustno prireditev »Vinarska«. V šaljivem programu so prikazali dogodke minulega leta. Čeprav jim takratne oblasti niso bile naklonjene, so člani (četudi naskrivaj) pripravili tako imenovani »Občni zbor Vinarske«. Po več kot štiridesetih letih, je ta prireditev še danes množično obiskana.</p> <p>V zadnjem času seznam članov društva ni ravno dolg, a vendar kljub temu sodelujemo na številnih prireditvah v kraju (občinski praznik, Pohod Robanovega Joža, Dnevi turizma na Solčavskem, razne otvoritve in predstavitve...). V veliko veselje pa nam je tudi sodelovanje z osnovnošolskimi otroki, ki nam večkrat priskočijo na pomoč.</p> <p>V zadnjih letih smo nakupili tudi nekaj potrebne tehnične opreme. Tako imamo lastno ozvočenje, LCD projektor, nove odrske luči itd.</p> <p>V letu 2006 in 2007, smo se odločili za izdelavo oblek za nastope. V sodelovanju s Šiviljstvom Trobentar iz Kamnika, smo postali ponosni lastniki oblek, kakršne so nosili naši dedki in babice okrog leta 1900. Pravimo jim "Solčavske upražne obleke"</p> <p>V letu 2007 smo v sodelovanju z Logarsko dolino d.o.o. pripravili etno- kulturni večer in igrano predstavitev »Solčavsko skozi čas« v slovenščini. V nastajanju pa sta še izvedbi za angleško in nemško govoreče goste. Z igrano predstavitvijo želimo domačinom in obiskovalcem našega kraja predstaviti nesnovno kulturno dediščino Solčavskega od začetkov poselitve do danes.</p> <p>V bližnji prihodnosti želimo dopolniti obleke s pristnimi dodatki, kakršne so imeli naši predniki pred sto leti (klobuki, nogavice...). Dodatno moramo nakupiti še nekaj tehnične opreme npr. mikrofone, stojala...</p> <p>Predvsem pa želimo nadaljevati zastavljene kulturne aktivnosti doma in na gostovanjih. Obiskali bomo tudi grob Franca Herleta, po katerem nosi naše društvo ime.</p> <p>V prihodnje želimo še poglobiti sodelovanje s turističnimi ponudniki z namenom ohranjanja in promocije nesnovne kulturne dediščine Solčavskega.</p>
---	---

Turistično društvo Solčava

Turizem v današnjem pomenu se je začel razvijati pred drugo svetovno vojno, saj je bilo Solčavsko že takrat poznano, kot prijetna izletniška in počitniška točka. Solčavsko v šestdesetih in sedemdesetih letih ni zajel val množične izgradnje turističnih objektov in masovnega turizma in se zato lahko tudi danes ponaša z neokrnjeno naravo, ki je danes prava redkost.

Solčavsko s tremi ledeniški dolinami: Logarsko dolino, Robanovim in Matkovim kotom, Podolševo in vasjo Solčava nudi številne možnosti za vse, ki iščejo mir, kot tudi za tiste, ki želijo v idiličnem okolju doživeti zanimive dogodivščine.

Ustanovni občni zbor društva je bil 10. aprila 1954. Od takrat dalje društvo neprekinjeno deluje in šteje 90 članov. V vseh letih je društvo imelo vidno vlogo pri razvoju turizma.

Dejavnosti društva:

- Turistične informacije
- Sobe, oddajanje, posredovanje
- Turistične kmetije, posredovanje
- Počitnice letne, organiziranje
- Izleti, programi, vodenje
- Organizacija in izvedba turističnih prireditev
- Ponudba krajevnih prospektov
- Prodaja razglednic, zemljevidov, turističnih vodnikov
- Prodaja spominkov in daril

Turistično društvo v letih 1954 – 1994

- 10. aprila 1954 ustanovni zbor TD Solčava
- l. 1955 šteje društvo 22 članov
- aktivno sodeluje pri odpravljanju posledic II. svetovne vojne
- postavi 25 klopi, označi naravne in kulturne znamenitosti
- uredi pot do solčavske Tise
- vodi aktivnosti za izgradnjo kopališča v Solčavi
- uredi izvir Kisle vode
- izda prve prospekte
- sprejme prve rezervacije gostov za počitnice
- spodbuja sobodajalstvo
- l. 1961 je na razpolago 90 sob z 243 posteljami
- uredi parkirni prostor v Logarski dolini
- izda krajevne razglednice
- zgradi objekta Okrepčevalnica in Kiosk slap Rinka
- vodi aktivnosti za izgradnjo pretvornika in asfaltiranje ceste
- ob 25-letnici društva z ostalimi aktivnimi društvi v kraju organizira izlet Na Češko
- sproži pobudo za organiziran odvoz smeti, gradnjo telefonske centrale elektrifikacijo nekaj odročnejših kmetij, gradnjo trgovine, igrišča, kampa poda predloge za boljšo avtobusno povezavo
- sodeluje pri izdaji karte za področje Kamniško – Savinjskih Alp
- l. 1980 šteje 51 članov
- postavi brunarico v centru Solčave, ki naj služi v namene turistične pisarne
- jeseni 1982 izda knjigo Solčava, delo g. Valent Vider
- l. 1991 izda v nakladi 3000 komadov Vodnik po Solčavskem
- l. 1992 pristopi s plačilom članskega deleža kot delničar k podjetju Logarska dolina d.o.o.
- je pobudnik in organizator proslave ob 70-letnici prihoda prvega avtomobila v Solčavo
- l. 1993 izvede prvo turistično prireditev na Solčavskem z imenom Dnevi turizma na Solčavskem
- poleti 1993 začne delovati turistična pisarna v brunarici v Solčavi
- na novo prekrije streho Okrepčevalnice slap Rinka
- prvič izvede božično-novoletno okrasitev

Turistično društvo v letih 1994 – 2004

- na novo uredi pot do solčavske Tise
- da izdelati načrt zasaditve parka in zelenic, nabavi cvetlična korita in jih brezplačno razdeli, večja lesena korita pa nabavi in zasadi tudi po vasi
- prevzame skrb za košnjo in vzdrževanje zelenic in večkrat letno organizira očiščevalno akcijo
- v okviru Dnevo turizma obudi in prikaže stari običaj solčavske ohceti, s pravo pojedino po starih običajih
- l. 1995 imenuje g. Valenta Vidra za častnega člana društva
- izvede ocenjevanje ocvetličenosti domov in urejenosti okolja in najbolj prizadevnim podeli priznanja in nagrade
- prične z izdajo glasila UTRIP, ki ga brezplačno prejme sleherno gospodinjstvo v kraju
- organizira predavanja o gojenju rož, ureditvi okolice o zdravnih zeliščih
- po vasi namesti nove koše za smeti

	<ul style="list-style-type: none"> - poenoti označevanje krajevnih znamenitosti s kozolci - brezplačno razdeli 40 korit za rože - izda 3000 komadov zloženk Solčavsko - na vhodu v Potočko zijalko postavi tablo z osnovnimi podatki - uredi kletne prostore brunarice - uredi telefonski priključek za Okrepčevalnico slap Rinka - s potrebno infor. tehnologijo opremi turistično pisarno - l. 2001 pridobi od Ministrstva za gospodarstvo status društva, ki deluje v javnem interesu - julija 2001 izvede 1. Pohod po poteh Robanovega Joža - postavi veliko informacijsko tablo v Solčavi - nabavi več masivnih lesenih kompletov miz in klopi in jih postavi ob zanimivih turističnih točkah - postavi lesena korita ob virih pitne vode ob solčavski panoramski cesti - ob 50-letnici delovanja podeli priznanja Valentu Vidru, Anici Prepotnik, Avgustu Lenarju, Milki Kosmač - društvo šteje 90 članov
--	---

<p>Športno društvo Solčava</p> 	<p>Športno društvo Solčava je bilo ustanovljeno 6. julija 1978 z vpisom v poslovni register Republike Slovenije. Od takrat naprej je društvo delovalo v skladu s športnimi načeli in poskušalo omogočiti izvedbo rekreacije vsem občankam in občanom. Sedaj društvo šteje že 82 članov. Leta 2008 smo praznovali 30. letnico obstoja in to predstavlja lep jubilej. Že vrsto let prireja tradicionalna tekmovanja in tako bo tudi letos. Pričelo se bo 25. junija s tradicionalnim turnirjem zasedkov občine Solčava v malem nogometu, nadaljevalo pa z izvedbo turnirja v malem nogometu za moške (8. memorial Ipavec – Gregorc) in ženske (4. tradicionalni ženski turnir). Ta turnir bo potekal med turistično prireditvijo Dnevi turizma na Solčavskem, zadnji vikend v juliju.</p>
---	---

<p>Lokostrelski klub Indiana</p> 	<p>Lokostrelski klub INDIANA je bil ustanovljen 1.9.1995, v nadaljevanju LK INDIANA, ki ima svoj sedež na kmetiji Gradišnik v Logarski dolini. LK INDIANA se specializirano ukvarja s streljanjem na 3-D tarče (tarče živali iz umetne mase v naravni velikosti – simulacija lova). Tekmujemo z različnimi loki in samostreli, ter pokrivamo kategorije v članski (moški, ženske) in veteranski konkurenci (moški). Zgodovina in delovanje našega kluba je izredno uspešna in zanimiva, zato priporočamo ogled na spodnji povezavi.</p>
---	---

Društvo za razvoj in ohranjanje naravne, kulturne in etnološke dediščine – Panorama

Prvi zametki nastanka Društva Panorama segajo v začetek leta 2004, ko sta Alojz Lipnik (ZGS OE Nazarje) in dr. Mirko Medved (Gozdarski inštitut Slovenije) združila domačine ob Solčavski panoramski cesti v študijski krožek z naslovom *"Solčavski gozdovi – dediščina za prihodnost"*. Program študijskega krožka se je po določenem obdobju zaključil, ambiciozni domačini pa so se želeli še naprej srečevati ter izobraževati in zato so še isto leto ustanovili društvo.

Na območju Solčavskega imamo dve pravni osebi, ki imata status pravnega delovanja v javnem interesu na področju turizma, to sta Turistično društvo Solčava in podjetje Logarska dolina d.o.o. Ker pa se je pojavila praznina na področju ohranjanja dediščine, pa smo 23. aprila 2004 ustanovili *Društvo za razvoj in ohranjanje naravne, kulturne in etnološke dediščine - Panorama*. Društvo je nastalo z namenom, da združimo stanujoče ob Solčavski panoramski cesti in druge, da bi s skupnimi močmi delovali na uresničitvi nalog društva – ohranjati, oživljati in razvijati naravno, kulturno in etnološko dediščino na tem območju.

Srečanja so potekala drugače kot v ostalih društvih, saj smo se družili enkrat tedensko in delali po več ur. Lotili smo se projekta pod naslovom *"S culo po Solčavski panoramski cesti"*. Takšen naslov nam je vzpodbudil razmišljanje, da omenjena cesta ni zgolj prometna povezava, ampak ima se neko vsebino (naravne in kulturne znamenitosti), katero pa moramo obuditi mi. Zato smo si za naloge zadali najrazličnejše dejavnosti, ki so povezane z imenom in namenom ustanovitve društva.

Delo v društvu poteka na principu medsebojnega sodelovanja in delitvi spoznanj, kjer vsak prispeva svoj delež, saj smo člani različnih starostih skupin in poklicev. Dela smo se lotili precej strokovno. Izdelal se je delovni načrt ter časovni plan. Najprej smo se podali na raziskovanje terena, kjer smo raziskali, evidentirali in fotografirali vse naravne vrednote in kulturno dediščino. Te vrednote smo tematsko razdelili in pričeli z izobraževalnim programom. Vsak član je poskusil najti čim več gradiva o nekem objektu, ga preučiti ter predstaviti ostalim članom. Na srečanja smo povabili tudi razne strokovnjake (jamarja, etnologa, gozdarja...), ki nam je s strokovnega in praktičnega vidika svetoval, kako urediti določeno zanimivost. Hkrati pa so nam bili v veliko pomoč pri oblikovanju in pisanju internega študijskega gradiva ter izdaji tematskih zgibanek o zanimivostih ob solčavski panoramski cesti z naslovom *Biseri ob Solčavski panoramski cesti z naslednjimi vsebinami: (i) Cerkve, (ii) Okrasni marmor, (iii) Brezna in zijalke, (iv) Kapelice, znamenja in križi ter (v) Olševa in Potočka zijalka*

Te so bile naš prvi uspešno izvedeni projekt. Letos smo izdali še šesto knjižico o izviru kisle vode. Na izdajo pa čakajo še zgibanke o kulinariki, prebiralnem gozdu, Strevčevi smreki, Burjavi mlaki (rosika) idr.

Naš cilj je ohranjanje in vzdrževanje solčavske dediščine in jo v njeni izvornosti predstaviti obiskovalcem, ki jih zanima to področje.

Naše delovanje ni pomembno le za področje Panoramske ceste, ampak je dobrobit za celotno Solčavsko. Naš namen je tudi sodelovanje s sorodnimi organizacijami preko državne meje, saj naše delo poteka na območju vzporedno z avstrijsko mejo. Za velik uspeh pa si štejemo članstvo in aktivnost naših mladih članov, ki bodo z veseljem nadaljevali naše delo

Priloga 24 **Jezersko Solčavska ovca⁹¹**

Je ena od treh avtohtonih slovenskih pasem, ki je nastala s križanjem primitivne domače bele ovce z bergamaško in padovansko ovco. Planinske pasme v vzhodnih Alpah so nastale iz domače bele majhne ovce, ki so jo imenovali Zaupelschaf. Ima značilen izbočen profil glave, ki ga je dobila po bergamaški ovci, in kakovostno volno, ki jo je podedovala po padovanski. Ovce so večinoma bele barve, pojavljajo se tudi črne, kot jim pravijo rejci, vendar so v resnici temno rjave. V preteklosti je morala imeti "očala" ali "solzo", to je barvno liso okrog oči ali pod očmi in na koncih ušes.

Je precej velika ovca, v višino meri 65 do 67 cm (ovni več kot 70 cm), telesna masa znaša od 65 do 75 kg, v boljših rejah včasih tudi več kot 80 kg, ovni pa tehtajo več kot 100 kg. Ima velika viseča ušesa, dolg, z volno poraščen rep, čvrste in dolge noge, hrbet pa je močan in dolg. To ji omogoča dobro hojo po strminah gorskih pašnikov. Je torej odporna in zdrava, prilagojena našemu okolju. Strižejo jo spomladi in jeseni in dá 2,5 do 3 kg volne. Njena odlika so tudi pogosti dvojčki, tako da so gnezda v povprečju velika od 1,4 do 1,5 jagnjeta. Poleg tega je plodna vse leto in se mrka kmalu po jagnjitvi, tudi če mladiči še sesajo; večina se mrka že prvi mesec po jagnjitvi.

Mladice spolno dozoriyo že pri 6 do 8 mesecih, ovni pa v starosti 7 do 10 mesecev.

Po letu 1962 so bili poskusi merinizacije jezersko-solčavske pasme, ki pa jih na srečo večina rejcev ni sprejela. Na Jezerskem in na najvišjih solčavskih kmetijah so ohranili jezersko-solčavsko pasmo, kakršna se je izoblikovala v prejšnjih stoletjih in je postala znana ter cenjena v drugi polovici prejšnjega in prvi polovici tega stoletja.

Kot taka je naravna in kulturna dediščina, ki smo jo dolžni ohraniti. Poleg tega je tudi z rejskega stališča izjemno dragocena. Zelo uspešno smo jo že uporabili v novih rejskih programih s križanjem z romanovsko pasmo.

Poleg velike rodovitnosti omogoča tudi celoletno proizvodnjo in ponudbo sveže jagnjetine, kar je pomembno že sedaj in bo verjetno še bolj v prihodnosti. V program ohranjanja je vključena od vsega začetka. Od leta 1997 vse bolj intenzivno sodelujemo skupaj z društvi na naši in avstrijski strani, kjer imajo tisti soj te pasme, ki ji pravimo "očalarka". Tudi Avstrijci imajo v programu ohranjanja okoli 600 živali te pasme, pri nas pa 800. V prihodnje načrtujemo skupen rodovnik, izmenjavo plemenskega materiala, skupno bazo podatkov in skupno testiranje ovnov.

---

⁹¹ <http://www.sfpkr.si/projekti/EU/JezerSolcavOvca/index.html>

Priloga 25

Urejanje parkovne infrastrukture v Logarski dolini⁹²

Pri urejanju parkovne infrastrukture je bilo potrebno začeti skoraj povsem na začetku. Od javne infrastrukture so obstajali samo: slabo vzdrževana cesta, dva lokalna vodovoda in tri povsem neurejena javna parkirišča. Obiskovalci so bili prepuščeni lastni iznajdljivosti. Ker pristojna občina Mozirje za infrastrukturo tudi po letu 1992 ni predvidela proračunskih sredstev, je bil uveden prispevek za 'Ohranitev in urejanje KP Logarska dolina', ki se je zaračunaval voznikom motornih vozil na vstopu v park. Po sprejetju Zakona o ohranjanju narave (ZON) se je prispevek preimenoval v »Vstopnino za motorna vozila«. Vstopnina vključuje: informacijske tiskovine ob vstopu, možnost ogleda urejenih objektov naravne in kulturne dediščine v parku, parkiranje na desetih urejenih parkiriščih med obiskom v dolini ter uporabo rekreacijskih prog in poti. Cena je v primerjavi z drugimi kraji vsa leta zmerna, področje zaračunavanja vstopnine pa urejeno s posebnim pravilnikom.

Poleg rednega in investicijskega vzdrževanja, ki ga izvaja upravljavec parka so bili v sodelovanju s partnerji ali v lastni režiji izgrajeni in urejeni številni objekti, brez katerih bi bilo delovanje parka okrnjeno. Izvedeni projekti urejanja parkovne infrastrukture so v nadaljevanju prikazani po področjih in razvrščeni po finančni zahtevnosti investicije:

Komunalna in prometna infrastruktura

- Izgradnja kotlovnice in ca 1200 m daljinskega sistema ogrevanja z lesno biomaso – Logarska dolina, d.o.o., je, kot pobudnik projekta, v obdobju 1998 do 2000 izpolnila zahteve za pridobitev sredstev programa PHARE v znesku 400.000 EUR, kar je bil pogoj za subvencioniranje izvedbe projekta s strani države. Podjetje je pridobilo še subvencijo Avstrijskega ekološkega sklada v znesku 45.000 EUR. Nadaljnja priprava in izvedba projekta je bila v prvi polovici leta 2000 sporazumno prenesena na občino Solčava, ki je za izvedbo projekta pridobila še dodatnih 517.000 EUR subvencij iz sredstev RS. Po izvedbi projekta je bilo, do tedaj večinsko ogrevanje s fosilnimi gorivi zamenjano za biomaso iz domačega gozda.
- Izgradnja čistilne naprave za 300 enot, s ca 2.500 m kanalizacijskega omrežja - Osnovna investicija je bila izvedena v letu 1996, širitev kanalizacijskega omrežja do Doma planincev (1200 m) je potekala v letu 2001, tehnološka posodobitev čistilne naprave pa v letu 2004. Investicija je bila izvedena pretežno s sredstvi podjetja (bančni kredit) in finančnim prispevkom nekaterih večjih uporabnikov naprave. Z izvedbo je rešen problem komunalnih odplak v osrednjem delu doline, kjer je locirana velika večina turističnih kapacitet.
- Ureditev vstopne cone parka z regulacijo struge Jezere - V okviru projekta 'Umiritev motornega prometa v KP Logarska dolina' je bila, na pobudo podjetja in predhodne pridobitve potrebnih dovoljenj za izvedbo, urejena vstopna cona Logarske doline, z novim križiščem za Pavličovo sedlo, regulacijo struge Jezere, razglediščem, manjšim objektom, panoramsko tablo in drugo opremo. Investicija je bila izvedena v letu 2000 s sredstvi programa PHARE, Direkcije RS za državne ceste in sredstvi podjetja.
- Sodelovanje pri izdelavi ureditvenega načrta za območje Plest, kjer se nahaja večina turističnih objektov.
- Ureditev treh parkirišč pred Logarsko dolino – Izvedba je potekala v sklopu projekta 'Umiritev motornega prometa v KP Logarska dolina' s sredstvi programa PHARE ter sofinanciranjem občine Solčava in Logarske doline, d.o.o., ki je dala pobudo za izvedbo, pripravila projektno dokumentacijo in prijavo na razpis. Parkirišče Podbreg je bilo naknadno urejeno za parkiranje avtomobov.
- Izgradnja kabelsko komunikacijskega sistema na relaciji ca 5.000 m – Projekt je v letih 2001 – 2004 izvajalo podjetje z lastnimi sredstvi (zemeljska dela) in v sodelovanju s podjetjem Telekom Slovenije, d.d., ki je prispevalo kable. Skupno je bilo ozemljenega 2.170 m zemeljskega kabla in 2.900 m plastične cevi za naknadno montažo kabla. Na omrežje so trenutno priključeni štirje objekti, optični kabel je ozemljen do Hotela Plesnik.
- Ureditev parkirišč (pridobljeno je bilo ca 110 parkirnih mest na lokacijah Rinka, Logarski kot, Dom planincev, stara pot na Klemenčo jamo, Hoš).
- Ureditev črpališča in 1000 m cevovoda za protipožarno vodo ter vodo za zasneževanje smučišča.
- Nakup nove opreme in gradnja TV-pretvornika nad kmetijo Logar, ki je omogočil prenos televizijskega signala v Logarsko dolino. Povezava z električnim kablom do bližnje kmetije.
- Obnova pomožnega vodnega zajetja in ca 1.700 m vodovodnega omrežja.
- Gradnja in obnova mostov (Podbreg, Ivovec) na različnih lokacijah v dolini, estetska sanacija mostu z leseno oblogo v Hošu.
- Po letu 2000 je bila glavna prometnica iz regionalne ceste prekategorizirana v občinsko. Podjetje, kot upravljalec parka, pri dogovarjanju o prekategorizaciji ni sodelovalo, je pa nosilo finančne posledice v naslednjih letih, saj je do leta 2008 v celoti financiralo poletno vzdrževanje prometnice, v zimskem času pa so se stroški delili z občino Solčava.
- Z lastnimi sredstvi je bila sanirana škoda po poplavi (november 2000) na komunalni in turistični infrastrukturi.

⁹² Logarska dolina – Poročilo 1992 – 2008.

Turistična infrastruktura

- Ureditev naravoslovno etnografske *Poti po Logarski dolini* - Pot je verjetno najbolj prepoznaven in obiskan del turistične infrastrukture v Logarski dolini. Povezuje številne objekte dediščine in ponudbe parka ter omogoča pohodnikom dostop do bližnjih gora in planinskih postojank izven glavne prometnice. Projekt je bil v sodelovanju s takratnim Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Celja načrtovan in začel v letu 1993. Vsakoletno se nadgrajuje z novimi objekti in vsebinami. V letu 2007 je bil del poti urejen za obiskovalce z invalidskimi vozički.
- Ureditev infrastrukture v kampu Logarska dolina (parkirišče, dostopna pot, prestavitev planinskega tabora iz lokacije Doma planincev, prestavitev elektro drogov, kurišča, tipske ograje, klopi, korita). Kamp je bil v letu 2003 ukinjen.
- Postavitev etnološkega objekta Olcarska bajta z leseno rižo, na območju Polanca, ki je pomembna točka na Poti po Logarski dolini.
- Ureditev informacijskega centra parka v manjši leseni kašči na območju Plest.
- Izdelava celostne podobe parka in tipskega sistema označitev v parku. parku – del tega sistema so pozneje prevzele poleg Solčavskega še nekatere druge občine v Zgornji Savinjski dolini;
- Postavitev in vzdrževanje tipskih lesenih ograj v skupni dolžini 3.400 m (sl...).
- Postavitev tipskih klopi in košev za smeti ter organizacija sistema zbiranja in odvoza odpadkov iz doline (1996).
- Generalna obnova smučarske vlečnice s pridobitvijo potrebnih atestov, ureditev pomožnega objekta na smučišču Logarska dolina s pripadajočo opremo in označitvami za smučarje.
- Ureditev poligona za prosto plezanje na območju Podbreg.
- Ureditev tekaških prog na težje prehodnih terenih v skupni dolžini 9 km (ca 3 km proge je speljane po obstoječih travnikih).
- Zemeljska ureditev naravnega drsališča na območju Plest.

Kot sledi iz navedenega je bilo vlaganje v parkovno infrastrukturo izjemno finančno zahtevno in usmerjeno v splošno urejanje okolja, čiščenje odpadnih voda, energetska samooskrbo in upravljanje s turističnim obiskom. Pri izvedbi se je upoštevala tradicionalna arhitektura, raba materialov in način izvedbe.

Za rabo zasebnih zemljišč v javnem interesu (parkirišča, komunalni objekti, rekreacijske poti in objekti v naravi in drugo) je od leta 1993, ko so bile sklenjene prve pogodbe urejen pogodbeni odnos z lastniki. Pogodbe bodo v tem letu prilagojene lastniškimi in prostorskim spremembam, kar bo omogočilo nemoteno rabo teh zemljišč in ustrezno finančno nadomestilo lastnikom zemljišč tudi v prihodnje.

Dosedanje urejanje turistične in komunalne infrastrukture je bilo skladno z dolgoročnim usmeritvam upravljanja z obiskom in težnjo, da čim več obiskovalcev pusti osebno motorno vozilo pred parkom in pot v dolino nadaljuje peš, s kolesom, tekaškimi smučmi ali javnim prevozom.

Priloga 26
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Turistične kmetije z nastanitvijo na Solčavskem (16)

	<p>TK Bevšek-Ošep*** Naslov: Robanov kot 29, 3335 Solčava Telefon: 03 838 60 36 e-mail: bevsek.osep@siol.net www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 580m Število sedežev: 25 Število ležišč: 14 Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion Dodatna ponudba: Gospodarsko poslopje in stavbo kmetije Bevšek krasijo freske in stoletno kužno znamenje, ob novejši mali hidroelektrarni pa stoji stara lesena žaga – prepletanje starega z novim je torej zanimivost te turistične kmetije. Dostop do kmetije: Kmetija leži v Robanovem kotu, sto metrov od glavne ceste Celje-Logarska dolina.</p>
	<p>TK Pečovnik-Ošep** Naslov: Robanov kot 33, 3335 Solčava Telefon: 03 5846 056 e-mail: www: www.logarska-dolina.si, www.savinja.si Nadmorska višina: 620m Število sedežev: 12 Število ležišč: AP 1/3, 2/4, 1/5 Ponudba: nočitev z zajtrkom, najem apartmajev Dodatna ponudba: možen odkup domače hrane, čebelarstvo Kmetijo, ki stoji v objemu gora, boste spoznali po freskah: sveti Florijan, Urška in Janez so našli prostor na pročelju njihove spomeniško zaščitene hiše. Dostop: z glavne ceste, ki pelje proti Logarski dolini, zavijete proti Robanovemu kotu in kažipoti vas pripeljejo do hiše</p>
	<p>TK Govc-Vršnik Naslov: Robanov kot 33, 3335 Solčava Telefon: 03 839 50 16, Fax: 839 50 17 e-mail: govc.vrsnik@siol.net www: www.govc-vrsnik.com Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 60 Število ležišč: 25 Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za skupine in posameznike, Dodatna ponudba: savne, masažni bazen Kmetija, ki je že od leta 1960 začela polniti knjigo gostov. Domačije tu med vojno niso gorele, zato je ohranjena stara, večinoma lesena stavbna arhitektura, ki daje Robanovemu kotu še posebno pristnost in domačnost Dostop: z glavne ceste, ki pelje proti Logarski dolini, zavijete proti Robanovemu kotu in kažipoti vas pripeljejo do hiše.</p>
	<p>TK AMBROŽ-GREGORC**** Naslov: Solčava 53, 3335 Solčava Telefon: 03 5846 097, Fax: 03 5846 097, Gsm:+ 41 705 949 e-mail: rgregorc@siol.net www: www.ambroz-gregorc.com Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 30 Število ležišč: 25 Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion Dodatna ponudba: odbojka na mivki, lokostrelstvo, piknik prostori, Ob dobri domači hrani ter obilici možnosti rekreacije, je tudi odlično izhodišče za planinarjenje in pohodništvo. Dostop: 2 km od Solčave proti Logarski dolini, zavijete levo. Ob cesti je usmerjevalna tabla.</p>

	<p>TK RAMŠAK*** - ekološka turistična kmetija Naslov: Podolševa 13, 3335 Solčava Telefon: 03 5846 050, Gsm:+ 51 264 203 e-mail: info@tk-ramsak.com www: www.tk-ramsak.com Nadmorska višina: 740m Število sedežev: 15 Število ležišč: 7 + apartma Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, Dodatna ponudba: brezplačna uporaba brezžičnega interneta, razni športni rekviziti (namizni tenis, gugalnica, badminton, peskovnik za otroke...), dobrote iz domače shrambe, možnost pranja in likanja obleke, vrtna uta s kaminom, možnost kampiranja, izdelava vrtnih ut. Ob dobri domači hrani ter obilici možnosti rekreacije, je tudi odlično izhodišče za planinarjenje in pohodništvo. Dostop: 1,5 km od Solčave proti Podolševi (Panoramska cesta).</p>
	<p>TK MAJDAČ** - ekološka kmetija Naslov: Podolševa 10, 3335 Solčava Telefon: 03 839 49 40, Gsm:+ 31 715 293 e-mail: anica.klemensek@siol.net www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 900m Število sedežev: 40 Število ležišč: 17 + 200 let stara planinska hiša, prenovljena v apartma na Grohotu pod Raduho Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion Dodatna ponudba: otroško igrišče, kegljanje, sankanje, možnost sodelovanja pri delu na kmetiji, najem planinske kočice. Ekološka kmetija v Podolševi. Dostop do kmetije: Iz Solčave proti Podolševi (tri kilometre); pri tabli Majdač zavijte desno, od koder je do kmetije samo še 200 metrov.</p>
	<p>TK ROGAR*** Naslov: Podolševa 24, 3335 Solčava Telefon: 03 839 50 30, Gsm:+ 51 237 179 e-mail: rogar@siol.net www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 1250m Število sedežev: 30 Število ležišč: 13 Ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion Dodatna ponudba: planinarjenje, možnost sodelovanja pri delu na kmetiji, izhodišče na Potočko zijalko in Olševo. Tik pod goro Olševo, se nahaja domačija Rogar. Zanj velja, da je nekaj posebnega, saj se nahaja na nadmorski višini 1250 metrov in je tako najvišje ležeča turistična kmetija z nastanitvijo v Sloveniji. Dostop: Iz Solčave proti Podolševi (Panoramska cesta, sedem kilometrov iz Solčave)</p>
	<p>TK STREVC – SELIŠNIK*** Naslov: Podolševa 26, 3335 Solčava Telefon: 03 838 60 20, Gsm:+ 40 477 909 e-mail: milan.selisnik@siol.net www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 1230m Število sedežev: 45 Število ležišč: 4 apartmaji- 16 postelj Ponudba: nočitev z zajtrkom Dodatna ponudba: planinarjenje, izhodišče na Potočko zijalko in Olševo Tik pod goro Olševo, se nahaja turistična kmetija Strevc- Selišnik. je v neposredni bližini cerkvice Svetega duha. Je odlično izhodišče za planinarjenje in pohodništvo Dostop: Iz Solčave proti Podolševi (Panoramska cesta, osem kilometrov iz Solčave).</p>

	<p>TK JUVANIJA**** Naslov: Logarska dolina 8, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 80 e-mail: info@juvanija.com www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 725m Število sedežev: 15 Število ležišč: 11 Ponudba: nočitev z zajtrkom, polpenzion Dodatna ponudba: smučanje- v neposredni bližini smučišča, sankanje, tek na smučeh V bližini kmetije je Rastovčki slap ter začetek naravoslovno etnografske poti po Logarski dolini. Dostop: V osrčju Logarske doline, ob glavni cesti.</p>
	<p>TK LENAR*** Naslov: Logarska dolina 11 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 06 e-mail: tk.lenar@siol.net www: www.lenar.si Nadmorska višina: 780m Število sedežev: 15 Število ležišč: 11 Ponudba: nočitev z zajtrkom, najem apartmajev, spanje na seniku Dodatna ponudba: tek na smučeh FOTKA: Dostop: V osrčju Logarske doline</p>
	<p>TK PLESNIK**** Naslov: Logarska dolina 13 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 09, 041 329 383 e-mail: tkplesnik@gmail.com www: www.logarska-dolina.si ; www.logarska-tkplesnik.si; www.plesnik.si Nadmorska višina: 765m Število sedežev: 20 Število ležišč: 11 Ponudba: nočitev z zajtrkom Dodatna ponudba: prevozi s kombijem Kmetija je odlično izhodišče za planinarjenje in pohodništvo. Dostop: v osrčju Logarske doline.</p>
	<p>TK GRADIŠNIK**** Naslov: Logarska dolina 18, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 12, Gsm: +41 704 599 e-mail: info@gradisnik.si www: www.gradisnik.si Nadmorska višina: 920m Število sedežev: 40 Število ležišč: 4 + apartma 2/4 Ponudba: nočitev z zajtrkom, narezki, enolončnice Dodatna ponudba: Indiana bar, izposoja lokov, najem 3D proge, učenje streljanja z lokom za začetnike, z skupine - obisk koč divjega lovca in sprehod z njim, možnost pomoči pri kmečkih opravilih, prodaja lesa, prodaja macesnovih desk Kmetija leži v Matkovem kotu in leži na izredno lepi razgledni točki. Dostop: Iz Logarske doline proti Matkovem kotu, kjer vas tabla usmeri do kmetije Gradišnik.</p>
	<p>TK LOŽEKAR –smučišče** Naslov: Logarska dolina 27, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 60, e-mail: lozekar@siol.net www: www.logarska-dolina.si, www.nad1000m.si Nadmorska višina: 1155m Število sedežev: 40 Število ležišč: 40 ponudba: odprto samo v zimski sezoni; organizacija zimskih šol v naravi (do 40 oseb) komplet ponudba od ponedeljka do petka, izvedba smučarskih tekmovanj (priprava smučišča, postavitve proge,merjenje časa, ponudba domače hrane ter zabave)..... , izvedba športnih dni za otroke, učitelje ali starše, okrepevalnica na smučišču, smučarska skakalnica K- 65 m Dodatna ponudba Kmetija leži ob Panoramski cesti in nudi veličasten pogled na Kamniško Savinjske</p>

	<p>Alpe. Dostop: Iz Logarske doline- 7 km po Panoramski cesti.</p>
	<p>TK ŽIBOVT**** Naslov: Logarska dolina 24, 3335 Solčava Telefon: 03 5847 118, e-mail: kmetija.zibovt@gmail.com www: www.logarska-dolina.si; www.nad1000m.si Nadmorska višina: 1100m Število sedežev: 45 Število ležišč: 13 ponudba: nočitev z zajtrkom, polpenzion Dodatna ponudba: ekološko pridelana hrana, izdelovanje mlečnih izdelkov (siri, jogurti, skuta..), prostor za seminar, v bližini je smučišče Izredno lepa lega kmetije s panoramskim pogledom na KSA. Dostop do kmetije: Iz Logarske doline proti Pavličevemu sedlu; prva kmetija na panoramski cesti.</p>
	<p>TK PERK*** Naslov: Logarska dolina 23, 3335 Solčava Telefon: 03 5847 120, e-mail: krivec.neza@gmail.com www: www.tkperk-krivec.si; www.nad1000m.si Nadmorska višina: 1230m Število sedežev: 20 Število ležišč: 12 ponudba: nočitev z zajtrkom, polpenzion, polni penzion Dodatna ponudba: narezki in kosila s prednaročilom, doma pridelana hrana, nabiranje zdravilnih zelišč in čajev, mizarstvo, prodaja lesa. Dostop: Iz Solčave se peljete do Logarske doline, nato zavijete proti Pavličevemu sedlu (oz. Matkovemu kotu). Potem nadaljujete še kakšnih 5km po asfaltni cesti proti Pavličevemu sedlu, nakar zavijete levo na makadamsko cesto, kjer po dveh kilometrih našo kmetijo. V pomoč vam bodo table s smerokazi "Perk".</p>
	<p>TK MATK Naslov: Logarska dolina 21, 3335 Solčava Telefon: 03 5847 117, Gsm: +41 556 752 e-mail: klemen.matk@gmail.com www: www.matk.si; www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 1165m Število sedežev: 30 Število ležišč: 16 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom, polpenzion, Dodatna ponudba: gorsko kolesarjenje, pohodništvo, sprehodi, fotolov, organizacija skupinskih srečanj (kot intenzivne pevske vaje, pevskih zborov, dramskih skupin), sankanje in turno smučanje Dostop: iz Logarske doline, po cesti, ki vodi v Matkov kot. Lahko pa nadaljujete pot po glavni cesti proti mejnemu prehodu Pavličevo sedlo, mimo planinskega doma Majerhold. Po 200 metrih zavijete na makadamsko cesto proti turistični kmetiji Perk in Matk.</p>

Priloga 27
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Zasebne sobe na Solčavskem (4)

	<p>SOBE Štifter Naslov: Solčava 5, 3335 Solčava Telefon: 03 5846 093, e-mail: sobe_stifter@email.si www: www.logarska-dolina.si Nadmorska višina: 640m Število sedežev: 10 Število ležišč: 8 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom Dodatna ponudba: Dostop: Iz smeri Celje, tik pred vasjo Solčava ob glavni cesti.</p>
	<p>Sobe ČERČEK Naslov: Solčava 44 a, 3335 Solčava Telefon: 03 5846 042, e-mail: crna.macka@siol.net www: www.solcavsko.info Nadmorska višina: 660m Število sedežev: 8 Število ležišč: 6 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom Dostop: Smer Solčava- Logarska dolina, od Solčave 500 m ob glavni cesti.</p>
	<p>PRENOČIŠČA VALENTINA Solčava 59 3335 Solčava Gsm: 031 870 893 e-mail: knez.darja@siol.net www.savinja.si ; www.solcavsko.info Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 8 Število ležišč: 6 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom, polpenzion Dodatna ponudba: dnevni bar, frizerski salon Dostop: Smer Solčava- Logarska dolina, od Solčave 2,5km ob glavni cesti.</p>
	<p>SOBE- ELIZABETA SLAPNIK** Solčava 74 3335 Solčava Gsm Betka: 051 256 804 Janez: 041 690 011 www.turist-slapnik.eu; www.solcavsko.info Nadmorska višina: 660m Število sedežev: 6 Število ležišč: 6 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom Dodatna ponudba Dostop: Smer Solčava- Logarska dolina, od Solčave 2km ob glavni cesti</p>

Priloga 28
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Hoteli, penzioni in gostišča na Solčavskem (4)

	<p>HOTEL PLESNIK**** IN VILA PALENK*** Naslov: Logarska Dolina 10, 3335 Solčava Telefon: 03 839 23 00, fax: 03 839 23 12 e-mail: info@plesnik.si, hotel@plesnik.si www: http://www.plesnik.si Nadmorska višina: 760m Število sedežev: 160 Število ležišč: 64 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, Dodatna ponudba: bazen, savna, whirlpool, seminarske dvorane s tehnično opremo, organizacija porok, raznih prireditev, avtobusne skupine, prostor za piknike, restavracija, bar, masažni salon Dostop: Logarska dolina</p>
<p>Hotel Plesnik</p> <p>Vila Palenk</p>	<p>PENZION NA RAZPOTJU*** Naslov: Logarska Dolina 14, 3335 Solčava Telefon: 03 839 16 50, fax: 03 584 70 17 e-mail: razpotje@siol.net, www: www.logarska-narazpotju.si; http://www.plesnik.si Nadmorska višina: 770m Število sedežev: 50 Število ležišč: 21 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za skupine Dodatna ponudba: organizacija šole v naravi, Pravljični gozd, organiziranje raznih delavnic za otroke v Pravljičnem gozdu, organizacija dogodkov (žive jaslice, tetka jesen..), whirlpool, savna, klasične masaže, tečaj nordijske hoje z izposojajo opreme, izposoja koles, sank , mini otroško igrišče na travniku pred penzionom , Pravljični gozd, piknik prostor , terasa s čudovitim razgledom na Savinjske Alpe. V osrčju Logarske doline. Dostop: Logarska dolina.</p>
	<p>Penzion KMEČKA HIŠA OJSTRICA*** Naslov: Logarska Dolina 13 a, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 51, 041 66 44 55 fax: 03 838 90 52 e-mail: plesnik.franc@siol.net, www: http://www.plesnik.si Nadmorska višina: 770m Število sedežev: 40 Število ležišč: 18+4 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za skupine. Dodatna ponudba: , izposoja koles, tekaških smuči ,terasa s čudovitim razgledom na Savinjske Alpe, jahanje. V osrčju Logarske doline. Dostop: Logarska dolina.</p>
	<p>GOSTIŠČE IN MUZEJ FIRŠT Naslov: Logarska dolina 1 a, 3335 Solčava Telefon: 03 839 46 78, fax.: 03 839 46 79 e-mail: info@first-logarska.si; www: http://www.first-logarska.si Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 90 Število ležišč: 13 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za skupine, Dodatna ponudba: savna, izposoja gorskih koles, stalna razstava o Potočki zijalki, stalna razstava Zdravje bolnikov v Zgornji Savinjski dolini, vodeni ogledi Fidovega gaja in zijalke. Odlično izhodišče za sprehod do Svetega duha. Dostop: Ob glavni cesti Solčava-Logarska dolina.</p>

Priloga 29
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Apartmaji na Solčavskem (4)

	<p>Apartma in mini wellness POD MACESNOVO STREHO, Robanov kot 5, 3335 Solčava telefon: 03 838 60 00 fax: 03 838 60 01 gsm: 041 353 023; 041 287 742 e-pošta: info@pod-macesново-streho.si www.pod-macesново-streho.si; www.apartma-logarska.si Nadmorska višina: 640m Število sedežev: 32 Število ležišč: 18 +10 ponudba: nočitev, nočitev z zajtrkom, mini wellness Potočka zijalka, urejeno za invalide Dodatna ponudba: nov objekt grajen iz naravnih materialov, ponudba paketov, nadstandardna oprema, gradbeno projektiranje in tehnično svetovanje, vodenje gradnje ,izvajalski inženiring ,strokovno nadzorstvo nad gradnjo, koordinacija varnosti na gradbiščih in strokovne naloge varnosti in zdravja pri delu. Objekt se nahaja v Robanovem kotu. Dostop: ob glavni cesti Luče- Logarska dolina, tik pred Solčavo.</p>
	<p>Apartmaji MALA HIŠA Nina Vršnik Robanov Kot 34, 3335 Solčava Tel: 03-5846-180 E-Mail: info@malahisa.com , www.malahisa.com Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 12 Število ležišč: 7+4 ponudba: nočitev Dodatna ponudba hrana v bližini na TK Govc. Dostop: z glavne ceste, ki pelje proti Logarski dolini, zavijete proti Robanovemu kotu in kažipoti vas pripeljejo do hiše.</p>
	<p>Apartma PREPADNIK Robanov Kot 34 a 3335 Solčava Tel: 031 369 529; 031 443 282 Nadmorska višina: 680m Število sedežev: 5 Število ležišč: 1 /2 + 2 ponudba: nočitev Dodatna ponudba: hrana v bližini na TK Govc. Dostop: z glavne ceste, ki pelje proti Logarski dolini, zavijete proti Robanovemu kotu in kažipoti vas pripeljejo do hiše.</p>
	<p>OKREPČEVALNICA- APARTMA TISA Naslov: Solčava 31 b , 3335 Solčava Telefon: 03 5846 064, 041 889 021 e-mail: solcava.tisa@gmail.com www: Nadmorska višina: 660m Število sedežev: 20+10 Število ležišč: 5 ponudba: najem Apartmaja, nočitev. Dodatna ponudba: dnevni bar. Dostop: Iz Solčave 500m po Panoramski cesti.</p>

Priloga 30
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Izletniške kmetije (2) na Solčavskem

	<p>Izletniška kmetija KLEMENSEK Naslov: Logarska dolina 29, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 24, Gsm: + 41 593 715 e-mail: info@na-klemencem.si www: www.na-klemencem.si Obratovalno obdobje: 25.04.- 30.06., 25.08.-15.10 sobote nedelje in prazniki Vse dni v letu(od 01.01.-31.12.) samo za najavljene skupine Nadmorska višina: 1145m Število sedežev: 30 + 30 ponudba: ponudba za najavljene skupine, kosila ob nedeljah in praznikih Dodatna ponudba: etnološka zbirka starih kmečkih orodij in ogled kmetije, multivizijska predstavitev kmetije, jamarstvo, jadralno padalstvo Kmetija leži na izredni razgledni točki, ob Panoramski cesti. Dostop: Iz Solčave pet kilometrov do Logarske doline in naprej v smeri proti Pavličevemu sedlu. Po štirih kilometrih in pol zavijete desno na Solčavsko panoramsko cesto, proti Svetemu Duhu. Po dobrih treh kilometrih vožnje zavijete desno in se pripeljete do kmetije.</p>
	<p>Izletniška kmetija BUKOVNIK Naslov: Podolševa 1, 3335 Solčava Telefon: 03/ 584 60 39, Gsm: 031/ 416 089 e-mail: karmen.osep@gmail.com , viliosep@gmail.com www.solcavsko.info Obratovalno obdobje: 01.05.-31.10. Nadmorska višina: 1327m Število sedežev: 35 + 35 ponudba: ponudba za najavljene skupine, kosila ob nedeljah in praznikih, Dodatna zanimivost: najvišja kmetija v Sloveniji Dostop: Iz Solčave proti Podolševi in Črni na Koroškem. Višje pa nas cesta pripelje na križišče na gorskem prelazu Spodnje Sleme. Tu zavijemo desno v smeri koč na Grohatu in Bukovnik.</p>

Priloga 31
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Gostilna, kiosk na Solčavskem (2)

	<p>ZADRUŽNI DOM SOLČAVA Naslov: Solčava 18 , 3335 Solčava Telefon: 03 5846 090, e-mail: www.solcavsko.info, www.savinja.si Nadmorska višina: 650m Število sedežev: 50+30 ponudba: malice, ponudba za najavljene skupine, Dostop: v centru Solčave.</p>
	<p>KIOSK SLAP RINKA Naslov: Logarska Dolina 15 b, 3335 Solčava Telefon:, Gsm: 041 556 747 Miha Mlačnik e-mail: info.solcava@siol.net, www: Odprto: 27.4.-31.10. Nadmorska višina: 1000m. Število sedežev: 50- zunaj. ponudba: spominki, pijača. Dostop: Na koncu Logarske doline.</p>

Priloga 32
Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Planinske kočice in domovi na Solčavskem (6)

	<p>DOM PLANINCEV Naslov: PD Celje, Logarska Dolina 15 a, 3335 Solčava Telefon: 03 584 70 06, Gsm: 031 269 785 e-mail: domplanincev@gmail.com www: www.planinsko-drustvo-celje.si/, www.domplanincev.si Obratovalno obdobje: 27.04.-31.10. OZ. PO DOGOVORU Nadmorska višina: 820m Število sedežev:120 Število postelj: 32 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za najavljene skupine, Dodatna ponudba: prostor za piknike, planinske tabore, družabna srečanja Dom se nahaja v čudovitem delu Logarske doline. Ob domu je speljana Naravoslovno-etnografska pot. Dostop: Dom planincev se nahaja v zgornjem delu Logarske doline, ob asfaltni cesti, le 3 km pred slapom Rinka.</p>
	<p>PLANŠARIJA LOGARSKI KOT Naslov: Logarska Dolina 15, 3335 Solčava Telefon: 03 838 90 30, Gsm: 041 210 017 e-mail: logarski.kot@gmail.com, www: www.logarska-dolina.si Obratovalno obdobje: 27.04.-31.10. OZ. PO DOGOVORU Nadmorska višina: 950m Število sedežev:30+20 Število postelj: 24 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, kosila za najavljene skupine, Dodatna ponudba: prostor za piknike, planinski tabori, družabna srečanja, ograda z domačimi živalmi. Mirna in lepa lokacija v Logarski dolini. Dostop: Planšarija Logarski kot se nahaja v bližini glavne ceste, ki vodi proti slapu Rinka, dva kilometra pred končnim parkiriščem.</p>
	<p>KOČA NA KLEMENČI JAMI Naslov: PD Solčava , 3335 Solčava Telefon: 031 363 977 Avgust Robnik e-mail: kracun.spela@siol.net www: www.logarska-dolina.si Obratovalno obdobje: 01.06.-30.09. OZ. PO DOGOVORU Nadmorska višina: 1208m Število sedežev: 30 + Število postelj: 21+ 15 S ponudba: nočitev, hrana, kosila za najavljene skupine, Dodatna ponudba: planinski tabori, srečanja pohodništvo, planinarjenje, sprehodi, Koča se nahaja na razgledni Klemenškovi planini. Od kočice je lep razgled na vrhove in ostenja nad Logarsko dolino. Najlepši pa je pogled proti jugu, kjer nad planino opazimo mogočno Ojstrico. V bližini kočice slabih deset minut hoje proti Strelovcu in Krofički pa se nahaja najdebelejši macesen v Sloveniji. Obseg na višini 130cm znaša 464cm, premer pa 147cm. Dostop: Avto, avtobus: do parkirnega prostora pri Domu planincev v Logarski dolini po regionalni cesti Mozirje-Logarska dolina, od koder je do kočice 1h. AP Logarska dolina: od AP pri domu Palenk skozi Predor 1h, ali čez Plesnikovo planino 2h; od AP pri Domu planincev 1h.</p>
	<p>FRISCHAUF OV DOM NA OKREŠLJU Naslov: Frischaufov dom na Okrešlju, Logarska dolina Telefon: 03 838 90 70, Gsm:051 337 442 e-mail: okreseli@siol.net, www: www.planinsko-drustvo-celje.si Obratovalno obdobje: od 27. aprila do 31. oktobra – vsak dan od 6.00 do 22.00; od 31. oktobra do 27. aprila – med lepimi vikendi: petek od 15.00 do nedelje do 15.00. Nadmorska višina: 1396m Število sedežev: 30 + Število postelj: 53+ 36 S ponudba: nočitev, hrana, Dodatna ponudba: koča je primerno opremljena (dve predavalnici - 20 do 30</p>

	<p>ljudi) za izvedbo raznih tečajev, šol v naravi (pozimi in poleti), organiziranje kresovanje za 1. maj, mašo-Marjino vnebovzetje, kresno noč, kostonjev piknik in silvestrovanje, pohodništvo, planinarjenje, sprehodi, Obiskovalcu Okrešlja se ni potrebno povzpeti na vrhove, sprehaja se lahko ure in ure po sami krnici, eni najlepših v naših Alpah. Na vse okoliške vrhove vodijo označene in dobro zavarovane planinske poti.</p>
	<p>KOČA V GROHOTU POD RADUHO Naslov: PD Mežica, Martin Slapnik s.p. Telefon: Gsm: 041 417 951 Martin Slapnik e-mail: www: Obratovalno obdobje: Koča je odprta od začetka junija do konca septembra, maja in oktobra pa ob sobotah, nedeljah in praznikih. Nadmorska višina: 1460m Število sedežev: 50 + 20 Število postelj: 23+ 22 S ponudba: nočitev, hrana, Dodatna ponudba: koča je primerno opremljena za izvedbo raznih. tečajev, šol v naravi (pozimi in poleti), pohodništvo, planinarjenje, sprehodi, Na vzhodu se nad planino dviga Lanež, južno od njega pa je škrbina Durce, kjer je prehod proti Koči na Loki; na južni strani Grohata je strmo ostenje Raduhe, ki proti jugozahodu prehaja v gozdnata pobočja nad ozko dolino Savinje med Lučami in Solčavo, zadaj pa se odkrivajo Savinjske Alpe; na severozahodu so južna pobočja Olševe, na severni strani pa zakriva širši razgled bližnji Prosenčev vrh. Dostop: Avto: po lokalni cesti iz Solčave v Podolševo, po panoramski cesti do Zgornjega Slemena in po gozdni cesti do Bukovnika 10km.</p>
	<p>PLANINSKI DOM MAJERHOLD Naslov: Logarska dolina 30, 3335 Solčava Telefon: 03 5847 124, Gsm: +41 336 864 e-mail: bostjan-majerhold@t-2.net www: www.logarska-dolina.si Obratovalno obdobje: 01.06.-01.07.- samo vikendi; 01.07.- 30.09.- cel teden; 01.10.-31.10- samo vikendi; ostalo po dogovoru Nadmorska višina: 1150m Število sedežev: 80 Število postelj: 14 ponudba: nočitev z zajtrkom, pol penzion, polni penzion, hrana za skupine, Dodatna ponudba: prostor za piknik, nogometno igrišče. Čudovito okolje, primerno za sprehode. Dostop: Iz Logarske doline proti Pavličevemu sedlu, pred mejnim prehodom.</p>

Priloga 33 Turistična ponudba na Solčavskem

Tabela: Drugi turistični ponudniki na Solčavskem – objekti zaprtega tipa (6)

<p><i>Lovski dom Solčava</i> Solčava 53, 3335 Solčava tel.: 03 5846 160 Lastnik in upravitelj: Lovska družina Solčava</p>	<p><i>Dom Duhovnih vaj</i> Logarska dolina 4, 3335 Solčava s. dr. Štefanija Logar vrhovna predstojnica GSM 041/273 146 stefanija.logar@rkc.si Dom je namenjen duhovnim vajam in različnim srečanjem, poleg tega pa služi tudi za začasno bivanje in pomoč mladim v stiski.</p>
<p><i>Dom Jezera v Logarski dolini</i> Logarska dolina, 3335 Solčava Lastnik in upravitelj: Ministrstvo za obrambo Vojkova cesta 55, 1000 Ljubljana telefon: n.c. (01) 471 22 11 Počitniški dom Jezera je namenjen uslužbencem Ministrstva za obrambo 6 Apartmajev</p>	<p><i>Lovska kočica Kozorog Kamnik</i> Logarska dolina, 3335 Solčava Lastnik in upravitelj: LPN Kozorog Kamnik Pot na Poljane 1, 1240 Kamnik Tel. 00386 (0)1 839 72 80 Fax: 00386 (0)1 839 72 79 E-mail: kozorog.kamnik@zgs.gov.si Lovska kočica stoji v osrčju Logarske doline.</p>
<p><i>Cinkarniški dom v Logarski dolini</i> Logarska dolina, 3335 Solčava tel: 03 5847 001 Lastnik in upravitelj: Cinkarna metalurško-kemična industrija Celje d.d. Kidričeva ulica 26, 3000 Celje 03 427 60 00</p>	<p><i>Dom NIVO Celje</i> Logarska dolina, 3335 Solčava Lastnik in upravitelj: NIVO d.d. Lava 11, p.p. 428, SI – 3000 Celje +386 (0)3 422 41 00</p>

Med te objekte štejemo: Lovski dom v Solčavi, Dom duhovnih vaj, Dom Jezera, Lovska kočica Kozorog, dom Cinkarne, Dom NIVO Celje. v njih je 122 ležišč predvsem za lastne potrebe in določene ciljne skupine (MORS, duhovne vaje, lovci..).

Priloga 34

Programi za organizirane skupine gostov / obiskovalcev Solčavskega

Čas trajanja	Ime programa / Vsebina	Cena
1. Evropska destinacija odličnosti – EDEN lahko začutite že med kratkim sprehod		
3 ure	Predstavitvev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Ogled stalne razstave v Centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin' Ogled krajinskega parka Logarska dolina in sprehod do slapa Rinka	Skupina nad 30 oseb – 4 EUR/osebo; Za manjše skupine 105 EUR
2. Krajši sprehod po Logarski dolini – vam razkrije skrivnostne koticke krajinskega parka		
4 – 5 ur	Predstavitvev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Ogled stalne razstave v Centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin' Voden sprehod po naravoslovno-etnografski poti (dolžina ca 1.500 m) Ogled olcarske (gozdarske) bajte in lesne riže za spraviom lesa Ogled krajinskega parka Logarska dolina in sprehod do slapa Rinka	Skupina nad 30 oseb – 5 EUR/osebo; Za manjše skupine 150 EUR
3. Solčava – Tisa, cerkev, ovca, ekološko kmetovanje in odličnost		
4 ure	Predstavitvev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Ogled stalne razstave v Centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin' Ogled cerkve Marije Snežne Prikaz ročnega polstenja in unikatnega oblikovanja izdelkov iz volne avtohtone jezersko-solčavske pasme ovc Sprehod do najstarejše tise v Sloveniji Obisk ekološke kmetije Ramšak s prigrizkom (sok ali čaj, ekološki keksi ali suho sadje, kratka razlaga o ekološkem kmetovanju)	Skupina nad 30 oseb – 9 EUR/osebo; Za manjše skupine 270 EUR
4. Solčavsko – harmonija treh dolin v Evropski destinaciji odličnosti		
7-8 ur	Predstavitvev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Predstavitvev krajinskega parka Robanov kot (sprehod po dolini, aperitiv) Ogled stalne razstave v Centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin' Degustacija solčavskih jedi Ogled vasi Solčava in farne cerkve Marije Snežne Ogled krajinskega parka Logarska dolina Ogled slapov Palenk in Rinka Predstavitvev zanimivosti ob Solčavski panoramski cesti	Skupina nad 30 oseb – 15 EUR/osebo; Za manjše skupine po dogovoru
5. Naravoslovno-etnografska pot po Logarski dolini		
3 ure	Izvir Črne, mogočni skalni balvani, olcarska in oglarska bajta, lovska preža in brin velikan so le nekatere zanimivosti, ki jih boste odkrili med vodenim sprehodom po dolini. Celotna pot je dolga 7 km. Vodenje traja 3 ure, vodenje po vsej poti po dogovoru in doplačilu.	Skupina nad 30 oseb – 4,5 EUR/osebo; Za manjše 135 EUR
6. Doživljajske igrarije v naravi – doživljajsko raziskovanje narave		
2-4 ure	Prvi stik z naravo Čutno doživljanje aktivnosti v mirnih koticčkih narave (Postanek v zavetju gozda, ob potoku ali na jasi Življenje v ravnovesju: rastline, živali, človek Opazovanje – poslušanje – tipanje – vonjanje – okušanje) Oddaljevanje od narave	Do 20 oseb 130 EUR/ skupino
7. Robanov kot – alpska ledeniška dolina in življenje v krajinskem parku		
2-3 ure	Predstavitvev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Sprehod po spodnjem delu doline, predstavitev kmetij in življenja v krajinskem parku Robanov kot Zanimivosti alpske ledeniško preoblikovane doline Ogled stalne razstave v centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp'	Skupina nad 30 oseb – 4,5 EUR/osebo; Za manjše 135 EUR

	Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin	
8. Krajski park Robanov kot – <i>sprehod po posestvu kmetije Roban v krajinskem parku</i>		
3-4 ure	<p>Predstavitev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Ogled stalne razstave v centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin Predstavitev Robanove prakmetije Voden sprehod po krajinskem parku Oblikovanje alpske ledeniške doline, delovanje hudournikov Rastlinstvo in živalstvo v Kamniško-Savinjskih Alpah Po poteh Robanovega Joža Preostanek v planšariji v Robanovem kotu</p>	<p>Skupina nad 30 oseb – 6 EUR/osebo; Za manjše 180 EUR</p>
9. Solčavska panoramska cesta – <i>življenje nad 1.000 m</i>		
4 ure	<p>Predstavitev Evropske destinacije odličnosti (EDEN) Ogled stalne razstave v centru Rinka 'Solčavsko – sprehod v naročje Kamniško-Savinjskih Alp' Multimedijska predstavitev 'Harmonija treh dolin Vožnja po Panoramski cesti, predstavitev kmetij in društva Panorama Ogled etnološke zbirke starega orodja na kmetiji Klemenšek Okus železne kisle vode (sprehod do izvira na kmetiji Klemenšek)</p>	<p>Skupina nad 30 oseb – 8,5 EUR/osebo; Za manjše 255 EUR</p>
10. Stalni razstavi Potočka zijalka in Zdravje bolnikov		
1 ura	<p>Ogled stalne razstave Potočke zijalke – zatočišča ledenodobnega človeka na Olševi ter stalne razstave Zdravje bolnikov – ljudsko zdravilstvo v Zgornji Savinjski dolini z multivizijsko predstavitevjo Potočke zijalke (27 min)</p>	<p>Skupina nad 20 oseb – 2 EUR, za otroke 1,5 EUR</p>
11. Dnevni sprehod po Fidovem gaju		
2 – 2,5 ure	<p>Odkrijte čarobno Fidovo zijalko, vrt ter razstavo Zdravje bolnikov in spoznajte skrivnosti ljudskega zdravlilca, učenjaka in čudodelca Vida Strgarja – Fida. Najprej ogled stalne razstave Zdravje bolnikov – Ljudsko zdravilstvo v Zgornji Savinjski dolini po knjigi iz leta 1.866. Sledi odkrivanje skrivnosti Fidovega gaja – vrta zdravilnih rastlin, ki jih je pri zdravljenju uporabljal Vid Strgar. Ob poti si ogledamo ostanke stare 'oferije' in se povzpemo do Fidove zijalke, njegovega dolgoletnega zatočišča. Tu se ob številnih pripovedih podrobneje seznanimo z njegovo težko, a zanimivo življenjsko zgodbo in si ob okrepčilu pričaramo duh obdobja v katerem je živel. Ob povratku se lahko odžejamo na izviro studenčnice.</p>	<p>Skupina od 1 do 10 oseb – 95 EUR; 11 do 15 odraslih oseb 9 EUR / osebo; 16 -25 odraslih oseb 8,5 EUR / osebo</p>
12. Nočni sprehod po Fidovem gaju		
2 – 2,5 ure	<p>Najprej ogled stalne razstave Zdravje bolnikov – Ljudsko zdravilstvo v Zgornji Savinjski dolini po knjigi iz leta 1.866 in seznanitev s Fidovim delom. Ob soju svetilk se odpravimo nočni dogodivščini nasproti. Sledi odkrivanje skrivnosti Fidovega gaja – vrta zdravilnih rastlin, ki jih je pri zdravljenju uporabljal Vid Strgar. Ob poti si ogledamo ostanke stare 'oferije' in se povzpemo do Fidove zijalke, njegovega dolgoletnega zatočišča. V čarobnem nočnem vzdušju in ambientu, ki nam ga ponuja jama si ob zgodbah in okrepčilu z lahkoto čas v katerem je živel in se seznanimo z njegovo težko, a zanimivo življenjsko zgodbo.. Ob povratku se lahko odžejamo na izviro studenčnice.</p>	<p>Skupina od 1 do 10 oseb – 140 EUR; 11 do 15 odraslih oseb 13 EUR / osebo</p>
13. 'Pravljčni gozd' v Logarski dolini		
	<p>Pravljčni gozd v Logarski dolini se nahaja v neposredni bližini nastanitvenega objekta Penzion 'Na razpotju'. V gozdu so lesene pravljčne hiške. Vsaka izmed hišk predstavlja eno izmed pripovedk oz. pravljic – tako klasičnih svetovno znanih pravljic, pravljic slovenskih avtorjev, ljudskih slovenskih kot tudi lokalnih pripovedk z namenom ohranitve kulturne dediščine. V gozdu so pravljčni junaki, živali in značilne rastline visokogorja. <i>Animacije za šolske in predšolske skupine:</i> *Iskanje skritega zaklada v Pravljčnem gozdu (v zakladu je malica, ki so jo pripravili škratje)</p>	<p>2,5 EUR / osebo, 2,25 EUR / osebo nad 25 oseb, 2,10 EUR / osebo nad 50 oseb, 2 EUR / osebo nad 60 oseb</p>

	*Razdelitev v več skupin – timsko delo otrok (otroci si morajo po enournem ogledu zapomniti čim več pravljic, ki so jih videli v gozdu ter omeniti pri vsaki pravljici samo tiste junake, ki so upodobljeni; najuspešnejša skupina si prisluži nagrado, ostale tolažilne nagrade. Izberete lahko med naslednjimi animatorji: Tetka Jesen, Vila Pomlad, Bedanec, Škrat, Prijazna čarovnica. Doplačilo tovrstne animacije je 2,5 EUR na osebo, če je v skupini vsaj 25 otrok.	
14. Igrana predstavitev 'Solčavsko skozi čas'		
30 min	V klenem solčavskem dialektu, ob nežni spremljavi citer vam bodo 'Solčavsko skozi čas' predstavili člani Kulturnega društva Solčava.	300 EUR za skupino
15. Etno-fletno igre		
1 – 1,5 ure	Udeleženci razdeljeni v skupine tekmujejo med sabo v zabavnih štafetnih igrah, ki jih vodi animator. Igre so prilagojene skupini, terenskim in vremenskim razmeram, običajno pa so sestavljene iz tekmovanja letečih preprog, metanja 'trte', spretnostnega vijuganja idr.	310 za skupino do 30 oseb; 410 EUR za skupino 31 – 60 oseb
16. Solčavske 'obšesti' – etno animacija		
1 – 1,5 ure	Streljanje z mega fračo, premagovanje Lampretovih pasti, sestavljanje oglarske kope in 'olcarske' spretnosti z zabavno tekmovalnostjo povežejo člane skupine, ki s pomočjo navodil in zemljevidov sledijo zgodbi solčavske ovce po skrivnih kotičkih Logarske doline. Na poti jih pričakujejo zahtevne naloge, vsaka uspešno opravljena naloga pa prinese skupini del končne rešitve.	410 EUR za skupino do 30 oseb; 600 EUR za skupino 31-60 oseb
17. Solčavske kmečke igre na Klemenčem hlevu – etno animacija		
1 ura za skupine do 30 oseb	Ali veste, kako so nekoč živeli našo predniki na Solčavskem? Na Klemenčevem hlevu lahko sami preizkusite kaj in kako je bilo treba storiti nekdanj na kmetiji, da je bila živina sita in družina na toplem. Da ne boste žejni in lačni, bosta poskrbela gospodar in gospodinja. Da ga pri igrah ne boste preveč 'biksali' vam bodo v pomoč 'Solčavski biksarji'	21 EUR / osebo za skupine nad 20 oseb; 420 EUR za manjše skupine
18. Iskanje lukenj Logarskega Janeza		
1,5 – 2 uri	Udeleženci se v družbi animatorja v sproščenem, zabavnem vzdušju podajo na vznemirljivo pot polno presenečenj. Pomerijo se v zanimivih spretnostih, ki jim razkrijejo Logarsko dolino z druge strani in jih na koncu pripeljejo do ene od lukenj logarskega Janeza	430 EUR za skupino do 30 oseb
19. Programi in vodenja po dogovoru		
	Do 2 uri vodenja Vsaka nadaljnja ura	60 EUR / skupino 15 EUR / skupino

Priloga 35 Socialno-demografske značilnosti anketiranih Solčanov

Tabela: Socialno-demografske značilnosti anketiranih

Značilnosti	Spremenljivke	F	F%
Spol	Moški	24	37,5
	Ženske	40	62,5
Starost	<= 30 let	14	21,9
	31 – 50 let	32	50,0
	51+ let	18	28,1
	Modus = 43 let	4	6,3
	Povprečna starost = 43 let		
Dosežena izobrazba stopnja	dokončana osnovna šola (2)	5	7,8
	2-letna nižja poklicna (3)	4	6,3
	3-letna srednje poklicna (4)	9	14,0
	4-letna srednješolska (5)	26	40,6
	višješolska (6/I)	11	17,2
	»stara« visokošolska, bolonjska 1. st. (6/II)	1	1,6
	»stara« univerzitetna, bolonjska 2. st. (7)	8	12,5
	magisterij znanosti in več (8/I in 8/II)	0	0
Zaposlitvena panoga	dijak oz. študent	6	9,4
	v kmetijstvu oz. gozdarstvu	5	7,8
	v turizmu oz. gostinstvu	21	32,8
	v drugih gospodarskih dejavnostih	10	15,6
	v negospodarstvu	8	12,5
	upokojen/a	10	15,6
	brezposeln/a	3	4,7
	ni odgovora	1	1,6
Delovno mesto	izvedbeni delavec	8	12,5
	delavec v negospodarstvu	10	15,6
	organizator del. procesa (več kot 5 zaposl.)	7	10,9
	vodilni delavec (več kot 1 zaposl.)	10	15,6
	samostojni podjetnik – posameznik	3	4,7
	Kmet	7	10,9
	delovno neaktivni in brezposelni	19	29,8

V raziskavi je sodelovalo 64 oseb, domačinov Solčavskega. Med anketiranimi je bilo 40 žensk (62,5 odstotkov) in 24 moških (37,5 odstotkov).

Kar 63 oseb je odgovorilo na vprašanje o letnici svojega rojstva, iz česar smo ugotovili, da je bila najstarejša anketirana oseba stara 76 let najmlajša pa 17 let. Največ vprašanih, kar 4 osebe so bile rojene leta 1967, kar znaša 6,3 odstotkov vseh anketiranih. Enaka modusu pa je hkrati tudi povprečna starost vseh anketiranih, ki je znašala nekaj manj kot 43 let.

Polovica vseh vprašanih je bila v starostni skupini od 31 do 50 let, medtem ko delež starejših od 50 let znaša dobrih 28 odstotkov, delež starih do 30 let pa 22 odstotkov.

Izobrazbena struktura vprašanih nam kaže, da ima največ, kar 26 oseb (41 odstotkov) dokončano 4-letno srednješolsko izobrazbo, 20 oseb (31 odstotkov) pa najmanj višješolsko izobrazbo ali več. Izmed vprašanih je le 9 oseb, ki imajo dokončano zgolj osnovno šolo ali 2-letno poklicno izobraževanje, enako pa je tudi število oseb z dokončano 3-letno srednje-poklicno šolo.

Zaposlitvena struktura vprašanih s kar 21 zaposlenimi (33 odstotki) v turistični oz. gostinski dejavnosti, sicer kaže na prevladujoč delež anketirancev iz te panoge, vendar se nekaj anketirancev kasneje identificira tudi kot kmetje. Kmetijstvo in turizem sta na Solčavskem dejavnosti, ki sta med sabo precej povezani, saj se kar veliko domačinov ukvarja z obema gospodarskima panogama hkrati. V kmetijstvu, gozdarstvu ali ostalih gospodarskih dejavnostih je bilo zaposlenih 15 anketiranih oseb (23 odstotkov).

V raziskavi je sodelovalo tudi 19 delovno neaktivnih oseb (30 odstotkov): dijakov, študentov, upokojenecv in brezposelnih oseb.

Priloga 36**Turistično povpraševanje v obdobju od 2003 do 2010**

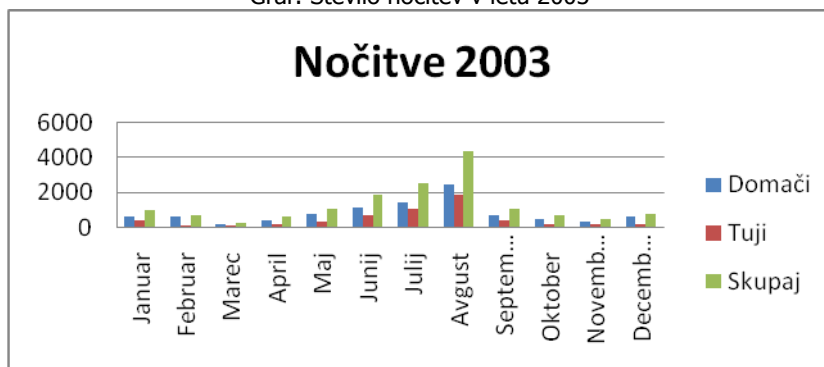
je predstavljeno na osnovi pridobljenih podatkov Občine Solčava – turistična taksa (-100 % in – 50 % so otroci).

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2003

Meseci	N o č i t v e			G o s t j e		
	Domači	Tuji	Skupaj	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	622	380	1002	287	130	417
Februar	606	92	698	178	29	207
Marec	196	31	227	74	16	90
April	434	194	628	268	125	393
Maj	752	318	1070	381	195	576
Junij	1161	678	1839	438	325	763
Julij	1405	1091	2496	458	369	827
Avgust	2476	1871	4347	793	579	1372
September	660	436	1096	196	108	304
Oktober	512	181	693	322	122	444
November	343	148	491	254	105	359
December	623	164	787	284	126	410
Skupaj	9790	5584	15374	3933	2229	6162

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2003 6.162 gostov opravilo 15.374 nočitev (64 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,5 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.372 gostov, ki so opravili 4.347 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu marcu.

Graf: Število nočitev v letu 2003

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2003

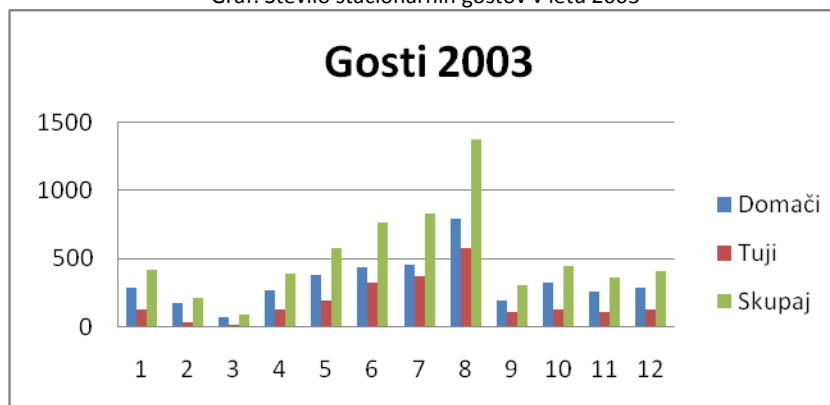
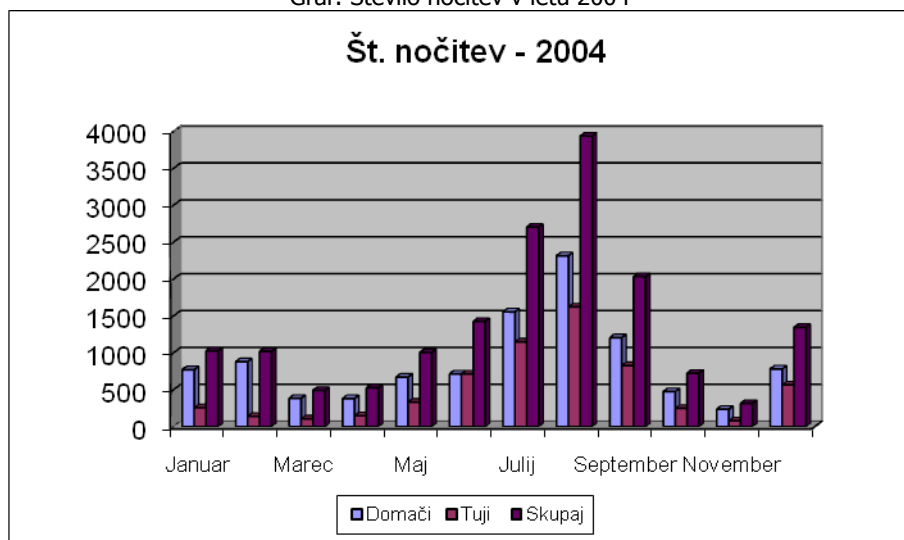

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2004

Mesec	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	772	256	1028	0	21	323	95	418
Februar	880	138	1018	0	53	318	72	390
Marec	384	106	490	0	15	212	52	264
April	381	147	528	0	14	178	72	250
Maj	672	333	1005	136	12	322	143	465
Junij	713	713	1426	24	13	382	276	658
Julij	1555	1150	2705	5	48	462	383	845
Avgust	2315,5	1622	3937,5	37	148	728	478	1206
September	1206	828	2034	204	22	477	326	803
Oktober	475	248	723	0	0	270	132	402
November	235	78	313	18	5	170	30	200
December	781	565	1346	597	31	250	85	335
Skupaj	10369,5	6184	16553,5	1021	382	4092	2144	6236

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2004 6.236 gostov opravilo 16.554 nočitev (63 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,6 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.206 gostov, ki so opravili 3.938 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru.

Graf: Število nočitev v letu 2004

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2004

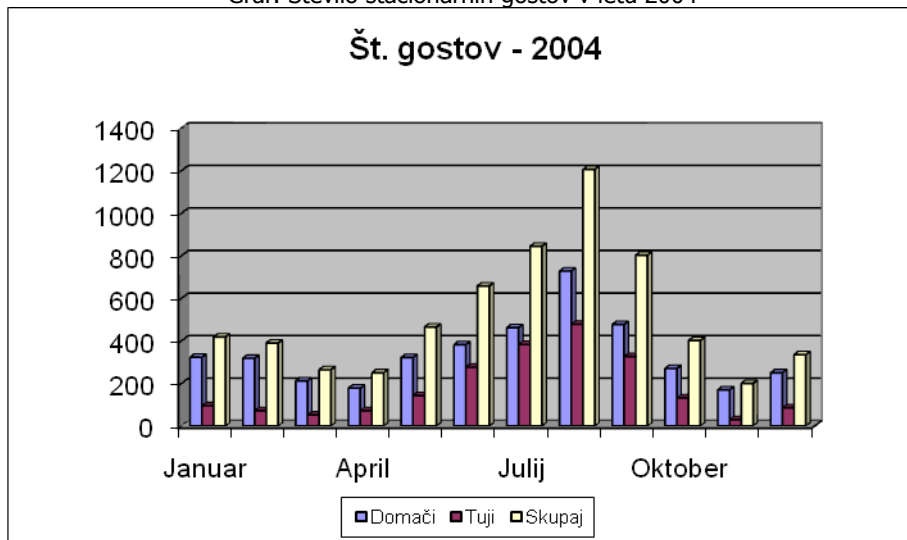
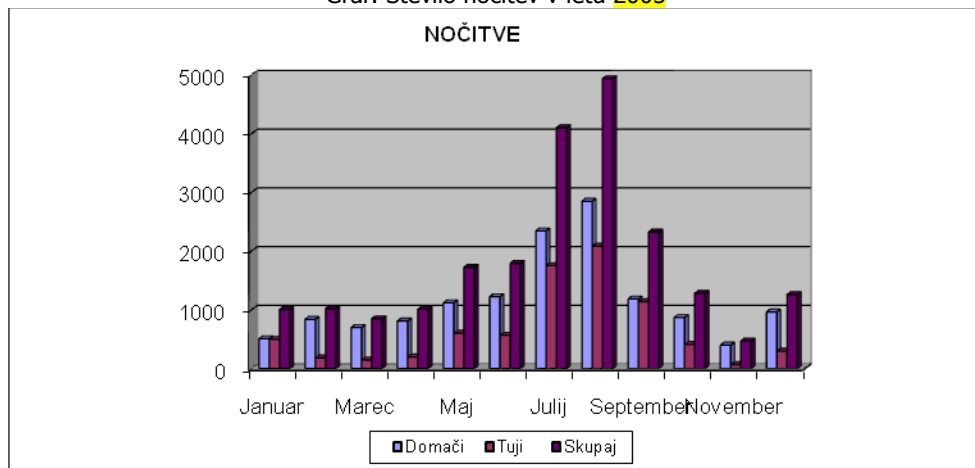

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2005

Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	508	498	1006	49	14	243	185	428
Februar	838	183	1021	119	74	457	60	517
Marec	701	147	848	115	52	339	68	407
April	812	199	1011	207	84	408	91	499
Maj	1121	604	1725	513	59	510	329	839
Junij	1224	568	1792	229	57	753	300	1053
Julij	2346	1755	4101	342	302	872	599	1471
Avgust	2850	2085	4935	421	288	1057	848	1905
September	1186	1140	2326	165	23	659	469	1128
Oktober	869	412	1281	271	27	507	224	731
November	401	70	471	16	19	202	41	243
December	964	297	1261	0	56	563	125	688
Skupaj	13820	7958	21778	2447	1055	6570	3339	9909

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2005 9.909 gostov opravilo 21.778 nočitev (63,47 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,2 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.905 gostov, ki so opravili 4.935 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru (471 nočitev).

Graf: Število nočitev v letu 2005

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2005

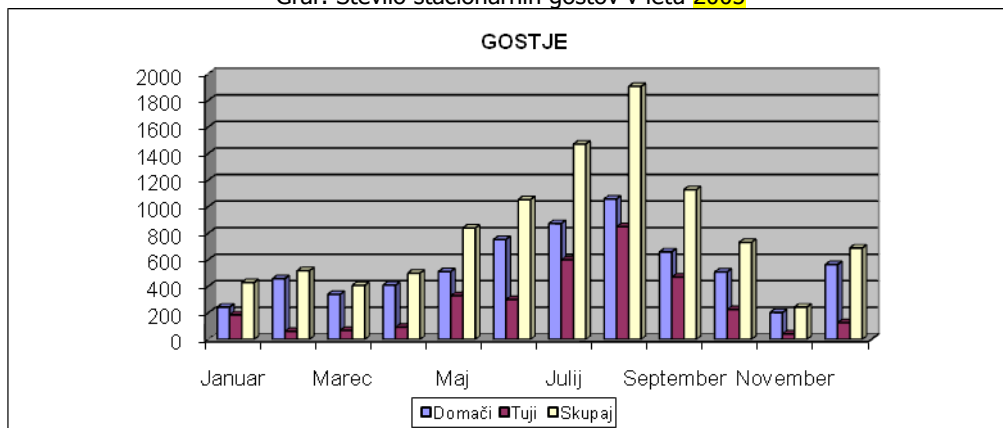
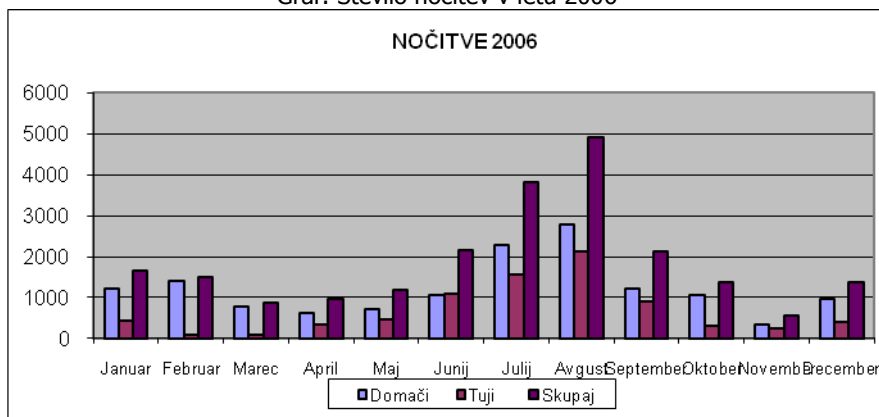

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2006

Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	1232	433	1665	617	66	490	153	643
Februar	1409	93	1502	382	103	531	56	587
Marec	766	97	863	46	13	355	51	406
April	635	344	979	69	32	308	168	476
Maj	716	474	1190	215	31	480	256	739
Junij	1074	1095	2169	211	42	597	509	1106
Julij	2271	1546	3817	629	87	1028	664	1692
Avgust	2774	2140	4914	404	136	1067	788	1855
September	1205	912	2117	170	101	682	425	1107
Oktober	1051	317	1368	385	23	582	187	769
November	332	232	564	65	6	245	77	322
December	974	403	1377	323	7	556	163	719
Skupaj	14439	8086	22525	3516	647	6921	3497	10418

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2006 8.058 gostov opravilo 17.892 nočitev (% nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,2 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.206 gostov, ki so opravili 3.938 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru. Za prve štiri mesece leta 2005 nimamo podatkov.

Graf: Število nočitev v letu 2006

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2006

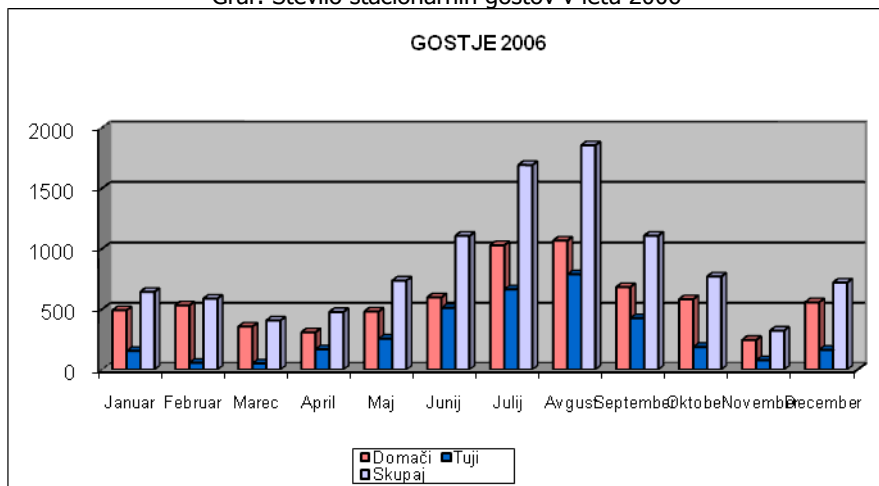
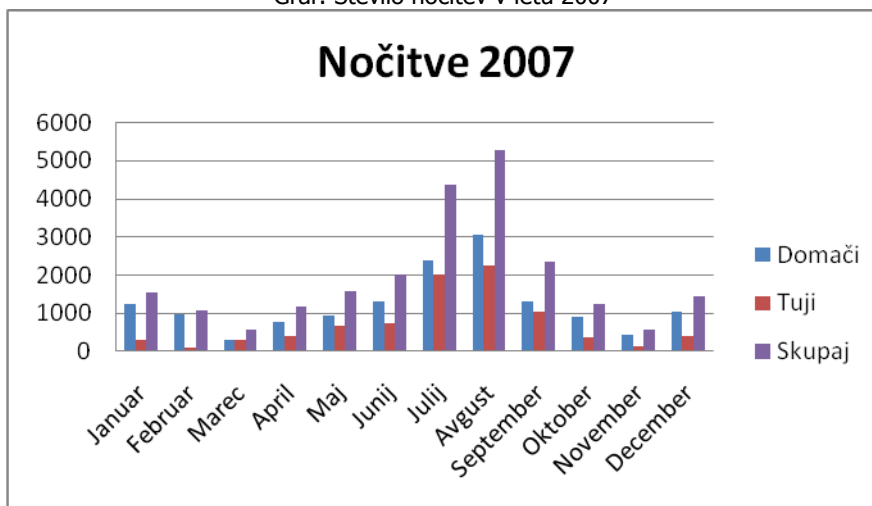

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2007

Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	1238	300	1538	670	23	535	137	672
Februar	979	77	1056	260	72	294	48	342
Marec	286	284	570	136	9	170	100	270
April	780	388	1168	307	72	432	185	617
Maj	926	652	1578	428	9	547	269	816
Junij	1294	734	2028	476	52	826	308	1134
Julij	2372	2006	4378	740	95	976	636	1612
Avgust	3052	2238	5290	725	151	1089	839	1928
September	1314	1037	2351	482	31	583	560	1143
Oktober	887	360	1247	415	45	465	200	665
November	435	120	555	87	21	224	51	275
December	1023	412	1435	323	37	498	182	680
Skupaj	14586	8608	23194	5049	617	6639	3515	10154

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2007 10.154 gostov opravilo 23.194 nočitev (63 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,3 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.928 gostov, ki so opravili 5.290 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru.

Graf: Število nočitev v letu 2007

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2007

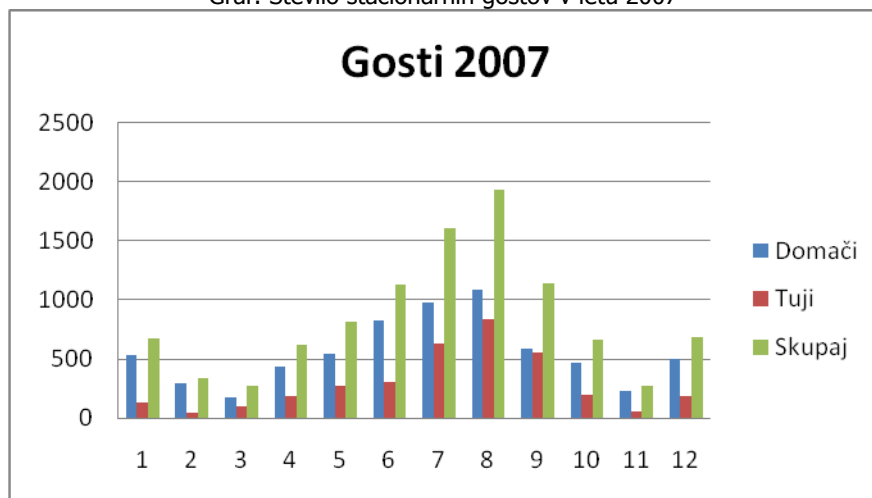
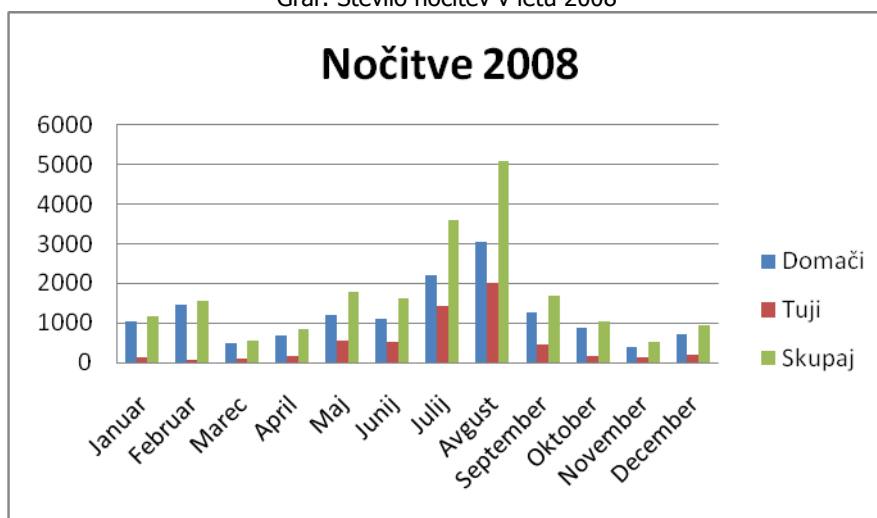

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2008

Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	1025	149	1174	477	13	339	38	377
Februar	1474	71	1545	716	94	465	36	501
Marec	477	90	567	46	11	330	51	381
April	681	166	847	51	25	378	96	474
Maj	1206	570	1776	381	14	783	289	1072
Junij	1103	526	1629	241	5	639	267	906
Julij	2189	1414	3603	451	94	826	501	1327
Avgust	3046	2024	5070	591	139	1132	748	1880
September	1252	441	1693	338	2	600	210	810
Oktober	863	181	1044	436	22	432	95	527
November	388	125	513	30	13	266	64	330
December	722	206	928	131	8	410	104	514
Skupaj	14426	5963	20389	3889	440	6600	2499	9099

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2008 9.099 gostov opravilo 20.389 nočitev (71 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,2 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.880 gostov, ki so opravili 5.070 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru.

Graf: Število nočitev v letu 2008

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2008

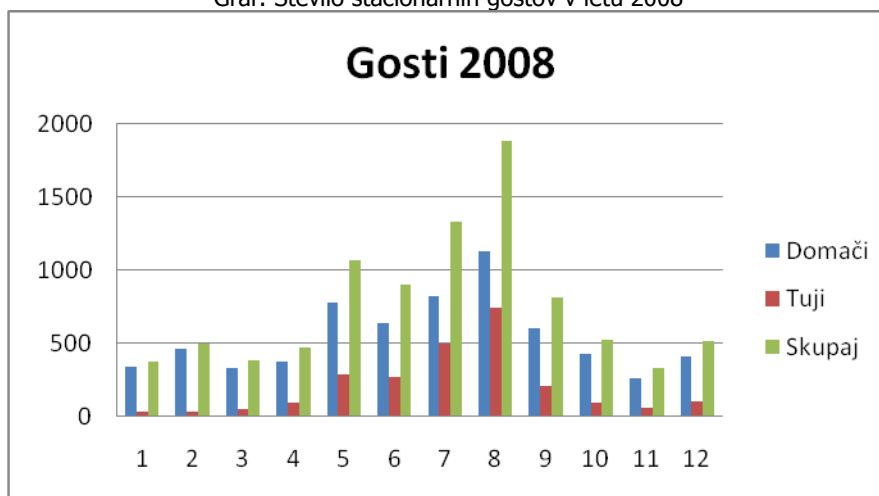
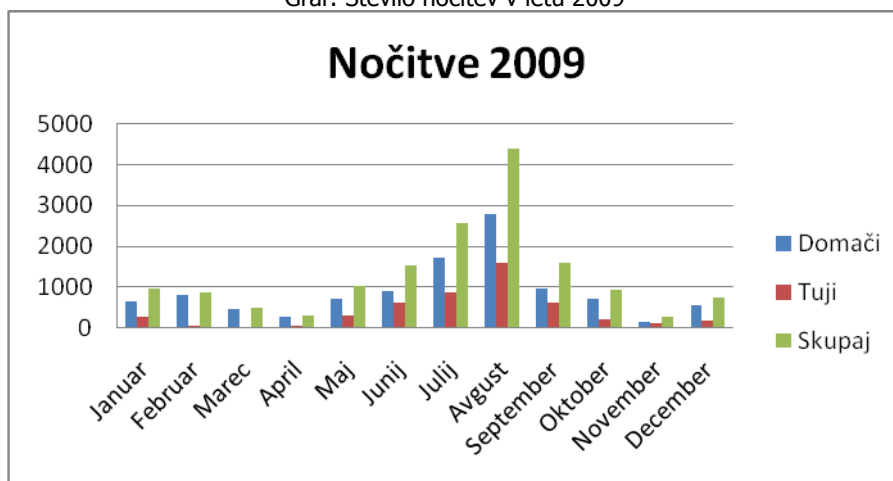

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2009

Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	667	289	956	119	24	340	91	431
Februar	811	66	877	135	80	292	26	318
Marec	470	13	483	67	14	301	9	310
April	274	45	319	15	7	131	28	159
Maj	720	311	1031	193	24	286	69	355
Junij	900	632	1532	136	5	434	308	742
Julij	1718	865	2583	116	48	573	385	958
Avgust	2791	1612	4403	148	139	1034	724	1742
September	978	630	1608	93	10	401	251	652
Oktober	711	226	937	72	10	437	128	561
November	145	134	279	68	4	80	70	150
December	566	191	757	73	4	304	98	402
Skupaj	10751	5014	15765	1235	369	4613	2187	6780

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2009 6.780 gostov opravilo 15.765 nočitev (68 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 2,3 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.742 gostov, ki so opravili 4.403 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v novembru in aprilu.

Graf: Število nočitev v letu 2009

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2009

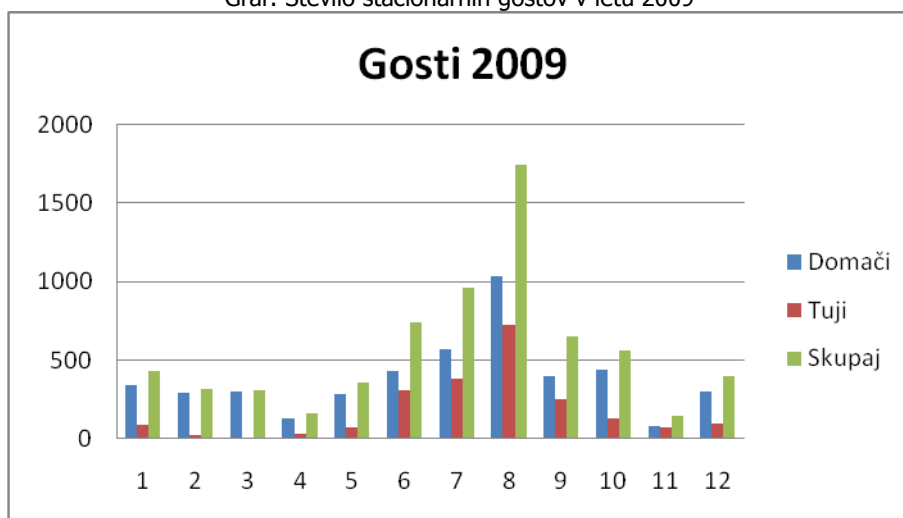

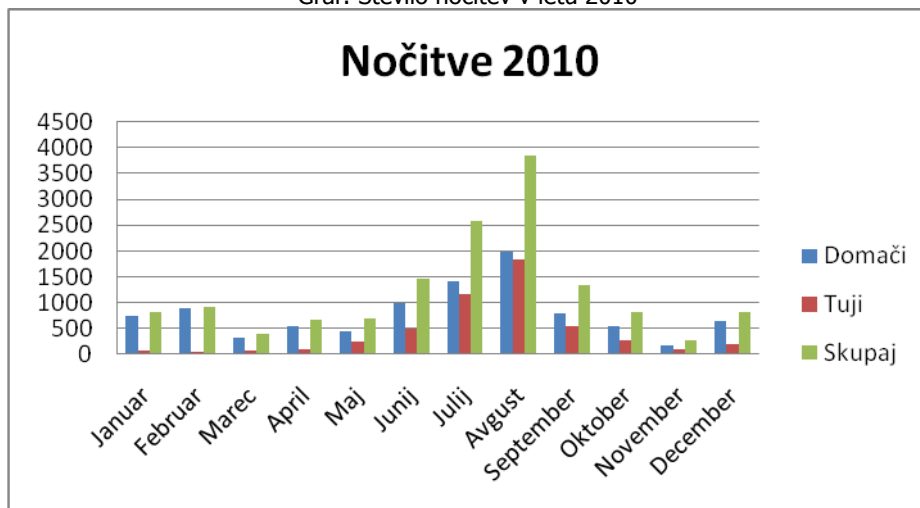

Tabela: Nočitve in gosti v letu 2010

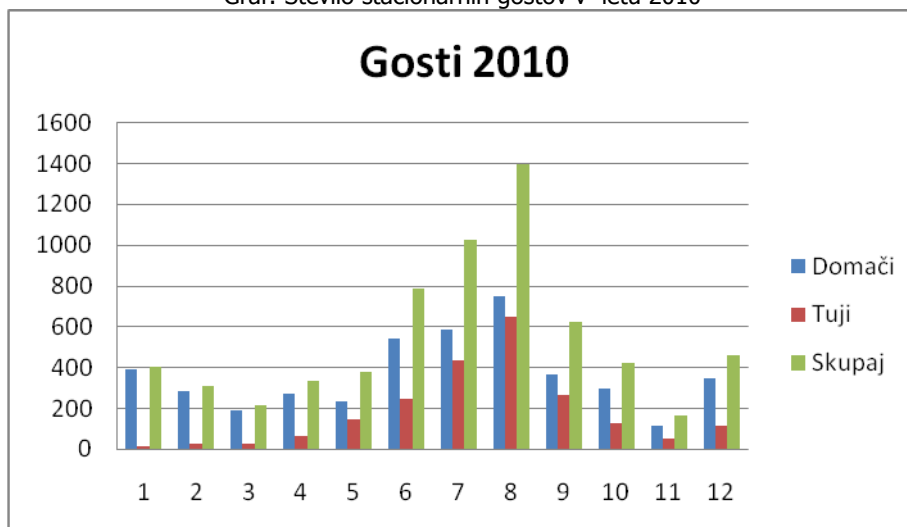
Meseci	N O Č I T V E					G O S T J E		
	Domači	Tuji	Skupaj	-100%	-50%	Domači	Tuji	Skupaj
Januar	742	79	821	77	14	394	12	406
Februar	883	43	926	68	91	284	28	312
Marec	317	68	387	33	4	190	25	215
April	552	108	660	96	4	271	64	335
Maj	435	254	689	51	4	232	146	378
Junij	988	487	1475	115	73	543	247	790
Julij	1407	1172	2579	151	147	589	436	1025
Avgust	1992	1847	3839	440	296	749	647	1396
September	783	547	1330	163	6	368	268	623
Oktober	534	282	816	42	23	296	127	423
November	172	95	267	2	6	115	51	166
December	634	194	828	13	0	348	114	462
SKUPAJ	9439	5176	14617	1251	668	4379	2165	6531

Iz Tabele in Grafov je razvidno, da je v letu 2010 6.531 gostov opravilo 14.617 nočitev (65 % nočitev domačih gostov), kar pomeni, da so se gosti zadržali povprečno 1,5 dni v Solčavi. Najbolj obiskan je bil mesec avgust, ko je bilo v Solčavi 1.396 gostov, ki so opravili 3.839 nočitev. Najslabše je bilo povpraševanje v mesecu novembru.

Graf: Število nočitev v letu 2010

Graf: Število stacionarnih gostov v letu 2010

Priloga 37**Analiza rezultatov Raziskave slovenskih ZO, primerjava TNP in KPLD 2009⁹³**

Največ anketiranih⁹⁴ (spletno anketiranje aprila 2009) je odgovarjalo za Krajski park Logarska dolina (KPLD, 32 oseb) in za Triglavski narodni park (TNP, 31 oseb). Največ respondentov (21) je bilo starih med 31 in 50 leti, sledila je skupina tistih, ki so bili stari do 30 let (10 oseb) in 1 oseba je bila starejša od 50 let.

Iz tabele 1 je razvidno, da so vsi respondenti, ki so obiskali slovenska ZO informacije o ZO največkrat pridobili 'na spletnih straneh', kar velja tudi za tiste respondente, ki so izpolnili vprašalnik za KPLD. Sledi pridobivanje informacij 'v vodniku / prospektu', 'na turističnem info centru', 'drugje' ter 'v članku časopisa ali strokovne revije'.

Tabela 1: Razvrstitev glede na pogostost uporabe infor. orodja za pridobitev informacije o izbranem ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Delež	Fk	Delež	Fk	Delež
Na spletni strani	57	44,88	18	50,00	12	35,29
V vodniku/prospektu	47	37,01	12	33,33	19	55,88
V članku časopisa ali strokovne revije	28	22,05	7	19,44	5	14,71
Na zemljevidu	23	18,11	4	11,11	14	41,18
Na turističnem info centru	22	17,32	8	22,22	5	14,71
Na TV ali radijskem programu	13	10,24	3	8,33	2	5,88
Na turističnem sejmu, borzi	9	7,09	2	5,56	1	2,94
Drugje	35	27,56	8	22,22	8	23,53
<i>Skupaj</i>	<i>127</i>	<i>100,00</i>	<i>36</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>

Tabela 2 prikazuje, da so vsi respondenti, tudi tisti, ki so odgovarjali za KPLD in TNP, več kot v 80 odstotkih izbrali 'predhodno lastno poznavanje območja' kot najpomembnejšo odločitev za obisk ZO. Na drugo mesto z velikim nižjim odstotkom (11) so respondenti, ki so obiskali KPLD izbrali 'osebno priporočilo prijatelja, sorodnika', kar pomeni, da se respondenti v glavnem zanesejo na lastne izkušnje oz. na izkušnje svojih prijateljev in sorodnikov, ko se odločajo za obisk ZO.

Tabela 2: Razvrstitev po vplivu na odločitev respondentov za obisk izbranega ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
Predhodno lastno poznavanje območja	84	66,67	29	80,56	29	85,29
Osebno priporočilo prijatelja, sorodnika	22	17,46	4	11,11	1	2,94
Informacije v javnih medijih (radio, televizija, časopis, in	9	7,14	0	0	3	8,82
Drugo, napišite kaj	11	8,73	3	8,33	1	2,94
<i>Skupaj</i>	<i>126</i>	<i>100,00</i>	<i>36</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>
Manjkajoči	1					
Vsi	127					

V četrtem vprašanju so respondenti izbrali tri najpomembnejše razloge za obisk ZO (tabela 3). Tako vsi respondenti, kot respondenti KPLD ter TNP so največkrat izbrali 'preživljanje prostega časa v naravi', temu sledi za KPLD 'umik od vsakdanjega življenja', 'hoja', 'ogled naravnih in kulturnih znamenitosti' ter 'pokazati lepote prijateljem'.

⁹³ Lešnik Štuhec, T., (2009). Ugotavljanje zadovoljstva med obiskovalci slovenskih ZO z upravljavcem. Ljubljana: STO.

⁹⁴ Za KPLD je odgovarjalo 12 moških in 20 žensk (4 niso odgovorili), 21 od teh je bilo starih med 31 do 50 let, 10 je bilo starih 30 ali manj in le 1 nad 50 let. Podrobnejši rezultati so predstavljeni v tabeli X priloge Y.

Tabela 3: Razvrstitev po treh najpomembnejših razlogih za obisk izbranega ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Delež	Fk	Delež	Fk	Delež
Preživljanje prostega časa v naravi	86	67,72	26	72,22	24	70,59
Ogled naravnih in kulturnih znamenitosti	63	49,61	12	33,33	14	41,18
Umik od vsakdanjega življenja	47	37,01	16	44,44	14	41,18
Pokazati lepote prijateljem	36	28,35	12	33,33	2	5,88
Hoja	35	27,56	15	41,67	14	41,18
Opazovanje in stik z živalmi/naravo	32	25,20	5	13,89	11	32,35
Pridobivanje novih izkušenj v naravi	12	9,45	2	5,56	3	8,82
Kolesarjenje	12	9,45	3	8,33	5	14,71
Raziskovanje/delo na terenu	12	9,45	2	5,56	2	5,88
Degustiranje in nakup lokalnih izdelkov	10	7,87	3	8,33	0	0,00
Udeležba načrtovanih aktivnosti ZO (delavnic, doživljajskih programov)	7	5,51	2	5,56	0	0,00
Spoznati lokalno življenje domačinov	7	5,51	2	5,56	8	23,53
Plezanje	1	0,79	1	2,78	0	0,00
Drugo	1	0,79	0	0,00	0	0,00
<i>Skupaj</i>	<i>127</i>	<i>100,00</i>	<i>36</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>

Rezultat na vprašanje, katero prevozno sredstvo ste uporabili za prevoz v ZO, ne preseneča (tabela 4). Tako so vsi respondenti in tako tudi respondenti KPLD in TNP, največkrat označili 'avto'; sledi 'kolo' in 'peš'. Odgovor pojasnjuje dejstvo, da med Slovenci javni prevoz ni priljubljena oblika prevoza, čemur botrujejo slabe povezave iz mesta na periferijo. Najraje se zanesemo na lastno prevozno sredstvo in direktno povezavo od doma do ciljne destinacije.

Tabela 4: Razvrstitev pogostosti uporabe prevoznega sredstva za prihod v izbrano ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
Avto	96	76,19	27	75,00	26	76,47
Kolo	15	11,90	5	13,89	3	8,82
Peš	12	9,52	3	8,33	5	14,71
Avtobus	3	2,38	1	2,78	0	0
<i>Skupaj</i>	<i>126</i>	<i>100,00</i>	<i>36</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>
Manjkajoči	1					
Vsi	127					

Pri vprašanju osem, koliko dni oz. ur ste preživeli v ZO se kažejo precejšnje razlike in drugačna usmerjenost turističnih destinacij (tabela 5).

Tabela 5: Razvrstitev glede na čas zadrževanja respondentov v izbranem ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
<= 1,00	3	5,66	27	77,14	6	17,65
2,00 – 3,00	11	20,75	6	17,14	8	23,53
4,00 – 5,00	21	39,62	0	0	5	14,71
6,00 – 7,00	11	20,75	1	2,86	7	20,59
8,00 – 14,00	7	13,21	1	2,86	8	23,53
<i>Skupaj</i>	<i>53</i>	<i>100,00</i>	<i>35</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>
<i>Manj kot en dan</i>	<i>74</i>		<i>1</i>			
Vsi	127					
Koliko časa v dnevih/ urah so preživeli v ZO						
	3,3 dni	4,8 ur	1,2 dni	5,4 ur	8,3 dni	3,2 ur

Število respondentov, ki so prenočili izven kraja stalnega bivališča					
so prenočili	50		10		25
niso prenočili	77		26		9
Število nočitev					
Povprečna vrednost	4,32		3,00		5,16
Standardni odklon	5,00		4,32		6,00

Če lahko za vse respondente trdimo, da ostajajo povprečno 3,3 dni, je ta številka za KPLD veliko nižja, in sicer 1,2 dni in za TNP veliko višja, in sicer 8,3 dni. Iz tega izhaja, da so obiskovalci TNP-ja stacionarni gostje, ki ostajajo v destinaciji 2 do 3 oz. 8 do 14 dni, kar je odlično izhodišče za oblikovanje inovativnih večdnevni turističnih proizvodov za ciljne segmente potrošnikov (vikend paketi in počitniški paketi). Po drugi strani pa je KPLD pribežališče eno dnevni obiskovalcev oz. izletnikov, ki ostajajo več kot 5 ur, vendar ob koncu dneva ne prespijo v destinaciji. Gre za tipični izletniški turizem, ki bi ga bilo zelo umno nadgraditi z doživljajskimi programi, ki bi gosta zadržali v destinaciji več dni.

Tabela 5 prikazuje tudi odgovor na vprašanje devet – koliko noči ste prenočili izven kraja stalnega bivališča. Kar 73,5 % vseh respondentov, ki je obiskalo TNP je tudi prenočilo, za KPLD je odstotek tistih, ki so prenočili le 27,8 %. Povprečje vseh, ki so prenočili je 39,4 %. V slovenskih ZO je povprečno število nočitev 4,3 nočitev pri standardnem odklonu 5,00, v KPLD je povprečno število nočitev 3 pri standardnem odklonu 4,3 in v TNP je povprečno število nočitev 5,2 pri standardnem odklonu 6,00.

Razlike so očitne tudi pri vprašanju deset, torej pri razvrstitvi po vrstah prenočitvenih obratov v katerih so respondenti prenočili, kar je razvidno iz tabele 6.

Tabela 6: Razvrstitev nastanitvenih obratov v izbranih ZO po pogostosti uporabe respondentov

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
Hotel	6	9,1	0	0	4	15,4
Apartmajsko naselje	6	9,1	0	0	4	15,4
Penzion	2	3,0	1	5,6	0	0
Planinski dom ali koč	12	18,2	6	33,3	6	23,1
Turistična kmetija	7	10,6	4	22,2	1	3,8
Kamp	4	6,1	0	0	3	11,5
Zasebne sobe	6	9,1	1	5,6	4	15,4
Drugje	23	34,8	6	33,3	4	15,4
Skupaj	66	100,0	18	100,0	26	100,0
Manjkajoči	61		18		8	
Vsi	127		36		34	

Največ respondentov je v vseh treh primerih prenočilo v 'planinskem domu ali koči'. V KPLD so se na drugo mesto uvrstile 'turistične kmetije'. V TNP pa so z istim številom prenočitev zastopani 'hotel', 'apartmajsko naselje', 'zasebne sobe' in 'drugje', kar kaže na zastopanost raznolikih vrst prenočitvenih obratov. Raznolikost in pokritost le-teh v KPLD je nižja.

Iz odgovorov na vprašanje 11 (tabela 7) je razvidno, da je največ respondentov rezerviralo obisk ZO v obliki turističnega paketa 'pri ponudnikih turističnih storitev', kar ne preseneča, saj vemo, da uprave ZO ne ponujajo doživetij v obliki celovitih paketov.

Tabela 7: Razvrstitev po ponudnikih pri katerih so respondenti v času obiska izbranega ZO rezervirali turistični paket

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
Pri upravi zavarovanega območja	6	15,8	2	14,3	0	0
Pri lokalni ali regionalni turistični organizaciji	2	5,3	1	7,1	0	0
Pri turistični agenciji	1	2,6	0	0	1	12,5
Pri ponudnikih turističnih storitev	15	39,5	6	42,8	5	62,5
Drugje	14	36,8	5	35,7	2	25,0
Skupaj	38	100,0	14	100,0	8	100,0
Manjkajočih	89		22		26	
Vsi	127		36		34	

Iz tabele 8 je razvidno, da odgovori na vprašanje 13 ne presenečajo. Največ denarja so porabili obiskovalci TNP-ja, ki so v večini stacionarni gostje. Potrošnja v KPLD je pri stacionarnih gostih trikrat manjša kot v TNP. Več kot 50 % izletnikov potroši v KPLD do 50 EUR, kar je petkrat manj kot 50 % izletnikov v TNP.

Tabela 8: Razvrstitev respondentov glede na potrošnjo denarja v EUR-ih po izbranih ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
Povprečna vrednost		186,16		114,71		342,50
Standardni odklon		276,59		99,19		393,21
Napišite, koliko denarja v EUR-ih ste porabili v času obiska ZO.						
	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež	Fk	Veljavni delež
<= 50,00	26	45,6	9	52,94	4	20,00
51,00 – 100,00	10	17,5	2	11,76	6	30,00
101,00 – 150,00	3	5,3	1	5,88	0	0
151,00 – 200,00	3	5,3	3	17,65	0	0
251,00+	15	26,3	2	11,76	10	50,00
Skupaj	57	100,0	17	100,00	20	100,00
Manjkajočih	70		19		14	
	127		36		34	

Splošno zadovoljstvo z obiskom (vprašanje 14), ki je predstavljeno v tabeli 9, je precej visoko, in sicer 4,37 v celoviti raziskavi. Najvišjo povprečno vrednost je pridobilo zadovoljstvo z doživetji. V TNP so doživetja ocenili kar s 4,78 povprečno vrednostjo, KPLD z 4,32, kjer so najmanj zadovoljni s prenočitvijo, ki je pa še vedno ocenjena s povprečno vrednostjo 4 od 5 možnih točk.

Tabela 9: Razvrstitev ocenitve respondentov o zadovoljstvu z obiskom izbranega ZO

Zadovoljstvo	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Valid	Povpr. vrednost	Valid	Povpr. vrednost	Valid	Povpr. vrednost
splošno zadovoljstvo z obiskom	125	4,37	36	4,31	34	4,32
s prenočitvijo	56	4,16	14	4,00	28	4,14
s prehrano	97	4,10	32	4,03	32	4,03
z doživetji	117	4,56	34	4,32	32	4,78

Razberemo lahko, da je zelo zadovoljnih in zadovoljnih z obiskom v KPLD 88,9 % respondentov in v TNP 94,1 %. Po posameznih storitvah so v KPLD najbolj zadovoljni s prenočitvijo 92,9 % (85,7 % v TNP), sledi s prehrano 87,5 % (78,1 % v TNP) in z doživetji 85,3 % (100 % v TNP).

Iz tabele 10 je razviden odgovor na vprašanje 15, ki se nanaša na nezadovoljstvo obiskovalcev. Rezultati se med ZO ne razlikujejo veliko. Za KPLD so izrazili največje nezadovoljstvo z urejenostjo sanitarij, neprisotnostjo

naravovarstvenih nadzornikov ter neprimernostjo prometa in prometa z javnimi prevoznimi sredstvi. Iz tega izhaja, da je nujno urediti sanitarije, vzpostaviti službo naravovarstvenih nadzornikov, promet v ZO ter promet z javnimi prevoznimi sredstvi, urediti zbiranje odpadkov ter parkirna mesta in mesta za piknike. Primanjkuje tudi postojank za osvežitev in prehrano, sistem informiranja in interpretiranja se jim ne zdi najbolje vzpostavljen. Najmanjše nezadovoljstvo so izrazili glede dejavnika razpisani doživljajski programi. Zanimivo je, da respondenti pogašajo povezave z javnimi prevoznimi sredstvi v KPLD ter več informacij / interpretacij v TNP.

Tabela 10: Razvrstitev petih dejavnikov s katerimi respondenti niso bili zadovoljni v času obiska izbranega ZO

Dejavniki nezadovoljstva	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Delež	Fk	Delež	Fk	Delež
Neurejene javne zmogljivosti (sanitarije idr.)	49	38,58	16	44,44	16	47,06
Ni naravovarstvenih nadzornikov	37	29,13	14	38,89	10	29,41
Neprimeren promet v zavarovanem območju	35	27,56	14	38,89	13	38,24
Opadki	35	27,56	9	25,00	16	47,06
Ni prometa z javnimi prevoznimi sredstvi	25	19,69	12	33,33	6	17,65
Ni dovolj informacij/interpretacij	24	18,90	3	8,33	9	26,47
Premalo parkirnih mest	22	17,32	8	22,22	4	11,76
Neurejena mesta za piknik	19	14,96	6	16,67	4	11,76
Ni postojank za osvežitev in prehrano	18	14,17	4	11,11	7	20,59
Ni razpisanih doživljajskih programov	18	14,17	2	5,56	5	14,71
Zaprte zmogljivosti in neprisočnost storitev	17	13,39	7	19,44	3	8,82
Ni možnosti za izposojlo rekvizitov za rekreacijo in orientacijo v naravi	16	12,60	1	2,78	4	11,76
Ni zemljevidov in orientacijskih kart za individualno gibanje v območju	16	12,60	4	11,11	6	17,65
Slabe in neoznačene parkovne poti	13	10,24	2	5,56	4	11,76
Premalo ljudi – zaposlenih v parku	13	10,24	4	11,11	5	14,71
Predrago	13	10,24	5	13,89	6	17,65
Hrupne rekreativne aktivnosti	13	10,24	1	2,78	9	26,47
Neprimeren vstop v zavarovano območje	12	9,45	3	8,33	2	5,88
Preveč turistično/skomercializirano	11	8,66	2	5,56	5	14,71
Drugo, napišite kaj	11	8,66	4	11,11	2	5,88
Ni dovolj orientacijskih usmeritev	10	7,87	0	0	3	8,82
Ni dovolj za videti ali početi	8	6,30	2	5,56	1	2,94
Vodniki niso inovativni pri oblikovanju doživetij za obiskovalce	6	4,72	0	0	1	2,94
Vodniki niso strokovno podkovani	1	0,79	0	0	0	0
<i>Skupaj</i>	<i>127</i>	<i>100,00</i>				

Pri vprašanju 16, kjer sprašujemo po petih najpomembnejših izboljšavah v ZO ni razvidnih večjih odstopanj v KPLD in TNP od ugotovitev celovite raziskave. Iz tabele 11 je razvidno, da so na prvem mestu v vseh treh primerih ponovno 'sanitarije', za KPLD sledijo 'ponudba več lokalno pridelanih proizvodov', 'jasna predstavitev pravil obnašanja za vse deležnike' ter 'izboljšati povezave z javnimi prevoznimi sredstvi' in 'urediti več parkirišč'. Respondenti si želijo individualno odkrivanje narave, za kar potrebujejo dobre informacijske in orientacijske materiale in orodja ter bolj lokalno obarvane jedi in pijače v gostinskih podjetjih ter posebne dogodke / prireditve.

Tabela 11: Razvrstitev petih najpomembnejših izboljšav, ki bi si jih želeli respondenti v izbranem ZO

	Vsi respondenti		KPLD		TNP	
	Fk	Delež	Fk	Delež	Fk	Delež
Urediti sanitarije	54	42,52	20	55,56	16	47,06
Ponuditi več lokalno pridelanih proizvodov	44	34,65	17	47,22	11	32,35
Jasno predstaviti pravila obnašanja za obiskovalce (npr. za lastnike psov idr.)	36	28,35	11	30,56	12	35,29
Ponuditi letake, zemljevide in vodnike za samostojno odkrivanje narave	34	26,77	9	25,00	4	11,76
Ponuditi bolj lokalno obarvane jedi in pijače v gostinskih podjetjih	31	24,41	9	25,00	8	23,53
Urediti več informativnih/interpretacijskih tabel	30	23,62	7	19,44	9	26,47
Urediti razgledne točke	27	21,26	6	16,67	8	23,53
Uvesti posebne dogodke/prireditve	26	20,47	9	25,00	7	20,59
Izboljšati povezave z javnimi prevoznimi sredstvi	25	19,69	11	30,56	10	29,41
Urediti usmerjevalno in informativno signalizacijo	24	18,90	1	2,78	12	35,29
Urediti več parkirišč	24	18,90	10	27,78		
Enotno urediti označene poti	22	17,32	7	19,44	8	23,53
Snovati nove pohodniške poti	19	14,96	3	8,33	9	26,47
Uvesti več vodenih tur za različne ciljne skupine obiskovalcev	18	14,17	7	19,44	7	20,59
Snovati nove kolesarske poti ali poti za ježo	13	10,24	3	8,33	5	14,71
Postaviti mobilna vozila za osvežitev in okrepcilo	12	9,45	2	5,56	1	2,94
Ustanoviti več informacijskih centrov oziroma informacijskih točk	12	9,45	0	0	3	8,82
Ponuditi več rekvizitov za rekreacijo in orientacijo v naravi	12	9,45	3	8,33	1	2,94
Drugo	11	8,66	2	5,56	4	11,76
Uvesti bolj fleksibilen delovni čas	10	7,87	6	16,67	1	2,94
Poenotiti standarde kakovosti za prenočitvena podjetja	2	1,57	1	2,78	0	0
Urediti večjo pokritost z mobilno telefonijo	2	1,57	0	0	0	0
Bolj prijazni domačini	2	1,57	0	0	2	5,88
Snovati prostore za prosto plezanje	0	0,00	0	0	0	0
<i>Skupaj</i>	<i>127</i>	<i>100,00</i>	<i>36</i>	<i>100,00</i>	<i>34</i>	<i>100,00</i>

Priloga 38 **Poročilo o delovanju TIC Logarska dolina od leta 2000 do 2008⁹⁵**

Dejavnost informacijskega centra krajinskega parka Logarska dolina (v nadaljevanju TIC) je v obravnavanem obdobju segala na različna področja delovanja podjetja Logarska dolina d.o.o.

TIC Logarska dolina je od leta 2000 do 2008 opravljala številne aktivnosti. Najpomembnejše med njimi so bile: (i) informiranje obiskovalcev, (ii) razvoj dodatne turistične ponudbe (vodeni in animacijski programi, (iii) razvoj in prodaja domačih spominkov in prodaja drobnih potrebščin za obiskovalce (razglednice, znamke, baterije, telefonske kartice, časopisi...), (iv) organizacija prireditev, (v) sodelovanje pri razvoju, promociji in trženju turistične infrastrukture ipd. Opravljala je tudi: ((vi) povezovalno in spodbujevalno vlogo na področju turizma za celotno Solčavsko ter (vii) celovito promocijo in trženje turistične ponudbe, (viii) izvajal različna izobraževanja za domačine in (ix) predstavljal Solčavsko ob stikih s številnimi partnerji in mediji.

Najpomembnejša dejavnost TIC je bilo vseskozi: informiranje obiskovalcev in razvoj dodatne turistične ponudbe, kakršne posamezniki niso ponujali. Sem spadajo predvsem vodeni in animacijski programi, razvoj in prodaja domačih spominkov, prodaja drobnih potrebščin za obiskovalce (razglednice, znamke, baterije, telefonske kartice, časopisi...), organizacija prireditev, sodelovanje pri razvoju, promociji in trženju turistične infrastrukture. V TIC smo vodili tudi del tajniških poslov matičnega podjetja.

Zaradi razvojne vloge podjetja Logarska dolina d.o.o. smo v TIC opravljali povezovalno in spodbujevalno vlogo na področju turizma za celotno Solčavsko. Trudili smo se za celovito promocijo in trženje turistične ponudbe Solčavskega, izvajali različna izobraževanja za domačine, aktivno sodelovali pri prireditvah na Solčavskem in predstavljali Solčavsko ob stikih s številnimi partnerji in mediji. Med najpomembnejšimi turističnimi partnerji je bila vseskozi Slovenska turistična organizacija (v nadaljevanju STO), s katero smo vzdrževali redne stike na področju sejamskih aktivnosti, pri tisku promocijskih materialov, pri pripravi in izvedbi študijskih tur tujih novinarjev, pri pripravi spletnih aplikacij ter na področju raziskav in razvoja.

Podjetje Logarska dolina d.o.o. je z lastnimi sredstvi financiralo znaten delež razvojnih in promocijskih aktivnosti turizma na Solčavskem.

Turizem je v povezavi s tradicionalnimi dejavnostmi (kmetijstvo, gozdarstvo, obrt) najperspektivnejša gospodarska dejavnost na Solčavskem. Vendar v obravnavanem obdobju ni napredoval skladno z možnostmi. Najpomembnejši razlog je bilo slabo sodelovanje med javnim, podjetniškim in civilnim sektorjem pri načrtovanju in financiranju skupnih turističnih programov Solčavskega. Nezainteresiranost občine in nekaterih turističnih ponudnikov za pripravo skupne razvojne strategije solčavskega turizma in za skupne programe aktivnosti ter za skupno nastopanje na trgih je botrovalo stagnaciji števila obiskovalcev.

Število obiskovalcev niha iz leta v leto in je zelo odvisno od vremenskih pogojev. Statistično je število nočitev sicer večje kot v preteklih letih, povprečna doba bivanja pa zelo kratka. Če bi ugotavljali, koliko v povprečju potroši gost na Solčavskem, številke gotovo ne bi bile spodbudne. Hitra ocena stanja daje slutiti, da turizem na Solčavskem že nekaj časa stagnira, kar v bistvu pomeni nazadovanje.

Posamezni turistični ponudniki odlično opravljajo svoje delo in opaziti je precej zadovoljnih gostov, ki se vračajo. Vendar to ni dovolj. Za Solčavsko potrebujemo strateško naravnani načrt skupnih aktivnosti in jasen odgovor na vprašanje: Kakšen naj bo turizem na Solčavskem čez deset let?!

Občina pripravlja in izvaja načrte razvoja turistične infrastrukture. Za povečanje prepoznavnosti bo potrebno povečati finančne vložke v informiranje, promocijo in predvsem ozaveščanje obiskovalcev. Za izboljšanje izkoristka trženja v turizmu pa bo treba povezati znanje in prizadevanja posameznikov, ki se s tem ukvarjajo in zunanjih strokovnjakov.

Cilj razvoja na Solčavskem naj bi bila boljša kvaliteta življenja domačinov ob ohranjanju narave in kulturne dediščine.

K boljšemu počutju in kvalitetnejšemu sobivanju lahko veliko pripomore višje zavedanje kulturne in naravne identitete Solčavskega.

---

⁹⁵ Logarska dolina – Poročilo 2000 – 2008.

Priloga 39 **Razvoj turizma v Logarski dolini⁹⁶ v obdobju od 1992 do 2008**

Delovanje na tem področju je bilo skladno z usmeritvami, sprejetimi s strani ustanoviteljev podjetja v letu 1992, in temelji na povezanosti med ohranjeno naravo, kulturno dediščino in tradicijo, katere nosilci so kmetije in lokalno prebivalstvo.

To so hkrati izrazite primerjalne prednosti območja, ki si jih je upravljalec parka prizadeval ohranjati in krepiti, ob sočasnem spodbujanju pestrosti in konkurenčnosti turistične ponudbe.

Naveden pristop je skladen s pojmom 'ekoturizem' in ga je na kratko možno povzeti s sloganom - naravi prijazen in lokalni skupnosti koristen razvoj turizma.

Podatki in ocene kažejo, da je turizem s svojo poslovno in družbeno širino v zadnjem desetletju že postal nosilna gospodarska dejavnost na Solčavskem.

Razvoj turizma je področje, ki je v zadnjih sedemnajstih letih zahtevalo zdaleč največ dela in vloženih lastnih sredstev podjetja. Rezultati so, zaradi vsestranske prepletenosti gospodarskih, socialnih in okoljskih vsebin, sicer veliko težje merljivi kot na področju infrastrukture ali na drugih področjih.

Poleg urejanja turistične infrastrukture v samem parku, je bilo težišče dela podjetja na povezovalni in spodbujevalni vlogi pri informiranju obiskovalcev, razvoju dodatne turistične ponudbe, celoviti promociji in trženju ponudbe Solčavskega, izvedbi različnih izobraževanj za lokalne prebivalce, organizaciji in aktivnem sodelovanju pri prireditvah na Solčavskem, povezovanju in usklajevanju turistične ponudbe Solčavskega ter pri predstavitvi območja ob stikih s številnimi partnerji in mediji. V letu 1993 so bile vzpostavljene prve povezave z nosilci turistične ponudbe v Zgornji Savinjski dolini.

Za turizem na Solčavskem so bile ugodne tudi povezave s številnimi zunanjimi partnerji (Turistična zveza, Združenje turističnih kmetij, Združenje slovenskih žičničarjev, ...) Med najpomembnejšimi turističnimi partnerji je bila vseskozi Slovenska turistična organizacija (v nadaljevanju STO), s katero smo od njene ustanovitve dalje vzdrževali redne stike in sodelovali pri sejamskih aktivnostih, tisku promocijskih materialov, pripravi in izvedbi študijskih tur tujih novinarjev, pripravi spletnih aplikacij ter na področju raziskav in razvoja.

Podjetje Logarska d.o.o. je v obravnavanem obdobju z lastnimi sredstvi financiralo veliko večino skupne dodatne ponudbe ter razvojnih in promocijskih aktivnosti turizma na Solčavskem - saj občina do leta 2008, razen turistične takse, s katero je razpolagalo Turistično društvo Solčava, ni namenjala proračunskih sredstev za razvoj turizma. Skupna promocija Solčavskega je bila usmerjena predvsem v izboljšanje prepoznavnosti območja in spodbujanje zelenih oblik turizma. Posamezni turistični ponudniki so z lastnimi sredstvi promovirali predvsem svojo ponudbo. Direktni učinki promocije so težko merljivi vendar lahko trdimo, da se je povečala prepoznavnost Logarske doline in Solčavskega v Sloveniji in s pomočjo uspešnih mednarodnih natečajev in predstavitev tudi v Evropi. Po anketah in ocenah sodeč turistični ponudniki v glavnem dobro opravljajo svoje delo, saj se veliko zadovoljnih gostov ponovno vrača na Solčavsko.

Po dokumentiranih stroških podjetja je bila samo za omenjene skupne turistične programe Solčavskega - brez stroškov urejanja turistične infrastrukture – porabljena ca. polovica zaračunane vstopnine za motorna vozila v park.

Stanje se bo z načrtovanim prenosom skupnih turističnih programov na občino Solčava v letu 2009 bistveno izboljšalo. S sofinanciranjem iz proračuna in ustrezno prerazporeditvijo finančnih bremen bo prekinjena stagnacija zadnjih let, ki je bila posledica pomanjkanja skupnih namenskih sredstev za turizem.

O izvedenih aktivnostih upravljalca parka na turističnem področju obstajajo podrobna letna in periodična poročila - v nadaljevanju je le povzetek z nekaterimi pomembnejšimi poudarki in številčnimi podatki

- Turistično informacijski center (TIC) v Logarski dolini deluje od leta 1994. Poleg splošnega informiranja in promocije parka opravlja sočasno celovite in brezplačne storitve za turistične objekte na Solčavskem.
- Informiranje kot osnovna dejavnost centra poteka preko: ustnega informiranja na dveh informacijskih točkah, z informacijskimi tablami in smerokazi, preko tiskanih medijev (lastni tiskani materiali, oglasi v drugih tiskovinah) in preko elektronskih medijev (lastne in druge spletne strani s povezavami, info ekrani, video film). Info-ekran že od leta 1996 omogoča turistom neprekinjen dostop do informacij.
- Od leta 2002 se beleži število obiskovalcev TIC-a, struktura in namen obiska. Statistika obiska in povpraševanja je pomemben podatek tudi za ponudnike, saj omogoča prilagajanje ponudbe interesu obiskovalcev (podrobnejša statistika je na razpolago zainteresiranim).
- V letu 1994 je bila izdelana celostna podoba parka, vključno z oblikovanjem informacijskih in smernih oznak za park, ki so se v naslednjih letih uveljavile na Solčavskem in tudi širše.

⁹⁶ Logarska dolina – Poročilo 1992 – 2008.

- Za potrebe turističnega informiranja in promocije (info table, tiskani materiali, internet, multivizija..) je bila v letu 1995 izdelana panorama solčavskega turističnega območja. Skladno s spremembami na terenu je bila v naslednjih letih večkrat posodobljena.
- Turistični obisk se je z začetnih 38.000 obiskovalcev leta 1992 dvignil in se po letu 1995 s trendom pojemajoče rasti ustalil pri povprečju 78.000 v poletni turistični sezoni (april – oktober) z letnimi nihanjem (do 13%). Dejanski obisk je bistveno večji, saj v navedenem številu niso zajeti tisti obiskovalci, ki ne plačajo vstopnine (obisk izven poletne sezone, izven delovnega časa, sezonske nalepke, domačini, invalidi in druge po pravilniku plačila oproščene osebe..)
- Urejen je bil celovit sistem informiranja na terenu z velikimi panoramskimi tablami, tipskimi smerokazi za turistično aktualne objekte in informacijske table v turističnih objektih. Oprema se vzdržuje, prilagaja spremembam in obnavlja z novimi informacijami.
- V lastni nakladi je bilo natisnjenih 4.000 izvodov prestižne fotomonografije »Krajinski park Logarska dolina – Solčavsko« in izdanih na desetine različnih prospektov, turističnih kart Solčavskega, katalogov, posterjev, tiskanih informacijskih materialov in tematskih zgibank (Nastanitve, Pot po Logarski, Aktivnosti, Kulinarika, Informacije za info table, Splošna ponudba, Informacijske mape, Poletni tedenski programi...).
- Poseben pomen ima vstopna informacijska zbiranka Krajinski park Logarska dolina, ki je natisnjena v šestih jezikovnih variantah v skupni letni nakladi preko 25.000 izvodov in jo prejmejo vsi obiskovalci Logarske doline. V njej so na informativen način podana pravila ravnanja v parku, turistična ponudba Solčavskega, obiskovalce pa z emocionalnim besedilom nagovarja k ustreznemu odnosu do ljudi in narave v krajinskem parku.
- Solčavsko je bilo predvsem v zadnjem desetletju predstavljeno tudi v skupnih promocijskih materialih - Naravnih parkov, Zimskih turističnih centrov, Zgornje Savinjske doline in Slovenije - preko tiskanih promocijskih materialov, oglaševanja v časopisih, revijah, e-medijih, radijskih in TV programih.
- V sodelovanju s STO, drugimi kraji ali samostojno je bilo Solčavsko predstavljeno na številnih sejmih v Sloveniji in tujini. Distribucijski center STO je v skladu z dogovorom redno uvrščal tiskovine, posterje in drug promocijski material na stojnice večine sejmov v tujini, na katerih ni bil prisoten zastopnik območja.
- Poleg klasičnih oblik informiranja in promocije so pomembne tudi druge aktivnosti, ki krepijo podobo parka in turističnega območja. V ta namen smo imeli veliko stikov z domačimi in tujimi novinarji, izobraževalnimi ustanovami, naravovarstvenimi službami, naravnimi parki, razvojnimi agencijami, turističnimi agenti idr.
- Informiranje preko elektronskih medijev je v tem desetletju prevladalo nad ostalimi oblikami. Solčavsko se je leta 2002 vključilo v Integralni slovenski turistično informacijski sistem z Nacionalnim turističnim združenjem in kasneje na Integralni slovenski turistični informacijski portal, pod okriljem STO (www.slovenia.info). Prve spletne strani za predstavitev parka so bile izdelane v letu 1996, nakar so se občasno dopolnjevale. Zadnja temeljita prenova z novo celostno podobo strani je bila v letu 2005; objavljene so na spletnem naslovu www.logarska.si. Z nakupom te domene so bili sočasno spremenjeni e-naslovi. Dosedanja domena www.logarska-dolina.si ostaja aktivna, glavni informativni naslov pa je info@logarska.si.
- Občasno so bile izvedene ankete med obiskovalci, z namenom zbiranja vtisov o parku, zbiranja predlogov in pričakovanj obiskovalcev. Dve anketi sta bili izvedeni v sklopu magistrskih nalog (Iskra, Gerl..)
- Razvoj, organizacija in izvedba turističnih programov za različne ciljne skupine je bila vseskozi pomembna naloga upravljavca parka. Vodenji programi so se razvijali od enostavnih turističnih in strokovnih vodenj v prvem obdobju delovanja, preko turistične in športne animacije - do doživljajskih vodenj in etno-animacije, ki zahtevajo večjo usposobljenost vodnikov. V zadnjih letih se v te organizirane programe vključuje v povprečju letno preko 5.000 udeležencev. Razvoj novih produktov je pripomogel tudi k ustanovitvi domače etno-animacijske skupine.
- Izvaja se vsakoletno izobraževanje lokalnih vodnikov in njihovo stalno angažiranje pri izvedbi vodenih in animacijskih programov. V letih 2005 in 2008 je bilo razvitih nekaj novih produktov na področju animacije gostov, doživljajskega vodenja in interpretacije narave. Na osnovi izobraževanja in pripravljenih strokovnih podlag s strani Logarske d.o.o. je občina Solčava leta 2008 izdala Odlok o lokalnem vodenju v občini Solčava.
- Utečeno je sodelovanje z nekaterimi izobraževalnimi ustanovami pri praktičnem delu z mentorstvom ter sodelovanje z nosilci izobraževalnih modulov v visokem šolstvu za razpisane teme diplomskih nalog vezane na Solčavsko. Vedno več je tudi študentov iz drugih krajev Slovenije in celo iz tujine, ki jim je zanimiv naš model turizma in upravljanja s parkom in bi ga želeli obdelati v diplomski nalogi ali magistrskem delu.
- Za vodenje šolskih skupin so pripravljene in občasno dopolnjene učni listi za osnovne in srednje šole. Vsebine so vezane na različne teme življenja v Krajinskem parku Logarska dolina; uvedeni so elementi doživljajskega vodenja in sodobne interpretacije dediščine.
- Podjetje ob normalnih snežnih pogojih organizira tradicionalni prireditvi. Smučarski tek po Logarski dolini in Tekmovanje vpreg vlečnih psov. Vsakoletno sodeluje na Dnevih turizma na Solčavskem (vodenje po naravoslovno etnografski poti, kuhanje oglja), ki je osrednja turistična prireditev na Solčavskem. Podjetje po svojih možnostih podpira predvsem tiste prireditve, ki so skladne s tradicijo in sodijo v ohranjeno naravno okolje. V obravnavanem obdobju je sodelovalo pri organizaciji večjih pomembnih prireditev (Srečanje bančnih delavcev Slovenije, Državno prvenstvo v gorskem kolesarjenju (1996), 2. državno prvenstvo pasjih vpreg, Evropsko prvenstvo v 3-D lokostrelstvu (2001), Mednarodno tekmovanje v lednem plezanju (2001), Božično novoletni koncert v Logarski dolini, Mednarodna razstava drobnice (2007), kolesarski maraton Alpe (2007, 2008) Koncert Slovenske filharmonije v Logarski dolini (2008)).

- Od leta 1995 podjetje oddaja v najem opremo za kolesarjenje, tek na smučeh in sankanje.
- S strani upravljavca parka je organizirano nezgodno zavarovanje za udeležence tistih programov dodatne turistične ponudbe, ki jih organizira in trži ter zavarovanje odgovornosti, s katerim ščiti vodnike.
- Velik strošek podjetja predstavlja zimska dodatna ponudba z urejanjem smučišča, ki ni ekonomsko rentabilno ter predvsem urejanje prog za tek na smučeh in sankanje. Največji turistični ponudnik na Solčavskem ne želi sodelovati pri sorazmernem kritju stroškov, kot je to običaj v drugih zimskih rekreativnih centrih.

Priloga 40**SWOT analiza občine Solčava znotraj analize treh občin (Ljubno, Luče, Solčava) Zgornje Savinjske doline⁹⁷**

Tabela: Skupna SWOT analiza treh občin Zgornje Savinjske doline

Prednosti	Slabosti
<p>.ohranjeno ekološko neobremenjeno okolje, .naravno okolje z ZO (velik delež Natura 2000, KP in za zavarovanje predlaganih območij), .območje treh občin je zaokrožena celota in obmejno območje, .velika biotska pestrost, ohranjeni vodni potenciali, velik delež gozdov, .bogata in relativno ohranjena naravna in kulturna dediščina z možnostjo razvijanja dodatne turistične ponudbe, .ugodna klima – predvsem v poletnem času, .obstoječa turistična infrastruktura in turistična ponudba, .tradicionalne turistične prireditve (Flosarski bal, Lučki dnevi, Dnevi turizma na Solčavskem idr.), .naraščanje individualnih vlaganj v turistično dejavnost in druge dejavnosti na kmetiji, .navezanost ljudi na območje in interes za razvoj, .določene skupine prebivalstva so že motivirane in usmerjene v razvoj posameznih dejavnosti oz. programov, .obstoj dobrih praks na različnih področjih in obstoj tradicionalnih znanj, .razvijajoča se institucionalna podpora ter podporno okolje za podjetnike in nosilce dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (PRJ, SAŠA ORA idr.), .prisotna so že povezovanja za skupne programe in nastope, .že obstoječi programi in iniciative, .relativno veliko število malih podjetij in samostojnih podjetnikov.</p>	<p>.pretežno gorsko višinsko območje, .pomanjkanje delovnih mest za celotno aktivno prebivalstvo, posebej za mlade, .nezadostno razvita komunalna infrastruktura, .neustrezna prometna infrastruktura, .obstoječe se kolesarske, tematske in sprehajalne poti so nepovezane med seboj in premalo dobro označene, .pomanjkanje strokovnega kadra, .nizka izobrazbena struktura, .pomanjkljivosti v usklajevanju razvoja, premalo skupnih nastopov, .nizka stopnja predelave in prenizka dodana vrednost, .premalo uspešno trženje in promocija, .slaba izkoriščenost zmogljivosti in atraktivne turistične ponudbe, .premalo izkoriščene nastanitvene kapacitete, .pomanjkanje kvalitetnih, primerno opremljenih prodajnih mest, .pomanjkanje kvalitetnih avtohtonih prodajnih artiklov (spominki idr.), .ekonomska šibkost nosilcev dejavnosti, .neugodna starostna struktura, .premajhni finančni vložki za razvoj in promocijo, .majhno število zaposlenih v obstoječih podjetjih, .pomanjkanje samoiniciativnosti, samozavesti, .neusklajenost ter nesodelovanje med uporabniki prostora (ribiči, lovci, naravovarstveniki, lastniki, športniki in ponudniki športnih aktivnosti idr.), .nepovezanost med posamezniki in službami, ki se ukvarjajo z razvojem podeželja.</p>
Priložnosti	Ovire
<p>.že oblikovane interesne skupine za razvoj nekaterih dejavnosti, .vključevanje v razvojne projekte z izrabo državnih in evropskih finančnih virov, .pripravljenost za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, .razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji, .vedno večje povpraševanje potrošnikov po kvalitetnih kmetijskih pridelkih in izdelkih ter zdravo pridelani hrani, .prodaja kmetijskih pridelkov z označbo višje kakovosti, .prepoznavnost območja preko blagovnih znamk, .pripravljenost za skupne nastope, .skupni predelovalni obrati, .skupna prodajna mesta, .direktna prodaja na domu (kmetije odprtih vrat, turistične kmetije idr.), .razvoj lesne predelave kot redne in dopolnilne dejavnosti, večja dodana vrednost, .večnamensko koriščenje gozda (gozdarsko, ekološko, klimatsko, turistično, zdravstveno, gozdni sadeži idr.), .možnost uporabe alternativnih virov energije (vodni viri, biomasa idr.),</p>	<p>.individualizem ljudi in institucij, .počasno razumevanje ključnih razvojnih priložnosti območja in s tem zaostajanje v razvoju za ostalim območjem, .nezadostno in dolgotrajno usklajevanje med sektorji (kmetijstvo, turizem, narava, kultura idr.), .ne zavedanje nujnosti povezovanja in skupnih nastopov, .neustrezna gospodarska infrastruktura za predelavo in trženje, .razdrobljenost sredstev za investicije in razvoj, .pomanjkanje finančnih virov, .registracijski in drugi postopki za dejavnosti v manjšem obsegu, .zapleteni in dolgotrajni postopki priprave dokumentacije in registracije dejavnosti, .omejevalna zakonodaja (tudi ZO), .zahtevni pogoji in postopki predelave, .neuporaba sodobnih komunikacijskih sredstev,</p>

⁹⁷ RPP 2007-2013, str. 37 - 43.

<ul style="list-style-type: none"> .predelava domačih surovin, .ekološka pridelava in predelava, .intenzivnejši razvoj dopolnilnih dejavnosti, .skupni nastopi nosilcev turistične dejavnosti pri trženju in promociji, .oblikovanje skupnih turističnih programov (alternativne oblike, adrenalinski, mladinski turizem), .oblikovanje skupnega turističnega produkta območja, .proizvodnja in trženje spominkov, izdelkov drobne obrti, izdelkov s kmetij, .sodelovanje s sosednjimi območji – vključenost v regijske in nacionalne turistične programe, .trženje naravnih danosti in aktivnosti v naravi (rekreacija, lov, ribolov, fotolov, turizem idr.). 	<ul style="list-style-type: none"> .zakoreninjenost ne prilagajanja zahtevam trga nekaterih starejših nosilcev kmetijskega gospodarstva, .premalo informacij in njihova razdrobljenost, .neustrezni prostorski plani in pogoji, .prepočasno urejanje infrastrukturnih problemov podeželja (ceste, čistilne naprave, vodovodi idr.), .nepoznavanje priložnosti turizma v ohranjeni naravi (ZO), .na območju ni klavnice.
---	---

Tabela: SWOT analiza za področje okolje in prostor

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> .ohranjeno in čisto naravno okolje z ZO, .ekološko neobremenjeno okolje (v območju ni industrije ali drugih večjih onesnaževalcev), .obmejno območje, .območje treh občin je zaokrožena celota, .redka, pretežno podeželska poselitev, velike kmetije – celki, .prostor za razvoj različnih dejavnosti, .velika biotska pestrost, .ohranjeni vodni potenciali. 	<ul style="list-style-type: none"> .necelovita strategija razvoja prostora in prostorsko planiranje, .neusklajena raba prostora, .relativno slaba cestna/prometna infrastruktura, .pomanjkanje prostora za nekatere dejavnosti, .ZO kot omejitev za razvoj nekaterih dejavnosti, .strmi in plazoviti tereni, vodna erozija, .slaba dostopnost do zaposlitvenih in oskrbovalnih centrov, .neustrezne povezave z drugimi regijami, .oddaljenost od regijskih središč, .slaba ozaveščenost o ekologiji.
Priložnosti	Ovire
<ul style="list-style-type: none"> .možnost uporabe alternativnih virov energije (vodni viri, biomasa), .možnost uporabe vodnih virov in drugih naravnih virov za sooblikovanje turistične ponudbe, .trženje naravnih danosti in aktivnosti v naravi (rekreacija, lov, ribolov, fotolov idr.) . 	<ul style="list-style-type: none"> .preslabo poznavanje naravnih procesov in možnosti trženja nelesnih funkcij gozda, .lovska zakonodaja, .neusklajenost med uporabniki prostora (ribiči, lovci, lastniki, naravovarstveniki, športniki in ponudniki športnih aktivnosti idr.).

Tabela: SWOT analiza za področje človeški viri

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> .določena strokovna znanja domačinov, .izkušnje domačinov za posamezna področja razvoja, .gostoljubnost, prijaznost, Komunikativnost prebivalstva, .tradicija pri opravljanju določenih dejavnosti, .navezanost na območje, vztrajnost pri doseganju zastavljenih ciljev, .pripravljenost za pomoč, .relativno dobro razvit osnovnošolski izobraževalni sistem, .interes prebivalstva za razvoj območja. 	<ul style="list-style-type: none"> .pomanjkanje delovnih mest za celotno aktivno prebivalstvo, posebej za mlade, .odliv strokovnega kadra zaradi pomanjkanja ustreznih del. mest, .študenti se ne vračajo v območje, .skromen stanovanjski potencial, .neugodna starostna struktura, .neugodna izobrazbena struktura, .pomanjkanje nekaterih vrst strokovnega kadra, .neizkušenost strokovnega kadra, .pomanjkanje izobraževalnih institucij, .primanjkljaj specifičnih znanj, .relativno visoke dnevne migracije, .visoki prevozni stroški, .nepovezanost delovanja strokovnih in drugih institucij, .nemotiviranost določenih skupin za nekatere programe, .dostopnost zdravstvene mreže.
Priložnosti	Ovire
<ul style="list-style-type: none"> .intenzivnejši razvoj proizvodnih in storitvenih dejavnosti za potrebe turizma, .intenzivnejši razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, .pripravljenost za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, .oblikovane interesne skupine za razvoj dopolnilnih dejavnosti in za razvoj skupne gospodarske (predelovalne in prodajne infrastrukture). 	<ul style="list-style-type: none"> .zakoreninjenost ne prilagajanja zahtevam trga nekaterih starejših nosilcev kmetijskih gospodarstev, .prepočasno razumevanje ključnih razvojnih priložnosti območja in s tem zaostajanje v razvoju z ostalim območjem.

Tabela: SWOT analiza za področji kmetijstvo in gozdarstvo

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> .ekološka neobremenjenost območja omogoča zdravo pridelavo, .velik delež gozdov kot vir energije in surovine za predelavo, .sonaravno gospodarjenje z gozdovi omogoča dobro opravljanje javnih funkcij gozdov (ekološke, socialne), .navezanost na zemljo, .tradicija, .usmerjenost kmetij, .interes za ovčerejo, .interes in možnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti, .interes za ekološko in sonaravno kmetovanje ter delo z gozdovi, .interes za pridobitev specifičnih znanj, .obstoj dobrih praks na različnih področjih, .opremljenost s kmetijsko mehanizacijo, .velike kmetije. 	<ul style="list-style-type: none"> .pretežno gorsko višinsko območje, .zahtevni pogoji za življenje, .majhne površine za obdelavo, .visoki stroški pridobivanja in nizka produktivnost, .nizka akumulativnost in šibke možnosti investiranja, .draga in neracionalna uporaba mehanizacije, .problem preživetja od osnovne dejavnosti, .neugodna starostna struktura nosilcev kmetij, .lastniška struktura kmetij, .nerazvite – neregistrirane dopolnilne dejavnosti, .nizka stopnja predelave in prenizka dodana vrednost, .premalo uspešno trženje kmetijskih proizvodov, .neustrezno delovanje kmetijskih zadrug, .preslabo poznavanje in neupoštevanje javnih funkcij gozdov.
Priložnosti	Ovire
<ul style="list-style-type: none"> .velika gozdnatost kot osnova za razvoj lesne predelave in dopolnilnih dejavnosti, .trženje gozdnih proizvodov in drugih funkcij gozdov (rekreacijska, turistična, estetska idr.), .predelava domačih surovin (les, mleko, meso idr.), razvoj dopolnilnih dejavnosti, .ekološka pridelava in predelava, .večja dodana vrednost, .skupni predelovalni obrati, skupna gospodarska infrastruktura, .blagovne znamke. 	<ul style="list-style-type: none"> .registracija dejavnosti, .zahtevni postopki predelave, .v območju ni klavnice, .neustrezna gospodarska infrastruktura za predelavo osnovnih surovin, .preslabo poznavanje možnosti trženja nelesnih funkcij gozda, .premalo mladih prevzemnikov kmetij, .nezadostno in dolgotrajno usklajevanje med sektorji (kmetijstvo, gozdarstvo, turizem, narava, kultura idr.).

Tabela: SWOT analiza za področje turizem

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> .bogastvo naravne in kulturne dediščine omogoča razvoj turizma, .ohranjeno naravno okolje z ZO, .ekološko neobremenjeno okolje, .tradicija v turizmu, gostoljubnost, prijaznost, komunikativnost, izkušnje, .ugodna klima – predvsem v poletnem času, .možnost kolesarjenja in drugih športnih aktivnosti, .dobra prepoznavnost Logarske doline v svetu, .varna, družinska in prijazna počitniška destinacija, .veliko števil obstoječih in razvijajočih se turističnih kmetij, ki so usmerjene v ekološko kmetovanje in imajo možnost direktnega trženja, .vključenost tradicionalnih dejavnosti gozdarstva in kmetijstva v turistične programe, .obmejno območje, .mednarodne in državne športne prireditve, turistične prireditve, .obstoječa turistična infrastruktura, .interes prebivalcev za razvoj turizma. 	<ul style="list-style-type: none"> .slaba povezanost regionalnih in lokalnih organizacij, .slaba izkoriščenost atraktivne turistične ponudbe, .nepoznanost in neprepoznavnost Solčavskega, Luč, Ljubnega, .slaba turistična infrastruktura in ponudba v vaseh, .pomanjkljivosti v usklajevanju razvoja turizma, .slaba izkoriščenost obstoječih zmogljivosti, .pomanjkanje strokovnega kadra, .nepovezanost posameznih turističnih produktov in programov v celovit turistični produkt, .neusklajene aktivnosti tržnega komuniciranja (nejasne usmeritve), .sezonskost turistične ponudbe, .velika odvisnost turistične ponudbe od vremenskih razmer, .pomanjkanje kvalitetnih, primerno opremljenih prodajnih mest, .pomanjkanje kvalitetnih avtohtonih prodajnih artiklov (spominki idr.), .ekonomska šibkost nosilcev turistične dejavnosti, .premajhni finančni vložki za razvoj in promocijo turizma, .neustrezna prometna infrastruktura.
Priložnosti	Ovire
<ul style="list-style-type: none"> .skupni nastopi nosilcev turistične dejavnosti pri trženju in promociji, 	<ul style="list-style-type: none"> .razdrobljenost finančnih sredstev, .individualizem ljudi in institucij,

<ul style="list-style-type: none"> .oblikovanje skupnih turističnih programov, .oblikovanje skupnega turističnega produkta območja, .trženje preko ene institucije, .proizvodnja in trženje spominkov, izdelkov drobne obrti, izdelkov s kmetij, .skupna prodajna mesta, .sodelovanje s sosednjimi območji – vključenost v regijske in nacionalne turistične programe. 	<ul style="list-style-type: none"> .ne zavedanje nujnosti povezovanja, .toga zakonodaja, .nepoznavanje priložnosti turizma v ohranjeni naravi (ZO).
--	--

Tabela: SWOT analiza za področje podjetništvo

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> .relativno število malih podjetij in s.p., .tradicija pri opravljanju nekaterih dejavnosti, .znanje za nekatere dejavnosti, .les kot surovinska osnova, .neizkoriščenost prostorov oz. obstoječih kapacitet, .obstoj dobre prakse povezovanja. 	<ul style="list-style-type: none"> .prostorsko planiranje, .nezadostno razvita komunalna infrastruktura, .neustrezna kvalifikacijska struktura, .pomanjkanje specifičnih in nekaterih strokovnih znanj, .premalo skupnih nastopov, .premalo podpore lokalnih skupnosti, .pomanjkanje programov, .ekonomska šibkost delujočih podjetij, .majhno število zaposlenih v podjetjih.
Priložnosti	Ovire
<ul style="list-style-type: none"> .možnost povezave malih podjetij za proizvodnjo do končnega produkta in skupnih nastopov, .možnost vključevanja malih podjetij v gospodarske sisteme v širšem regijskem okolju, .možnost trženja določenih specifičnih znanj, .povpraševanje po nekaterih storitvah presega ponudbo, .izraba lesne surovine, .možnosti povezovanja za boljšo izrabo specifične opreme, .možnost oblikovanja skupnih poslovnih funkcij, .razpis za iskanje novih programov in izdelkov, .možnost izdelave izdelkov drobne obrti kot dopolnitev turistični ponudbi. 	<ul style="list-style-type: none"> .individualnost, .ne zavedanje nujnosti povezovanja in skupnih nastopov, .razdrobljena sredstva za investicije in razvoj, .registracijski in drugi postopki za dejavnosti v manjšem obsegu, .neuporaba sodobnih komunikacijskih sredstev (premalo znanja in zavedanja o nujnosti uporabe).

Priloga 41 **SWOT analiza razvoja na Solčavskem - Prednosti**

V rangiranju rezultatov prednosti razvoja na Solčavskem so rezidenti določili:

- Neokrnjeno in mirno naravno okolje z zavarovanimi naravnimi območji in številnimi naravnimi in kulturnimi spomeniki ter ohranjenimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (28),
- Domača proizvodnja in prodaja avtohtonih izdelkov in pridelkov (15),
- Odlična lega na stičišču Alp in izhodiščna točka za pohodništvo in aktivnosti v naravi (13),
- Ohranjena tradicija in navezanost ter ponos domačinov na izročilo območja (11),
- Raznolikost turistične ponudbe in prenočitvenih kapacitet ter prilagojenost različnim cenovnim razredom (7),
- Selektivna (namenjena specifičnim ciljnim skupinam) butičnost turizma s poudarkom na kakovosti ponudbe (za ljubitelje narave, športnike, družine) in odsotnosti množičnosti turizma (6),
- Odmaknjenost območja od industrije, kar omogoča ohranitev okolja in naravnega načina življenja, kmetovanja in drugih dejavnosti (6),
- Zanimiv in svojevrsten karakter domačinov, ki se kaže v vztrajnosti, pozitivni trmi, lokalpatriotizmu, neposrednosti, gostoljubnosti, odprtosti, ponosu in neodvisnosti (5),
- Odmaknjenost območja, ki je v zgodovini pomenila razvojni zaostanek območja, danes pa se kaže v pristnosti, ohranjeni tradiciji in nedotaknjemem naravnem okolju (3),
- Velike in celovite kmetije, ki omogočajo samooskrbo, samozadostnost in neodvisnost (3),
- Razvit turizem na kmetijah in ponudba doživetij pristnega kmečkega življenja (2),
- Nezaupljivost in previdnost domačinov do sodobnih razvojnih trendov (2),
- Sektorska raznolikost in razvitost raznolikih dejavnosti območja (2),
- Domače lastništvo in kapitalska ter splošna neodvisnost (politična neopredeljenost) (1),
- Majhnost in fleksibilnost skupnosti, ki omogoča povezovanje in skupni nastop domačinov (1).

Priloga 42 **SWOT analiza razvoja na Solčavskem - Slabosti**

V rangiranju rezultatov slabosti razvoja na Solčavskem so rezidenti določili:

- Pomanjkanje infrastrukture – slabe ceste, ni športne infrastrukture (večnamenska dvorana), ni infrastrukture za mlade in otroke, ni kabelske, ni vodovoda (15),
- Slaba investicijska zmožnost domačinov (12),
- Premajhen obseg proizvodnje lokalnih pridelkov / izdelkov (v sezoni) – ni kritične mase (9),
- Slabo trženje eko izdelkov, kapacitet (8),
- Neenakovreden razvoj vseh panog (pomanjkljivo malo gospodarstvo) (7),
- Pomanjkanje zavesti domačinov (na področju avtohtonih / lokalnih izdelkov) (6),
- Pomanjkanje izvirnih spominkov (5),
- Slabo organizirano usmerjanje in vodenje turistov (vsak gre kamor hoče) (5),
- Prenizka izvenpenzijska potrošnja (5),
- Konflikt blagovne znamke Solčavsko in blagovne znamke Logarska dolina (neprepoznavnost blagovne znamke Solčavsko) (4).

Priloga 43 **SWOT analiza razvoja na Solčavskem - Priložnosti**

V rangiranju rezultatov priložnosti razvoja na Solčavskem so rezidenti določili:

- Turisti si želijo avtentične umirjene ponudbe in bivanja v neokrnjeni naravi kot protiutež stresnemu vsakdanjemu življenju - na Solčavskem obstajajo lokalne zgodbe, vezane na naravo, podprte z različnimi izdelki in storitvami (voda, zrak in gozdovi), ki bi se jih dalo tržiti (27),
- Obiskovalci povprašujejo po kakovostnih (ne toliko kvantiteta) avtohtonih in lokalno prepoznanih izdelkih / storitvah / programih v neokrnjenem okolju (zeleni / bio / eko trendi), ki jih Solčavsko lahko proizvede in trži (24)
- Vzpostavitev Centra Rinka (iz sredstev mednarodnih skladov) bo omogočila učinkovito promocijo Solčavskega (9),
- V Alpah obstaja trend vračanja mladih izobražencev, ki se aktivno vključujejo v delo in življenje v rodni vasi, kar je priložnost tudi za Solčavsko (7),
- Avtohtona solčavsko-jezerska pasma ovce je prepoznana v slovenskem in mednarodnem obsegu in lahko pomeni pomembno priložnost za Solčavsko (6),
- V porastu je športni turizem - predvsem omogočanje pogojev za pripravo športnikov, kar je lahko priložnost tudi za Solčavsko (6),
- Obstaja trend usmerjenega marketinga – povpraševanje po ponudbi, ki je prilagojena ciljnim skupinam, (5),
- Sole in vrtci vedno pogosteje segajo po lokalno pridelanih oz. ekoloških živilih, kar je lahko priložnost tudi za kmetije na Solčavskem (4),
- Trend povpraševanja po kulturni dediščini, še predvsem sakralni nenehno raste - izkoristiti pomen cerkve Marije Snežne za namen promocije Solčavskega (3),
- Trend certificiranja, priložnost za razvoj ekoloških pridelkov in izdelkov na Solčavskem (3),
- Razvoj dodatnih aktivnosti in ponudbe za čas nizke sezone (oktober-april) (3),
- Mejni prehod Pavličovo sedlo omogoča povezovanje in sodelovanje s sosednjimi območji (2),
- Obstaja povpraševanje obiskovalcev po tematskih poteh (2),
- Okrepiti obstoječo prepoznavnost Solčavskega na južnih trgih z dodatno promocijo (sejmi) (2).

Priloga 44 **SWOT analiza razvoja na Solčavskem - Nevarnosti**

V rangiranju rezultatov nevarnosti razvoja na Solčavskem so rezidenti določili:

- beg možganov iz podeželja (16)
- zakonodajne omejitve – pretirano strogi in omejitveni pogoji za prostor in opravljanje dejavnosti (14)
- vpliv politike – sprejemanje odločitev brez domačinov (13)
- nenadzorovan prihod turistov, množičnost obiska, nizka stopnja ozaveščenosti obiskovalcev, ki imajo nespoštljiv odnos do narave (kar povzroča pretiran poseg v prostor, veliko odpadkov in pobiranje plodov ter s tem uničevanje narave), ni urejenega nadzora (12)
- kmetijska politika EU (stimuliranje velikih pridelovalcev in predelovalcev, velik vpliv multinacionalk, forsiranje velikih količin) (9)
- vstop tujega kapitala (8)
- odhod na delo izven Solčave – posledično izseljevanje domačinov (8)

Priloga 45

Svetovna turistična statistika in trendi turističnega razvoja

Svetovna gospodarska kriza je v zadnjih treh letih močno vplivala tudi na turistično dejavnost. Spodbudno je, da številke že za leto 2010 kažejo pozitiven predznak.

Mednarodni turistični prihodki so v letu 2010 znašali 693 milijard EUR (919 milijard US\$) in so rastle počasneje (5 odstotkov) kot mednarodni turistični prihodi (7 odstotkov), ki jih je bilo za 940 milijonov. Več kot 50 odstotkov turistov je potovalo v Evropo, sledijo Azija in Pacifik (22 odstotkov), Ameriki (16 odstotkov), Afrika (5 odstotkov) in Srednji Vzhod (6 odstotkov). V letu 2010 se med top 10 turističnih destinacij na svetu glede na turistični prihodek po vrsti uvrščajo: ZDA, Španija, Francija, Kitajska, Italija, Nemčija, Združeno kraljestvo, Avstralija, Hong Kong in Turčija; glede na svetovne turistične prihode pa: Francija, ZDA, Kitajska, Španija, Italija, Združeno kraljestvo, Turčija, Nemčija, Malezija in Meksiko. Med 10 držav, katerih prebivalci so največ potrošili se po vrsti uvrščajo: Nemčija, ZDA, Kitajska, Združeno kraljestvo, Francija, Kanada, Japonska, Italija, Ruska federacija in Nizozemska⁹⁸.

Kljub trenutnemu stanju v turistični dejavnosti, napovedujejo strokovnjaki, da bo turizem ostal generator globalnega razvoja in rasti (povprečna 4 odstotna letna rast) ter delovnih mest tudi v naslednjih desetih letih (leta 2019 že 275 milijonov zaposlitev v turizmu oz. 8,4 odstotka zaposlenih).

Še bolj spodbudni so rezultati prvih mesecev leta 2011.

Mednarodni prihodi turistov so v prvih štirih mesecih leta 2011 porasli za skoraj 5 odstotkov⁹⁹. Po podatkih UNWTO (World Tourism Barometer za mesec april 2011) je bila rast v prvih dveh mesecih leta 2011 pozitivna na vseh svetovnih subregijah, z izjemo Bližnjega Vzhoda in Severne Amerike. Južna Amerika in Azija sta v ospredju s +15 odstotno rastjo, podsaharska Afrika s +13 odstotki ter Srednja in Vzhodna Evropa s +12 odstotki. Izjemna rast na območju Azije in Pacifika v letu 2010 se v letu 2011 počasi umirja (+6 odstotkov), rezultati so boljši od pričakovanj za Evropo (+6 odstotkov) prav zaradi večjega obiska Centralne in Vzhodne Evrope ter obiska v Južni in Mediteranski Evropi zaradi kriznih razmer v Severni Afriki (-9 odstotkov) in na Srednjem Vzhodu (-10 odstotkov).

V letu 2011 UNWTO še vedno napoveduje 4 do 5 odstotno letno rast mednarodnih prihodov turistov.

Ljudi z denarjem in prostim časom, kot najdragocenejšo sestavino življenja, ki pričakujejo maksimalno doživetje užitek v čim krajšem času, je vedno več.

Turisti so vedno bolj zahtevni, pričakujejo izjemno kakovostne turistične storitve, vendar po ugodnejši ceni in v varnem okolju. Kakovostna namestitve in hrana sta samoumevni in ju pričakujejo kot standard. Doživetja in omogočanja nevsakdanjih užitek, pa pomenijo dodano vrednost, na osnovi katere izberejo turistični paket. Še vedno pa ostaja cenovna politika ključnega pomena.

Iz tega je moč sklepati, da bodo potovanja v prihodnje cenejša, krajša, vendar intenzivnejša in relativno dobro organizirana že od doma, kar omogočata uporaba interneta in aktivno spletno trženje organizatorjev potovanj in samih turističnih ponudnikov. Več potovanj se obeta bliže domu, torej se pričakuje hitrejša rast kontinentalnih potovanj, ki jo omogočata večja mobilnost in frekvenčnost prebivalstva.

Turisti so vedno manj zvesti določenim destinacijam, ne glede na to, če potujejo sami, v skupini istega spola ali v parih, stari starši sami ali z vnuki, v razširjeni družini ali kako drugače. Odločitev za destinacijo temelji na njenih naravnih, kulturnih in socialnih posebnostih ter doživetjih, ki jih obljublja oziroma so jih kot posebna doživeli zaupanja vredni prijatelji, sorodniki, znanci.

Vedno večje zavedanje o zdravem načinu življenja in potreba po sprostitvi po vsakdanjem stresu, vplivata na porast povpraševanja po nižnih produktih kot so prvobitna doživetja narave, sprostitve telesa in duha, aktivne počitnice, adrenalinska doživetja, križarjenja ipd. Prav trend vračanja k naravi postaja najpomembnejši. Raste povpraševanje po zelenih in ekoloških turističnih produktih, ki omogočajo rekreacijo v relativno neokrnjenem okolju, osebno rast in druženje ter spoznavanje življenja domačinov. S tem se spleta globlja emocionalna in kulturna zavezanost z obiskanimi skupnostmi.

⁹⁸Excerpt of the Interim Update of the UNWTO World Tourism Barometer: http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom11_iu_april_excerpt.pdf

⁹⁹ Ta podatek daje upanje, da smo presegli krizno obdobje svetovnega turizma. Ta novica je še posebej razveseljiva za države v razvoju, kjer je bila rast največja in katerih gospodarstva so močno odvisna od turistične dejavnosti.

Priloga 46

Benchmark analiza - Grosses Walsertal

Tabela: Grosses Walsertal, Austrija, Predarlško (Vorarlberg) (januar 2011)

Občine	6 občin: Blons, St. Gerold, Thuringerberg, Raggal/Marul, Sonntag/Buchboden, Fontanella/Faschina
Prebivalcev	3.450 (1. september 2010)
Površina v km ²	192 km ²
Število turističnih ponudnikov	Ca. 200 nastanitvenih obratov (20 % komercialnih podjetij, 80 % ponudnikov zasebnih nastanitvenih kapacitet)
Turistični vodniki/Pohodniški vodniki	1 gorski vodnik in 14 pohodnih vodnikov in vodnic združenih v Wanderführerverein BERGaktiv.
Incoming Agencije	V območju ni prisotne incoming agencije.
Število ponudnikov	Hotel **** 2 (144 postelj) Hotel*** 6 (169 postelj) Hotel** 1 (14 postelj) Skupaj 327 postelj v hotelih Penzion/gostilna** 8 Apartmaji - Počitniška stanovanja 96 Zasebne sobe 29 Kamp 1 (200 oseb) Planinske koč & Hostli 12 Skupaj v 239 obratih 2.502 postelji
Od tega je 30 ponudnikov povezanih v partnersko združenje 'Biosphärenpark Partnerbetriebe'	
Kakovost ponudbe	2 hotela****, 6 hotelov*** 1 hotel** in gostiln ter penzionov Največ je počitniških stanovanj in koč
Kulinarični ponudniki	V vsaki vasi: 1-2 gostilni in restavraciji; 1 pekarna, prodaja kruha v živilskih trgovinah, 3 planšarije in 20 alpskih planšarij, cca 40 planinskih koč
Ponudniki športnih aktivnosti	Jahanje 2 Šola smučanja in deskanja 2 Zveza pohodniških vodnikov 'BERGaktiv' 1 Izposoja športnih pripomočkov 3 Muzej (Kulturni – Domovinski muzej) 1
Smučarske naprave (gondole, vlečnice)	Faschina – Fontanella (15 km) Seilbahnen Sonntag (8 km prog) Skilifte Raggal (14 km prog)
Poti	230 km markiranih pohodniških poti 6 tematskih poti 40 gorskih vrhov – planinskih točk
Transport	Poletna gorska železnica 2 (Sonntag in Faschina), pripeljeta do tematskih poti; Alpski in pohodniški avtobusi: pohodniški avtobusi peljejo dnevno do dveh alpskih vrhov; Alpski avtobusi vozijo dnevno do različnih alpskih vrhov v BSP GW; Seewaldsee-Bummelzug – vlak pelje goste do jezera Seewaldsee.
Infrastruktura	Bančne izpostave 3 Bankomat 3 Bencinska črpalka 1 Rent a-car 1 Pisarni turističnega združenja - Tourismusverein Grosses Walsertal Büro v Thüringerberg in Raggal
Znamenitosti	Cvetlična pohodniška učna pot - Blumen-Wander-Lehrpfad (Orchideenreichtum) Doživljajska pohodniška pot - Walderlebnispfad (interaktive Stationen) Zvočni prostor s kamni - Klangraumstein (Kunst) Hiša ponosa Walser - HausWalserstolz (Biosphärenpark Ausstellung, Sennereibetrieb, Restaurant und Regionalladen) Propstei St. Gerold Kultur- und Kursangebote – Konzerti, Vodenja po samostanu - Klosterführungen,

	Pot tišine – pot čutil - »Weg der Stille – Weg der Sinne«, Senik - Scheune Lehen (Kurse in Steinbildhauen – tečajji kamnoseštva), Ustvarjanje z zvokom - Malen und Geschalten mit Ton
Gastronomija	Regija užitkov - Genussregion Grosses Walsertal Kultura alpskega sira - der Bergkäse »Walserstolz« - feinste Käsekultur
Projekt Alchemilla	Pohodništvo po zeliščnih poteh - Krauterwanderungen Odprti vrtovi - Offene Garten Delavnice pridelave zeliščnih mil, balzamov, čajev ipd. - Kurse Kräuterseife, Kräuterbalsam (Kräuterseife, Kräuterkostlichkeiten, Balsamen, Tee)
Prireditve	Spomladanski-Poletni-Jesenski program s štirimi osrednjimi temami: Narava oblikuje /Naravne oblike - Natur bildet Gibanje v gorah - Bewegung in den Bergen Umetnost-kultura-zelišča - Kunst & Kultur & Kräuter Mojstrstvo in dobrote - Könnerschaft & Köstlichkeiten
Programi	Bergaktiv – od maja do septembra so vsak dan pol- in celodnevna vodena pohajkovanja za goste programa Bergaktiv- partnerska podjetja imajo to storitev vključeno v ceno namestitve
Kartice aktivnosti - Activcard	Bregenzerwaldcard - kartica aktivnosti za goste, ki bivajo nad 3 nočitve v Fontanella / Faschina in Sonntag / Buchboden lahko koristijo zastoj javni prevoz, kopališča idr. Raggaler Gästekarte - gosti, ki bivajo v tej regijo več kot 3 dni koristijo zastoj javni prevoz Die V-Card – Freizeitticket (prostočasna vstopnica) z idejami za izlete v Vorarlbergu –železnica poleti, vstopnica za muzeje in kopališča z ugodnostmi – popusti – partnerjev v mreži Vse kartice veljajo med 1. majem in 31. oktobrom
Ležišča skupaj	Ca. 2.502 postelj
Turistični prihodi	Ca. 33.000 prihodov turistov na leto
Najpomembnejši outbound povpraševalni trgi	Južna Nemčija, ostali del Nemčije, Nizozemska, Švica, Beneluks, Avstrija (po vrstnem redu, kot so države zapisane)
Število nočitev	160.000 nočitev leta 2010
Povprečna doba bivanja gostov	4,8 nočitev
Število obiskovalcev na leto	90.000 obiskovalcev
Povprečna zasedenost nočitvenih kapacitet	Malo obratov z visoko zasedenostjo, večina z dobro zasedenostjo v glavni sezoni
Dnevna potrošnja stacionarnih gostov Poletje / Zima	Točni znesek ni znan.
Dnevna potrošnja na gosta Poletje / Zima	Točni znesek ni znan.
Višina dohodka iz turizma	Točni znesek ni znan.
Sezonska nihanja	Sezona konec maja / začetek junija do konca septembra (določeni ponudniki do državnega praznika 26. oktobra ter od Božično-novoletnih praznikov do Velike noči
Destinacijska organizacija	Obstaja združenje - Verein Grosses Walsertal Tourismus (http://www.walsertal.at) Ni prave destinacijske organizacije destinacije Große Walsertal
Leto ustanovitve destinacije	1997
Pozicioniranje destinacije	'Urlaub im Biosphärenpark Grosses Walsertal ' – 'Urlaubsangebote in der Biosphärenpark-Philosophie'
Partnerska podjetja Biosphärenpark	30
Sodelujoča podjetja v programu BERGaktiv	110 podjetij v letu 2010
Mreže - Združenja	Allgemeine Hotelvertragsbedingungen Allgemeine Vermittlungsbedingungen (2004)

Priloga 47

Benchmark analiza – Steierisches Vulkanland

Tabela: Predstavniki mreže 'Kulinarisches Vulkanland' – 'Kulinaričnih 9'

Podjetje	Opis podjetja
Berghofer Getreide- & Ölmühle - Berghoferjev žitni mlin in oljarna http://www.berghofer-muehle.at/	Mlin izhaja iz 12. stoletja, trenutno gospodarijo tri sestre šeste generacije mlinarjev žita in visokokakovostnega štajerskega bučnega olja; razpisani so ogledi mlina za posameznike in skupine ter degustacije olja; ponujajo odlično doživetje tradicionalne kulinarične značilnosti avstrijske Štajerske.
Weingut Eibel – Vinotoč Eibel http://www.eibel.at/	Vinogradništvo in vinotoč Eibel leži na griču Starzenberg s krasnim pogledom na vulkansko vzpetino, kjer kraljuje grad Riegersburg. Dve generaciji Eibelovih pridelujeta in ponujata sadna vina in odlične specialitete iz regije.
Gasthaus Haberls & Fink's Echte Delikatessen – Gostilna Haberls & Fink's Pristine delikatese http://www.finks-haberl.at/	Hans Peter Fink, njegova žena Bettina (specialistka za vlaganja in vkuhanja) in priznani sommelier Mario Haberl vodijo tradicionalno gostilno v vasi Walkersdorf blizu Ilza, ki je znana po izjemnih kulinaričnih umetnostih lastnika prestižne kuharske kape v harmoniji z odličnimi štajerskimi vini. Tukaj se srečajo domačini, poslovni gostje in gurmani, ki uživajo v kulinaričnih turah. V času kosila ponujajo značilne štajerske jedi, v času večerje pa je moč uživati v 4-5 hodnem meniju, s katerim Peter pokaže kreativne kulinarične spretnosti plemenitenja visokokakovostnih regionalnih sestavin z umetniškim ustvarjanjem pravega kuharskega mojstra. Peter in Bettina od leta 2002 ustvarjata iz lokalne zelenjave in sadja odlične delikatese, ki oplemenitijo kakovostne regionalne produkte. Njuni produkti so izdelani ročno, iz najboljših svežih surovin narave, nabranih v fazi optimalne zrelosti, po najboljših receptih partnerjev Fink, brez dodanih konzervansov, arom in barvil. Linijo produktov sestavljajo sadeži v kisu, čatniji, pesti, posebnosti regije in sladke dobrote. Vsi so odlično darilo in ponujajo neponovljivo degustacijsko doživetje v široki paleti kratkih degustacij, finger foodov in več hodnih klasičnih menijev (6 do 38 EUR na osebo). Peter Fink izvaja izjemno dobro obiskane kulinarične delavnice.
Genusshotel Riegersburg – Hotel užitek http://www.hotel-riegersburg.at/	Genusshotel Riegersburg leži v regiji užitek v osrčju štajerskega Vulkanlanda. Hotel je sonaravno vgrajen v vinski grič Weinberg in ponuja 44 visoko kakovostnih sob, 2 suite in center razvajanja s pogledom na Kulinarično regijo Vulkanland. Kulinarične dobrote regije ponujajo v kulinarični ponudbi (npr. zajtrk z regionalnimi produkti 16 EUR – dogovorjena cena vseh istovrstnih ponudnikov v regiji) ter v paketih razvajanja za njega in njo. Hotel je last družine Gölles, katere osnovno dejavnost navajam v naslednjem sklopu.
Gölles Obstbrennerei/Essigmanufaktur – Žganjarna in Kisarna Gölles www.goelles.at	Naravno, močno, kleno – pristoji štajerski naravi in takšni so tudi destilati in kisi družine Gölles. Najboljši, na soncu dozoreli sadeži in odlična vina, so osnova za proizvodnjo gostih in močnih žganic in odličnih sadnih kisov. Nežno stisnjeni, previdno predelani in do primerne zrelosti skladiščeni ponujajo pravo kombinacijo sestavin, ki ponujajo užitek ob degustiranju in razveselijo srce.
Schloss Kapfenstein ¹⁰⁰ , Winkler-Hermaden Weingut / Hotel / Restaurant –	Družina Winkler-Hermaden je od leta 1918 lastnica 900 let starega gradu Kapfenstein. V gradu je odličen grajski hotel in restavracija, posestvo pa je obdano z vinogradi, ki predstavljajo drugo podjetno

¹⁰⁰ Beseda 'Kapfenstein' prihaja iz srednjeveške visoke nemščine 'Vom Stein gaffen', kar pomeni 'iz kamenja zijati' oziroma 'na daleč oprezati'. Pogled iz grajskega dvorišča resnično seže od Madžarske do Slovenije ter od zahodnih Štajerskih vinskih gričev do koroških Karavank.

<p>Grad Kapfenstein, Winkler-Hermaden vinotoč / hotel / restavracija</p> <p>http://www.schloss-kapfenstein.at/</p>	<p>dejavnost družine. Martin Winkler-Hermaden že 20 let sledi samosvoji kulinarični poti, ki temelji na regionalni in sezonski kuhinji ter odličnih produktih regije. Pripeljala ga je do kuharske kape, prestižne nagrade za kakovost v kulinaričnih spretnostih kuharskih mojstrov. Njegova žena Elisabeth vodi postrežbo in je dobri duh hotela. Georg in Margot Winkler-Hermaden vodita posle obeh podjetij, čeprav sta aktivna v glavnem v vinogradih in vinski kleti. Babica, Eva je upokojena, vendar skrbi za lepo urejeno okolico gradu in dekoracije v gradu. Tretja generacija se pripravlja na vodenje podjetij.</p> <p>Grajska restavracija in srednjeveško urejene hotelske sobe grajskega hotela pričarajo neponovljivo atmosfero v vsakem letnem času. Velik in raznolik izbor vinskih sortimentov iz družinskih vinogradov in k temu pripadajoči kulinarični vrhunci, popeljejo goste v neponovljivo zgodovinsko gostoljubnost.</p>
<p>Fleischwaren-Manufaktur Vulcano in Auersbach bei Feldbach – Mesni izdelki Vulcano v vasi Auersbach pri Feldbachu</p> <p>http://www.vulcano.at/</p>	<p>V letu 2000 so se v osrčju vulkanskih gričev povezali trije kmetje z željo oblikovati najboljše šunke na svetu. Leta 2005 so začeli s predelavo mesnin v industrijskem obratu sredi vasi. Danes, leta 2011, so v svetovnem merilu prepoznani kot največji mojstri pridelave odličnih mesnin. 40 % svojih mesnin izvozijo v evropske države (Nemčija, Švica, Italija; Luksemburg, Madžarska in Francija), veliko pa jih v prehrabnih obratih ponudijo kot tradicionalno regionalno posebnost štajerski gostinci.</p> <p>Nežna zelišča in rahel vonj, kot papir tanke rezine Vulcano šunke, osvojita nos preden se v ustih razvije celovit okus odlične mesnine.</p> <p>Za Vulcano mesnine so uporabljene le Vulcano svinje, štajerski plemeniti prašiči, ki so se razvili z dolgoletnim načrtnim izbiranjem najboljših primerkov svoje pasme. Vzgojeni so na treh združenih kmetijah v vasi Auersbach, kjer je tudi klavnica in obrat industrijske predelave mesnin. S posebnim odnosom do prašičev, dobro načrtovanim hranjenjem (žito) in bivanjem v naravi (hlevi so odprti in pokriti delno le s streho z dovolj prostora za prosto gibanje), pridobijo nežno in fino svinjsko meso. Individualno plemenitenje mesa v ročni obdelavi, nežna zelišča (morska sol in blaga mešanica zelišč po domači recepturi – rožmarin, koriander, brin idr.) in dolg čas zorenja (dimljenje ali sušenje na zraku od 2 do 36 mesecev) pod dobro načrtovanimi pogoji (temperatura, čas postopkov ipd.) so pglavitni dejavniki visoke kakovosti tradicionalnih regionalnih specialitet Vulcano, kot so šunke, salame, slanine, 'špeh', pa tudi bolj prefinjeni okusi v slanino zavutih sliv, mandeljnov in orehov ter svinjskega fileja s tartufi.</p> <p>Na treh kmetijah, ki so se povezale pod znamko Vulcano in v predelovalnem obratu je zaposlenih 12 oseb. V letu 2010 so imeli 20.000 obiskovalcev, ki so si ogledali pridelavo prašičev in proizvodnjo mesnin ter degustirali Vulcano mesnine z odličnim štajerskim kruhom (sosednje kmetije) in vinom (Vinotoč Georgiberg).</p> <p>Trenutno so v 2 mio EUR vrednem projektu 'Vulcanoteke in Doživetja Vulcano šunke'. Vulcano šunka je prisotna pri vseh odmevnih dogodkih Štajerske.</p>
<p>Zotter Schokoladen Manufaktur & Schokoladen Theater - Čokoladarna Zotter in Čokoladni teater</p>	<p>Leta 1992 je Josef Zotter začel z ročno proizvodnjo čokolade v kraju Bergl pri Riegersburgu, na Južnem Štajerskem, v eni izmed najbolj nerazvitih regij Avstrije. Prva leto sta bila sama z ženo, nato so se jima pridružili sodelavci in leta 2011 zaposluje podjetje Zotter več kot 200 ljudi, predvsem žensk iz regije.</p>

	<p>V trgovini Čokoladarne Zotter je moč kupiti raznoliko paleta čokoladnih izdelkov kreativnega čokoladerja. Vse surovine so pridelane bio in kupljene po načelu pravične trgovine (Fair trade). Kakav in nekatere začimbe kupuje pri oddaljenih kmetih Srednje in Južne Amerike (Panama, Costa Rica, Nicaragua, Peru, Bolivia, Ecuador, Brasilia in Dominikanska Republika idr.) povezanih v kooperacije, katerih družinam omogoča dostojno življenje in izobraževanje otrok in mladine. Surovine za nadeve kupuje pri regionalnih kmetih, vinogradnikih in sadjarjih (Avstrijska Štajerska) in tako omogoča preživljanje vsaj 50 družinam.</p> <p>Sladkanje, vedenje in uživanje! Degustacijska pot v Čokoladni teater z multivizijo pridelave kakava, možnostjo spremljanja vseh korakov od praženja kakavovih semen do ročnega pakiranja čokoladk in s kreativnimi postajami raznolikega sladkanja, ponuja odlično doživetje za vse starostne skupine. Sladkanje se začne z vreli tekoče čokolade različnih vsebnosti kakava in nadaljuje s tablicami dveh vrst čokolad različne vsebnosti kakava in različnih plantaž pridelave kakavovca (odlična primerjava in neponovljivi okusi), do Doppelmyrjeve sedežnice čokoladnih napitkov in linije čokoladnih CD-jk z imenom MitziBlue, do nove linije čokolad z oreščki 'nougus', do dveh linij mešalcev v katerih se vrtijo balerosi ter čokoladnega tekočega traku, kjer je na razpolago 50 okusov čokolad z nadevom, ki so kot prve navdušile Zotterjeve oboževalce. Tukaj so še čokoladne lizalke, čokolada za kuhanje in prelive, čokoladne injekcijske brizge, kreativni pralineji in še veliko več. Z majem 2011 se je pridružil še živalski vrt, kjer se je moč spoznati z različnimi vrstami domačih živali, katerih mleko, ocvirki in še kaj, se skriva v Zotterjevih čokoladah. Projekt je vreden več kot 2 mio EUR.</p> <p>http://www.zotter.at/</p> <p>V letu 2010 je Čokoladarno Zotter obiskalo 200.000 obiskovalcev.</p>
<p>Weingut & Saziani Neumeister Straden – Vinotoč & Saziani Neumeister Straden</p> <p>http://www.neumeister.cc/home/front_content.php</p>	<p>Vinotoč Neumeister ponuja odlična vina najboljše kakovosti. Sinergija raznolikih vinskih sort, odličnih leg vinogradov, preiščeni načini trgatav ter vinogradniška umetnost kletarjenja, omogoča različne vinske stile z veliko samosvojesti družinske tradicije kletarjenja.</p> <p>K temu spada izjemno visoka kakovost kulinarične ponudbe. V udobnem ambientu Saziani Stub'n, kjer ponujajo živila in produkte iz regije predelane v okusne jedi z veliko mero kuharskih spretnosti in postrežene s kompetentnim, prisrčno gostoljubnim kadrom.</p> <p>Udobje za razvajanje v dvoje ponuja Wein Genussshotel Schlafgut Saziani, kjer si lahko omislite kopel v vinu in masažo z oljem Sazianijevih grozdnih pečk.</p>